

SUUNTAVIIVOJA NUORISOTOIMIALAN MÄÄRITTELYYN JA ARVIOINTIIN

ANU GRETSCHEL & PIRJO JUNTILA-VITIKKA & ANNE PUURONEN

etsivä nuorisotyö

apäivät

nuorisotilat

€/kävijä

työpaja

kulttuuri

€/kävijä

Suuntaviivoja nuorisotoimialan määrittelyyn ja arviointiin

Suuntaviivoja nuorisotoimialan määrittelyyn ja arviointiin

ANU GRETSCHEL & PIRJO JUNTILA-VITIKKA & ANNE PUURONEN

Nuorisotutkimusverkosto/
Nuorisotutkimusseura
Verkojulkaisuja 96

NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erlaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Kansi: Tanja Konttinen

Kannen kuva: Essi Helin

Kansipohja: Sole Lähti

Taitto: Sanna Pyykkö, Sopiva Design

Tiivistelmän käännökset ruotsiksi ja englanniksi:

Käännöstoimisto Bellcrest Käännökset Oy

© Nuorisotutkimusseura ja tekijät

ISBN (nid.) 978-952-7175-01-9

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 176, *Kenttä*

ISBN (PDF) 978-952-7175-02-6

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 96, *Kenttä*

ISSN-L 1799-9227

ISSN 1799-9227

Julkaisujen tilaukset:

Nuorisotutkimusverkosto

Asemapäällikönkatu 1

00520 Helsinki

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/catalog/>

Sisällys

ALKUSANAT	8
JOHDANTO	11
Hankkeen tausta, tavoitteet ja julkaisun rakenne	11
Arviointi- ja kehittämistehtävänä nuorisotyön tunnusluvullistaminen	16
Tunnusluvuista ja mittaamisesta nuorisotoimialan hallinnon ja johtamisen nykyarjessa	16
Vaikuttavuuden arvioinnin kohteiksi vuorovaikutustyö ja sen muuttuvat ympäristöt	20
Kuka arvioi, miksi arvioidaan ja kenelle arviointitietoa tuotetaan?	22
1 NUORISOTOIMIALAN PALVELU- JA KEHITTÄMISKESKUSTEN ARVIOINNIN KEHITTÄMINEN	24
Osatutkimuksen toteuttaminen, aineisto ja kehittämistyö	24
Tutkimustulokset	28
Palvelu- ja kehittämiskeskuksen olemusta etsimässä	28
Arvioinnin haasteet	36
Nuori Kulttuuri -säätöön arviointi	47
Yhteenvedo ja suositukset	61
2 NUORISOTYÖN VERKKO- JA LÄHIPALVELUIDEN ARVIOINNIN KEHITTÄMINEN	63
Tutkimuksen toteuttaminen, aineisto ja kehittämistyö	63
Verkkopalvelujen arviointi	65
Nuorten arvio verkkopalvelujen laadusta: palvelukohtainen taso	66
Palveluissa tehdyt kehittämistoimet nuorten arvioinnin perusteella	68
Nuorilta saatu näkemys palvelukentän kokonaistilanteesta	72
Käsityksiä poliittisen ja hallinnollisen ohjauksen tarpeista	75
Lähipalvelujen arviointi	83
Lähipalvelujen saatavuuden arvioinnista kaupungeissa ja kunnissa	83
Lähipalvelujen arviointi: Tapaustutkimus Lahden eteläinen alue	86
Verkko- ja lähipalvelujen arvioinnin tavat sekä näkyminen suhteessa muihin toimialoihin	99
Itse-, vertais- ja asiantuntija-arvioinnit	100
Kävijät, kynnysten taakse jääneet ja tarve esteettömyyskartoituksille	101
Asiakastyytyväisyyskyselyt ja palvelujen vastaavuus nuorten tarpeisiin	104
Vaikutusten ja vaikuttavuuden raportointihaasteet avoimessa nuorisotyössä	106
Yhteenvedo	110

3	KOHDENNETUN NUORISOTYÖN ARVIOINNIN KEHITTÄMINEN	114
	Osatutkimuksen toteuttaminen, aineisto ja kehittämistyö	114
	Kohdennetun nuorisotyön määrittely	120
	Työmuodon nimeämiskäytännöt	120
	Työmuodon päätehtävät	122
	Ehkäisevän ja korjaavan työn suhteen uudelleenmäärittely	126
	Työmuodon määrittely suhteessa koko alaa koskevaan määrittelytyöhön	131
	Arvioinnin nykykäytäntöjä ja kehittämistarpeita	135
	Tiedon tuotannosta tiedon jaettavuuteen	135
	Vaikutukset näkyviksi, vaikuttavuus seurattavaksi	136
	Osallistavan prosessin vaikuttavuuden arviointi	138
	Uusien työmuodolle sopivien arviointimallien tarve	140
	Arvioinnin kehittämisajatuksia	143
	Arvioinnin yleisiä kehittämispiirteitä kohdennetussa nuorisotyössä	143
	Arvioinnin erityispiirteitä kohdennetussa nuorisotyössä	144
	Kohdennetun nuorisotyön arviointimalliehdotus	150
	Yhteenveto	161
4	NUORISOTOIMIALAN UUELLEENMÄÄRITTÄMINEN	165
	Nykytilanteen kipupisteitä	166
	Tukea tutkimuksista	168
	Kurkistus verkkonuorisotyön määrittelyyn	170
	Ehdotus uudeksi toimialajaoksi	173
	Yksilö nuorisotyön orientaationa	180
	Kasvatuksen paluu	181
	LOPPUYHTEENVETO	184
5	MUUTTUVA NUORISOTYÖ JA ARVIOINNIN KESTÄVYYS	184
	Arvioinnin kehittämisen haasteena nuorisotyön erilaiset toimintaympäristöt	184
	Avoimen nuorisotyön arvioinnin ja tunnusluvullistamisen haasteellisuus	185
	Osallistavaa toimintaa näkyväksi tekevän arvioinnin kehittäminen kaikissa työmuodoissa	188
	Kohti inklusiivista nuorisotyötä: Nuorisotoimialan jäsentämiseen ja määrittelyyn liittyviä suosituksia	190

VAIKUTTAVUUSARVIOINNIN KESTÄVYYDEN VARMISTAMINEN NUORISOTYÖSSÄ	193
Arviointia koskeva ammatillinen ymmärrys	193
Arviointiosaamisen ylläpitäminen	195
Vaikuttavuuden arvioinnin yhteys toimialaa ohjaaviin tavoitteisiin ja arvoihin	196
Arvioinnille pysyvä toteuttamis- ja rahoitusrakenne	199
Epilogi	200
LÄHTEET	202
LIITTEET	215
KUVIOLUETTELO	241
TAULUKKOLUETTELO	242
TIIVISTELMÄ	243
SAMMANDRAG	245
SUMMARY	247

ALKUSANAT

Onko nuorisotyötä rahoitettava julkisin varoin?

Tämän tutkimushankkeen ja kirjan taustat ovat, kuten yleensä, moninaiset. Nuorisolakiuudistus, joka parhaillaan on menossa, on ollut yksi lähtökohta. Uuden lain taustatyöhön on kuulunut olemassa olevan tiedon kerääminen ja analysointi, mutta uudistustyö on myös osoittanut uuden tiedon tarpeet. Toinen lähtökohta on valtionhallinnon tulosoikeuden kehittämisessä. Valtion tulosoikeudelle on keskeistä, että se pohjautuu hallitusohjelmassa asetettuihin politiikkatavoitteisiin, yhtenäisiin, koko valtiokonsernille asetettuihin ja muihin hallinnolle asetettuihin poikkihallinnollisiin tavoitteisiin. Valtion talousarviossa kysytäänkin entistä tarkemmin vaikuttavuuden, tavoitteiden ja toiminnallisen tuloksellisuuden perään.

Suomalaisen nuorisotyön juuret ovat kansansivistyksessä, kansalaisliikkeissä ja nuorisjärjestöissä. Nuorisotyötä tehdään kuitenkin muuallakin kuin itsenäisissä järjestöissä – merkittävä osa nuorisotyöstä tehdään kunnissa. Ensimmäinen nuorisolaki oli vuonna 1972 annettu laki kuntien nuorisolautakunnista ja kuntien nuorisotyöhön annettavasta valtionavusta (117/1972). Lain ensimmäisen pykälän mukaan *nuorisotoiminnalla* tarkoitettiin nuorten vapaata kansalaistoimintaa ja *nuorisotyöllä* sitä työtä, jolla luodaan edellytyksiä nuorisotoiminnalle ja tuetaan sitä. Kunnalliselle nuorisotyölle voidaan asettaa toiset vaatimukset kuin vapaalle kansalaistoiminnalle. Vapaan kansalaistoiminnan tulee kuitenkin myös kyetä osoittamaan toimintansa vaikuttavuutta, kun sen käytössä on julkisia varoja.

Kirjassa *Nuorisotyötä on tehtävä* (toim. Hoikkala & Sell 2007) on koottu yhteen runsaasti nuorisotyön suuntauksia ja menetelmiä. Yksi lähtökohta kirjaan oli silloisen opetusministeriön nuorisoyksikön johtajan Olli Saarelan toive saada nuorisotyön teoria kuvattua. Kirjan johdannossa todetaan, ettei tilaukseen voi vastata yksikössä: nuorisotyöllä ei ole yhtä teoriaa, yhtä tehtävää, yhtä identiteettiä. Nuorisotyö on moniääninen kokonaisuus. Mitä nuorisotyö on, kysytään jatkuvasti sekä Suomessa että kansainvälisesti. Juha Nieminen toteaa *Miksi nuorisotyötä tehdään?*-kirjan jälkisanoina (Kiilakoski, Kinnunen & Djupsund 2015), että kasvatusta on yksi vastaus peruskysymykseen ”Mitä nuorisotyö on?”. Toki niin, että tämän jälkeen on ratkaistava, mitä kasvatusta on, minkä jälkeen saadaan selville, mitä nuorisotyö kasvatuksena on.

Tämän tutkimushankkeen lähtökohta siis oli, paitsi nuorisolakiuudistuksessa ja toimialan kuvaamisesta nousevassa tarpeessa, myös ministeriön tavoiteohjauksen terävöittämisessä. Opetus- ja kulttuuriministeriö teki 10.8.2010 periaatepäätöksen nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskusrakenteesta. Hyväksytyt ja rahoitetut palvelu- ja kehittämiskeskukset tulisivat kehittämään toimialallaan nuorisotyötä. Valtion budjettikirjan nuorisotyön kohdassa 29.91 onkin otsikko ”Eräitä nuorisotoimen tehokkuutta

kuvaavia tunnuslukuja”. Kerettiläinen kysymys oli, että mikäli jokaiselta palvelu- ja kehittämiskeskukselta saataisiin yksi, sen keskeisin tunnusluku, minkälainen kokoelma tunnuslukuja toimialan nuorisotyön kehittämisestä silloin saataisiin. Olisiko tällä tunnuslukukokoelmalla relevanssia?

Nuorisotyön sanotaan olevan vaikeasti määriteltävissä – mutta määrittely on kuitenkin mahdollista, ja siten myös yhteiskunnan rahoitus työlle on mahdollista. Koska toiminnan määrittely on vaikeaa, ei ole siis ihme, että sen arviointi ja mittaaminen on haasteellista. Toiminnan tuloksellisuutta, sitä miten tavoitteet on täytetty ja mikä yhteiskunnallinen vaikuttavuus näillä on, pitäisi kuitenkin pystyä osoittamaan julkisen rahoituksen perustelemiseksi. ”Nuorisotyön tunnuslukujen verkostomainen kehittäminen” -hankkeella pyrittiin, kuten valtionavustuspäätöksessä oli muotoiltu ”tavoittamaan valtakunnallisesti nuorisotyölle ajantasaiset tunnusluvut”. Aivan yksiselitteistä vastausta käsillä oleva tutkimus ei tunnu antavan. Koska olen vakuuttunut siitä, että vastauksia kuitenkin tulevaisuudessa on annettava, on ne siis löydettävä muutoin kuin verkostomaisen kehittämisen kautta. Teoksen suositukset ja huomiot antavat hyvää evästyttä tämän vaikean tehtävän edessä.

Georg Henrik Wrede

Johtaja, opetus- ja kulttuuriministeriö, nuorisotyön ja -politiikan vastuualue

JOHDANTO

Hankkeen tausta, tavoitteet ja julkaisun rakenne

Pirjo Junttila-Vitikka & Anu Gretschel & Anne Puuronen

Minkälaisia tuloksia saadaan aikaan, kun nuorisotoimialan arviointia lähestytään eri suunnilta laajaa kenttää, alan toimijoiden kanssa verkostoituen ja nuoria kuunnellen? Tässä julkaisussa kuvataan neljää erillistä ja toisistaan poikkeavaa tutkimusprosessia, joissa nuorisotoimialan arviointia ja määrittelyä lähestytään erilaisin metodein, eri työmuotoja ja rakennetasoja painottaen sekä erilaisia intressitahoja kuunnellen. Tietoa on kerätty käytössä olevista arvioinnin tavoista sekä arvon, laadun ja vaikuttavuuden kuvaamisen haasteista. Lisäksi on pohdittu laajamittaisesti sitä, miten toimialan arviointia tulisi kehittää, jotta se onnistuisi kuvaamaan moneen suuntaan kurrottuvan toimialan arvoa sekä vaikuttavuutta. Toisaalta on tarkasteltu arvioinnin kehittämismahdollisuuksia suuntaan, jossa se yhä enemmän palvelisi myös alan kehittämistä. Tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota myös alalla käytettyihin käsitteisiin ja koko toimialan hahmottamiseen, sillä arvioinnin systemaattinen tarkastelu ei ollut mahdollista ilman yhteistä kuvaa siitä, mitä arvioinnin kohteena oleva nuorisotyö on.

Nuorisotyön tunnuslukujen verkostomainen kehittäminen -hankkeen taustalla on ollut kentän, tutkijoiden ja hallinnon yhteisesti jakama tarve hahmotella nuorisotoimialalle tunnusluvut, jotka heijastelevat työn laadukkuutta ja sen yksilöllisistä, yhteisöllistä ja yhteiskunnallista arvoa. Julkisten palvelujen arvioinnin merkitys on monenlaisten kehityskulkujen seurauksena korostunut, ja nuorisotoimialallakin arviointiin liittyvää tietoa kerätään enemmän kuin voidaan tai osataan hyödyntää – mikä tulee raportissa myös vahvistetuksi. Näyttää siltä, että organisaatioiden arkistot täyttyvät erilaisista aineistoista, mutta tieto ei ole aina tarkoituksenmukaista, ja sen analyysi jää usein puuttumaan (vrt. Ylöstalo 2005, 114). Valtakunnallisissa palvelujen tilaa koskeissa raporteissa nuorisotoimiala tulee näkyväksi vain muutamiiin työmuotoihin, kuten etsivään nuorisotyöhön, nuorten työpajoihin ja nuorisovaltuustoihin liittyvien määrällisten tunnuslukujen valossa. Näin välittyvä kuva toimialasta ei tee oikeutta sille monimuotoiselle ja merkitykselliselle työlle, jota alan piirissä toteutetaan. Nuorisotoimialalla kerätään runsaasti tietoa asiakastytyväisyydestä, mutta tieto ei näytä siirtyvän hallinnon asiakirjoihin – toisin kuin monilla muilla toimialoilla.

Arvioinnin moninaisiin ongelmiin vastaaminen on vaatinut tutkijoilta tasapainoilua erilaisten intressien ja realiteettien välillä: toisaalta on pyritty vastaamaan erityisesti rahoittajatahoa kiinnostavaan kysymykseen siitä, millaisin tunnusluvuin ja arviointityökaluin vaikuttavuutta voidaan jatkossa osoittaa ja mitata yhteismitallisesti ja vertailukelpoisesti. Toisaalta on ymmärretty, että monimuotoisella ja humaaniin arvopohjaan kiinnittyvällä toimialalla yhteismitallisuus on vaikeasti saavutettava kriteeri, jota on syytä myös kyseenalaistaa.

Toimialan jäsentäminen nousi ajankohtaiseksi heti hankkeen käynnistysvaiheessa, kun laaja tehtäväkenttä piti jakaa edes jossakin määrin hallittaviin osakokonaisuuksiin ja vastuualueisiin. Tutkimushanke jaettiin neljään eri osaprosessiin nykyisiä toimialan jäsentämisen käytäntöjä soveltaen: *lähynuorisotyö, nuorille suunnatut verkkopalvelut, kohdennetut nuorisotyön palvelut sekä nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskukset*.¹ Tutkimuslähtökohdaksi sovittiin, että tutkijat lähestyvät arvioinnin kohdetta – siis nuorisotoimialan arviointia – neljän edellä mainitun oven kautta ja ymmärryksen karttuessa hahmotetaan uutta toimialajakoa, jonka varaan nuorisotyön arviointia olisi jatkossa mielekästä rakentaa. Valittu strategia on tarkoittanut käytännössä varsin vaativaa asetelmaa, jossa arviointia on tarkasteltu tiettyihin työmuotoihin sitoutuen ja samalla niiden määrittelyä kyseenalaistaen.

Siurala (2014, 7) toteaa nuorisotyön arviointia koskevassa julkaisussaan, että tunnustelukujen laatiminen nuorisotoimialalla edellyttää runsaasti käsitteellistä työtä, mikä on tullut tässäkin hankkeessa vahvistetuksi. Käsitteiden määrittely muodostaakin raportissa yhden merkittävän juonteen, ja siihen perehdytään syvemmin luvuissa 3 ja 4. Tähän alkuun on kuitenkin syytä luoda ainakin pääpiirteinen kuva siitä, miten tutkimuskohteen keskeisimmät käsitteet tässä tutkimushankkeessa hahmotetaan. *Nuorisotyöllä* tarkoitetaan raportissa vapaaehtoisuuteen perustuvaa, nuorten ja heidän lähiverkostojensa kanssa tehtävää työtä, jota voi toteuttaa yhtä lailla kuntien, järjestöjen, seurakunnan kuin monialaisten verkostojenkin toimesta. *Nuorisotoimiala* ymmärretään yläkäsitteenä, joka kattaa edellä määritellyn nuorisotyön lisäksi myös poliittisen päätöksenteon, hallinnon ja muun nuorisopoliittisen toiminnan sekä koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja muut vastaavat asiantuntijatehtävät. Kumpaan käsitettä ei rajata tiukasti nuorisotyön hallintosektorille, vaan monialaisella kentällä tulkintoja voi tehdä tapauskohtaisesti. *Työmuoto* ymmärretään raportissa Kiilakosken (2013, 33) tarkoittamalla tavalla joksikin, *mitä* nuorisotyö tekee. Työmuodot voivat olla laajempia tai suppeampia toimintakokonaisuuksia, joiden kokonaisvaltaisempaan määrittelyyn ei tässä kuitenkaan ole ryhdytty. Nuorisotyön eri työmuotoja edustavat hankkeessa lähynuorisotyö sekä kohdennettu nuorisotyö. Nuorille suunnattuja verkkopalveluja tai verkkonuorisotyötä, kuten verkon palveluja koskevaa osatutkimusta hankkeen alussa nimitettiin, ei tutkimustulosten valossa voida pitää varsinaisena työmuotona, vaan enemmänkin työotteena, jota voi hyödyntää kaikissa nuorisotyön työmuodoissa².

Tutkimusmenetelminä osatutkimuksissa hyödynnettiin kyselyä, haastatteluja, ryhmätöitä ja -keskusteluja, kehittämistehtäviä sekä deliberatiivista keskustelupäivämennettelmää (ks. liite 1). Pääosin tiedonkeruu tapahtui eri puolilla Suomea järjestetyissä noin kahdessakymmenessä tilaisuudessa, joiden monikantakeskusteluihin osallistui yhteensä yli kuusisataa ihmistä edustaen nuoria sekä nuorisoalan toimijoita, rahoittajia ja pää-

1 Nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskukset valikoituivat mukaan tutkimuksen rahoittajan opetus- ja kulttuuriministeriön intressiin pohjautuen, josta tarkemmin teoksen ensimmäisessä osatutkimuksessa. Muut nuorisotyön työmuodot valittiin täydentämään toisiaan siten, että kokonaisuus olisi mahdollisimman kattava.

2 Asiasta tarkemmin nuorisotoimialan uudelleen määrittelyä koskevassa osaprosessissa (luku 4).

töksentekijöitä. Lisäksi tutkijat vetivät pidempiaikaisen yhteistyöprosessin valitsemiensa avaintoimijoiden kanssa. Hankkeen näkyvyyttä ulospäin on edistänyt Facebook-ryhmä, joka ehti saavuttaa yli 900 seuraajaa. Tutkimusprosesseista tiedotettiin ja erilaisia materiaaleja jaettiin myös hankkeen nettisivujen kautta ja erilaisin tiedottein. Hankkeen avulla saavutettavaa uutta tietämystä nuorisotyön luonteesta on mahdollista hyödyntää poliittisessa päätöksenteossa liittyen nuorisolain uudistukseen sekä tuleviin hallitusohjelmiin ja lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmiin sekä eurooppalaiseen nuorisoalan yhteistyöhön, kuten Eurooppa 2020 -ohjelman prosesseihin³.

Käsillä olevan julkaisun ensimmäisessä osassa tarkastellaan aluksi palvelujen laadun ja vaikuttavuuden arvioinnin yhteiskunnallista kehystä sekä määritellään tutkimuksessa käytettävät, arviointiin liittyvät keskeiset käsitteet. Sitten avataan hankkeeseen valittua osallistuvan arvioinnin tutkimustapaa sekä kehittämistyön painotuksia. Lopuksi siirrytään arviointitutkimuksen keskeisen kysymyksen ja toimialaakin askarruttavan peruskysymyksen äärelle: mitä tarkoitusta varten arviointia tehdään ja millä tavoin toteutettuna se on tarkoituksenmukaista?

Julkaisun toinen osa rakentuu hankkeen neljästä osatutkimuksesta sekä niiden pohjalta laaditusta ehdotuksesta nuorisotoimialan uudelleenmäärittelyksi. Pirjo Junntila-Vitikan nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskusten arviointia koskevassa luvussa 1 keskitytään keskustusten olemukseen ja olemassaoloon liittyviin kysymyksiin ja tuodaan näkyväksi arviointiinkin olennaisella tavalla vaikuttava keskustusten tehtävien moninaisuus. Keskusten arvioinnin haasteita tarkastellaan ministeriön tulohajautukseen liittyvän arviointityökalun sekä keskustusten toiminnalleen asettamien tavoitteiden valossa. Osatutkimuksessa toteutettiin myös yhden palvelu- ja kehittämiskeskusten toiminnan arviointiprosessi deliberatiivista keskustelupäivämenetelmää hyödyntäen. Nuori Kulttuuri -säätön arviointiprosessi toi näkyväksi sekä kulttuuriseen nuorisotyöhön että asiantuntijapalveluihin liittyviä laadun kriteereitä. Säätön arviointi auttoi tarkastelemaan sen ydintehtävää uudesta näkökulmasta ja herätti samalla pohtimaan, palvelisiko tällainen arviointiprosessi ja siihen liittyvä syvempi tehtäväanalyysi laajemminkin palvelu- ja kehittämiskeskusten itseymmärryksen syventämistä.

Anu Gretschelein kirjoittama luku 2 sisältää kuvauksen kahdesta toisiinsa linkittyneestä, lähinuorisotyötä sekä nuorille suunnattuja verkkopalveluja käsittelevästä osatutkimuksesta. Tutkimusten keskeisin aineisto koostuu deliberatiivisen keskustelupäivämenetelmän keinoin tuotetuista nuorten palvelujen arvioinneista sekä nuorten ja päättäjien välisen keskustelun dokumentoinneista. Keskiössä on nuorten palveluista antaman arvion pohjalta rakentuva kuva palvelujen saatavuuden, laadun ja vaikuttavuuden kehittämisestä. Arvioinnin myötä esille sanallistetut nuorten odotukset palveluja kohtaan toimivat ikään kuin kehittämistarpeiden mittapuuna. Keskusteluissa palveluja toteuttavien tahojen kanssa arvioinnin tuloksista huomattiin kehittämistarpeiden yltyvän (yhteis)kunnan

3 Eurooppa-neuvosto hyväksyi kesäkuussa 2010 Eurooppa 2020 -talous- ja työllisyysstrategian, jonka tavoitteena on älykäs, kestävä ja osallistava kasvu. Strategiaan liittyvän kansallisen ohjelman viimeisimmässä päivityksessä nuorisotyön muodoista mainitaan (kuitenkin vain) etsivä nuorisotyö sekä nuorten työpajapalvelut ja jälkimmäisen yhteys monialaiseen yhteistyöhön (Valtiovaraministeriö 2013a).

säädös-, ohjaus- ja rahoitusrakenteisiin saakka. Gretschelin luvun tunnuslukuehdotuksissa on huomioitu niin olemassa olevat arvioinnin, laadun tunnistamisen ja esille tuonnin hyvät käytännöt kuin myös haettu välineitä toiminnan edellytysten kokonaishallintaa silmällä pitäen.

Anne Puuronen tarkastelee luvussa 3 kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuuden arviointia. Osan alussa tarkastellaan ensin työmuodon määrittelyä. Päähuomioksi tarkastelussa nousee, että kohdennettuun nuorisotyöhön perinteisesti liitetty käsitys, jonka mukaan se nähdään (vain) korjaavana työnä, on muuttumassa, ja siitä käydään kriittistä keskustelua. Toiseksi selvitetään, miten toiminnan arviointia nykyisin tehdään, minkälaisin arviointimenetelmin ja mihin tarpeeseen. Tarkasteltavana on erityisesti nuoren (asiakas)prosessin arviointi ja kysymys, kuinka työmuodosta kertova vaikuttamistieto on kuvattavissa ja esille nostettavissa nuoren prosessin kautta. Kolmanneksi tarkastellaan, mihin arvioinnin osatekijöihin nuoren prosessin monitahoisuus näyttäisi kiinnittyvän ja tämän lisäksi muita kohdennetun nuorisotyön erityispiirteitä, jotka ovat olennaisia kohdennetun nuorisotyön tavoitteenasettelun ja tuloksellisuuden osoittamisen kannalta. Osatutkimuksen lopussa esitetään ehdotus työmuodon arviointimalliksi.

Pirjo Junttila-Vitikan kirjoittamassa nuorisotoimialan määrittelyä koskevassa luvussa 4 nostetaan esiin toimialan nykymäärittelyiden kipupisteitä ja esitellään tutkijoiden yhdessä työstämä ja jakama uudenlainen toimialajäsennys. Ehdotus uudeksi toimialajäsennykseksi ammentaa aineksia verkostomaisessa prosessissa kerätystä laajasta aineistosta sekä nuorisotyön tutkimuksista. Ajatuksena on, että uusi jäsennessmalli voisi toimia laajemminkin nuorisotoimialan arvioinnin pohjana.

Jokaisen edellä kuvatun osatutkimuksen lopussa on esitetty kyseistä prosessia koskeva yhteenveto ja yksityiskohtaisemmat suositukset. Viidenteen lukuun, loppuyhteenvetoon on valittu päänostoja hankkeen osatutkimusten tuloksista ja niiden tulkintoihin pohjautuvia kehittämissuosituksia koko toimialan määrittelemiseksi ja nuorisotoimialan arvioinnin kehittämiseksi. Tutkijoiden yhteisesti kirjoittamassa inklusiivisen nuorisotyön mahdollisuuksia pohtivassa osassa herätellään keskustelua alalla vallitsevasta dikotomisesta jaosta perus- ja erityisnuorisotyöhön ja pohditaan sen purkamismahdollisuuksia. Tämän lisäksi luvussa nostetaan esille osatutkimusten löytöjä, jotka liittyvät laajemmin toimialan arviointiin ja tunnuslukuihin. Näissä kehittämissuosituksissa on huomioitu niin paikallinen, alueellinen kuin kansallinenkin taso, ja peilauspintaa etsitään myös nuorisotoimialan eurooppalaisesta yhteistyöstä. Hankkeen avoimuudella ja jatkuvalla dialogisella otteella on pyritty takaamaan raportissa esitettävien suositusten pätevyys ja käytettävyys sekä kentän, alan koulutuksen ja hallinnon halu käyttää niitä.

Lopuksi tarkastellaan arviointiosaamisen kehittämiseen liittyviä haasteita. Ne nousivat eri tavoin esille kaikissa hankkeen osatutkimuksissa. Osiossa pohditaan myös reunaehtoja alan vaikuttavuusarvioinnin kestäväälle kehittämiselle. Vaikuttavuuden arvioinnin tarkoitusta ja kehittämisajatuksia tarkastellaan osiossa myös toimialaa ohjaavien tavoitteiden ja arvojen näkökulmasta. Erityisesti esille nostetaan osatutkimusten tuloksiin perustuva tarve, jonka mukaan alan vaikuttavuusarvioinnille tulisi luoda valtakunnallinen ja jatkuvaluonteinen toteuttamisrakenne ja toimeenpano-ohjeistus sekä tätä kehittämistä muun muassa erilaisine koulutustarpeineen tukeva rahoitusrakenne.

Tutkimuksen valmistuttua hankkeen tutkijat haluavat osoittaa suuret kiitokset hankkeeseen osallistuneille nuorille, nuorisoalan toimijoille, rahoittajille, päättäjille sekä tutkimuksessa avustaneille henkilöille. Ilman arvokasta panostanne hanke ei olisi mahdollistunut. Lämmin kiitoksemme teille jokaiselle yhdessä ja erikseen! Erityinen kiitos teille tutkijakollegat ja muut asiantuntijat, jotka olette vaivojanne säästämättä auttaneet meitä viemään läpi viimeisen, kiistatta haastavimman vaiheen, lukemalla erinäisiä käsikirjoitusversioita ja antamalla arvokkaita vinkkejä tutkimuksen loppuun saattamiseksi.

Arviointi- ja kehittämistehtävänä nuorisotyön tunnusluvullistaminen

Tunnusluvuista ja mittaamisesta nuorisotoimialan
hallinnon ja johtamisen nykyarjessa

Anu Gretschel

Tunnuslukuihin, laatuun ja arviointiin liittyy paljon käsitteitä – kokonainen omanlaisensa mittaamisen kieli. Vaikka tutkimusten mukaan (esim. Ord 2012) nuorisotyöhön soveltuva arviointimalli poikkeaa laajimmin tunnetusta – aikoinaan tavarantuotantoon luodusta lineaarisesta panos–tuotos-systeemimallista, edistää kyseisen kielen osaaminen myös nuorisotyön esilletuontia.

Termin tunnusluku ymmärrämme tarkoittavan samaa kuin indikaattori, ja näitä termejä käytetään tekstissä toistensa synonyymeina.⁴ Lukujen rinnalla raportissa viitataan laadullisessa muodossa, esimerkiksi tarinoina ja selosteina esitettyihin jonkun seikan kuvaamiseen käytettäviin tunnisteisiin.⁵ Kuten tutkimusjohtaja Leena Suurpää on todennut: ”...on laadullisen seurannan merkitystä kuljetettava mukana, etenkin kun on kyse nuorten monimielisestä arjesta, joka ei vain yksiselitteisiksi numeroiksi käänny – sekä eetoksesta, jossa hyvinvoinnista ei yhtä totuutta (ja sen mukaista numeroa) löydy.” (Henkilökohtainen tiedonanto Suurpää 27.8.2013.)

Termiä mittari käytämme viittaamaan jonkin näkökulman mittaamiseen tarkoitettuun kokonaisuuteen, jossa asioita tarkastellaan tiettyjen arviointikriteerien kautta.⁶ Kriteerin voi tällöin ajatella kuvaavan sen ominaisuuden piirteitä, jota halutaan kulloinkin tietyillä tunnusluvuilla ja laadullisesti esitettävillä tunnisteilla kuvata.

Ylöstalon⁷ mukaan tunnusluvuksi valitun seikan tulisi pystyä kuvaamaan luotettavasti, mitä faktisesti tapahtuu tai on tapahtunut. Usein rinnakkain käytetään useita tunnuslukuja, koska esimerkiksi työtuntien määrä ei kerro kaikkea henkilöstöresursseista. Ylöstalon

4 Kielikone Oy:n MOT®-sanakirjan mukaan: ”Indikaattori on tunnusluku joka kuvaa jnk tilaa tai kehitystä.” Toisaalta englannin kielen sanan *indicator* määritellään tarkoittavan merkkiä, mittaria tai indikaattoria.

5 Myöhemmin raportissa tuodaan esimerkiksi ilmi, että kävijämäärää ilmaisevien tunnuslukujen rinnalle eri tahojen toimintakertomuksiin tarvitaan toiminnan saavutettavuuden tunnisteeksi selostetta siitä, onko palvelun esteettömyyttä arvioitu ja mitä toimenpiteitä toimintaan on niiden perusteella tehty.

6 Kielikone Oy:n MOT®-sanakirja mainitsee *mittaria* määritellessään muun muassa termin mittalaite ja viittaa esimerkiksi ”testeihin koulukypsyuden mittarina”. Samassa sanakirjassa *kriteeri* määritellään termiin ”arviointi-, arvosteluperuste, mittapuu, (ratkaiseva) tunnusmerkki, erottava ominaisuus”. Esimerkkeinä mainitaan muun muassa ”laatukriteeri”.

7 Ylöstalo käyttää alkuperäisessä tekstissään termiä indikaattori.

mukaan useimmat tunnusluvut ovat luonteeltaan tiivistettyä dataa eivätkä sinällään yksinään lisää ymmärrystämme asioiden tilasta tai muutoksista. (Ylöstalo 2005, 113–115.)

Kertooko se kenellekään mitään, että meillä käy 110 nuorta nuorisotilalla. Osataanko aatella, että 87 % nuorista käy meillä, pitääkö avata lukuja enemmän? Semmoista voisi tehdä. (Keskustelua oppilaitoksille ja alan toimijoille järjestetyssä tilaisuudessa Kuopion HUMAK:issa 28.10.2014.)

Edellä oleva aineistoesimerkki kuvaa hyvin, kuinka tunnuslukujen merkitys asioiden tilan kuvaajana tulee esille vasta auki kirjoitettuna. Määrällisten tunnuslukujen korostuessa vaarana on, että toiminnasta tuodaan esille seikkoja, jotka Cooperia (2012, 83) lainaten suorastaan ojentautuvat mitattaviksi. Niinpä tunnuslukuina esitellään usein vain organisaation toiminnallaan synnyttämiä *tuotoksia*, kuten esimerkiksi neuvontapalvelujen tai järjestettyjen koulutuskertojen määriä (ks. esim. Uusikylä 2013, 22). Tunnusluku voi myös olla ”kunnossa” vaikkei palvelu sitä ole. Toiminnan arviointiin on tärkeää saada mukaan myös palvelujen ulkopuolelle syystä tai toisesta jääviä nuoria. Tunnuslukujen kestäväen rakentamisen *edellytysten* esille tuonti onkin tämän julkaisun tärkeimpiä tehtäviä.

Pidemmälle toiminnan näkyväksi tekemisessä mennään, kun halutaan tuoda esille jonkin tietyn toiminnan vaikutuksia ja vaikuttavuutta. Tällöin katse käännetään pois organisaatiosta itsestään kohti tahoja, joihin on haluttu vaikuttaa. Vaikutuksilla tarkoitetaan Vakkurin ja Meklinin mukaan projektilla tai muulla sosiaalisella interventiolla aikaan saatua positiivista (tai negatiivista) impulssia arvioitavassa kohteessa. Vaikuttavuus viittaa taas pitkäkestoiisiin, pysyviin ja myös laaja-alaisiin vaikutuksiin, jotka säteilevät laajemmin koko yhteisöön (Vakkuri & Meklin 2001, 45). Nuorisotyön vaikutuksia on perinteisesti pyritty tuomaan esiin yksilötasolla. Mutta kuten kansalaistoiminnan tutkimuksen piirissä on todettu, on muutoksen tarkastelussa tarpeen huomioida myös esimerkiksi sitä, mitä yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan ajattelussa, asenteissa, arvoissa, kulttuureissa ja rakenteissa on toiminnan myötä tapahtunut (Kontinen & Järvinen 2013, 47; Rajahonka 2013, 16).

Käytämme raportissa tunnusluvullistamisen-käsitettä tarkoittaen sillä prosessia, jossa nuorisotyölle määritellään sen ominaisuuspiirteet huomioivia arviointikriteerejä, sekä kriteerien täyttymistä kuvaavia tunnuslukuja ja laadullisesti esitettäviä tunnisteita – asioita, joilla toiminnan tuottamaa yksilöllistä ja yhteisöllistä arvoa sekä yhteiskunnallista merkitystä saadaan esiin.

Otimme hankkeessa lähtökohdaksi, että nuorisotyön arviointia kehitettäessä on ensin ymmärrettävä, miten julkisten palveluiden yleensä ymmärretään toimivan. Tätä ymmärrystä ei nuorisotyön piiriin kuitenkaan voi nuorisotyön erilaisen luonteen vuoksi tuoda yksi yhteen passiivisesti omaksumalla. Ensiksi on oltava valmiutta muokata käsitystä sen suhteen, mikä on toimivaa arviointia ja ohjausta yleensä julkisessa palvelutuotannossa. Toiseksi on pohdittava, mikä on järkevä tapa tuottaa tietoa nimenomaan nuorisotoimialan palveluista arvioinnin pohjaksi, miten tunnusluvullistaa nuorisotyötä.

Julkisen sektorin tulosehjäykseen viitataan usein termillä New Public Management (termeistä tarkemmin ks. esim. Jylhäsaari 2009). Pertti Ahosen mukaan Suomessa julkisella puolella tuloksellisuuden arvioinnin radikaali lähtölaukaus oli tulosehjäyksen,

-budjetoinnin ja -johtamisen käyttöönotto valtionhallinnossa vuosien 1987 ja 1994 välisenä aikana. Käytännössä tämä tarkoitti esimerkiksi virastojen ja laitosten toimintakerptomusmenettelyjen lakisäateistämistä vuoteen 1996 mennessä eräänä osanaan selvitykset tuloksellisuudesta (Ahonen 2013, 78).

Tulosohjauksen käsikirjassa tulosohjauksen tarvetta perustellaan julkisen talouden kestävyuden turvaamisella, kansallisen kilpailukyvyn ylläpitämisellä ja palvelujen turvaamisella. Palvelujen osalta esille tuodaan niin tuloksellisuuden, laadun, saatavuuden, kustannustehokkuuden kuin yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäämisen näkökulmat. Tulosohjauksesta puhuttaessa kasvu oletetaan kaikilta osin jatkuvaksi, ja tason noston on oltava todennettavissa (ks. Valtiovarainministeriö 2005, 9). Tulosohjauksen perustaksi nähdään selkeät tavoitteet, niitä kuvaavat mittarit ja toteutumisen seuranta (Valtiovarainministeriö 2012a, 4). Viime aikoina valtion tason tulosohjauksessa on korostettu tavoitetta kytkeä hallitusohjelma- ja budjettiohjaus tiiviimmin yhteen (Holkeri 2012). Myös kunta- ja palvelurakennemuutostusta koskevassa laissa (Laki kunta- ja palvelurakennemuutuksesta 169/2007) tavoitteet liittyvät kuntasektorin tuottavuuden parantamiseen, menojen kasvun hillitsemiseen ja palvelujen ohjauksen kehittämiseen.

Pietu Mänttärin (2013) mukaan valtio-kuntasuhteen hallinta ja kehittäminen tapahtuu peruspalveluohjelmamenettelyn kautta, jonka yksi tarkoitus on arvioida kuntien tuottavuutta. Hänen arvionsa mukaan tuottavuudelle asetetut tavoitteet ovat kehittyneet ajanjaksolla 2004–2012 taloudellisesta näkökulmasta enemmän hyvinvointituottavuuden (Kangasharju 2008) suuntaan, jossa huomioidaan myös palvelujen vaikutukset ja vaikuttavuus. Yleisesti ottaen tuottavuudella tarkoitetaan tuotosten (esimerkiksi hoitopäivä) suhdetta panoksiin (kuten henkilöstö), joskin ongelmaksi julkisten palvelujen tuottavuusmittauksissa on muodostunut, että tuotokset kuvaavat usein vain hyvin rajallisesti toiminnan sisältöä. Ongelmaa on yritetty ratkaista esimerkiksi erilaisten painokertoimien avulla (huomioimalla esimerkiksi erityishoidon tarve). (Mänttari 2013, 106, 108–109, 113, 126.)

Julkisen sektorin tulosjohtamisessa korostetaan toiminnan tavoitteiden määrittelyn tapahtuvan viime kädessä poliittisten päätöksentekijöiden toimesta. Kunnan sisällä toimintaa ohjaa valtuusto suhteessa palvelua tuottaviin tahoihin. Kuten Jylhäsaari on todennut (soveltaen Jylhäsaari 2009, 76, 120), pohjautuu NPM-ajattelu alun perin uskoon päätöksentekijöiden kattavan suverenista kyvykkyydestä ohjata toimintaa. Virkamiesten mahdollista asiantuntijuutta ei näkökulmassa huomioida. Toisaalta nuorten näkökulman ajatellaan tässä ajattelumallissa tulevan esiin riittävässä määrin asiakastyytyväisyyskeskelyjen kautta kerättyjen palautesignaalien muodossa. Näin ajattelusta usein puuttuu sekä ymmärrys moniäänisen tietopohjan arvosta päätöksenteon laatua parantavana tekijänä että ajatus kansalaisuutta eri muodoissaan mahdollistavasta yhteiskunnasta (ks. myös Närhi ym. 2013, 114, 119; Niiranen 2002, 67). Harrisonin ja Ordinin (2012, 34, 40, 35) ajatusta soveltaen voi todeta, että johtamiseen liittyvä tärkeä piirre on toimintaan liittyvän ennustamattomuuden ymmärtämisen tärkeys erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa toimittaessa. Myös tämäntyyppistä toimintatapaa on tärkeää pystyä pitämään yllä myös tulosohjausympäristössä.

Kaikista hallinnonaloista erityisesti nuorisotyölle kuuluu tehtävä edistää omalla toi-

minnallaan nuorten näkemistä – paitsi kuntalaisina ja kansalaisina, myös subjekteina tulosohjauksen kontekstissa. Sen tehtävänä on myös korostaa nuoria koskevan moniäänisen tiedon esilletuomisen tärkeyttä päätöksenteon pohjaksi. Tässä mielessä nuorisotalouden tulosohjauksen kehittämisessä ovat taloudellisten kriteerien lisäksi läsnä aina myös asiantuntijuuden, kuulemisen, vaikuttamisen, osallisuuden ja demokratian kysymykset.

Kunnan strategiasta johdettujen toimialakohtaisten tulostavoitteiden tarkastelu kuntien nuorisotyön arjessa on jo arkipäivää. Lisäksi kuntien nuorisotyö on lainsäädännön kunnille asettamien tehtävien osalta valtion ohjauksen ja tulosarvioinnin piirissä. Tuottavuudelle on valtion toimesta luotu valtakunnallinen kriteeristö (ks. esim. Valtiovarainministeriö 2011a). Tällä hetkellä peruspalveluohjelman arvioinnissa todetaan vuodesta toiseen, ettei nuorisotyön tuottavuudesta ole tietoja (Valtiovarainministeriö 2012b, 23; 2014, 33). Nuorisotyön palvelujen saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta taas tuodaan peruspalveluraportteissa esille erilaisina, lähinnä palvelujen kuntakohtaiseen saatavuuteen liittyvinä tunnuslukuina. Toisaalta myös saatavuutta kuvaavien lukujen esille tuomisen logiikassa tuntuu olevan suuria vaihteluita vuodesta toiseen. Raportteja lukevalle tutkijalle tulee tunne, että erilaisia lukuja ikään kuin kokeillaan sen kummemmin perustelematta (ks. Valtiovarainministeriö 2012b, 23–24; 2014, 31–32).

Valtion tulosohjauskäytännöt koskettavat yhä uusia toimijoita (ks. tulosohjauskeskustelusta esimerkiksi yliopistojen osalta Kallio 2014). Myös esimerkiksi kehitysyhteistyöhön on valtion rahoitteisuuden osalta tullut yhä enemmän tulos- ja evidenssiperustaista lähtökohtaa hallintoon ja päätöksentekoon (ks. esim. Kontinen & Järvinen 2013, 40–41). Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön on syytä kehittää valtionavustusten käytön tuloksellisuuden seuranta. Tämä edellyttää tavoitteiden asettelun täsmentämistä, mittareiden ja tunnuslukujen kehittämistä sekä tuloksellisuustietojen raportoinnin kehittämistä. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2012a.) Nuorisotoimialalla keskustellaan esimerkiksi parasta aikaa nuorisolakiuudistuksen yhteydessä siitä, millaista roolia tulosohjaus näyttelee osittain kansalaisyhteiskunnan piiristä tulevien ministeriön päätöksellä nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskuksiksi nimitettyjen toimijoiden ohjauksessa (luku 1).

Vaikuttavuuden arvioinnin kohteiksi vuorovaikutustyö ja sen muuttuvat ympäristöt

Anne Puuronen

On olemassa viisi muuttujaa, jotka ovat absoluuttisen kriittisiä, kun puhumme arvioinnin käyttämisestä ja hyödyntämisestä. Nämä ovat tärkeysjärjestyksessä: ihmiset, ihmiset, ihmiset, ihmiset ja ihmiset. (Patton 2004, 291.)

Kuten edellä todetaan, uuden julkisjohtamisen (*New Public Management*, NPM) ja Euroopan unionin arviointivaatimusten myötä arviointitiedon tarve on lisääntynyt yhteiskunnassa yleensä, myös nuorisotyössä. Nuorisotyö tavoittaa suuren määrän eri-ikäisiä nuoria erilaisine kysymyksineen, tuentarpeineen, iloineen, yhteiskuntaan kuulumisen sekä tekemisen ja harrastamisen toiveineen. Samalla nuorisotyön eri työmuodot ja niille paikallisesti asetettavat tavoitteet ovat yhtälö, joiden yhteismitallistamiseen ei alan toimijoiden eikä tutkijoiden kesken tunnuta löytävän konsensusta. Tehtävään on suhtauduttu sekä toimialalla että alan tutkimuksessa epäillen, ja se on nähty joissakin yhteyksissä jopa mahdottomana. (Keskustelusta lisää ks. esim. Siurala 2014.)

Nuorisotyön vaikuttavuuden arvioinnin ja sen tulosten mittaamisen haasteellisuutta, joka alan monimuotoisuuteen ja sen eri työmuodoittain määrittyviin tavoitteisiin kytkeytyy, ei tutkimuksessa kiistetä. Tutkimuksen tekijöiden lähtökohtana on kuitenkin ollut asettaa jossakin määrin sulkeisiin ammattialan vaikuttavuusarviointia kohtaan esitetyt epäilyt. On selvää, että edellisessä luvussa esitellyn, alun perin tavaroiden tuotantoon kehitetyn perinteislogiseksi (Uusikylä 2013, 21–22) ja teknisrationaaliseksi (Cooper ym. 2012, 105) kutsutun niin sanotun panos–tuotos–mittaamisen ”puhtaat” soveltamisyhtymykset eivät päde nuorisotyön arviointiin. Ordinin mukaan suhde panosten sekä tulosten ja vaikutusten välillä on nuorisotyössä ainutlaatuinen. Ymmärrys siitä, minkä tyyppinen työ on kussakin tilanteessa sopivaa ja tehokasta, määrittäytyy vasta vuorovaikutuksessa nuorten kanssa – joskus pitkänkin ajan kuluttua. Tässä mielessä nuorisotyössä olisi järkevämpää suunnitella mahdollistumista etukäteen mietittävien vaikutusten sijaan. (Ord 2012, 74, 77, 79–80.)

Tässä hankkeessa vaikuttavuuden osoittamisen haasteeksi ymmärretään edellä kuvattu työmuotoon sisältyvä vuorovaikutuksellisuuden ja kontekstisidonnaisuuden arvon kuvaaminen ja mittaaminen.

Tämänkaltaiselle vaikuttavuuden rakentumiselle löytyy vastaavuutta arviointitutkimuksen tavoista määritellä arviointia sen vuorovaikutuksellisuusasteen näkökulmasta (ks. esim. Virtanen 2007). Tarkoituksenmukaisina peilauspintoina näyttäytyvät ainakin seuraavat kaksi ”neljännen sukupolven arviointimallia”: David Fettermanin valtaistavassa arvioinnissa korostuu demokraattinen prosessi, jossa toimijat sitoutuvat tavoitteiden asettamiseen ja arvioinnin tekemiseen tulevaisuusorientoituneesti nykyhetken tilanteen kriittisen tarkastelun kautta (Fetterman 2001). Egon Guban ja Yvonna Lincolnin edustamassa osallistavassa arvioinnissa korostuu dialogisuus ja sitä kautta toisten näkökulmista oppiminen. Arvioitavista asioista haetaan yhteisymmärrystä ja konsensusta yhteisen

keskustelun kautta (Guba & Lincoln 1989).

Hankkeessa on tässä yhteydessä sitouduttu tutkimustapaan, jossa sen osatutkimuksissa toteutettujen kehittämisprosessien kautta ensisijaisesti nuoria, alan toimijoita ja päättäjiä on pyritty osallistamaan yhteisesti neuvoteltuun toimialan vaikuttavuuden arvioinnin kehittämiseen. Arvioinnin kehittämiseksi on käytetty näkemyksiä a) nuorilta siitä, miten heidän tarpeisiinsa vastaaminen on mahdollistunut nuorisotyössä b) nuorisotyöntekijöiltä nuorista sekä muuttuvasta nuoruudesta ja nuorisotyöstä 2010-luvulla ja c) nuorisotyöntekijöiltä nuorisotyöllisten menetelmien onnistuneisuudesta suhteessa työmuodolle asetettuihin tavoitteisiin. Hankkeen tutkimusympäristönä nähdään myös d) nuorisoalan palvelukeskuksien toimintaan kiinnittyvät arviointitarpeet sekä e) päättäjien ja rahoittajien näkemykset alan arvioinnista ja kehittämistarpeista. Nuorisotyön laadullisten ja määrällisten arviointikriteereiden tutkimisessa etusijalle asetettiin siten nuorisotyön käytäntöä koskeva aineisto. Arvioinnin kehittämisosuudet on tutkimuksen osaprosesseissa (esitelty julkaisussa edellä) toteutettu osallistuvan ja deliberatiivisen demokratian kriteereihin sitoutuen (ks. esim. Pietilä 2010; Gretschel & Kiilakoski 2012). Erityisesti verkko- ja lähipalveluiden sekä palvelu- ja kehittämiskeskuksen osaprosessin Nuori Kulttuuri -kehittämissäpäivissä on käytetty deliberatiivista keskustelupäivämennettelmää (Gretschel 2009, 67–69; ks. liite 1).

Kari Paakkunainen toteaa toimittamansa teoksen Arviointitutkimus ja nuoriso esipuheessa, ettei arviointityö ole paikallaan pysyvä joidenkin hallitsema mittari, tekniikka tai objektiivinen työkalu (Paakkunainen 1999, 6). Näkemys on edelleen otollinen ohjenuora tarkasteltaessa nuorisotyöalan vaikuttavuuden tämänhetkistä arviointia ja visioitaessa sen tulevaisuutta.

Nuorten maailma muuttuu niin nopeasti, kun nuorten maailma muuttuu koko ajan, niin on nuorisotyöllä paniikki pysyä perässä. Mutta eihän se perushomma ole muuttunut mihinkään. Nuorten kohtaaminen on aina alusta asti ollut siellä taustalla. Menetelmät muuttuvat, ja ympäristöt. (Keskustelua oppilaitoksille ja alan toimijoille järjestetyssä tilaisuudessa Kuopion HUMAK 28.10.2014.)

Käsillä oleva tutkimus nostaa esille, että ala, jonka lähtökohtana on seurata sensitiivisesti nuorten elinolosuhteita sekä nuorten elämämaailmoita, ei voi olla multipirstaloituneessa nykymaailmassa (termi Kari Anttilan 2015) luonteeltaan muuta kuin ajassa muuttuvaa. Myös nuorisotyön tavoitteet elävät ajassa. Näitä nuorisotyön eri työmuodoille asettuvia muuttuvia tavoitteita myös nuorisotyön arvioinnin on kyettävä seuraamaan ja operationalisoimaan niin nuoren kuin yhteiskunnan tarpeiden kannalta.

Kuka arvioi, miksi arvioidaan ja kenelle arviointitietoa tuotetaan?

Anne Puuronen

Petri Cederlöfin mukaan ”nuorisotyön yhteiskunnallista mielekkyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta voidaan arvioida kolmen keskeisen ulottuvuuden kautta. Ensimmäisen muodostavat tarpeet, joihin nuorisotyö toimialana vastaa: erilaiset erityisesti nuoria koskettavat ongelmat ja haasteet, jotka perustelevat nuorisotyön tarvetta. Toisella ulottuvuudella arvioidaan olemassa olevan nuorisotyön sopivuutta ja toimivuutta, kun sitä ajatellaan välineenä, joka vastaa inhimillisiin ja yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Kolmas ulottuvuus käsittää nuorisotyön vaikuttavuuden, sen vaikutusmekanismien ja niiden tulosten määrittelyn. Näihin tutkimushaasteisiin vastaaminen edellyttää yhteistyötä nuorisotutkimuksen, sekä nuorisotyön ja sen kehittämisen välillä.” (Cederlöf 1999, 99.) Kuten edellä on tuotu esiin, tässä tutkimuksessa nuorisotyön palveluiden vaikuttavuutta on asetettu arvioimaan nuoret. Nuorille tarjotun toiminnan vaikuttavuutta tarkastellaan myös nuorisotyöllisestä⁸ näkökulmasta. Toiminnan nuorisotyöllinen arviointi pyrkii kokonaisarviointiin, jossa arviointia rakennetaan nuorten, nuorisotyöntekijän, toiminnan yhteistyötahojen ja laajemmin toimintaympäristön sekä yhteiskunnan kannalta. Tällainen arviointi rakentuu nuorisotyöntekijöiden reflektiona paitsi omasta työstään myös heidän näkemyksistään siitä, minkälaisiin tarpeisiin toiminta on vastannut ja minkälaisiin ei. Edelleen nuorten ja alan toimijoiden lisäksi arvioinnin kehittämiseen on hankkeessa osallistettu myös alan päättäjiä ja rahoittajia. Nuorisotoimialan vaikuttavuuden arvioinnin kehittämisideoita tarkastellaan tutkimuksessa kokoavasti näiden kaikkien eri tahojen kannalta.

Kehittämistyössä olennaista on, että alaa koskeva vaikuttavuusarviointi olisi myös alan kehittämisarviointiin osallistuneiden tahojen käytettävissä. Taustalla on arviointitutkimuksen keskeisiin teoreettikkoihin kuuluvan Michael Q. Pattonin ajatus, jonka mukaan arvioinnin on oltava maksimaalisesti hyödynnettävissä kaikkien arviointiin osallisten näkökulmasta. Tämän rinnalla Patton pitää yhtenä arvioinnin olennaisimmista motiiveista arvioinnin tarvelähtöisyyden ymmärtämistä ja hyödyntämisen laajuutta (Patton 2001). Siten hankkeen lähtökohdaksi asetettiin arviointien hyödynnettävyyden tasapainottaminen. Hankkeessa nojaututaan Pattonin painotusten rinnalla Eleanor Chelimsdyn (1997) niin sanottuun tasapainoitettuun arvioinnin malliin. Chelimsdyn mukaan arvioinneilla voidaan pyrkiä kolmeen tarkoitukseen: tilivelvollisuuden tai vastuullisuuden (accountability) täyttämiseen, kehittämistyön edistämiseen tai uuden tiedon tuottamiseen. Tämän perusteella Chelimsdy erottelee kolme erityyppistä arviointia. Ne ovat tilivelvollisuus- tai vastuullisuusarviointi, kehittävä arviointi sekä tiedontuotantoarviointi (ks. Lindqvist 1999, 110,113; Mäntysaari 1999, 9; Rajavaara 1999, 37, 38). Kuten edellä Pattonin näkemyksessä, arvioinnin arvon nähdään myös Chelimsdyn jaottelussa rakentuvan sen

8 *Nuorisotyöllisellä* tarkoitetaan tässä nuorisotyölle ominaista vapaaehtoista vuorovaikutusta ja sen ehdoilla nuorten kanssa rakentuvaa toimintaa, jonka otteena painottuu nuoren kasvatuksellinen kohtaaminen.

laajamittaisen hyödynnettävyyden kautta. Arvioinnin tasapainottamisella pyritään siihen, että arviointia voitaisiin hyödyntää niin tulostavuuksisuuden osoittamisessa (accountability), ammatillisessa oppimisessa kuin toiminnan kehittymisessä (Cooper 2012, 87, 91).

Myllymäki ja Vakkuri määrittelevät yllä esitetyt arvioinnin tarkoitusta avaavat käsitteet Chelimskyä soveltaen seuraavasti: Tilivelvollisuusarviointi tarkoittaa organisaation tilivelvollisuuden todentamiseksi ja täyttämiseksi tarvittavaa sisäistä, jatkuvaan seurantaan perustuvaa toiminnan ja tuloksellisuuden arviointia. Kehittävä arviointi tarkoittaa organisaation sisäistä ja toisinaan tutkimusavusteista arviointia, joka tarjoaa tukea organisaatioiden ja työyhteisöjen muutostyöhön sekä työmenetelmien ja työ- ja palveluprosessien kehittämiseen. Arviointitutkimus tarkoittaa ulkoisesti tai sisäisesti tehtyjä, tieteellisiin menettelyihin perustuvia arviointeja, jotka pyrkivät uuden tiedon tuottamiseen. Niitä tehtiin ensin lähinnä poliittishallinnollisen päätöksenteon tueksi, mutta arviointitutkimuksen tehtävät ovat vähitellen laajentuneet kehittämisen ja ohjauksen alueelle. Nämä arvioinnin tarkoitukset ovat toisiaan täydentäviä: tarvitaan sekä uutta tietoa tuottavaa että kehittämistyötä tukevaa ja tilivelvollisuutta todentavaa arviointia. Esimerkiksi tilivelvollisuusarvioinnissa todennetaan asioiden tila, mutta tämä ei välttämättä riitä uudistusten ja ratkaisujen tekemiseen. Yhtä lailla tutkimuksellinen arviointi ei kelpaa tilivelvollisuuden todentamisen välineeksi. Kyse on pitkälti painotuksista ja niiden yhteensovittamisesta. (Ks. Myllymäki & Vakkuri 2001, 18, 19.)

Chelimskyn jaottelu (1997) keskustelee hankkeessa suoraan niiden nuorisoalan toimijoiden ja opiskelijoiden näkemysten kanssa, jotka nousivat esille sekä erikseen hankkeen eri osaprosessien omilla kehittämispäivillä että osaprosessien yhteisessä nuorisoalan oppilaitoksille suuntaamassa kehittämispäivässä. Hankkeen osaprosessien aineistoanalyysien mukaan arviointi mielletään alalla vahvimmin Chelimskyn edellä esitellyn jaottelun mukaan tilivelvollisuusarvioinniksi. Tämä tuottaa osaltaan näkemystä, jonka mukaan tilivelvollisuusarviointi mielletään irralliseksi sellaisesta arvioinnista, jonka päätavoite olisi alan toiminnan kehittäminen. Käsitys arvioinnista akateemisena arviointitutkimuksena ei myöskään palvele arvioinnin hyödyntämistä käytännön työssä. Vaikuttaa siltä, että kyseiset arviointia koskevat haasteet muodostavat nuorisotyön käytännössä eräänlaisen ”negatiivisen kolmiyhteyden” ja samalla jarrun alan vaikuttavuuden arvioinnin kehittämiseksi. Näitä kolmea vaikuttavuusarvioinnin edistämiseen liittyvää haastetta alalla tarkastellaan kokoavasti julkaisun lopussa luvussa *Vaikuttavuusarvioinnin kestävyysvarmistaminen nuorisotyössä*.

1 NUORISOTOIMIALAN PALVELU- JA KEHITTÄMISKESKUSTEN ARVIOINNIN KEHITTÄMINEN

Pirjo Junttila-Vitikka

Osatutkimuksen toteuttaminen, aineisto ja kehittämistyö

Käsillä olevan osatutkimuksen keskiössä on 13⁹ opetus- ja kulttuuriministeriön nimeämää valtakunnallista nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskusta¹⁰ (ks. kuvio 1).

Kuvio 1. Opetus- ja kulttuuriministeriön nimeämät nuorisotyön valtakunnalliset palvelu- ja kehittämiskeskukset.

NUORISOTYÖN VALTAKUNNALLISET PALVELU- JA KEHITTÄMISKESKUKSET

- Allianssi – Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry / Helsinki
- Avartti säätiö / Helsinki ja Jyväskylä
- Koordinaatti – Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus / Oulun kaupunki, sivistys- ja kulttuuripalvelut.
- Lasten ja nuorten taidekeskuksen säätiö / Hyvinkää
- Nuoperi – Nuorisotyön perinteen tallentamiskeskus / Turun yliopisto
- Nuori kulttuuri säätiö / Helsinki
- Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura ry / Helsinki
- Preventiimi – valtakunnallinen nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus / Humak Oy
- SNK – Suomen Nuorisokeskukset ry / Helsinki
- Sorin Sirkus ry / Tampere
- TPY – Valtakunnallinen Työpajayhdistys ry / Helsinki
- Ung Info – ruotsinkielinen nuorisotiedotuskeskus, Föreningen Luckan rf / Helsinki
- Verke – Verkkuonorisotyön valtakunnallinen kehittämiskeskus / Helsingin nuori-
soasiainkeskus
[http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ ja_rahoitus/kehittamis_ ja_palvelukeskukset/index.html?lang=fi](http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/kehittamis_ ja_palvelukeskukset/index.html?lang=fi)

9 Alun perin organisaatioita oli 14, mutta Suomen Lasten Parlamentin toiminta keskeytettiin vuonna 2013, ja säätiö asetettiin konkurssiin 4.4.2014 (säätiön tiedotteet: <http://www.setlementti.fi/toiminta/lapsi-ja-nuorisotyö/lasten-parlamentti/>).

10 Tässä raportissa *keskuksella* tarkoitetaan palvelu- ja kehittämiskeskusta, *verkostolla* keskusten epävirallista yhteenliittymää, *rakenteella* opetus- ja kulttuuriministeriön luomaa rahoitus- ja ohjausjärjestelmää, jonka piiriin keskuksat kuuluvat sekä *toimijoilla* palvelu- ja kehittämiskeskusten toimijoita. Puhkielessä käytetään lyhennettä pake, mikä näkyy aineistonäytteissä.

Keskukset nimettiin 8.10.2010¹¹ opetus- ja kulttuuriministeriön periaatepäätöksellä, jossa todetaan, että ministeriö sitoutuu rahoittamaan keskusten toimintaa vuosittain sillä edellytyksellä, että ne kehittävät toimialallaan nuorisotyötä ja toteuttavat ministeriön heille asettamia palvelutehtäviä. Palvelutehtävistä sovitaan vuosittain käytävissä kahdenkeskisissä tulosneuvotteluissa. Toimialan kehittämisen tulee olla valtakunnallista ja keskuksilla on oltava siihen tarvittava osaaminen ja resurssit. Periaatepäätöksen taustalla on ollut tarve turvata keskusten edustamien asiantuntijapalvelujen jatkuvuus ja kehittäminen.

Palvelu- ja kehittämiskeskus -rakenteen luominen on tarkoittanut siihen nimetyille organisaatioille siirtymistä avustus pohjaisesta rahoitusmallista kohti valtion virastoja ja laitoksia koskevaa tulosohjausta. Tulosohjauksen ajatuksellinen perusta on lainattu yritystoiminnan ohjauksesta ja sen tavoitteena on saada aikaan mahdollisimman vaikuttavaa ja taloudellisesti tehokasta julkista toimintaa ja julkisten varojen käyttöä. Kantavana periaatteena on saattaa tavoitteet ja tulokset sekä niukkojen taloudellisten ja henkisten voimavarojen käyttö optimaaliseen tasapainoon. Tarkoituksena on siis keskittyä tekemään mahdollisimman paljon tuloksia antavia asioita mahdollisimman taloudellisesti. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012a.)

Tutkimusprosessin alkuvaiheessa, samoin kuin edellä viitatussa opetus- ja kulttuuriministeriön palvelu- ja kehittämiskeskuksille laatimassa ohjeistuksessa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012a) puhutaan vielä tulosohjauksesta. Myöhemmin ministeriö on ottanut käyttöön tavoiteohjaus-käsitteen, jolla se kuvaa säännöllistä valtionavustusta saaviin yhteisöihin ja laitoksiin sovellettavaa ”kevyempää” ohjausmallia. Kansalaisjärjestötaustojen vuoksi keskusten asema on erityisen kompleksinen. Ministeriöllä on toisaalta oikeus ohjata niiden toimintaa rahoittajatahon tavoitteiden suuntaan. Samalla sen on huomioidava keskusten poliittisesta ohjauksesta riippumaton asema kansalaistoimijoina, joiden tulee voida toteuttaa päämääriään autonomisesti, kukin omista lähtökohdistaan käsin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a.)

Pake-status tuo siis mukanaan toisaalta lupauksen jatkuvasta rahoituksesta, mutta myös velvoitteen hoitaa ministeriön asettamia palvelutehtäviä. Tämä muuttaa oleellisesti statusta, jos vertaa normaaliin valtionavustuksen hakijaan. Sitä, miten tämä järjestelmä oikeastaan toimii, ei ole kuvattu nuorisolaissa, joten järjestelmän hahmottaminen on myös osa nuorisolain uudistamista. (Muistio verkostotapaamisesta 17.6.2014/tiivistys Wreden puheenvuorosta.)

Oman haasteensa tilanteeseen tuo valtionavustuslaki (688/2001 7§), joka pakottaa tarkkailemaan avustusten kilpailua ja markkinoiden toimintaa vääristäviä vaikutuksia. Ministeriön on ratkaistava tapauskohtaisesti, milloin tavoiteohjatuille yhteisöille voidaan delegoida esimerkiksi strateginen palvelu- tai kehittämistehtävä ja milloin kyseinen tehtävä on palveluhankintana kilpailutettava julkisista hankinnoista annetun lain mukaisesti (Kuusi 2014).

11 dnro 9/600/2010

Palvelu- ja kehittämiskeskusverkoston¹² keskeinen rooli hankkeessa perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön tarpeisiin 1) selkeyttää keskusten asemaa ja siihen liittyvää tavoiteohjausta sekä 2) tuottaa konkreettisia tunnuslukuja, joiden perusteella keskusten toiminnan arviointi yhteismitallisesti mahdollistuisi. Taustalla oli myös ajatus siitä, että edustaessaan nuorisotoimialaa monipuolisesti ja valtakunnan laajuisesti verkostolla olisi kapasiteettia 3) löytää relevantteja tunnuslukuja, jotka palvelisivat nuorisotyön arviointia laajemminkin (sähköpostitiedonanto 19.6.2014/Wrede). Osatutkimus on lähtenyt liikkeelle valtion hallinnon intresseistä. Arvioinnin kehittämiseen tähtäävä tutkimusprosessi on kuitenkin toteutettu tiiviissä yhteistyössä myös keskusten toimijoiden toiveita ja tarpeita kuunnellen.

Palvelu- ja kehittämiskeskuksia koskeva osatutkimus käynnistyi alun perin osana hankkeen esiselvitysvaihetta, jolloin Nuorisotutkimusseura kokosi keskuksat ensimmäistä kertaa yhteen. Tapaamisten tarkoituksena oli verkostoitua, luoda jonkinlaista kuvaa keskusten tunnusluvuista sekä kartoittaa toimijoiden halukkuutta osallistua tutkimukseen. Tapaamisia järjestettiin syksyn 2013 aikana kaksi. Lisäksi kutakin keskusten edustajia haastateltiin erikseen.

Syksyn tapaamisista sekä toimijoiden haastatteluista kertyneestä aineistosta laadittiin kooste, joka sisältää sekä valmiita keskusten käyttämiä tunnuslukuja että yleisiä alan arviointia kuvaavia kommentteja ja luonnehdintoja. Kooste ei kuitenkaan avautunut analyysille, eikä siitä oikein saanut otetta. Ongelman taustalla näytti olevan tutkittavan kentän eli nuorisotoimialan ja sitä laaja-alaisesti edustavien palvelu- ja kehittämiskeskusten heterogeenisyys ja määrittelemättömyys. On selvää, että jos tutkimuskohteena olevan kentän toiminta on hahmottamatonta, ei sen arviointiinkaan ole helppoa päästä käsiksi. Epäselvyys palvelu- ja kehittämiskeskusrakenteen olemuksesta ja merkityksestä nousi esiin myös toimijoiden ja rahoittajien puheesta. Prosessin kuluessa kävi selväksi, että tunnuslukujakin ensisijaisemmaksi selvittelyn kohteeksi nousee kysymys siitä, mikä palvelu- ja kehittämiskeskus on: *ketä me ollaan? miksi me halutaan tulla?* (Muistio tapaamisesta 11.10.2013). Tämän peruskysymyksen merkitys korostui entisestään, kun nuorisolain uudistukseen liittyvä valmistelutyö vuoden 2014 lopussa kentällä käynnistyi ja keskuksat kokoontuivat ministeriön kannustamana pohtimaan, mitä rakenteesta tulisi nuorisolakiin kirjata.

Palvelu- ja kehittämiskeskusten arvioinnin ongelmat näyttivät konkretisoituvan ministeriön tavoiteohjaukseen liittyvän arviointitaulukon täyttämiseen. Osatutkimuksessa tämä arvioinnin rakenteeseen kuuluva arviointitapa valittiin syvemmän tarkastelun kohteeksi. Valinta osoittautui oikeaksi, sillä ministeriön arviointitaulukon käyttämiseen liittyviin ongelmiin pureutuminen auttoi löytämään kipukohtia, joita keskusten arviointiin liittyy. Ministeriön arviointitaulukon pohjalta toteutettu tavoiteanalyysi auttoi myös laajemmin hahmottamaan eri keskusten ominaispiirteitä ja niiden edellyttämiä erilaisia arviointitapoja. Prosessin pohjalta laadittiin myös arvioinnin aputyökalu, jonka tarkoituksena oli auttaa keskuksia tavoitteistamaan ja tunnusluvullistamaan toimintaansa.

12 Palvelu- ja kehittämiskeskusverkostolla ei tarkoiteta tässä raportissa muodollista tai velvoittavaa yhteenliittymää, vaan informaalista yhteistyöpuitetta ja -resurssia, joka on syntynyt Tunnusluku-hankkeen tarpeista ja sen koordinoimana mutta osoittanut tarpeellisuutensa senkin jälkeen (muistio 9.1.2015 pidetystä Nuorisolain uudistusta koskevasta palvelu- ja kehittämiskeskusten tapaamisesta).

Moniäänisemmän tietopohjan varmistamiseksi osatutkimuksessa toteutettiin myös yhden keskuksen toimintaan syvällisemmin paneutuva tapaustutkimuksellinen arviointiprosessi. Arviointitutkimuksessa hyödynnettiin osallistavan arviointitavan (Guba & Lincoln 1989) mukaista, nuorten ja päättäjien väliselle dialogiselle keskustelulle rakentuvaa deliberatiivista keskustelupäivämenetelmää, jota on käytetty myös verkko- ja lähipalveluja koskevissa osatutkimuksissa (luku 2). Lokakuussa 2014 toteutetun arvioinnin kohteeksi valikoitui Nuori Kulttuuri -säätiö¹³. Tulokset palvelevat säätiön toiminnan lisäksi myös laajemmin palvelu- ja kehittämiskeskusten sekä kulttuurisen nuorisotyön arvioinnin kehittämistä.

Palvelu- ja kehittämiskeskusten olemusta sekä arvioinnin haasteita ja kehittämistä tarkastellaan tässä osatutkimuksessa seuraavien aineistojen pohjalta: 1) toimijoiden haastattelut (jokaista 13 keskusta haastateltiin, osasta keskuksia haastatteluihin osallistui useampi henkilö) 2) palvelu- ja kehittämiskeskusten tapaamisten muistiot ja workshop-tuotokset¹⁴, 3) keskusten arviointiin liittyvät dokumenttiaineistot¹⁵, 4) opetus- ja kulttuuriministeriön edustajien aineistot: George Henrik Wreden sähköpostiviestit (2 kpl) ja Emma Kuusen nuorisolakityöryhmän kokoukseen 21.1.2015 valmisteleva materiaali sekä 5) Nuori Kulttuuri -arviointipäivän dokumentointiaineisto.

Arvioinnin luotettavuuden näkökulmasta on tärkeää tuoda näkyväksi, että sen toteuttaja, Nuorisotutkimusseura, on yksi palvelu- ja kehittämiskeskus. Asetelmaan, jossa tutkimuksen hallinnoija edustaa yhtä tutkimuksen kohteena olevaa tahoja, liittyy luonnollisesti tutkimuseettisiä riskejä. Tutkimuksen luotettavuutta on pyritty varmistamaan pitämällä verkoston toimijat tietoisina prosessin eri vaiheista ja pyytämällä aktiivisesti kommentteja tutkimuksen aikana tuotettuihin dokumentteihin. Palvelu- ja kehittämiskeskusten edustajilta on myös pyydetty ja saatu kommentteja käsillä olevan raportin käsikirjoitusversioon. Osatutkimuksen raportoinnissa on myös pyritty kuvaamaan ja perustelemaan tehdyt valinnat siten, että lukija voi tehdä niiden valossa päätelmiä tutkimuksen luotettavuudesta.

13 Tutkijat tarjosivat mahdollisuutta 17.3.2014 pidetyssä verkostotapaamisessa, jossa Nuori Kulttuuri -säätiö ilmoitti halukkuutensa. Tutkimuksen kannalta olisi ollut hedelmällistä toteuttaa deliberatiivinen arviointiprosessi myös toisessa keskuksessa, mutta hankkeen resurssit eivät sitä mahdollistaneet.

14 Esiselvitysvaiheen tapaamiset 11.10.2013, 28.11.2013, varsinaisen hankevaiheen tapaamiset 17.3.2014, 17.6.2014 sekä Nuorisolain uudistukseen liittyvät tapaamiset 2.12.2014 ja 9.1.2015, joita ei kutsuttu koolle hankkeen toimesta, mutta joiden muistioita on hyödynnetty tutkimuksessa.

15 Sisältää OKM:n tavoiteohjaukseen liittyvät tavoitetaulukot sekä siihen liittyvät toimintasuunnitelmat ja -kertomukset joko vuodelta 2013 tai 2014 ja lisäksi muutamalta keskukselta voimassa oleva strategia. Nuori Kulttuuri -säätiön arviointia koskevassa osiossa on hyödynnetty myös muita säätiön julkaisuja.

Tutkimustulokset

Palvelu- ja kehittämiskeskuksen olemusta etsimässä

Tässä osiossa etsitään vastauksia siihen, mikä palvelu- ja kehittämiskeskus ja niistä koostuva rakenne on. Mitkä ovat keskuksia yhdistäviä ja erottavia tekijöitä? Mitkä ovat keskusten tehtävät, ja mikä on niiden suhde palvelu- ja kehittämiskeskuksrakenteeseen? Lisäksi osallistutaan keskusteluun siitä, millaisena keskustusten rooli nähdään tulevaisuudessa osana nuorisotoimialaa.

Nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskusten nimeäminen¹⁶ ei ollut opetus- ja kulttuuriministeriön strategisen nuorisopoliittisen suunnittelun tulosta, vaan se muodostettiin turvaamaan nuorisotoimialaa kehittävien organisaatioiden toiminnan ja niiden myötä alan kehittämisen jatkuvuutta. Kuten nuorisotoimialalla yleisemminkin (vrt. nuorisotoimialan määrittely, s. 166), verkoston kokoonpano on syntynyt varsin sattumanvaraisesti. Tutkimuksen kuluessa kävi selväksi, että nimetyt organisaatiot arvostivat asemaansa palvelu- ja kehittämiskeskuksena, mutta eivät välttämättä ymmärtäneet, miksi olivat tulleet valituiksi ja mitä se heiltä käytännössä edellyttää. Aineisto heijastelee monenlaista epävarmuutta keskustusten tehtävistä, asemasta ja ministeriön odotuksista.

- Kunnia-asia olla kehittämiskeskus, mutta auki mitä voidaan tehdä yhdessä
- Mikä on verkoston varmuus, ei ole varmaa, että ovatko ne tässä, saadaanko olla olemassa ensi vuonnakin?
- OKM:ssä ollaan miettimässä mitä kehittämis- ja palvelukeskusten kanssa tehdään; tulevatko erikseen kehittämiskeskukset ja palvelukeskukset?
- Tuntuma, että OKM:llä ei ole tietoa tai ymmärrystä miten peilata tätä porukkaa keskenään, vaikea tarttua tähän, otetaan ensimmäinen askel, ahdistavaa kun siellä ei ole mietitty... tai käännetään se mahdollisuudeksi (Verkostotapaaminen 11.10.2013).

Epätietoisuutta herätti myös verkoston kokoonpano sekä suhde muihin samantyyppisiin toimijoihin ja rakenteisiin, mikä ilmeni myös kilpailuna reviiereistä ja asiakkuuksista.

- Epäselvää, millä mandaatilla kukakin toimii, mennäänkö toisen reviiirille? Asiakkuudet ovat jossain kohti samat. Paket perustettiin takavasemmalta, oli puhetta, mutta lista tuli yllätyksenä, mikä näiden (organisaatioiden) suhde on? Erityyppisiä toimijoita, joita listassa oli, valtuutus toimia tietyn asian edistäjänä Suomessa.
- Kaikkia tahoja pitäisi informoida asioista yhtä aikaa, kokoontumiset siis tärkeitä; nyt heitetty kentälle, jokainen hakee reviiirin ja syntyy turhaa taistelua.
- Toivomus eri tahojen ja työmuotojen tasapuolisesta kohtelusta; joku nousee mediaseksikkääksi (etsivä työ, työpajat), minkä seurauksena muiden hyvä työ (mm. kulttuurinen työ, nivelvaiheen hankkeet, alueellinen nt) jää näkymättömäksi ja ilman resursseja.
- Ongelmana etsivän työn organisointi ELY:jen kautta → ovat nostaneet toimintamuodon

16 dnro 9/600/2010

ylitse muiden, muut nuorisoalan toimen tehtävät jätetään huomiotta

- Ovatko Paket uhka ELY:lle?
(Toimijoiden haastattelu, syksy 2013.)

Nuorisotutkimusseura kutsui keskuksat koolle hankkeen suunnitteluvaiheessa, ja tämä näytti vähentävän epä tietoisuutta ja palvelevan toimijoita monella tapaa. Tutkijoiden ei tarvinnut motivoitua osallistujia yhteistyöhön, vaan tarve verkostoitumiseen tuli näkyväksi heti ensimmäisestä tapaamisesta alkaen¹⁷. Keskusten välisessä yhteistyössä nähtiin mahdollisuuksia kirkastaa kuvaa palvelu- ja kehittämiskeskus -rakenteesta ja sen olemassaolon merkityksestä sekä pyrkiä vaikuttamaan proaktiivisesti rahoittajan suuntaan arvioinnin kehittämiseksi ja rakenteen määrittämiseksi.

Tulevaisuudessa voisi kehittää:

- Pake-keskusten kokoontuminen OKM:n kanssa, saataisiin yhteistä ohjeistoa
- Pohtia laajemmin: ketä me ollaan? miksi me halutaan tulla?
- Mitä enemmän otetaan tunnuslukuasiaa omiin käsiin, sitä vähemmän tulee ohjausta, mitä niiden pitäisi olla. Tunnusluvut yhteisöllisenä hankkeena.
- Pake-verkoston yhteistyön lopputuloksena ei ole se, että olemme yhtenäinen tekijä eikä tarkoitus ole kesyttää. (Verkostotapaaminen 11.10.2013.)

Keskuksia yhdistäviä tekijöitä ovat nuorisotoimiala sekä valtakunnallisen palvelu- ja kehittämiskeskuksen status, johon opetus- ja kulttuuriministeriön väljän määrittelyn mukaan kuuluu sekä *palvelu-* että *kehittämistoimintaa*. Ministeriö ei ollut kuvannut palvelutehtävää tarkemmin, mutta viittaa joissakin luonnehdinnoissa keskustusten asiantuntijarooliin. Eräs toimija kertoi Hyvinkäällä 17.6.2014 järjestetyssä verkostotapaamisessa oivaltaneensa keskuksen roolin lukiessaan Emma Kuusen (2014) kirjoittamaa tekstiä ministeriön verkkomedian rahoituksesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa nuorisolain mukaan nuorisotyön ja -politiikan yleisestä kehittämisestä. Apunaan sillä on vuonna 2010 perustettu valtakunnallisen nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskusrakenne. (Kuusi 2014, 64.)

Kuusen määrittely korostaa keskustusten roolia valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan kehittäjänä ministeriön tukena. Kehittäjä-asiantuntijan rooli ei ollut ilmeisesti tullut kovin selvästi esiin käytännön tasolla, ja eräs haastatelluista ihmettelikin, miksi ministeriö ei ole pyytänyt toimijoita mukaan esimerkiksi Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman valmisteluun.

17 Yksittäiset keskuksat olivat toki tehneet yhteistyötä jo vuosia ennen hankkeen puitteissa toteutettuja verkostotapaamisia.

Keskuksset eroavat toisistaan niin monin tavoin, että erilaisuus on jopa leimallisempaa kuin yhtenevyys. Alla on pyritty listaamaan niitä ulottuvuuksia, joilla keskustusten väliset erot ilmenevät.

1. organisaation koko ja kapasiteetti: vaihteluväli 2–30 työntekijää
2. opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitusosuus: vaihteluväli 14 %–100 % (pääasiassa 40 %–100 %)
3. hallintorakenne: 6 yhdistystä, 3 säätiötä, 2 toimii osana oppilaitosta ja 2 osana kaupungin organisaatiota
4. syntytausta: osa yhdistyksiä, jotka ovat syntyneet jäsenistönsä edunvalvontatarpeista, osa toiminut opetus- ja kulttuuriministeriön asettamina toimikuntina ja myöhemmin säätiöity ministeriön toiveesta, osa aloittanut kehittämishankkeena
5. kohderyhmä: osalla alan ammattilaiset, osalla sekä ammattilaiset että nuoret; eroja myös sen suhteen, kumpi kohderyhmä painottuu
6. ydintehtävä: tarkempi tehtäväanalyysi tässä luvussa myöhemmin
7. kotipaikka: 8 Helsinki, 1 Turku, 1 Tampere, 1 Hyvinkää, 1 Jyväskylä, 1 Oulu
8. toimintaulottuvuus: keskuksen oma toiminta, kiinteä valtakunnallinen jäsenverkosto, avoin valtakunnallinen yhteistyöverkosto ja kansainvälinen yhteistyöverkosto

Luettelon tarkoituksena on luoda jonkinlainen yleiskuva siitä, miten keskustusten väliset erot ilmenevät. Erottelevia tekijöitä ovat muun muassa toimintavolyymi ja rahoitus, hallinto, syntytausta, kohderyhmä, ydintehtävä sekä alueellinen sijoittuminen ja toimintaulottuvuus. Olennaista on huomioida, että kun puhutaan palvelu- ja kehittämiskeskuksista, status koskee kaikkia kolmeatoista organisaatiota, mutta rahoituksen osuus voi olla pienimmillään jopa 14 prosenttia. Käytännössä tämä tarkoittaa, että rakenteeseen sisältyvä ministeriön velvoite koskee enimmillään tuota 14 prosenttia kyseisen keskuksen tehtävistä. Tosin 100-prosenttisella rahoituksellaan velvoite ei voi olla 100-prosenttinen, jotta kansalaisyhdistyksille kuuluva autonomia ei vaarannu.

Luettelo havainnollistaa joka tapauksessa erojen moninaisuuden ja tuo näkyväksi ne haasteet, joita rahoittajalla on pyrkiessään luomaan yhteismitallisuutta keskustusten arviointiin. Toisaalta erilaisuus näyttäytyy myös valtakunnallista rakennetta tukevana tekijänä. Tutkimuksen haasteena oli kuitenkin jäsentää palvelu- ja kehittämiskeskusten muodostamaa kenttää tavalla, joka auttaisi luomaan järjestystä ja ratkaisemaan arviointiin sekä verkoston olemassaoloon liittyviä kysymyksiä. Tähän haasteeseen on pyritty vastaamaan tarkastelemalla mainitun listan kohtia 5, 6 ja 8 eli keskustusten ydintehtäviä ja laajemminkin koko tehtäväkenttää, toiminnan kohderyhmiä sekä toimintaulottuvuuksia.

Palvelu- ja kehittämiskeskusten, kuten minkä tahansa muun organisaation, määrävin tekijä on sen rooli ja tehtävät. Ensimmäinen askel keskustusten ja niiden ympärille muodostetun rakenteen kokonaisuolemuksen selvittämiseksi oli tehtäväanalyysi, joka toteutettiin haastatteluaineistojen ja keskustusten toimintaa kuvaavien dokumenttien pohjalta. Ensimmäinen jäsenitys keskustusten tehtävistä syntyi jo hankkeen alkuvaiheessa tunnuslukuihin liittyvää työpajaprosessia varten (liite 2). Pääotsakkeet ovat vaihdelleet prosessin kuluessa, mutta tehtävät ovat pysyneet ennallaan ja niiden kohdallisuus käytäntöön on verkostossa testattu. Oheisessa taulukossa (taulukko 1) kuvataan analyysin tuloksena syntynyt jäsenitys keskustusten tehtävistä.

Taulukko 1. Palvelu- ja kehittämiskeskusten tehtävät.

<p>PALVELU- JA KEHITTÄMISKESKUSTEN TEHTÄVÄT:</p> <p>A. Nuorisotoimialan kehittäminen (ydinpalvelu)</p> <p>B. Asiantuntijapalvelut ja nuorisopolitiikka (ydinpalvelu)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ammattilaisille suunnatut koulutukset ym. palvelut 2. Edunvalvonta ja vaikuttaminen 3. Verkostotyö, koordinointi ja jäsenorganisaatioiden toiminnan tukeminen 4. Tutkimus ja julkaisutyö <p>C. Nuorisotyö (ydinpalvelu)</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Nuorille, lapsille ja perheille suunnattu työ <p>D. Tukipalvelut (ydinpalveluja tukeva)</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Viestintä ja markkinointi 7. Toiminnan suunnittelu ja arviointi 8. Oman organisaation kehittäminen 9. Muut tehtävät
--

Palvelu- ja kehittämiskeskusten tehtävät on jaettu neljään eri pääluokkaan: Keskusten *ydinpalveluihin tai -tehtäviin* lukeutuvat: *Nuorisotoimialan kehittäminen (A)*, *asiantuntijapalvelut ja nuorisopolitiikka (B)* sekä *nuorisotyö (C)*, lisäksi ydintehtäviä tukevat eli *tukipalvelut (D)*. *Palvelu*-käsite on osa yrity maailmasta lainattua sanastoa, jonka käyttö on vakiintunut myös julkiseen hallintoon ja järjestökentälle. Tässä raportissa ei ole lähdetty kyseenalaistamaan kyseistä käsitte maailmaa alan toimijoille ja organisaatioihin suuntautuvista tehtävistä puhuttaessa. Nuorille, lapsille ja perheille suunnattu ja heidän kanssaan toteutettava työ nähdään kuitenkin nuorisotyönä¹⁸, samaan tapaan kuin koko toimialan määrittelyä koskevassa osatutkimuksessa (s. 177). Lisäksi asiantuntijapalvelujen rinnalle on tuotu *nuorisopolitiikan* käsite, sillä ainakin edunvalvonnan ja vaikuttamisen voi lukea poliittiseksi toiminnaksi¹⁹. Nuorisotoimialan kehittämisen voisi nähdä myös osana asiantuntijapalveluja, mutta koska ministeriö tekee eron palveluiden ja kehittämisen välillä – alleviivaten sitä jo rakenteen nimessä – ne oli tarkoituksenmukaista pitää tässäkin jaottelussa omana kokonaisuutenaan.

Tukipalveluilla tarkoitetaan niitä tehtäviä, jotka tukevat keskusten ydintoimintoja, kuten viestintä ja markkinointi, toiminnan suunnittelu, ohjaus, arviointi ja organisaation sisäinen kehittäminen. Tukipalvelut liittyvät lähinnä hallintoon, ja niiden sekundaarisuus suhteessa muihin palveluihin ilmenee siten, että jos ydinpalveluita (taulukossa kohdat A, B ja C) ei ole, tukipalveluitakaan ei tarvita. Ydinpalveluilla tarkoitetaan niitä tehtäviä, jota varten organisaatio on alun perin perustettu. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että

18 Nuoriso-, liikunta- ja kulttuurialoja voidaan tarkastella myös hyvinvointia tuottavina hyvinvointipalveluina (Rajahonka 2013).

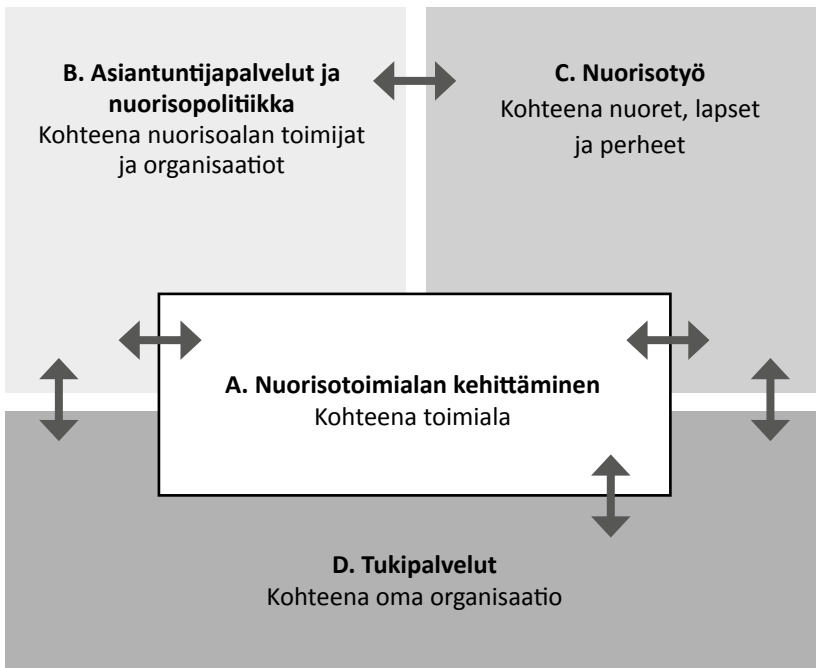
19 Poliittikan käsite on toki väljä, ja laajimmillaan sen voi tulkita ulottuvan lähes kaikkeen inhimilliseen toimintaan.

tukipalvelujen merkitys olisi vähäisempi, sillä ydinpalvelujen laatu on riippuvainen siitä, miten hyvin tukipalvelut on hoidettu. Jako ydin- ja tukipalveluihin ei kuitenkaan ole kiveen hakattu, vaan niiden sisällöt vaihtelevat keskuksittain. Esimerkiksi edunvalvonta ja vaikuttaminen tai verkostotyö ja koordinointi voivat näyttytyä jollekin keskukselle ydintoimintoina ja toisille niitä tukevinä palveluina.

Palvelu- ja kehittämiskeskusten tehtävät ja toiminnot kattavat laajan kirjon erilaisia palveluita, jotka painottuvat eri keskuksilla eri tavalla. Esimerkiksi Preventiimin ja Verken toiminnassa voi painottua ammattilaisten koulutus, Allianssilla edunvalvonta ja vaikuttaminen, Koordinaatilla ja Nuori Kulttuuri -säätiöllä verkostotyö ja koordinointi, Suomen nuorisokeskusyhdistyksellä ja Valtakunnallisella Työpajayhdistyksellä jäsenorganisaatioiden toiminnan tukeminen sekä Nuoperilla ja Nuorisotutkimusseuralla tutkimus ja julkaisutyö. Avartin, Lasten ja nuorten taidekeskuksen, Ung Infon sekä Sorin Sirkuksen toiminta painottuu nuorisotyöhön. Edellä esitetyt painotukset ovat viitteellisiä, sillä keskusten toiminta on yleensä useampaan kuin yhteen osa-alueeseen painottuvaa. Joidenkin organisaatioiden on oikeastaan vaikea edes sanoa, mikä tehtävä on määräävin. Aina ydintehtävä ei ole organisaatiolle itsellekään selvillä. Esimerkiksi Nuori Kulttuuri -säätiö oli mieltänyt itsensä nuorisotyötä tekeväksi organisaatioksi, mutta hyväksyi syksyllä 2014 toteutetun arviointiprosessin tuloksena tehdyn tulkinnan siitä, että toiminnan painopiste on asiantuntijapalveluissa.

Palvelu- ja kehittämiskeskus -rakenteen näkökulmasta on olennaista kysyä: mikä on edellä esitettyjen keskusten tehtävien suhde toisiinsa ja rakenteeseen? Kuvion 2 tarkoituksena on kiteyttää keskusten tehtävät ja tarkastella niiden suhdetta toisiinsa.

Kuvio 2. Palvelu- ja kehittämiskeskusten tehtäväalueet ja niiden suhde toisiinsa.

Nuorisotoimialan kehittäminen (A) on palvelu- ja kehittämiskeskus -rakenteeseen olennaisesti kuuluva tehtävä. Keskusten muista ydintehtävistä riippuen kehittämisen kohteena voi olla toimintaympäristö, menetelmä, toimintamalli, jokin laajempi nuorisotyön osa-alue tai laajimmillaan koko nuorisotoimiala. Tavoiteanalyysissä (myöhemmin tässä luvussa, s. 41–46) keskusten tavoitteen asettelut kohdentuivat myös oman organisaation kehittämiseen, mutta niiden paikka nähdään tässä jaottelussa ensisijaisesti tukipalveluissa (D). Toisaalta organisaatio voi kehittää hallintoaan tavalla, joka palvelee laajemminkin toimialaa. Kyseessä voisi olla esimerkiksi uusi toimintamalli, jossa nuoret on huomioitu organisaation sisäisessä päätöksenteossa tai vaikkapa arvioinnin kehittäminen innovatiivisella tavalla.

Osalle keskuksista nuorisotoimialan kehittäminen näyttäytyy keskeisenä toimintaa ohjaavana tehtävänä: keskus on aloittanut toimintansa jotakin ideaa tai toimintamallia kehittävänä hankkeena ja jatkaa palvelu- ja kehittämiskeskuksena levittäen, vakiinnuttaen ja edelleen kehittämällä sitä, minkä on hankkeessa luonut. Osa keskuksista on syntynyt toteuttamaan jotakin asiantuntijapalveluihin, nuorisotyöhön tai -politiikkaan liittyvää tehtäväänsä, ja kehittäminen on saanut sijaa keskuksen toiminnassa siinä rinnalla. Kehittämistyötä ovat luultavasti motivoineet ja vauhdittaneet nuorten, toimialan ja yhteiskunnan tarpeiden muutokset, mutta yhtenä liikkeelle sysäävänä voimana voi olla myös kehittämistä ruokkiva rahoitusjärjestelmä. Olipa lähtökohta kehittämiselle mikä tahansa, se on tiiviisti sidoksissa muihin keskuksen tehtäviin kaksisuuntaisesti: toisaalta kehittäminen vaikuttaa siihen, mitä ja miten muita tehtäviä toteutetaan, ja toisaalta muut tehtävät ohjaavat kehittämistä.

Kehittämistyön suhde asiantuntijapalveluihin on hyvin ilmeinen. On jokseenkin vaikea kuvitella, että toimintaa voitaisiin kehittää ilman verkostoyhteistyötä, etenkin nuorisotoimialalla. Myös tutkimus, tai ainakin tutkimuksellinen työote, on olennainen osa kehittämistä. Ja jotta kehittämisen tuloksia voidaan levittää, tarvitaan myös koulutusta ja julkaisu- ja toimintaa. Perustellusti voi sanoa, että toimialan kehittäminen ilman asiantuntijatehtävää ei ole mahdollista, mistä seuraa, että asiantuntijapalvelujen suhde palvelu- ja kehittämiskeskus -rakenteeseenkin on varsin selvä.

Nuorisotyön yhteys kehittämiseen on myös vahva, mutta suhde rakentuu toisella tapaa. Kehittäminen kohdentuu joko rakenteisiin tai siihen käytännön toimintakenttään, jossa nuorisotyötä toteutetaan. Keskusten sidos kehittämisen kohteeseen voi muodostua eri tavoin. 1.) Joillakin keskuksilla, kuten esimerkiksi työpajayhdistyksellä tai nuorisokeskushdistyksellä kehittäminen toteutuu omien jäsenjärjestöjen hallinnoimalla kentällä. Suhde on kiinteä, mutta nuorille suunnattu käytännön työ toteutetaan eri organisaatioiden toimesta kuin kehittämistyö. 2.) Osa keskuksista kehittää toimialaa hankekohdaisesti²⁰, jolloin kehittämisen kohde vaihtelee, eikä pysyviä suhteita niihin muodostu. Näin toimivat esimerkiksi Allianssi ja Nuorisotutkimusseura. Mainituissa tapauksissa kehittämiskohteena olevaa nuorisotyötä toteutetaan palvelu- ja kehittämiskeskus -rakenteen ulkopuolella. 3.) Kolmas toteuttamisen tapa on, että kehittämisen konteksti

²⁰ tai hankkeiden välisenä yhteistyönä siten, että useammalla hankkeella on yhteinen toimintakenttä.

on osa kehittämistä toteuttavan keskuksen tehtäväkenttää, kuten Sorin Sirkuksella ja muilla nuorisotyötä tekevilla keskuksilla. Näillä keskuksilla nuorten parissa tehtävä työ ja kehittäminen linkittyvät toisiaan palvelevaksi kokonaisuudeksi.

Jako alan toimijoille ja nuorille palveluja kohdentaviin keskuksiin tuotiin näkyviin verkostotapaamisissa, ja se näytti olevan ainakin hankkeen alkuvaiheessa ainoa tapa jäsentää kentän erilaisuutta. Jos Nuori Kulttuuri -säätiö lasketaan rajatapauksena mukaan, viisi keskusta kolmestatoista keskittyy toiminnassaan nuorisotyöhön. Tutkijalle näiden viiden organisaation kaksoisrooli valtakunnallisesti toimialaa kehittävänä ja palvelevana sekä nuorisotyötä (valtakunnallisesti tai alueellisesti) toteuttavana organisaationa näyttäytyi haastavana, etenkin kun tähän yhdistyvät pienet resurssit.

Kysymys nuorisotyön roolista palvelu- ja kehittämiskeskus -rakenteessa nousi keskusteluun, kun keskustusten edustajat laativat ministeriölle ehdotusta siitä, miten keskuksset tulisi kirjata uuteen nuorisolakiin. Toisaalta rakenteen ydinpalvelut nähtiin enemmän asiantuntijatyöhön kuin nuorisotyöhön liittyvinä. Taustalla oli ajatus siitä, että nuorisotyön sisällyttäminen osaksi verkoston tehtävää avaisi ovet kaikille niille valtakunnallisille nuorisojärjestöille²¹, joiden toimintaan sisältyy myös alan kehittämistä. Nuorisotyöhön keskittyneiden keskustusten näkökulmasta tällainen linjaus olisi hankala, sillä se voisi tarkoittaa kyseisten organisaatioiden ulos rajaamista. Heidän edustajansa näkivät pikemminkin hyötyjä siinä, että esimerkiksi jotakin tiettyä työmuotoa tai menetelmää toteutetaan ja kehitetään pitkäjänteisesti saman organisaation sisällä. Perusteluksi esitettiin myös nuorten aseman turvaaminen palvelu- ja kehittämiskeskus -rakenteessa. Ministeriölle lähettämässään määrittelyssä keskuksset päätyivät linjaukseen, jossa nuorisotyö nähdään yhtenä osana keskustusten valtakunnallista palvelutehtävää.

Palvelutehtävä ilmenee kolmella tasolla monialaisesti: nuorisotyön asiantuntijatehtävät, nuorten parissa tehtävä työ tai edunvalvonta ja vaikuttaminen. (Palvelu- ja kehittämiskeskusten kirje opetus- ja kulttuuriministeriölle 16.3.2015.)

Tässä kappaleessa on pyritty hahmottamaan nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskus -rakennetta tarkastelemalla keskustusten toteuttamia tehtäviä ja niiden suhdetta toisiinsa sekä rakenteeseen. Analyysi ei anna valmiita vastauksia, mutta tarjoaa joitakin näkökulmia määrittelytyölle. Sekä ministeriö että keskustusten edustajat vaikuttavat olevan varsin yksimielisiä siitä, että keskustusten kriteerit on määriteltävä ja tehtävä läpinäkyviksi hallinnon avoimuusperiaatteen mukaisesti.

Hallinnon avoimuus edellyttää, että ministeriöllä on selkeät, kirjatut perusteet sille, miksi tietyt organisaatiot ovat oikeutettuja rahoitukseen ja toiset eivät. (Nuorisolaki-tapaaminen 9.1.2015/ Wrede.)

PAKE-keskusten keskustelussa tuli monin tavoin esiin se, että keskustusten olemassaolosta aletaan nuorisokentällä olla yhä laajemmin tietoisia, mikä osaltaan voi merkitä paitsi aiempaa tärkeämpää roolia yksittäisille keskuksille ja koko verkostolle, myös toiveita päästä osaksi PAKE-keskuksia. On

21 Lista valtakunnallisista nuorisojärjestöistä löytyy opetus- ja kulttuuriministeriön nettisivuilta: http://www.minedu.fi/OPM/Nuoris/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/nuorisojarjestoet/?lang=fi

selvää, että kriteerit PAKE-keskuksille on päivitettävä ja niiden tulee olla avoimesti nuorisoalan toimijoiden tiedossa. Yksittäistä toimintaa ei kuitenkaan tulisi liian tarkasti määrittellä, jotta PAKE-keskusten autonomia ja kansalaisjärjestötoiminnan eetos voivat edelleen toteutua. (Nuorisolaki-tapaaminen 9.1.2015/Suurpää.)

Ministeriölle jää vielä paljon ratkaistavaa, eikä tehtävä tule olemaan helppo. Verkoston sisäisen tehtävänalyysin lisäksi tarvitaan laajempiakin tarkastelukulmia. Määrittelyä ei oikeastaan voi tehdä irrallaan siitä kontekstista, jossa verkosto toimii – nuorisotoimialasta kokonaisuutena. Yksi lähtökohta on tarkastella palvelu- ja kehittämiskeskus -rakennetta suhteessa kaikkiin niihin tahoihin, jotka toteuttavat samankaltaisia tehtäviä kuin rakenteeseen kuuluvat keskuksat. Valtakunnallisten nuorisojärjestöjen lisäksi näihin voi lukea nuorisoalan oppilaitokset, aluehallinnon nuorisotoimet sekä nuorisotyön palvelujärjestöt. Mikä tehtävä kullakin organisaatiolla ja rakenteella nuorisotoimialan kokonaisuudessa on ja miten palvelu- ja kehittämiskeskuksat siihen asettuvat?

Toimivan rakenteen kehittäminen edellyttää myös irrottautumista palvelurakenteista ja katseen suuntaamista nuorisotoimialan sisältöihin ja niissä ilmeneviin kehittämistarpeisiin. Käytännössä tämä tarkoittaa palvelu- ja kehittämisverkoston kokoonpanon uudelleen tarkastelua siitä näkökulmasta, mitä toimintoja ja työmuotoja verkosto nykyisellään kattaa ja mitä sen ehkä pitäisi kattaa.

PAKE-verkoston kokoonpano ei – eikä summakaan – ole kiveen hakattu, vaan siihen on mahdollisuus tehdä muutoksia yhteisesti mietittyjen periaatteiden pohjalta ja nuorten palvelutarpeiden muutoksia laajemminkin huomioiden: – ”Pitäisikö olla PAKE, joka liittyy nuorten mielenterveysongelmiin? Missä on nuorten asuminen? Syrjäytymiskeskustelu on vaikuttanut tarpeisiin. On TYPY, mutta ei ole etsivän työn keskusta. Entä voisiko Kanuuna-verkosto olla PAKE? Jos, niin pitäisikö olla myös maaseutumaisen nuorisotyön keskus? Väestökehitys vaikuttaa tulevaisuuteen, myös PAKE-verkostoon. Vuonna -94 jokaisessa kunnassa oli noin 30 % nuoria (0–29); jos mennään vuosia eteenpäin, nuoret ovat Pohjois-Pohjanmaalla ja isoissa kaupungeissa, muualla ei. Tämä muuttaa näkymää, mitä palveluja tarvitaan; onko nuorisotyö tällöin tulevaisuuden peruspalvelua kunnissa? (Nuorisolaki-tapaaminen 9.1.2015/Wrede.)

Kokoonpanon uudelleen tarkastelu edellyttää laajan ja moniulotteisen nuorisotoimialan hahmottamista sekä näkemystä tulevaisuuden kehittämistarpeista. Tässä julkaisussa kuvattu nuorisotoimialan uudelleen määrittely (s. 165-183) auttaa palvelu- ja kehittämiskeskusten paikantamista nuorisotoimialalla ja tarjoaa myös yhden perustan keskusten – kuten muidenkin nuorisoalan toimijoiden – arviointiin. Toimialan sisällön tarkasteluun tarvitaan kuitenkin toisenlainen kehys. Yksi mahdollinen voisi olla Forkbyn viiden pilarin malli, jossa nuorisotyötä kannattelevat *demokraattinen*, *pedagoginen*, *terveydellinen*, *sosiaalipoliittinen* sekä *kulttuurinen* pilari (Forkby & Kiilakoski 2014). Malli kuvaa ruotsalaista nuorisotyötä, mutta nuorisotyön tutkija Tomi Kiilakoski pitää sitä hyvänä lähtökohtana hahmottaa myös suomalaista nuorisotyötä ja sen tulevaisuuden haasteita (Kiilakoski 2014b). Voitaisiko nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskusverkoston kokoonpanoa tarkastella edellä esitettyjen pilareiden valossa?

Rakenteen määrittelyssä on myös otettava kantaa siihen, millä tavalla valtakunnallisuus siinä määrittyy. Edellyttääkö valtakunnallinen toimijuus sitä, että jokaisen keskuksen

tulisi ulottaa toimintaansa kaikkiin kuntiin tai maakuntiin? Osalla keskuksista on oma valtakunnallinen jäsenverkostonsa, joiden kautta valtakunnallisuuden kriteeri täyttyy hyvin. Samoin niillä keskuksilla, joiden toiminnan perustana on avoin, enemmän tai vähemmän muuntuva valtakunnallinen yhteistyöverkosto. Osa keskuksista toimii alueellisemmin, mutta vaikutukset voivat silti yltää laajalle Suomeen ja sen rajojen ulkopuolellekin esimerkiksi uuden tiedon tai innovaation muodossa. Riittääkö, että keskuksen toiminnalla on valtakunnallista vaikuttavuutta vai tarvitaanko konkreettista yhteistyötä eri puolilla maata?

Eikä palvelu- ja kehittämiskeskusten toiminnan tarkastelu voi rajoittua vain maan rajojen sisäpuolelle, sillä kansainvälisyys on yksi nuorisotoimialan tärkeitä tavoitteita ja EU:n jäsenyys tuo itsestään selvästi mukanaan veloitteen ja mahdollisuuden osallistua toimialan kansainväliseen kehittämiseen. Monet palvelu- ja kehittämiskeskukset ovatkin nuorisotoimialan vahvoja kansainvälisiä toimijoita, kehittäjiä ja vaikuttajia.

Arvioinnin haasteet

TULOSOHJAUKSESSA KÄYTETYN ARVIOINTITYÖKALUN PULMAT

Palvelu- ja kehittämiskeskusten toimijat ehdottivat maaliskuun 2014 verkostotapaamisessa, että pääsisivät keskustelemaan ministeriön edustajan kanssa keskusten tulosohtauksen pohjana toimivasta arviointityökalusta ja laajemminkin ministeriön keskuksiin kohdentuvista odotuksista. Keskusten arvioinnin ongelmat näyttivät konkretisoituvan kyseisen arviointityökalun täyttämiseen, ja toimijoiden kanssa sovittiinkin, että tutkimusprosessissa keskitytään jatkossa siihen. Tämän osion tarkastelun kohteena on siis ministeriön ja keskusten tulosneuvotteluiden pohjana toimiva ”Palvelu- ja kehittämiskeskusten tulostavoitteet ja arviointikriteerit” -arviointitaulukko (ks. taulukko 2), joka pohjautuu tulosohtauksen tausta-ajatteluun. Valtionvarainministeriön (2005) *Tulosohtauksen käsikirjan* mukaan *tulosohtaus* on vuorovaikutteinen, sopimusajatteluun perustuva ohjausmalli²². Syksyllä 2014 opetus- ja kulttuuriministeriön edustajat puhuivat *tavoiteohjauksesta*, joka ilmeisesti kuvaa paremmin sitä prosessia, josta vapaiden kansalaisjärjestöjen ja ministeriön välisissä neuvotteluissa on kyse. Tässä tutkimuksen vaiheessa puhuttiin kuitenkin vielä yleisesti tulosohtauksesta, mikä korostuu tässä raportissakin.

Ministeriön käyttämä arviointitaulukko jakautuu kahteen osaan: vasemmanpuoleisessa osassa kysytään strategisia, muutosta korostavia pidemmän aikavälin tavoitteita. Oikeanpuoleiseen osaan pyydetään kirjaamaan vuosittaiset tulostavoitteet, joita tulee

22 Tulosohtauksen toiminnallinen ydin on sopijapuolten kyvyssä löytää oikea tasapaino käytettävissä olevien voimavarojen ja niillä saavutettavien tulosten välillä. Tulosohtauksen perusideana on, että voimavarat ja tavoitteet sekä toiminnan tehokkuus ja laatu ovat mahdollisimman hyvin tasapainossa keskenään ja että toiminnalla saadaan kustannustehokkaasti aikaan halutut vaikutukset. (Valtionvarainministeriö 2005, 9.)

tarkastella ”pysyvien”, toiminnan jatkuvuutta korostavien pidemmän aikavälin tavoitteiden rinnalla. Jälkimmäiseen osioon voi kirjata myös toimenpiteitä, jotka tukevat ”pysyviä” tavoitteita.

Taulukko 2. Opetus- ja kulttuuriministeriön arviointityökalu *Palvelu- ja kehittämiskeskusten tulostavoitteet ja arviointikriteerit*.

Pidemmän aikavälin tulostavoitteet ja tuloskriteerit		Vuosittaiset tulostavoitteet ja tuloskriteerit	
Tulostavoitteiden perusnäkökulmat	Strategiset eli muutosta korostavat pidemmän aikavälin (3–4 vuotta) tavoitteet/ muuttuvat arviointikriteerit	Pysyvät, toiminnan jatkuvuutta korostavat pidemmän aikavälin tavoitteet/pysyvät arviointikriteerit	Vuosittaiset muuttuvat tulostavoitteet ja konkreettiset ”pysyviä” tavoitteita tukevat toimenpiteet
Vaikuttavuus (välittömät ja suorat vaikutukset)			
Tuotokset ja laadunhallinta (palvelukyky)			
Resurssien käytön taloudellisuus ja tuottavuus (tehokkuus)			
Henkiset voimavarat, osaaminen ja uudistuminen			

Kesäkuun verkostotapaamisessa kartoitettiin palvelu- ja kehittämiskeskusten toimijoiden kokemuksia arviointitaulukon toimivuudesta ja pohdittiin yhdessä, miten taulukkoa voitaisiin kehittää, jotta se palvelisi paremmin keskusten arviointia. Tapaamiseen pyydettiin myös ministeriön ohjelmajohtaja Georg Henrik Wrede, joka oli mukana tuomassa rahoittajan näkökulmaa sekä kuulemassa verkoston viestejä arvioinnista. Keskuksia oli myös etukäteen pyydetty toimittamaan tutkijalle voimassa olevat versiot kunkin keskuksen ministeriöön toimittamasta arviointitaulukosta ja siihen liittyvistä liitteistä. Kyseisen analyysin tuloksia tarkastellaan tässä kappaleessa myöhemmin.

Tapaaminen aloitettiin puhekielellä, jossa jokainen paikalla ollut keskuksen edustaja kertoi mielipiteensä arviointityökalusta ja kommentit kirjattiin muistiin. Toimijat pitivät opetus- ja kulttuuriministeriön tulosohejausta ja siihen liittyvää työkalua periaatteessa hyvänä järjestelmänä. Taulukon täyttäminen oli auttanut jäsentämään omaa toimintaa ja herättänyt työyhteisössä keskustelua tulevaisuuden suunnasta. Se oli myös pakottanut keskuksia miettimään tavoitteita sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä, mikä koettiin toisaalta hyvänä ja toisaalta erityisen haastavana. Positiivisena oli nähty myös mahdollisuus määrittellä tavoitteet ja arviointikriteerit vapaasti, kunkin keskuksen omista lähtökohdista käsin.

- Hyvä, että on jotakin, jolla jäsentää lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteita.
- Hyvä, että tavoitteita joutuu miettimään pidemmällä tähtäimellä ja että omat sarakkeensa laadunhallinnalle yms., mutta haasteena, miten niitä lähdetään jäsentämään.
- Mielenkiintoinen osa seuraavan vuoden valmistelua tämä lomake. Paperi on ollut enemmänkin sellainen, että se on avannut keskustelua työyhteisössä, minne ollaan menossa. Minä pidän tämän tyyppisistä välineistä. Suuntaamisessa auttaa, mutta tällaisenään ei palvele vielä rahoittajatahoja eikä meitäkään.
(Verkostotapaaminen 17.6.2014.)

Palvelu- ja kehittämiskeskusten toimijat kokivat myönteisenä sen, että arviointityökalu ylipäätään on olemassa, mutta sellaisenaan sen ei nähty palvelevan keskusten arviointia. Keskusten edustajat olivat varsin yhtä mieltä siitä, että taulukko on vaikeaselkoinen ja sen käsitteemaailma vieras.

- Taulukko mahdollistaa tilaisuuden kirjoittaa omasta työstään niin kuin se olisi maailman tärkeintä, siis semmosta kapulakieltä. Onko tarkoitus tehdä vaikeammaksi ymmärtää meidän työtä vai onko tärkeämpi avata sitä?
- Lomakkeessa on vasemmalla vaikeasti hahmotettavia asioita. Millaisilla suureilla tehokkuutta kuvataan tai vaikuttavuutta? Tulee paljon tekstiä, vaikea tiivistää toimintaansa. Onko ajatus, että tämä on yhden sivun mittainen? Tätähän on mahdollista jatkaa, ruudut joustavat.
- Meillä taulukko täytettiin viime syksynä hallituksen nimeämän neljän hengen työryhmän voimin, joka käytti pohdintaan noin neljä tuntia. Tässä syväpohdinnassa huomasimme, että moni asia taulukossa vaihtoi paikkaa, vaikka lomaketta oli täytetty jo aiemminkin. Tämä kuvaa lomakkeen hankaluutta. (Verkostotapaaminen 17.6.2014.)

Arviointilomakkeen täyttäjien haasteena on ensin ymmärtää, mitä lomakkeen lauseet ja käsitteet ylipäätään tarkoittavat ja miten niitä voi soveltaa keskuksen toimintaan. Tämän lisäksi heidän pitäisi löytää kuhunkin sarakkeeseen soveltuvat tavoitteet ja arviointikriteerit erikseen vaikuttavuudelle, tuotoksille ja laadunhallinnalle, tehokkuudelle sekä niin kutsutuille henkisille voimavaroille. Sen lisäksi, että lomake vaikuttaa asiaan perehtymättömän lukijan silmään monimutkaiselta ja arjen toiminnasta irrallaan olevalta, siinä näyttäisi olevan myös selviä epäloogisuuksia. Esimerkiksi *vaikuttavuus*-käsitteen perään sulkeisiin on lisätty *välittömät ja suorat vaikutukset*, vaikka käsitteillä voidaan tarkoittaa eri asioita. Rajahongan (2013, 14) mukaan vaikutuksilla tarkoitetaan lähtö- ja lopputilanteen välisiä muutoksia, kun taas vaikuttavuus syntyy pidemmällä aikavälillä tietyn toiminnan vaikutusten ja ympäristössä vaikuttavien tekijöiden yhteisvaikutuksesta (myös Vakkuri & Meklin 2001, 45).

- Itselle vaikein on vaikuttavuuden määrittely. Kun taulukossa on rajattu suoriin ja välittömiin vaikuttamisiin. (Verkostotapaaminen 17.6.2014.)

Myös arvioinnin aikavälien kuvaukset vaikuttavat sekavilta: miten esimerkiksi *muutosta ja jatkuvuutta korostavat pidemmän aikavälin tavoitteet* erotetaan toisistaan? Valtion tulosoikeuden kehittämisen taustalla on mittava määrä asiantuntijatyötä ja hyvää tarkoittava pyrkimys ottaa huomioon moninaiset arviointiin liittyvät näkökulmat (ks. Valtionvarainministeriö 2005). Lomakkeen täyttäjälle lopputulos näyttäytyy kuitenkin

hankalana. On vaikea kuvitella, miten täyttäminen onnistuu ilman laajempaa perehtymistä tulohajauksen tausta-ajatteluun. Koettujen ongelmien taustalla näytti vaikuttavan myös ristiriita tehokkuutta korostavan tulohajauksen ja nuorisotoimialan humanistisia arvoja painottavan tavoitteiden välillä.

Taustalla on kimurantti kysymys siitä, miten ”tulos” ja ”vaikuttavuus” määritellään, kun kyseessä on nuorisotyön kenttä ja sen toiminnan (ja erityisesti laadun) identifiointi. (Sähköpostitiedonanto 16.6.2014/Suurpää.)

Lisähaasteensa arvioinnin suunnitteluun toi palvelu- ja kehittämiskeskusten erityinen rooli asiantuntijaverkostona, jonka kohderyhmänä olivat sekä nuoret että nuorten parissa toimivat. Toimijoiden oli vaikea hahmottaa, kenen näkökulmasta työtä pitäisi oikein arvioida: nuorten, ammattilaisten vai koko nuorisotalon?

- Me syrjäytymisen ehkäisyssä toimitaan ammattilaisten kanssa, niin on ristiriita perustehtävän ja mittarin välillä.
- Samoja asioita ollaan mietitty, että kenen työtä mitataan. Välilliset ja välittömät vaikutukset, mitataanko meidän vai asiakkaiden työtä? Ollaan tehty, kun on pyydetty pari vuotta, mutta miten nivoa jotenkin toimintasuunnitelmaan? Että jotain pitäisi olla rinnalla.
- Edelleen jäi kysymys siitä, mitä taulukolla halutaan (arvioida?), PAKE:n toimintaa, alan toimintaa, vai koko nuorisotalon toimintaa? (Verkostotapaaminen 17.6.2014.)

Kaiken kaikkiaan näytti siltä, että arviointitaulukon tarkoitus oli jäänyt palvelu- ja kehittämiskeskusten toimijoille epäselväksi, ja monenlaisia kysymyksiä ja toiveita ministeriön suuntaan esitettiin.

- Onko tarkoitus kuvata meidän toimintaa ministeriölle? Vai annetaanko okm:lle työkaluja, jotta se voi kuvata toimialaa myös ulkopuolelle, vaikka valtionvarainministeriölle?
- Olisi hyvä käydä keskustelua siitä, mitä funktioita eri kohdilla on.
- Olisi hedelmällistä tietää, jos vaikuttavuuden esteenä ovat osaamiseen liittyvät asiat, sitä (osaamista) voisi saada muilta PAKE-keskuksilta. (viittaus siihen, että okm:n tulohajaus sisältäisi ohjausta?)
- Kiinnostaisi tietää valtiohallinnon näkemys, kun menee VM:ään saakka, niin sellainen koulutuspäivä, jossa ministeriö on mukana ja kehitettäisiin yhdessä arviointimenetelmää.
- Mitä tulee tavoitteisiin, ne saattavat järjestöelämässä pidemmällä aikavälillä vaihtua.
- Tätä mekin pohdimme; pelko, mitä uskaltaa laittaa visioon. Senkö, mitä me haluamme, että toteutuu, vaikkei ole vielä realismia? Vai sen, mikä tulee toteutumaan, toki riippuen tulevasta rahoituksesta? Tai että vaan se, että mitä uutta luodaan (esim. x-toimintamuoto)? (Verkostotapaaminen 17.6.2014.)

Tulohajauksen tavoitteena on saada aikaan mahdollisimman vaikuttavaa ja taloudellisesti tehokasta julkista toimintaa ja julkisten varojen käyttöä, kuten ministeriön ohjeistuksessa verkostolle todetaan (opetus- ja kulttuuriministeriö 2012a). Hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävä kasvatuksellinen työ ei tahdo asettua mitattavaksi, sillä työ on pitkäjänteistä, eikä sen tuloksia, etenkin lyhyellä aikavälillä, ole helppoa osoittaa. Eikä kyse ole vain

kasvatuksellisen työn erityisominaisuudesta, vaan koko nuorisotoimialan kenttää leimavasta monimuotoisuudesta, mikä vaikeuttaa ydintehtävän hahmottamista ja sen tavoitteellistamista. Täyttäessään arviointitaulukkoa palvelu- ja kehittämiskeskukset joutuvat näiden toimialaa haastavien ydinkysymysten äärelle. Lisäksi keskusten on ratkaistava oma erityisroolinsa nuoriin välillisesti vaikuttavana toimijana. ”Asiakkuus” määrittyy eri keskuksilla eri tavoilla, ja jokaisessa keskuksessa on mietittävä sitä, mikä oma ydintehtävä on ja miten se määrittyy suhteessa nuorisotyöhön ja nuorten tarpeisiin.

Haasteelliseksi keskusten arvioinnin tekee myös se, että keskuksilla on useita rahoittajia ja lisäksi omiakin arvioinnin tarpeita. Näin ollen he joutuvat käyttämään useita arviointityökaluja, joiden yhteen sovittaminen on vaikeaa. Arviointi saattaa siis pahimmillaan tuottaa moninkertaisen työn ja sen hyöty jäädä vähäiseksi.

- Meillä on oma taulukko, jota on aktiivisesti käytetty suunnittelun työkaluna pitkin vuotta. Miten sen suhteuttaa tähän?
- Meillä on kaksi rahoittajatahoa: ministeriö ja kaupunki. Toimintasuunnitelmat ja budjetti tehdään elokuussa x-kaupungille, sitten tulee tämä ja se mitä tulee tulosneuvotteluissa esille. Tulee säätämistä. (Verkostotapaaminen 17.6.2014.)

Verkostotapaamisessa etsittiin myös ratkaisuja siihen, miten ministeriön palvelu- ja kehittämiskeskuksille suuntaamaa arviointityökalua tulisi kehittää. Keskusten edustajat olivat yksimielisiä siitä, että arviointitaulukon kehittäminen on välttämätöntä, sillä sellaisenaan se ei palvele keskusten erilaisia tavoitteita. Toimijat näkivät tärkeänä sen, että työkalun tarkoitusta pohditaan ja kirkastetaan niin, että keskuksat ovat paremmin perillä arvioinnin tavoitteista. Mitä tarkoitusta arviointi palvelee, ja onko esimerkiksi odotettavissa seurauksia siitä, että arviointitaulukko täytetään joko hyvin tai huonosti? Toimijat esittivät myös toiveita siitä, että taulukkoa yksinkertaistetaan ja selkeytetään ja että kehittämisessä otetaan huomioon organisaatioiden toimintojen monimuotoisuus sekä keskusten oman arvioinnin tarpeet. Ehdotettiin myös vaihtoehtoisten työkalumallien käyttöön ottamista ja yhteisistä periaatteista sopimista arviointitaulukon täyttämässä.

- Kun/jos taulukkoa työstetään, pitäisi miettiä, mihin taulukkoa halutaan käyttää, mikä on taulukon strateginen tarkoitus. Mitä seurauksia on, jos sen täyttää huonosti tai jos hyvin? Entä palveleeko taulukko nykyisellään kunkin keskuksen oman toiminnan kehittämisen instrumenttina?
- Kehittämisessä pidän tärkeänä verkoston toimijoiden monimuotoisuuden kunnioittamista ja mahdollisena, että käytössä on useita erilaisia lomakkeita. Toinen vaihtoehto on sopia mahdollisessa määrin yhteisistä periaatteista lomakkeen täyttämässä. (Verkostotapaaminen 17.6.2014.)

Tutkimus osoittaa selkeästi sen, että ministeriön tulosohejauksessa käyttämä arviointitaulukko ei nykymuodossaan ole toimiva keskusten arvioinnin työkalu. Eikä kyse ole vain arviointitaulukon laadusta, vaan myös sen merkityksen kirkastamisesta: onko työkalun tarkoitus palvella ainoastaan tilivelvollisuusarviointia vai halutaanko sen ohella tukea

myös keskusten toiminnan kehittämistä, Chelimskyn (1997) suositusten²³ mukaisesti? Toisaalta ministeriössä ymmärretään keskusten arvioinnin haasteet ja nähdään tärkeänä, että arviointi palvelee myös keskusten oman toiminnan kehittämistä. Toisaalta rahoittaja korostaa tulohajaukseen kuuluvaa velvoitetta raportoinnista valtion hallinnossa sovitulla tavalla eikä anna takuita työkalun muuttamisesta. ”Jos keskuksat ovat tulohajauksessa, siitä seuraa, että niiden on raportoitava toiminnastaan valtion tulohajausprisman kautta ja seurattava valtiovarainministeriön vahvistamia tulohajauksen yleisiä periaatteita. Samalla tavalla kuin opetus- ja kulttuuriministeriön on kirjattava talousarvioon asioita tietyn annetun jäsentelyn kautta, tulohajattavat ovat sidottuna tiettyyn konseptiin.” (Sähköpostitiedonanto 19.6.2014/Wrede.)

Valtion tulohajauksen uudistetussa käsikirjassa (Valtiovarainministeriö 2012a)²⁴ todetaan, että ohjaus perustuu valtionhallinnon yhteisiin linjauksiin ja käytäntöihin sekä hallinnonalojen omiin ohjausmenettelyihin. Ohjeistuksessa painotetaan strategista otetta sekä aitoa dialogisuutta ja kumppanuutta virastojen ja muiden toimijoiden sekä ministeriön kesken: *Yhteiskunnallinen vaikuttavuus syntyy eri toimijoiden välisen yhteistyön tuloksena* (mt.). Jos valtionhallinto kehittyy asetettujen tavoitteiden suunnassa ja sitoutuu strategiseen sekä dialogisuutta korostavaan ohjaukseen, palvelu- ja kehittämisskeskuksilla pitäisi olla – samoin kuin muillakin tulohajauksen piiriin kuuluvilla nuorisotoimialan organisaatioilla – perustellusti mahdollisuus vaikuttaa arviointityökalun kehittämiseen. Olennaisinta ei ehkä kuitenkaan ole se, onnistutaanko keskuksille luomaan yksi, kaikenkattava työkalu, jolla arvioinnin erilaiset haasteet tulisivat huomioituiksi. Tärkeintä lienee kehittää arviointia kokonaisuudessaan siten, että se olisi kaikkien arviointiin osallisten näkökulmasta maksimaalisesti hyödynnettävissä, kuten raportin johdannossa Pattonin (2001) ajatuksiin tukeutuen luvataan. Tätä työtä on syytä jatkaa dialogisessa yhteistyössä keskusten ja rahoittajan kanssa.

TAVOITTEISTAMISEN HAASTE

Edellä on tarkasteltu ministeriön arviointitaulukon ominaisuuksia sekä palvelu- ja kehittämisskeskusten edustajien kokemuksia sen täyttämisestä. Tässä kappaleessa luodaan katsaus siihen, mitä keskusten vuosien 2013 ja 2014 ministeriölle toimittamat, täytetyt arviointitaulukot²⁵ kertovat keskusten arvioinnista ja siinä ilmenevistä haasteista. Aineistosta – joka sisältää pääasiassa keskusten kyseisille vuosille asettamia toiminnan tavoitteita, mutta myös tunnuslukuja ja laadullisia tunnisteita – käytetään tässä nimitystä tavoiteaineisto. Aineiston analyysissa on hyödynnetty aiemmin tässä luvussa esitettyä, palvelu- ja kehittämisskeskusten tehtävien mukaista jaottelua (ks. kuvio 2 sivulla 32).

23 Chelimskyn tasapainotetusta arviointimallista raportin johdannossa sivuilla 22–23.

24 Uudistettu käsikirja on julkaistu tietokortteina. Käsikirja ei kata kaikkia tulohajauksen aihealueita vaan painottuu tulohajauksen keskeisimpiin alueisiin ja nykyisiin kehittämiskohteisiin.

25 Keskuksat toimittivat aineistoja syksyn 2014 kuluessa tilanteessa, jossa opetus- ja kulttuuriministeriön tulosneuvottelut olivat tuloillaan. Osa keskuksista toimitti tutkimuskäyttöön syksyn 2013 neuvotteluja koskevan aineiston ja osa syksyn 2014 aineiston, jos se oli ehtinyt jo valmiiksi.

Tarkastelu etenee siten, että aluksi hahmotellaan kokonaiskuva aineistosta ja keskitytään erityisesti siihen, mitä keskuksat toiminnallaan tavoittelevat ja mittaavat. Myöhemmin tarkennetaan näkökulmaa ja tehdään huomioita yksittäisten esimerkkien valossa siitä, miten he ovat tavoitteitaan arviointitaulukkoon kirjanneet.

Tavoiteaineistoa peilattiin myös niihin arvoihin, joihin palvelu- ja kehittämiskeskukset olivat toimintasuunnitelmissaan ja strategioissaan sitoutuneet. Keskusten arvomäärittelyssä tulevat näkyviksi valtakunnallistakin asiakirjoista tutut nuoriin kohdentuvat tavoitteet, kuten osallisuus, yhteisöllisyys, yhdenvertaisuus, monikulttuurisuus, luovuus, hyvinvointi ja ennaltaehkäisevyys. Merkillepantavaa oli, että kyseiset arvot eivät kovin hyvin heijastu niihin tulostavoitteisiin, joita keskuksat ovat arviointitaulukkoon kirjanneet ja ministeriölle esittäneet. Selittäviä tekijöitä lienee useitakin. Ensinnäkin ministeriö odottaa keskuksilta erityisesti numeraalisia tunnuslukuja, joihin mainitun kaltaisia arvotavoitteita on vaikea sovittaa. Toiseksi keskusten rooli välillisesti nuoriin vaikuttavina organisaatioina näkyy tavoitteiden asettelussa siten, että strategisella tasolla kiinnitytään nuorisotyön yleisiin päämääriin ja operatiivisella tasolla tulostavoitteet liittyvät keskusten ydintehtäviin tai kuten myöhemmin ilmenee, myös ydintehtäviä tukeviin toimiin.

Ministeriö on pyytänyt keskuksilta erityisesti numeraalisia tunnuslukuja, joiden avulla toiminnan tuloksellisuus olisi mahdollista osoittaa ja jotka helpottaisivat tulosten vertailtavuutta. Eniten määrällisiä kriteereitä on osoitettu ammattilaisille suunnattujen koulutusten sekä nuorisotyön tehtäväalueilla. Osallistuja- ja kävijämäärillä voidaan kertoa jotakin toiminnan kattavuudesta ja tehokkuudesta, mutta toiminnan todellisista vaikutuksista ja vaikuttavuudesta ne eivät kerro. Ylipäättään on olennaista kysyä, onko kaikissa tilanteissa tarkoituksenmukaista pyrkiä mahdollisimman suuriin osallistujamääriin. Kohderyhmän tarpeet, toiminnan luonne sekä sille asetetut laadulliset tavoitteet vaikuttavat olennaisesti siihen, minkälaisia osallistujamääriä on mielekästä tavoitella. Palvelu- ja kehittämiskeskusten asema valtakunnallisena organisaationa tuo lisähaastetta, sillä toiminnan konteksti on laaja ja keskusten resurssit rajalliset.

Tutkimus- ja julkaisutoiminnasta on myös suhteellisen helppo tuottaa lukuja, mutta niiden merkitys jää vähäiseksi, jos laadullisia tekijöitä ei huomioida. Verkostotyö²⁶ ilmeni taulukkoaineistossa usein väljänä mainintana yhteistyön kehittämisestä. Poikkeuksena erään keskuksen arviointitaulukko, jossa mainittiin useitakin määrällisiä mittareita, kuten *yhteiset tilaisuudet, esiintymiset sekä yhteistyön tuloksena syntyneet erilaiset tuotokset*. Mitattavuus eri tehtäväalueilla vaihtelee selvästi: osa tehtävistä taipuu mitattavaksi helpommin ja osa vaikeammin. Käytännössä tämä tarkoittaa erilaisia mittaamisen lähtökohtia myös keskusten välillä.

Osalla toimijoista on ollut helppo toimijoiden määrää mitata ja palautteita kerätä; ”on kivoja lukuja näyttää”. (Toimijoiden haastatteluaineisto.)

Kaikkia keskuksia yhdistävä kehittämistehtävä korostui tavoitteiden asettelussa selvästi.

²⁶ Verkostotyö kattaa tässä tehtäväjaottelussa myös jäsenorganisaatioiden tukemisen.

Keskukset tavoittelivat tietyn toimintaympäristön, toimintamallin, rakenteen, järjestelmän tai nuorisotyön osa-alueen kehittämistä. Myös hankkeiden käynnistäminen sekä toiminnan laadun kehittäminen löytyvät tavoitteista. Tavoitetasolla kehittämistehtävä oli näkyvästi esillä, mutta siihen liittyviä indikaattoreita ei aineistossa esiintynyt. Kehittämisen volyyimia tai laatua osoittavien indikaattoreiden löytäminen osoittautuikin varsin haastavaksi, kun sitä pohdittiin verkostotapaamisen työpajassa. Määrällisiä tuloskriteereitä ei nuorisotoimialan kehittämistyölle ole järkevästi asettaa, sillä kehittäminen on luovaa työtä, jossa korostuu laatu.

Tavoiteaineistossa korostuivat yllättäen myös tukipalvelut. Keskukset pyrkivät lisäämään näkyvyyttä ja tunnettuutta, vahvistamaan ja kehittämään rakenteita ja sisältöjä, laajentamaan toimintaa, lisäämään kumppanuuksia, varmistamaan laatua ja kehittämään henkilöstön osaamista. Tavoitteiden asettelu kuvaa verkoston olemassaolon alkutaipaleen tunnelmia, jotka toimijoiden haastatteluissa ja verkoston tapaamisissakin olivat aistittavissa. Toiminnoiltaan ja volyymiltaan heterogeenisen verkoston merkityksiä etsitään ja omaa olemassaolon oikeutusta pohditaan. Tavoiteaineistosta voi lukea keskustusten pyrkimyksiä palvelu- ja kehittämiskeskus -statuksen mukanaan tuomien velvoitteiden täyttämiseen.

Taulukkoon 3 on koottu muutamia aineistoesimerkkejä (vasen sarake) kunkin tehtäväalueen tavoitteista, indikaattoreista tai arviointikriteereistä sekä tutkijan huomioita niistä (oikea sarake). Taulukon esimerkkien valinnan perusteena on ollut se, että ne tarjoaisivat mahdollisimman monipuolisen kuvan aineiston laadusta ja edustaisivat myös kattavasti eri keskuksia sekä keskustusten tehtäväalueita.

Yksi tavoitteiden muotoilu ohjaava tekijä on taulukon tiivis muoto, joka pakottaa kirjoittamaan tavoitteet lyhyesti²⁷. Laajoja asiakokonaisuuksia on vaikea tiivistää muutama sanaan, mikä tulee näkyväksi väljinä ja epämääräisinä tavoitteiden ilmaisuina, kuten *kehittämishankkeet tai yhteistyön kehittäminen*. Joitakin eksakteja asioita on mahdollista kuvata myös tiiviisti tavoitetiloina, kuten *X-malli on käytössä, X-toiminnot siirtyvät osaksi x-palveluja tai auditointi-laaturjestelmä on luotu ja palveluiden käytettävissä*. Nämä tavoitteet eivät tosin sisällä tietoa siitä, minkälaisia vaikutuksia mallien ja toimintojen käyttöön otolla tai siirtämisellä toivotaan olevan.

Usein tavoite ilmaistaan jonkin asian *kasvuna, lisääntymisenä, laajentumisena, vahvistumisena, kehittymisenä tai riittävytenä*, tarkentamatta kasvun tai kehityksen suuntaa tai sitä, milloin määrä on riittävä. Myös laadun ilmaisut ovat usein epämääräisiä: *x-toiminnan laadun kehittäminen, laadukkaan koulutuksen tarjoaminen ja laadukas tiedotustoiminta*. Aineistosta löytyy toki esimerkkejä tavoitteista, jotka kytkeytyvät arvoihin, esimerkiksi: *edistetään demokratiakasvatusta osana x-toimintaa, nuorten vastuu suunnittelusta ja toteutuksesta kasvaa sekä tukee jäsenorganisaatioita nupo:n²⁸ suunnassa*.

Kaikien kaikkiaan tavoiteaineistosta saa sen kuvan, että työkalu on ohjannut valitsemaan tavoitteiksi parhaiten tunnuslukuihin taipuvia seikkoja. Työkalu ikään kuin kutistaa

27 Toki keskukset ovat saattaneet toimittaa ministeriölle arviointitaulukon liitteenä tarkentavia asiakirjoja, ja tulosohjaukseen liittyvässä keskustelussa asioita on luonnollisesti avattu perusteellisemmin. Taulukon 3 tutkijan huomiot koskevat kuitenkin vain arviointitaulukoiden tavoitekirjauksia.

28 Viitannee nuorisopoliittiseen ohjelmaan.

Taulukko 3. Huomioita palvelu- ja kehittämiskeskusten arviointitaulukkoon kirjatuiista tavoitteista ja indikaattoreista.

POIMINTOJA KESKUSTEN TAVOITEKIRJAUKSISTA	TUTKIJAN HUOMIOITA TAVOITTEENASETELUISTA
A. Nuorisotoimialan kehittäminen	
<p>Kehittämishankkeet.</p> <p>X-malli on käytössä. X-toiminnot siirtyvät osaksi x-palveluja.</p> <p>X-toiminnan laadun kehittäminen.</p> <p>Suomessa ovat merkittävästi lisääntyneet laadukkaat nuorille suunnatut, verkottunutta ja interaktiivista mediaa hyödyntävät palvelut ja toimintamuodot.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • epäselvä ilmaisu, jossa tavoite jää hämäräksi; mitä kehittämishankkeilla tavoitellaan? • esimerkkejä tarkkaan määritellyistä tavoitteista; herää kysymys, mitä merkitystä/vaikutuksia mallin käyttöönotolla tai toimintojen siirtämisellä on? • mitä laatu tässä yhteydessä tarkoittaa ja miten sen voi todentaa? • tarkka kuvaus, mutta jättää silti kysymykset siitä, mitä merkittävä lisäys tarkoittaa ja mitä laadukkailla palveluilla tarkoitetaan.
B. Asiantuntijapalvelut ja nuorisopolitiikka	
<p>Ammattilaisille suunnatut palvelut Varhaiskasvattajien ja opettajien täydennyskoulutus/ osallistujamäärä; x henkilöä</p> <p>Nuorisotyön toimijoiden osaaminen ja ymmärrys lisääntyy ja laajenee kasvatus- ja ohjaustyössä x-alueelle.</p> <p>Toimijoille saatavilla riittävät asiantuntija- ja tukipalvelut.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tavoite määrällinen; olennaista, että koulutusta järjestetään ja että saadaan riittävästi osallistujia → riittääkö se? • tavoite laadullinen; olennaista, että järjestettävällä palvelulla on myönteisiä vaikutuksia; miten todetaan, että osaaminen ja ymmärrys on lisääntynyt? • mitä riittävyys tässä yhteydessä tarkoittaa? riittävä määrä ja/tai laatu? toimijoiden kokemus asiasta? näky toimijoiden työn tuloksena?
<p>Verkostoyhteistyö Yritysyhteistyön kehittäminen</p> <p><i>Pake-keskuksen</i> ja alan toimijoiden välinen aktiivinen yhteistyö on vahvistunut.</p> <p>PAKE-keskuksen järjestämät kehittämiseen tai strategiaan valintoihin liittyvät</p> <ul style="list-style-type: none"> • yhteiset tapaamiset ja kokoukset • yhteiset linjaukset ja dokumentit, esim. laatu-kriteerit • yhteiset viestit ja esiintymiset • yhteiset koulutukset • julkaisut <p>Tukee jäsenorganisaatioiden toimintaedellytyksiä, tukee jäsenorganisaatioita nupo:n suunnassa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pyritäänkö rakentamaan verkostoja vai ovatko jo olemassa? mitä yhteistyössä tehdään? • tavoite laadullinen, konkreettinen ja mitattavissa oleva, kuvaa toivottua tulosta; miten todennetaan? • tavoite määrällinen, konkreettinen ja mitattavissa oleva; yhteisten kokoontumisten lisäksi kerrotaan, mitä niissä on saatu aikaan • laadullinen tavoite, joka nojaa selkeään asiakirjaan; mitkä nupo:n tavoitteet erityisesti? miten?

<p>Tutkimus ja julkaisu Tekninen ratkaisu digitaalisten aineistojen vastaanottoon ja säilytykseen.</p> <p>Julkaisu toiminnan kokonaisvaltaisuuden, laadun ja aseman vahvistaminen (haluttu julkaisijataho tieteellisille tutkimuksille)</p>	<ul style="list-style-type: none"> tavoite konkreettinen ja mitattavissa; verbin puuttuminen jättää hieman tulokinnanvaraa sulkeisiin kirjoitettu konkreettinen muutoin väljää tavoitetta: miten todennetaan?
<p>C. Nuorisotyö</p>	
<p>X-palvelut/asiakasmäärä, tilaisuuksien määrä</p> <p>Laadukkaan koulutuksen tarjoaminen.</p> <p>Nuorten vastuu suunnittelusta ja toteutuksesta kasvaa.</p> <p>Edistetään demokratiakasvatusta osana x-toimintaa.</p> <p>Oppilaspaiikat haluttuja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> tavoite määrällinen; mitataan sekä osallistujien että tilaisuuksien määrää → kannustaa tehokkuuteen, mutta ei laatuun tavoite laadullinen; millä edellytyksillä koulutus on laadukasta? Mittaaminen edellyttää tavoitteen konkreettisuutta, arviointikriteerin määrittelyä. tavoite laadullinen; konkreettinen ja mitattavissa oleva tavoite laadullinen, selkeä ja mitattavissa oleva, edellyttää ymmärrystä siitä, mitä demokratiakasvatus on. miten voidaan todentaa, että sitä on edistetty? tavoite laadullinen, konkreettinen ja mitattavissa oleva
<p>D. Tukipalvelut</p>	
<p>Pake-keskuksen tunnettavuus organisaationa nuorisotyön toimijoiden keskuudessa kansallisella ja kansainvälisellä tasolla on lisääntynyt.</p> <p>Laadukas tiedotustoiminta</p> <p>Laadun varmistaminen; itsearviointijärjestelmä. Tutkimus-, seuranta- ja vaikuttavuusohjelma.</p> <p>Auditointi-laatu järjestelmä luotu ja palveluiden käytettävissä.</p> <p>Palveluiden kattavuus pysyy samana tai nousee tasaisesti x-palveluiden osalta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> tavoite selkeä, konkreettinen ja mitattavissa oleva miten laadukas määritellään? verbin puuttuminen jättää tavoitteen epäselväksi tavoite selkeä ja konkreettinen, mitattavissa oleva tavoite selkeästi ilmaistu

keskusten tekemän laadukkaana työn – joka välittyy muun dokumenttiaineiston kautta – muutamaksi tavoitetilaa kuvaavaksi lauseeksi, joilla on vain vähän yhteyttä keskusten arvotavoitteisiin. Aineisto tuo näkyväksi tavoitteistamisen haasteen ja vahvistaa keskusten edustajien esille tuomaa käsitystä siitä, että työkalu ei tällaisenaan palvele toimijoita, etenkin oman toiminnan kehittämisen instrumenttina.

Toki aineistosta voi löytää esimerkkejä joko sellaisenaan käyttökelpoisista tai edelleen kehittämällä hyödynnettävissä olevista indikaattoreista. Esimerkkinä voi poimia verkostotyötä mittaavat indikaattorit: yhteisten tilaisuuksien ja tapaamisten lisäksi voi mitata myös yhteistyönä syntyneitä tuotoksia, kuten julkaisuja, dokumentteja, linjauksia ja kannanottoja. Listaa voisi täydentää ainakin uusilla ideoilla ja toimintamalleilla ja esimerkiksi toimijoille ja nuorille järjestetyillä tapahtumilla, esimerkiksi kehittämispäivillä. Verkostopalaverien määrä antaa toki jonkinlaisen kuvan siitä, miten tärkeänä (monialaista) yhteistyötä pidetään ja kuinka paljon aikaresursseja siihen satsataan, mutta vaikuttavuuden näkökulmasta se voi osoittautua jopa käänteiseksi mittariksi. Gretschel (2013) on monialaista yhteistyötä käsittelevässä tutkimuksessaan todennut, että verkostojen tapaamisiin kuuluu nykyisin huomattava määrä resursseja, mutta tuloksellisuuden suhteen on vielä paljon kehittämistä. Tarkoituksenmukaisempaa on siis tarkastella verkostotyön tuloksia ja kokousten määrää suhteessa siihen. Tämän lisäksi on toki tärkeää pyrkiä arvioimaan sitä, mitä vaikutuksia verkoston toiminnan tuloksena syntyneillä tuotoksilla on toimialaan ja nuoriin. Valtakunnallisesti toimivien palvelu- ja kehittämiskeskusten osalta välillisen vaikuttavuuden osoittaminen ei kuitenkaan ole kovin helppo tehtävä.

PALVELU- JA KEHITTÄMISKESKUSTEN ARVIOINNIN UUSI APUTYÖKALU

Prosessin kuluessa kävi ilmi, ettei hankkeella ollut mahdollisuutta vaikuttaa ministeriössä käytössä olevan tulosohjauksellisen arviointitaulukon kehittämiseen, vaikka tarve siihen oli todettu. Osatutkimuksessa päädyttiin siten luomaan uusi arvioinnin aputyökalu, jonka tarkoituksena on tukea keskuksia oman toiminnan hahmottamisessa ja tavoitteistamisessa. Ajatuksena oli, että uusi arviointityökalu toisi helpotusta rahoittajan arviointityökalun täyttämiseen ja samalla sitä voisi hyödyntää keskusten oman kehittämisen instrumenttina.

Uuden arviointityökalun yksi tarkoitus on auttaa keskuksia hahmottamaan eri tehtäväalueiden välistä suhdetta. Seuraavaksi esiteltävässä arviointityökalussa (taulukko 4, sivulla 48–49) arvioitavat palvelu- ja kehittämiskeskusten tehtävät on jaettu ydinpalveluihin (vasen sarake) ja tukipalveluihin (oikea sarake). Ydinpalvelut jakautuvat *kehittämispalveluihin* (A) sekä *muihin ydinpalveluihin*²⁹, jotka tarkoittavat osalle keskuksista asiantuntijapalveluja tai nuorisopolitiikkaa (B) ja osalle nuorisotyötä (C)³⁰. Jako ydin- ja tukipalveluihin ei kuitenkaan ole kiveen hakattu, vaan niiden sisällöt vaihtelevat keskuksittain. Esimerkiksi edunvalvonta ja vaikuttaminen tai verkostotyö ja koordinointi voivat näyttäytyä jollekin keskukselle ydintoimintoina ja toisille niitä tukevinä palveluina.

29 Rahoittaja edellyttää, että keskusten esittämät tulostavoitteet koskisivat sekä perustoimintaa että kehittämistoimia (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012a).

30 Kirjaimilla A, B ja C viitataan sivulla 31 esitelyyn taulukkoon 1, palvelu- ja kehittämiskeskusten tehtävät.

Tässä esitettyä jaottelua ei siis kannata orjallisesti noudattaa, vaan soveltaa sitä oman organisaation tarpeisiin.

Uuden arviointityökalun tavoitteena on tukea keskuksia oman toiminnan tavoitteistamisessa ja tunnusluvullistamisessa. Vaikuttavuuden näkökulmasta olisi tarkoituksenmukaista, että tavoitteiden asettelussa lähdettäisiin liikkeelle kohderyhmän ja ympäristön tarpeista (mm. Rajahonka 2013) edeten siitä tavoitteisiin ja vasta viimeisimpänä toimenpiteisiin eli siihen, minkälaisin palveluin tavoitteisiin voitaisiin parhaiten päästä. Tarvelähtöinen strategia voisi tarkoittaa hyvinkin radikaalia ajattelua, jossa organisaation nykyinen toiminta jätettäisiin taka-alalle ja suunnittelu aloitettaisiin puhtaalta pöydältä.

Tähän arviointityökaluun on valittu käytännöllisempi lähestymistapa, jossa oletetaan, että keskusten nykyiset palvelut ja toiminnot vastaavat ainakin pääpiirteittäin nuorten ja nuorisotoimialan tarpeisiin. Työkalun täyttämisen aloitetaan siis kirjaamalla ylimmälle riville keskusten keskeisimmät, arvioitavaksi ajateltavat palvelut ja toiminnot: vasemmalle ydinpalveluihin ja oikealle tukipalveluihin sisältyvät. Seuraavaksi kirjataan palvelujen ja toimintojen kohderyhmät, ja tämän jälkeen siirrytään tarkastelemaan toimintojen taustalla olevia tarpeita. Tarpeiden säännöllinen ja systemaattinen kartoitus nähdään tärkeänä, sillä ympäristön muuttuessa tarpeetkin muuttuvat. Palvelu- ja kehittämiskeskusten tehtävänä on palvella ja kehittää koko ammattialaa valtakunnallisesti. Tämä edellyttää, että keskuksat pysähtyvät miettimään vähän laajemminkin sitä, mihin kohderyhmän, ammattialan ja koko yhteiskunnan tarpeisiin oman organisaation palvelut vastaavat. Ajatuksena on, että tarpeiden kirjaaminen herättäisi näkemään myös mahdollisia muutostarpeita keskusten toiminnassa: ovatko nuorten tai yhteiskunnan tarpeet muuttuneet siitä, kun toiminta on aikoinaan aloitettu? Kysymys voi olla siitäkin, että keskuksen toiminnalle voi muuttuneessa tilanteessa olla enemmän tarvetta kuin ymmärretään, jolloin on hyvä miettiä, miten resursseja toimintaan voitaisiin ohjata lisää.

Kun tarpeet on määritelty ja kuvattu, siirrytään tavoitteisiin. Tavoitteet asettuvat oikeaan uomaansa, kun ne johdetaan tarpeista käsin. Tämän jälkeen arviointityökalussa edetään resursseihin ja lopuksi arviointikriteereihin. Vaikuttavuutta on tärkeä pohtia monesta eri näkökulmasta ja jokaisen palvelun osalta erikseen. Tässä on esitetty joitakin näkökulmia esimerkinomaisesti. Uuden arviointityökalun tavoitteena on ohjata keskusten arviointia laadullisesti, mutta huomioida myös ministeriön edellyttämät numeraaliset mittarit.

Nuori Kulttuuri -säätien arviointi

Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan tapaustutkimuksellista arviointiprosessia, jonka kohteeksi valikoitunut Nuori Kulttuuri -säätien on yksi kolmestatoista palvelu- ja kehittämiskeskuksesta. Deliberatiivisen keskustelupäivämenetelmän (liite 1, sivu 215)³¹ keinoin toteutettu arviointiprosessi tuotti tietoa siitä, mitä arviointiin osallistuneet nuoret,

31 Ks. menetelmän perusteista myös Gretschel, Laine & Junttila-Vitikka 2013.

Taulukko 4. Palvelu- ja kehittämiskeskusten uusi arviointityökalu.

	YDINPALVELUT		TUKIPALVELUT
	KEHITTÄMINEN	MUUT YDINPALVELUT	
Keskeisin/ keskeisimmät palvelutuotteet /toiminnot	<ul style="list-style-type: none"> keskeisimmät toimialan kehittämiseen tähtäävät prosessit/toiminnot tai hankkeet <p>Huom! Keskuksen oman toiminnan sisäinen kehittäminen luokitellaan tukipalveluksi</p>	<ul style="list-style-type: none"> keskuksen ydintehtävään liittyvät palvelut: tehtävät, joita toteuttamaan keskus on alun perin perustettu lapsille, nuorille ja perheille suunnatut hyvinvointipalvelut tai alan toimijoille kohdenetetut asiantuntijapalvelut (esim. koulutukset, tutkimus- ja julkaisutoiminta, edunvalvonta ja vaikuttaminen, verkostotyö ja koordinointi...) 	<ul style="list-style-type: none"> keskeisimmät prosessit/toiminnot, jotka tukevat ydinpalvelujen ja toimialan kehittämispalvelujen toteuttamista esim. viestintä ja markkinointi, oman toiminnan kehittäminen, suunnittelu ja arviointi, jäsenorganisaatioiden tukeminen joillekin keskuksille tukipalveluja voivat olla myös edunvalvonta, verkostotyö tai muut toisten keskusten ydinpalvelut
Toiminnan kohde/ kohderyhmä	<ul style="list-style-type: none"> mihin toimialan osa-alueeseen kehittäminen kohdentuu? esim. toimintaympäristö, menetelmätms. 	<ul style="list-style-type: none"> lapset, nuoret, perheet, ammattilaiset, muut toimijat ja organisaatiot? 	<ul style="list-style-type: none"> mihin oman organisaation tai toiminnan osa-alueeseen toiminta kohdentuu?
Taustalla olevat tarpeet	<ul style="list-style-type: none"> mihin nuorisotyön toimialalla ilmeneviin tarpeisiin kehittämistyöllä pyritään vastaamaan? 	<ul style="list-style-type: none"> mihin nuorten/nuorisotyön kentän/yhteiskunnallisiin tarpeisiin prosesseilla pyritään vastaamaan? 	<ul style="list-style-type: none"> mihin oman organisaation sisäiseen tarpeeseen toiminnalla pyritään vastaamaan?
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> kehittämisen tavoitteet: mihin toiminnalla pyritään? → minkälaisia muutoksia pyritään kehittämisen tuloksena aikaansaamaan? → mitä merkitystä prosessilla ajatellaan olevan toimialalle? → minkälaisia tavoitetoiloja odotetaan? 	<ul style="list-style-type: none"> mihin toiminnalla pyritään? → minkälaisia vaikutuksia kohderyhmään/yhteiskuntaan toivotaan? → mitä merkitystä prosessilla ajatellaan olevan kohderyhmälle/yhteiskunnalle? → minkälaisia tavoitetoiloja odotetaan? 	<ul style="list-style-type: none"> mihin toiminnalla pyritään? → miten se tukee ydin- tai kehittämispalveluja? → minkälaisia vaikutuksia keskuksen toimintaan toivotaan? → mitä merkitystä prosessilla ajatellaan olevan keskukselle? → minkälaisia tavoitetoiloja odotetaan?

Resurssit, voimavarat, panokset	<ul style="list-style-type: none"> • millä resursseilla prosessit toteutetaan? • henkilöt, tilat, rahoitus 	<ul style="list-style-type: none"> • millä resursseilla prosessit toteutetaan? • henkilöt, tilat, rahoitus 	<ul style="list-style-type: none"> • millä resursseilla prosessit toteutetaan? • henkilöt, tilat, rahoitus
Saavutetut tulokset ja vaikutukset/ yhteiskunnallinen vaikuttavuus Laatu ja vaikuttavuus?	Esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> • minkälaisia muutoksia (kehitysvaihtuksia) toiminnalla on saatu aikaan? • miten nuorisotoimiala on hyötynyt? • miten toimijat ovat kokeneet kehittämistoimet? 	Esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> • minkälaisia vaikutuksia prosesseilla on ollut yksittäiselle nuorelle/toimijalle? • mitä mieltä nuoret/osallistujat ovat toiminnasta? minkälaisia merkityksiä he antavat kokemuksille? • minkälaisia merkityksiä prosessien ohjaajat antavat kokemuksille? 	Esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> • minkälaisia vaikutuksia toiminnalla on ollut keskukselle/toimijoille? • miten toiminta on vaikuttanut ydin- ja kehittämispalveluihin? • minkälaisia muutoksia on saatu aikaan? • miten toimijat/kohderyhmä/sidosryhmät ovat toiminnan kokeneet?
Saavutetut määrälliset tulokset/ tehokkuus	Onko relevanttia arvioida määrällisesti?	Esimerkkejä: <ul style="list-style-type: none"> • kuinka monta nuorta tavoitettu? • kuinka monta kohtaamista, ohjaustilannetta tms./ osallistuja keskimäärin? • kuinka pitkäkestoinen ohjausprosessi/nuori? • kuinka monta prosessia, julkaisua tms.? • kuinka monen kunnan alueelta toimintaan osallistuneet nuoret ovat? 	Onko relevanttia arvioida määrällisesti?

päättäjät ja sidosryhmät kertoivat Nuori Kulttuuri -säätiön toiminnan vahvuuksista ja kehittämisen kohteista. Kappaleessa kuvataan arviointiprosessin tuloksia ja tarkastellaan, mitä arviointiin osallistuneiden nuorten ja aikuisten esille nostot kertovat kulttuurisen nuorisotyön arvosta ja laadusta. Lisäksi pohditaan dialogisen arviointimenetelmän hyötyjä saadun kokemuksen perusteella.

NUORI KULTTUURI -TOIMINNAN RAKENNE

Nuori Kulttuuri -säätiö koordinoi vuosittain järjestettäviä alueellisia ja valtakunnallisia koulutuksellisia tapahtumia, joissa nuoret esiintyjät saavat ammattilaisten arvion esityksestään tai työstään. Nuoren Kulttuurin lajit ovat tanssi (Moves), musiikki (Sounds) ja teatteri (Teatris), ja toiminnan kohderyhmänä ovat 10–20-vuotiaat harrastajat sekä lasten ja nuorten kulttuurialan toimijat. Viimeisten kolmen vuoden aikana Nuori Kulttuuri -tapahtumissa on kohdannut noin 35 000 nuorta oman taiteenalansa taitajaa. Säätiö määrittelee Nuori Kulttuuri -toiminnan kulttuurisen nuorisotyön muodoksi, jolla voidaan rohkaista, kannustaa ja innostaa nuoria kulttuurisiin harrastuksiin asuinpaikasta, koulutuksesta, etnisestä, kielellisestä tai sosio-ekonomisesta taustasta riippumatta. Nuori Kulttuuri -säätiö työskentelee yhdessä kaikkien kulttuurisesta nuorisotyöstä kiinnostuneiden tahojen kanssa kohti visiota, jossa jokaisella nuorella on kulttuurinen harrastus ja mahdollisuus olla mukana Nuori Kulttuuri -toiminnassa. Vuonna 2020 kulttuurinen nuorisotyö on kiinteä osa kuntien nuorisotyötä. Säätiössä työskentelee kaksi päätoimista työntekijää ja toimintaa ohjaa säätiön hallitus sekä sen alaisuudessa toimiva neuvottelukunta, jonka tarkoituksena on ideoida, kehittää, arvioida ja viedä säätiön tarkoitusta ja tehtävää eteenpäin.³²

Nuori Kulttuuri -prosessi etenee vuosittain siten, että ensin toteutetaan noin 20 alue-tapahtumaa tai taidekatselmusta, joiden tuottamisesta vastaavat tapahtumapaikkakuntien nuorisopalvelut, yleensä yhteistyössä kulttuuripalveluiden sekä alueen järjestöjen kanssa. Paikkakunnat vaihtuvat pääsääntöisesti vuosittain, ja niistä sovitaan aluehallintoviranomaisen johdolla. Aluehallintovirastot tukevat tapahtumia taloudellisesti ja osallistuvat joissakin maakunnissa myös suunnitteluun ja ohjausryhmätyöskentelyyn. Säätiö antaa koulutuksellista tukea tapahtuman järjestäjille ja tuottaa aina kyseisen vuoden tapahtumia koskevan materiaalipankin, joka sisältää graafisen ilmeen, julistepohjat, tiedotteet, raadin ohjeet neljällä kielellä (suomi, ruotsi, englanti, saami) sekä mahdolliset yhteistyötahojen kanssa tehtävien kampanjoiden materiaalit. (Sähköpostitiedonanto 31.3.2015/Sari Rehell.) Aluetapahtumien raadit antavat pedagogisesti harkitun palautteen esiintyjille ja valitsevat edustajat valtakunnalliseen tapahtumaan (arviointipäivän dokumenttiaineisto).

Valtakunnallinen tapahtuma järjestetään vuosittain³³ eri paikkakunnalla ja vastuu tapahtuman tuottamisesta jakautuu paikallisten tahojen ja säätiön kesken. Säätiö on mukana ohjausryhmän sekä käytännön toteutuksesta vastaavan työryhmän jäsenenä ja vastaa muun muassa avajais- ja päätösjuhlasta. Viimeisenä kolmena vuonna säätiö on

32 Säätiön nettisivut: <http://nuorikulttuuri.fi/>

33 Joinakin vuosina on järjestetty kaksi tapahtumaa.

myös vastannut ammattilaisraadin kokoamisesta, työpajoista sekä taiteellisesta linjauksesta. Viestintä- ja tiedotusvastuu jakaantuu järjestäjän ja säätiön kesken. Yhteistyö sekä alueellisten että valtakunnallisten tapahtumien yhteydessä on laajaa ja aina tarpeen mukaista. (Sähköpostitiedonanto 31.3.2015/ Sari Rehäll.) Taulukossa 5 on kooste vuosina 2001–2014 toteutuneista valtakunnallisista tapahtumista.

ARVIOINTIPÄIVÄN TOTEUTUS

Nuori Kulttuuri -säätiön arviointipäivä toteutettiin Helsingissä lokakuussa 2015 deliberatiivista keskustelupäivämenetelmää hyödyntäen. Menetelmän mukaisesti palveluja arvioimaan kutsuttiin nuoria, sidosryhmien edustajia sekä Nuori Kulttuuri -säätiön päättäjät ja työntekijät. Nuori Kulttuuri -tapahtumiin osallistuneilta nuorilta oli kerätty vuosittain palautetta toiminnasta, ja palaute oli ollut pääsääntöisesti kiittävä. Positiivinen palaute kertoo luultavasti sekä Nuori Kulttuuri -konseptin ja järjestelyiden onnistumisesta että kulttuurisen nuorisotyön voimasta ja innostavuudesta.

Kaikki oli aivan mahtavaa! Minulle jäi todella hyvä filis kaikesta mitä tapahtumassa tapahtui. Pidin esityksistä, joita kävin katsomassa, ja omassa yleisö taputti, hurrasi, nauroi ja itki. Voin vain sanoa, että tapahtumasta jäi vain positiivisia mielikuvia, enkä nyt voi edes kamalasti mistään risuista puhuaakaan. Ja vielä kun sinne lähti niinkin mahtavan porukan kanssa, että pelkkä matka Helsinkiin oli yhtä hauskanpitoa, tietää, että matka oli todellakin onnistunut! ☺ (Nuoren palaute Teatris-tapahtumasta; Österlund-Toivonen 2013.)

Vapaaehtoisuuteen perustuvassa nuorisotyössä myönteinen palaute palvelun käyttäjiltä on tuttua, mutta se ei anna kovinkaan paljon eväitä toiminnan tarkasteluun laajemmasta perspektiivistä kuten Siuralakin (2014) on omassa tutkimuksessaan todennut. Tarkoituksena olikin, että nyt järjestettävään arviointipäivään kutsuttaisiin myös toiminnan ulkopuolisia nuoria, jotka voisivat mahdollisesti katsoa asioita eri silmin ja tuoda näkyväksi uusia kehittämisen paikkoja.

Arviointipäivään osallistui 11 nuorta, joista suurin osa eli yhdeksän ei ollut osallistunut Nuori Kulttuuri -toimintaan lainkaan ja kuusi ei ollut edes kuullut toiminnasta. Yksi arviointiin osallistuneista nuorista oli osallistunut Nuori Kulttuuri -katselmuksiin esiintyjänä ja toinen sekä esiintyjänä että myös järjestäjän roolissa. Päivä aloitettiin nuorten valmentautumisella siten, että toiminnanjohtaja Panu Mäenpää kertoi lyhyesti Nuori Kulttuuri -konseptista ja näytti toimintaa esittelevän videon. Myös toiminnassa mukana olleet nuoret kertoivat omista kokemuksistaan. Alustuksen jälkeen osallistujat jaettiin kahteen ryhmään, joissa he arvioivat Nuori Kulttuuri -toimintaa sovitun sabluunan mukaisesti äänestäen, perustellen ja yhdessä keskustellen. Ryhmän jäsenten kommentit ja mielipiteet kirjattiin työkirjaan, ja ryhmä laati yhteisen kannanoton siitä, miten toimintaa voisi kehittää. Teemaryhmävaiheessa nuoret syvensivät ymmärrystään valitsemastaan aiheesta ja laativat yhteisen puheenvuoron päättäjille.

Sidosryhmien edustajia ja päättäjiä arviointipäivään osallistui yhteensä 19. Heille järjestettiin oma valmistautumistilaisuus, jossa he laativat arvionsa Nuori Kulttuuri -säätiön toiminnasta. Arviointipäivä huipentui nuorten, päättäjien ja sidosryhmien

Taulukko 5. Vuosina 2001–2014 toteutetut valtakunnalliset Nuori Kulttuuri -tapahtumat.

Vuosiluku	Paikkakunta	Taidemuodot	Alueelliset järjestäjät
2001/18.–20.5.	Lahti	tanssi	Lahden nuorisotoimi Kalevan Nuorten Etelä-Hämeen piiri ry
2002/24.–26.5.	Kotka	teatteri	Kotkan nuoriso- ja kulttuuritoimi
2002/syksy	Kokkola	monitaiteellinen foorumi	Kokkolan nuorisotoimi
2003/16.–18.5.	Lapua	musiikki	Lapuan kunta/nuorisotoimi, Seinäjoen amk
2003/syksy	Tornio/Haaparanta	digitaide, video, design, monitaiteellinen foorumi	Tornion ja Haaparannan nuorisotoimet
2004/3.–5.12.	Tampere	sirkus	Tampereen kaupunki, Sorin Sirkus ry
2004/syksy	Vaasa	tanssi	Vaasan nuorisotoimi
2005/9.–14.5.	Oulu	Koulun suurjuhlat	Oulun kaupunki
2006/19.–21.5.	Seinäjoki	teatteri	Seinäjoen nuoriso- ja kulttuuritoimi
2006/7.–8.10.	Hyvinkää	sarjakuva ja valokuva	Lasten ja nuorten taidekeskus, Nuoren Voiman Liitto, Hyvinkään kaupungin nuorisotoimi
2007/25.–27.5.	Turku	musiikki	Turun nuorisoasiainkeskus
2007/syksy	Helsinki	digitaide	Helsingin nuorisoasiainkeskus
2008/keväät	Kuopio	tanssi (moves)	Kuopion nuorisotoimi
2008/syksy	Tampere	sirkus (ruska)	Tampereen kaupunki, Sorin Sirkus ry
2009/22.–24.5.	Lappeenranta	teatteri (teatris)	Lappeenrannan nuoriso- ja kulttuuritoimi
2009/6.–8.11.	Hyvinkää	lyriikka, proosa, sarjakuva ja valokuva	Lasten ja nuorten taidekeskus, Nuoren Voiman Liitto
2011/20.–22.5.	Oulu	tanssi (moves)	Oulun nuorisoasiainkeskus
2012/25.–27.5.	Turku	musiikki (sounds)	Turun nuorisotoimi
2013/24.–26.5.	Helsinki	teatteri (teatris)	Helsingin nuorisoasiainkeskus, myös Vantaa, Espoo ja Kauniainen mukana
2014/11.–15.6.	Tampere	tanssi (moves)	Pispalan Sottiisi yhteistyössä Tampereen kaupungin nuorisopalveluiden kanssa

yhteiseen keskustelutilaisuuteen, jossa dialogi eteni nuorten puheenvuorojen pohjalta. Tilaisuudessa käyty keskustelu dokumentoitiin, ja tehdyt sopimukset kirjattiin etenemissuunnitelmaan. Päättäjätahoja tilaisuudessa edustivat Nuori Kulttuuri -säätiön hallituksen jäsenet, Helsingin, Vantaan ja Espoon nuorisopalvelut, Etelä-Suomen aluehallintoviraston sekä opetus- ja kulttuuriministeriön edustajat. Viimeksi mainitut tahot osallistuivat arviointiin toiminnan rahoittajina. Sidosryhmien edustajina paikalla oli muun muassa palvelu- ja kehittämisverkoston edustajia.

Deliberatiivisissa prosessissa arvioinnin kohteita ei haluttu etukäteen valita, vaan tehtävänanto pidettiin tarkoituksellisen väljänä. Tällä varmistettiin, että keskustelutilaisuuden agenda rakentui nuorten esille nostamien asioiden pohjalta ja että arvioinnissa mukana olleet sidosryhmien ja päättäjien edustajat saivat myös arvioida toimintaa omista lähtökohdistaan käsin. Käytännössä tämä toteutui siten, että nuorten ja aikuisten arviointiosuudet aloitettiin pienryhmissä kysymyksellä ”oletko tyytyväinen Nuori Kulttuuri -säätiön toimintaan?”. Osallistujat vastasivat kysymykseen näyttämällä joko vihreää (kyllä-vastaus) tai punaista (ei-vastaus) värilappua. Tämän jälkeen osallistujat perustelivat kannanottonsa, jotka merkittiin työkirjaan systemaattisesti. Esille nousseista teemoista keskusteltiin myös vapaasti, ja pienryhmät muodostivat lopuksi yhteisen käsityksen siitä, miten toimintaa voisi kehittää. Prosessin osallistujalähtöinen asetelma tarkoitti myös sitä, että tutkija ei määritellyt arvioinnin kohdetta tarkemmin, vaan ”Nuori Kulttuuri -säätiön toiminta” määrittyi kunkin osallistujan itseymmärryksen pohjalta. Nuoret kohdensivat arviointiaan enemmänkin Nuori Kulttuuri -konseptiin sekä verkostoyhteistyönä toteutettuihin pääkaupunkiseudun tapahtumiin. Sidosryhmät ja päättäjät kiinnittivät huomiota myös säätiön toimintaa koordinoivaan rooliin.

VAHVUUKSIA JA KEHITTÄMISEN PAIKKOJA

Nuori Kulttuuri -toiminnan esittely sai nuoret vakuuttumaan siitä, että *idea on huikea* ja se tarjoaa nuorille hyvät mahdollisuudet tutustua ja kokeilla erilaisia taiteen lajeja. Nuoret pitivät tärkeänä, että kynnyks osallistumiseen on matala: *hyvä ettei ole kilpailu, vaan kaiken tasoiset nuoret saavat mahdollisuuden osallistua*. Tapahtumassa esiintyjänä mukana ollut nuori kertoi, että oli esiintynyt ensikertalaisten ryhmässä, joka oli myös palkittu, vaikka esitys ei ollut nuoren mielestä edes parhaasta päästä. Nuori piti hyvänä sitä, että arvioinnissa korostetaan myös ryhmän sitoutumista, hyvää henkeä ja omalla tasollaan kehittymistä.

Nuori kulttuuri -taidekatselmusten arvo on siinä, että näistä ei valikoida huippu- ja erikoisosajia, eikä riskin otosta rangaista. (Olkkonen, 2013.)

Kiitosta nuoret antoivat myös järjestäjien positiivisuudesta ja kannustavuudesta sekä siitä, että nuorille mahdollistetaan monenlaisia toimijan rooleja: *nuoret saavat päättää ja ideoida itse*. Laaja ikäskala sekä toiminnan valtakunnallisuus nähtiin myös myönteisinä asioina. Toimintaan osallistuneet nuoret olivat myös kokeneet, että tapahtumissa on *todella hyvä meininki ja ammattitaitoinen raati*.

Sidosryhmien ja päättäjien edustajat arvioivat toimintaa neljässä eri pienryhmässä, jotka koostuivat toiminnan ulkopuolisten sidosryhmien, toiminnassa mukana olleiden ”päättäjien” sekä rahoittajien edustajista. Aikuiset näkivät Nuori Kulttuuri -toiminnassa varsin samansuuntaisia vahvuuksia kuin nuoretkin: positiivisuus, kannustavuus sekä erilaisten toimijan roolien mahdollistaminen nuorille. Vahvuudeksi koettiin myös se, ettei toiminta perustu kilpailulle, vaan mukaan pääsee, vaikkei olisikaan *taiteellisesti superlahjakas*. Erityisesti arvioinnissa korostettiin sitä, että nuoret ovat toiminnan keskiössä ja heitä todella arvostetaan. Nuori Kulttuuri -katselmuksissa *nuori on tähti*.

Aikuisten ryhmät arvioivat Nuori Kulttuuri -toimintaa myös organisaation toiminnan sekä yhteistyökumppanuuden näkökulmasta. He kuvasivat toimintaa laadukkaaksi, ammattimaiseksi, johdonmukaiseksi, vakiintuneeksi, monimuotoiseksi ja aidosti valtakunnalliseksi. Kiitosta sai myös Nuori Kulttuuri -toiminnan uusi brändi, tiedotus ja näkyvyys yleensäkin. Erikseen mainittiin myös toiminnanjohtaja Panu Mäenpään blogikirjoitusten yhteiskuntapoliittisesti merkitykselliset avaukset. Nuori Kulttuuri *on ajassa, kestää aikaa, koska järjestäjä aina vaihtuu*. Säätiö koettiin myös helposti lähestyttävänä, uusille ideoille ja yhteistyölle avoimena organisaationa, jolla *on arvot kohdallaan*. Aluetapahtumien järjestäjät arvostivat sitä, että säännöissä joustetaan.

A³⁴: Positiivista on myös, että NK mahdollistaa turvallisen toimijuuden puitteissaan. Jotta turvallinen toimijuus on mahdollista, on muutoksista tiedotettava. Tosi helppo toimia näissä puitteissa tuottajan näkökulmasta. Se on myös hyvä, että aluetapahtumissa on lupa poiketa ”konseptistä”. Sydänmerkinen kehu tässä kohtaa.

Arviointipäivä eteni valmistautumisvaiheesta yhteiseen keskustelutilaisuuteen, jonka agenda muodostui nuorten etukäteen suunnittelemissa puheenvuoroista. Puheenvuoroissaan nuoret nostivat esille seuraavat teemat:

1. Nuori Kulttuuri -tapahtumissa on lajeina tanssi, teatteri ja musiikki, mutta esimerkiksi kuvataide, kirjallisuus, käsityöt, valokuvaus, videokuvaus jne. puuttuvat. Missä ne ovat?
2. Miksei valtio voi rahoittaa tapahtumia lisää, jotta kaikki pääsisivät osallistumaan? Ongelmana ikärajoitukset sekä se, että saman lajin katselmus järjestetään vain joka kolmas vuosi. Jos nuori aloittaa harrastuksen myöhemmällä iällä, hän ei ehkä ehdi kuin yhteen tapahtumaan.
3. Konsepti on huikea ja toimiva. Ongelmana kuitenkin mainonnan ja tiedotuksen puute: a) ylipäättään tapahtuman olemassa olo, b) miten tavoittaa KAIKKI nuoret?

Nuorten arvio Nuori Kulttuuri -toiminnasta on järjestäjien kannalta varsin mairitteleva. Konsepti nähdään niin toimivana, että kehittämisehdotuksetkin liittyvät vain toiminnan laajentamiseen ja siitä tiedottamiseen. Nuorten mielestä Nuori Kulttuuri -toimintaa pitäisi levittää sekä eri lajien harrastajille että laajemmille ikäryhmille. Nuoret ehdottavat

34 Aineistonäytteissä A tarkoittaa keskustelutilaisuuteen osallistunutta aikuista (päättäjien, sidosryhmien tai rahoittajan edustajaa) ja N tarkoittaa nuorta.

myös, että saman lajin katselmus järjestettäisiin vuosittain. Tässä raportissa ei keskitytä käsittelymään seikkaperäisesti nuorten esille nostamia teemoja eikä niistä käytyä keskustelua, vaan nostetaan esille joitakin arvioinnin ja tunnusluvullistamisen näkökulmasta merkityksellisiä seikkoja.

Katselmus on tällä hetkellä keskittynyt esittäviin taiteisiin eli tanssiin, teatteriin ja musiikkiin. Lajit vuorottelevat vuosittain siten, että saman lajin katselmuksot toteutetaan joka kolmas vuosi. Aluetapahtumat ovat avoimia sekä yksilö- että ryhmäesityksille, mutta päätapahtumaan otetaan vain ryhmiä.³⁵ Nuoret ehdottivat mukaan erityisesti sellaisia taidelajeja, joissa korostuu yksin tekeminen. Sama ajatus nousi esille myös sidosryhmien ja päättäjien ryhmästä.

A: Huolta siitä, missä kirjallisuus viipty, kuvataidetta kaivataan myös. Myös sirkus puuttuu.

N: On tosi hyvä että niitä on tulossa. Kaikki nuoret ei tanssi tai näyttele, toisille ilmaisu on helpompaa esim. kirjallisesti, voi olla tosi taiteellisesti lahjakas, mutta ei pääse mukaan kun lajit on rajattu noihin kolmeen.

A: Tarvittaisiinko yksilölajeja, kun nyt kaikki ovat ryhmälajeja?

A: Yksilölajeissa tekee asioita yksin joten olisi siksi erityisen tarpeellista tavata muita lajin harrastajia.

Taulukossa 5 esitetty kooste päätapahtumista osoittaa, että muiden, kuten sirkuksen sekä nuorten ehdottamien ”ei-esittävien, yksilölajien” katselmuksia on toteutettu erillisinä tapahtumina vakiolajien lisänä. Laajentamiskokeiluista jouduttiin kuitenkin luopumaan rajallisten resurssien vuoksi.

A: Valottaako historia? Alun perin kaikki taidealat ovat olleet edustettuina, edelleen Norjassa jonne konseptia on mm. viety. Koska osallistujia on 10–11 tuhatta per laji, niin on haluttu keskittää vain näihin kolmeen lajiin. Näillä resursseilla ei ole mahdollista laajempaan lajikirjoon. Se on positiivinen ongelma: viime vuosina osallistujamäärät ovat paisuneet niin isoiksi, joten kovin pieniin kaupunkiin ei voi viedä päätapahtumaa, esim. Porvoossa on käytännössä kaikki tilat käytössä.

Resurssien rajallisuus nousee esille myös päättäjien ja sidosryhmien arviointiaineistosta: Tulisiko arvioida, *onko työntekijäresursointi riittävä säätiön toimintaan nähden? Tai: Onko toiminta kahdella työntekijällä kestävä?* Eikä kyse ollut vain työntekijäresurssista, vaan myös tiloista, ammattilaisraadin palkkaamisesta ja muista puitetekijöistä, joita näin mittavien tapahtumien järjestäminen väijäämättä vaatii. Vaikka käytännön realiteetit tuotiin keskustelussa avoimesti näkyviksi, se ei estänyt päättäjiä ottamasta vakavasti huomioon nuorten ehdotuksia toiminnan laajentamisesta. Laajentamisesta siis keskusteltiin, ja erilaisia ajatuksia toiminnan kehittämiseksi ehdotettiin. Nuorten positio toimintaa ulkopuolelta arvioivana tahona saattoi vaikuttaa siihen, että he katsoivat asioita laajemminkin *muiden* nuorten näkökulmasta. Nuorten ehdotuksissa korostuivat humanit arvot, yhteiskunnallinen tiedostaminen sekä valmius ottaa vastuuta muista ihmisistä

35 Poikkeuksen on muodostanut baletti-sarja, johon on hyväksytty myös yksilösuorituksia. Muutoin baletti ei olisi ollut edustettuna päätapahtumissa lainkaan.

myös konkreettisella ja henkilökohtaisella tasolla.

N: Niin, et ku periaatteessa olis hyvä, että jokainen nuori pääsisi omalla tavalla ilmaisemaan itteään. Omalla tavalla esim. vaik jos ilmaisee itseään maalamalla, niin tosi paljon kontakteja, jotka olis tosi tärkeitä kun muuten tekee niitä vaan yksin.

N: Tapahtumissa kun esiintyy, niin eikö siellä voisi olla kirjallisuus- tai taidenäyttely? Ja teoksia voitaisiin myydä ja tuotot voisi mennä ensi vuoden tapahtuman järjestelyyn tai hyväntekeväisyyteen?

A: Onks teillä ajatusta mikä voisi olla hyväntekeväisyys, mihin haluaisitte varat kohdentaa?

N: Johonkin nuoriin liittyvään esim. syrjäytymisen ehkäisyyn tms.?

N: Sit jos vaan taideteoksia jää yli niin ne lahjoitettaisiin tauluina hyväntekeväisyyteen, esim. tyttöjen talolle tai lastensairaalaan.

Nuorten ehdotus hyväntekeväisyyskampanjasta ei jäänyt pelkäksi puheeksi, vaan toiminnanjohtaja lupasi ottaa idean valmisteluun, ja viisi nuorta ilmoittautui empimättä suunnitteluryhmään mukaan. Myös päättäjät ja sidosryhmien edustajat kantoivat huolta rakenteen ulkopuolisten nuorten tavoittamisesta: *tavoitetaanko ne nuoret, jotka oikeasti tarvitsevat tätä* (Nuori Kulttuuri -toimintaa)? Kysymys on tärkeä, vaikkei pienin resurssein toimiva säätiö eikö ehkä Nuori Kulttuuri -konseptikaan voi ihan kaikkiin tarpeisiin yksin vastata.

NK: Tietoinen valinta on, ettei syrjäytyneitä nuoria pyritä houkuttelemaan, ettei lähderä erityisnuorisotyöhön. Tämä toiminta on nyt suunnattu semmoselle keskikastille, jolla menee hyvin, koska siihen meillä on resursseja.

Asia olisikin syytä ottaa huomioon laajempänä kulttuurista nuorisotyötä koskevana tavoitteena. Keskustelijat vaikuttivat joka tapauksessa olevan varsin yksimielisiä siitä, että kulttuurisen nuorisotyön kasvua tukeva ja ennaltaehkäisevä vaikutus tulisi tunnustaa (mm. Sava & Vesanen-Laukkanen 2004; Siivonen, Kotilainen & Suoninen 2011) ja ohjata yhteiskunnan varoja siten, että kaikilla halukkailla olisi mahdollisuus päästä itselleen sopivan taideilmaisun pariin.

Nuori Kulttuuri näyttää arvioinnin valossa sekä laadullisesti että toimintavolyymiltaan varsin erinomaiselta konseptilta. Itsensä ilmaisuun kannustava ja nuorten arvokkuutta sekä toimijan roolia monella tapaa korostava pedagogiikka vastaa nuorisotyön yleisiin arvotavoitteisiin erinomaisella tavalla. Katselmusten tuottamisesta vastaavat alueelliset toimijat noteeraavat Nuori Kulttuuri -säätiön kaikin puolin ammattitaitoiseksi ja luotettavaksi organisaatioksi, jonka luomissa puitteissa on helppo työskennellä. Ulkopuolisen tutkijan silmin Nuori Kulttuuri näyttyy valtakunnallisesti laajalle ulottuvana ja suuren määrän nuoria sekä toimijoita aktivoivana toimintana, jolla on ehkä enemmän annettavaa kuin opittavaa. Jo rakenne itsessään on oivallinen, sillä sen vaikutus ei rajoitu vain tapahtumiin – joita toteutetaan siis vuosittain yli 20 – vaan se motivoi ja innostaa tuhansia nuoria ja nuorten ryhmiä työstämään esityksiä ympäri vuoden.

LAADUN MÄÄRITTELY

Edellä on tuotu näkyväksi nuorten, päättäjien ja sidosryhmien ajatuksia Nuori Kulttuuri -toiminnan vahvuuksista ja kehittämiskohteista. Arvioitsijoiden vahvuuksina pitämät asiat kertovat siitä, mitä he Nuori Kulttuuri -toiminnassa arvostavat. Samalla ne antavat viitteitä siitä, mitä he pitävät arvokkaana laajemminkin kulttuurisessa nuorisotyössä ja mistä elementeistä laatu heille siinä rakentuu. Yhtä lailla kehittämisen kohteet kertovat jotakin niistä laadullisista tekijöistä, joita arvioitsijoiden mielestä kulttuurisessa nuorisotyössä olisi tärkeää tavoitella.

Oheisessa taulukossa (taulukko 6) tarkastellaan, mitä nuorten ja aikuisten arviointiaineisto tuo näkyväksi kulttuurisen nuorisotyön ja verkostotyön laadusta. Ensin aineisto jaettiin kolmeen osaan sen mukaan, mihin arviointi näytti erityisesti kohdentuvan eli oliko kyse toimintaan vai prosessiin, pedagogiikkaan vai verkostoyhteistyöhön kohdentuvasta arviosta. Seuraavaksi kunkin osa-alueen aineistot kiteytettiin laatua ilmaiseviksi elementeiksi. Näin saatiin kuvaukset siitä, minkälaisena laadukas kulttuurisen nuorisotyön prosessi, sen pohjana oleva pedagogiikka sekä verkostoyhteistyö tämän aineiston pohjalta näyttättyy.

Analyysejä ei voi pitää täysin kiistattomana, vaan se sisältää jossakin määrin tulkintaa. Etenkin aikuisten arvioinneissa on jouduttu nojaamaan pienryhmien työkirjamerkintöihin, joita ei ehditty keskustelutilaisuudessa tarkentamaan. Näin esimerkiksi ei ole varmuutta siitä, mitä arvioijat ovat johdonmukaisuudella tarkkaan ottaen tarkoittaneet. Tässä analyysissä se on tulkittu toiminnan tai prosessin ominaisuudeksi, mutta yhtä hyvin se voi tarkoittaa johdonmukaista pedagogiikkaa tai johdonmukaista verkostotyötä tai kaikkea sitä. Ja itse asiassa johdonmukainen toiminta lienee parhaimmillaan sitä, että samat arvot näkyvät toiminnan eri tasoilla siten, että rakenteet ja toimijoiden välinen yhteistyö tukevat pedagogiikkaa ja päinvastoin.

Kulttuurisessa nuorisotyössä arvostetaan siis yhdenvertaisuutta, osallisuutta, kannustavuutta ja kaikki nuoret huomioivaa toimintaa. Tärkeänä pidetään sitä, että kilpailulla paremmuudesta ei rakenneta osallistumisen esteitä, vaan että kaikilla halukkailla nuorilla on mahdollisuus päästä esittämään taitojaan ja saada palautetta ammattilaisilta. Laadullisesti hyvältä kulttuuriselta nuorisotyöltä vaaditaan pitkäjänteisyyttä, johdonmukaisuutta ja ammattimaista otetta, mutta kurttuotsaista se ei silti saa olla, vaan tärkeää on ilo ja positiivisuus. Nuori Kulttuuri -toiminnassa nämä laadulliset kriteerit näyttävät täyttyvän erinomaisesti. Oheinen toiminnanjohtajan kuvaus tuo hyvin näkyväksi toiminnan taustalla olevan vahvan pedagogiikan.

”Nuori Kulttuuri -toiminnassa on alusta asti panostettu ammattilaisista koostuvaan raatiin, joka antaa arvion esityksestä. Tässä toistamisesta päästyänikin huudan vuorenhuipulta, että kyseessä EI ole tuomaristo, joka jakaa tuomioita, vaan nimenomaan raati, joka arvioissaan vie harrastusta seuraavalle majakalle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita mitään ”voikunonkivakunnuoretteke” -tyyppistä lässytystä, vaan pedagogisesti oikealla tavalla annettua ohjausta. Palautteessa tulee näkyä sekä jo saavutetut hyvät etapit että myös seuraavat askelmerkit.” (Mäenpää 2013.)

Taulukko 6. Kulttuurisen nuorisotyön ja verkostotyön laatu.

Pedagogiikka	Toiminta/prosessi	Verkostoyhteistyö, koordinointi
<p>Kuvauksia aineistosta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ei kilpailua, vaan katselmus • positiivisuus, kannustavuus • nuoret keskiössä, kohdellaan arvostavasti, tasavertaisesti • monenlaisia toimijan rooleja nuorille • ammattitaitoinen raati • nuoret otettiin vakavasti, kuunneltiin aidosti • arvot kohdallaan <p style="text-align: center;">↓</p>	<p>Kuvauksia aineistosta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • huomioidaan ilmaisultaan ja kiinnostukseltaan erilaiset sekä eri-ikäiset nuoret • tapahtumissa <i>hyvä meininki</i> • brändi, näkyvyys, tiedotus kunnossa • ammattimainen • vakiintunut • monimuotoinen • aidosti valtakunnallinen • johdonmukainen (toiminta vastaa arvoja?) • <i>on ajassa, kestää aikaa</i> • <i>uusille ideoille ja yhteistyölle avoin</i> • arvot kohdallaan <p style="text-align: center;">↓</p>	<p>Kuvauksia aineistosta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • helposti lähestyttävä ja tavoitettava, <i>saa aina vastauksen</i> • uusille ideoille ja yhteistyölle avoin • ammattimainen • mahdollistaa turvallisen toimijuuden puitteissaan mm. tiedottomalla muutoksista • aluetapahtumien järjestäjät arvostivat sitä, että säännöissä joustetaan • arvot kohdallaan <p style="text-align: center;">↓</p>
<p>Laadukas pedagogiikka on: yhdenvertaisuutta ja positiivisuutta korostavaa, nuorta arvostavaa, kannustavaa ja nuoren osallisuutta tukevaa, selkeästi arvoihin nojautuvaa</p>	<p>Laadukas toiminta/prosessi on: yhdenvertaista, helposti saavutettavaa, kaikki nuoret huomioivaa, ammattimaisesti toteutettua, pitkäjänteistä, johdonmukaista, aikaa seuraavaa, innovatiivista, selkeästi arvoihin nojautuvaa, hyvin ulospäin näkyvää toimintaa, jossa nuoret viihtyvät</p>	<p>Laadukas verkostoyhteistyö/koordinointi ilmenee: avoimena vuorovaikutuksena, matalana kynnyksenä ottaa yhteyttä ja tavoittaa, joustavuutena, luotettavuutena, ammattimaisena, kehittämiseen ja uusiin kumppaneihin avoimesti suhtautuvana ja sovitun arvoja kunnioittavana toimintana</p>

Arviointiprosessi toi myös näkyväksi palvelu- ja kehittämiskeskuksille keskeisiä verkostotyön laadun kuvauksia, joissa korostuu toimijoiden kyky avoimeen ja dialogiseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Samalla se auttoi Nuori Kulttuuri -säätiötä hahmottamaan omaa ydintehtäväänsä uudella tavalla. Ennen arviointipäivää Nuori Kulttuuri -säätiön edustaja oli mieltänyt keskuksen ydintehtäväksi nuorille suunnatut palvelut eli nuorisotyön. Kun päättäjien ja sidosryhmien edustajat nostivat arvioinnissaan esiin verkostotyön koordinointia kuvaavia arvioita, säätiön rooli Nuori Kulttuuri -prosessissa alkoi hahmottua toisenlaisena. Tarkempi selvitys³⁶ osoitti, että säätiön ydintehtävä viittasi vahvasti asiantuntijapalvelui-

36 Tutustuminen Nuori Kulttuuri -katselmusten raportteihin sekä tietojen tarkentaminen säätiön työntekijöiltä.

hin. Painopiste näyttää olevan verkostotyössä, mutta mukana on myös selvästi koulutuksellisia elementtejä.

Nyt kun vihdoin ehdin noihin raportteihin perehtyä, minulle rupesi hahmottumaan toisenlainen kuva Nuori Kulttuuri -säätion ydintehtävästä. Tai ainakin toinen mahdollinen tulkinta. Eli kun OKM:n tavoitetaulukosta ja teidän omista tavoitekirjauksistanne hahmottuu ajatus siitä, että ydintoimintanne on tapahtumien järjestäminen nuorille yhteistyössä kuntien ym. kumppaneiden kanssa. Raporteissa teidän roolinne yhteistyöverkoston rakentajana, yhteistyön koordinoijana sekä toimijoiden tukijana nousee jotenkin vahvemmin esille. Jos tämä nähtäisiin teidän ydintoimintana, ensisijainen kohderyhmänne olisivatkin nuoriso- ja kulttuurialan toimijat ja painotus olisi asiantuntijatehtävissä. Näin ollen tavoite- ja arviointiasetelma tulisi olla yhteistyöverkostossa ja sen antamassa palautteessa. Tämä ei tietenkään poista sitä, etteikö nuorten palaute ole tärkeä, sehän kertoo siitä, miten toiminnassa on kaiken kaikkiaan onnistuttu. Mutta että teidän näkökulmastanne voisi olla relevanttia tuoda enemmän näkyväksi yhteistyökumppaneihin liittyviä tunnuslukuja. (Tutkijan sähköpostiviesti Nuori Kulttuuri -säätion toiminnanjohtaja Panu Mäenpäälle 6.11.2014.)

MAHTAVAA. Luin tätä sun viestiä uudelleen ja uudelleen ja mietin vaan sitä, että miten en ole itse tätä ikänä ajatellutkaan. Ja olet aivan oikeassa. TODELLA OIKEASSA. (Mäenpään vastaus tutkijalle 6.11.2014.)

ARVIOINTIPÄIVÄN HYÖDYT MUILLE KESKUKSILLE JA NUORILLE

Arviointiin osallistuneet nuoret olivat kokeneet tilaisuuden palkitsevana. Arviointipäivän lopuksi toteutetussa suullisessa palautteessa he kertoivat arvostaneensa sitä, että heitä kuultiin ja heidän mielipiteillään oli todellista merkitystä. Prosessi oli innostanut myös aikuisia, ja Nuori Kulttuuri -säätio sai konkreettisia vinkkejä toiminnan kehittämiseen.

N: Pelkäsinkin, ettei nuoria oteta vakavasti, mutta meitä ei kohdeltu kuin lapsia, vaan aikuismaisesti eikä mitenkään ajateltu et pitää vaihtaa vaippoi tai muuta. Positiivinen ja innostunut mieli vaikuttamaan tämmöisissä asioissa.

N: Oon tosi yllättyneet ja otettu että meitä nuoria kuultiin, tosi hyvä päivä on ollut.

N: Oli tosi kiva päivä, kiva et nuo piirustus- ja maalausjutut on mukana, mä tulin tänne täysin ilman odotuksia, oli ihan sika kiva kuulla noista tapahtumista ja tuun käymään noissa tapahtumissa.

A: Tää on ensi kerta, kun on mukana nuoria, joille asia ei ole tuttu entuudestaan. Paljon hyviä ajatuksia, oon tässä supissut vierustoverille, haluan nuorten kommentteja kehystettynä seinälle.

A: Ihania nuoria, pidin menetelmästä ja se aiheutti ajatuksia. Olen tosi onnellinen kaikista nuorten kommenteista, että teillä nuorilla on oikeasti tunne, että teitä on kuultu.

NK: Ei ole kahdeksaan vuoteen ollut näin tehokasta kehittämispäivää, kaikki asiat joita toivoin nousi esille ja vielä enemmänkin.

Nuoret kertoivat yllättyneensä siitä, että heitä on todella kuultu ja kohdeltu arvostavasti, kuin aikuisia. Osallisuuden kokemus ei siis näytä olleen arviointiin osallistuneille nuorille tavanomaista, vaikka heistä suurin osa on mukana nuorten vaikuttajaryhmässä. Mikä tässä nimenomaisessa tilaisuudessa oli sellaista, mikä sai nuoret kokemaan, että he ovat tulleet aidosti kuulluiksi? Deliberatiivisen menetelmän teho perustuu siihen, että nuoret pääsevät ensin pohtimaan, reflektoimaan ja muodostamaan mielipiteitä keskenään.

Hyvä valmistautuminen sekä keskustelutilaisuuden rakentuminen nimenomaan nuorten puhevuorojen pohjalle rohkaisee nuoria tuomaan esille ajatuksia, joita on jo jonkin verran yhdessä työstetty. Nuorten osallisuuden kokemus riippuu kuitenkin lopulta siitä, miten prosessin vetäjät ja mukana olevat aikuiset keskustelijat tilanteessa toimivat.

Keskustelun muistiosta voi tehdä joitakin havaintoja ja tulkintoja siitä, mitkä seikat ovat voineet vaikuttaa myönteisesti nuorten osallisuuden kokemukseen. Nuoret ja aikuiset käyttivät puhetilaa suurin piirtein saman verran, vaikka nuoria oli selvästi vähemmän (nuoria 11, aikuisia 19). Nuorten keskinäinen puhetilakin jakautui suhteellisen tasaisesti. Olennaisinta näytti olevan se, etteivät aikuiset torjuneet eivätkä ”hyssyttelleet”, vaan suhtautuivat nuorten ehdotuksiin avoimen asiallisesti esittäen kysymyksiä, edelleen kehittäen ja tuoden esiin myös vastakkaisia näkökulmia. Nuorten kommunikaatio oli myös muita kuuntelevaa ja arvostavaa. Keskustelun dialogisuus³⁷ kiteytyy hyvin erään nuoren palautteessa: ”On ollu tosi kivaa, että ollaan saatu sanoo ideoita ja ollaan saatu noita soveltaa noiden aikuisten kans.” Nuoret eivät siis ainoastaan tuoneet näkyväksi ideoita ja mielipiteitä, vaan kehittivät niitä yhdessä aikuisten kanssa.

Arviointipäivä tuotti luonnollisesti monenlaisia eväitä arvioinnin kohteena olleen Nuori Kulttuuri -säätiön toiminnan kehittämistyöhön. Minkälaisia hyötyjä kokemuksesta voisi olla muille palvelu- ja kehittämiskeskuksille? Prosessin tulokset ja siitä saatu palaute osoittavat, että eri intressitahoja yhteen kokoava dialoginen arviointikeskustelu voi auttaa mitä tahansa keskusta tai muuta organisaatiota tarkastelemaan omaa toimintaansa uusin silmin ja kehittymään. Nuori Kulttuuri -säätiön kohdalla tämä tarkoitti jopa sitä, että arviointiprosessin myötä käsitys omasta ydintehtävästä muuttui. Erityisen tärkeänä oppina voi pitää sitä, että muutkin kuin toimintaan osallistuneet nuoret kannattaa ottaa mukaan arviointiin, etenkin jos halutaan löytää ne vuotokohdat, joita keskuksen toiminta ei nykyisellään tavoita, mutta jotka se ehkä voisi tavoittaa. Näin tuotetun arvioinnin tulokset auttavat oman toiminnan kehittämisessä, mutta antavat hyvää tietopohjaa myös ministeriön ja keskuksen välisiin neuvotteluihin ja siihen liittyvään tavoitemäärittelyyn.

Osatutkimuksessa toteutettu menetelmäkokeilu vahvistaa hankkeen ennako-oletusta siitä, että nuoret ja yhteistyökumppanit mukaan ottava, osallistava arviointitapa voi parhaimmillaan tuottaa hyötyjä kaikille prosessiin osallistuneille. Deliberatiivisen keskustelupäivämenetelmän vahvuuksia ovat sen osallistavuus, dialogisuus, nuorilähtöisyys ja moninäkökulmaisuus. Eri tahot yhteen kokoavana menetelmä yhdistää kohderyhmä-, vertais- ja itsearviointia. Yhteisen dialogin avulla arvioinnissa voidaan päästä sellaisiin syvyyssulottuvuuksiin, joihin perinteiset arvioinnin tavat eivät yllä. Menetelmän heikkoutena on kuitenkin se, että tietoa saadaan vain niiltä osa-alueilta, joita arviointiin osallistuvat nuoret – osin myös aikuiset – nostavat prosessissa esiin. Keskustelupäivämenetelmän lisäksi tarvitaan siis myös muita, systemaattisemmin tietoa eri osa-alueilta kokoavia arvioinnin tapoja.

Deliberatiivisen keskustelupäivämenetelmän arvo ei kuitenkaan jää vain siihen, miten se toimii arvioinnin instrumenttina. Kyseessä on oleellisesti nuorisotoimialan arvotavoit-

37 Dialogisuuden käsitteestä esim. Jalava & Virtanen 1998.

teita vastaava, demokratiakasvatusta tukeva nuorisotyön menetelmä, joka auttaa nuoria, nuorten kanssa toimivia ja koko yhteisöä kasvamaan ja kehittymään. Ja jos vastaavia kehittämisen työtapoja hyödynnetään laajasti ja systemaattisesti, vaikutukset ulottuvat luonnollisesti koko yhteiskuntaan.

Yhteenveto ja suositukset

Osatutkimuksen tavoitteena oli etsiä vastauksia palvelu- ja kehittämiskeskusten olemukseen ja olemassaoloon liittyviin kysymyksiin sekä tuottaa tietoa keskusten arvioinnista ja siihen liittyvistä haasteista. Tutkimus havainnollistaa hyvin keskusten eroja ja tuo näkyväksi verkoston laajan tehtäväkentän asiantuntija- ja kehittämispalveluja sekä nuorisotyötä tuottavana rakenteena. Palvelu- ja kehittämiskeskus -rakennetta on pyritty hahmottamaan tarkastelemalla keskusten toteuttamia tehtäviä ja niiden suhdetta toisiinsa sekä rakenteeseen. Analyysi ei anna valmiita vastauksia, mutta tarjoaa joitakin näkökulmia määrittelytyölle. Sekä ministeriö että keskuksien ovat yksimielisiä siitä, että keskusten kriteerit on määriteltävä ja tehtävä läpinäkyviksi hallinnon avoimuusperiaatteen mukaisesti. Määrittelyä laadittaessa on hyvä tarkastella keskusten tehtävien suhdetta rakenteeseen sekä nuorisotoimialan kokonaisuutta ja palvelu- ja kehittämiskeskus -rakenteelle avautuvaa paikkaa siinä. Toimivan rakenteen kehittäminen edellyttää myös irrottautumista palvelurakenteista ja katseen suuntaamista nuorisotoimialan sisältöihin ja niissä ilmeneviin kehittämistarpeisiin. Vartenotettavana kehyksenä tässä voi toimia Forkbyn viiden pilarin malli (Forkby & Kiilakoski 2014).

Palvelu- ja kehittämiskeskusten arviointia on tarkasteltu ministeriön tulosohejaukseen liittyvän arviointityökalun pohjalta. Työkalu on koettu monella tapaa vaikeaselkoiseksi, ja sen tarkoitus on jäänyt keskuksille epäselväksi. Koettujen ongelmien taustalla vaikuttaa ristiriita tehokkuutta korostavan tulosohejauksen ja humanistisia arvoja painottavan nuorisotoimialan välillä. Lisähaasteita keskusten arviointiin tuo verkoston heterogeenisyys ja tehtävien moninaisuus sekä sen edustaman nuorisotoimialan jäsentymättömyys. Tutkimuksen perusteella voidaan suositella, että keskusten arviointia ja siihen liittyvää osaamista kehitetään kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon edellä esitetyt keskusten haasteet. Keskusten arvioinnissa tulee ensisijaisesti kiinnittää huomiota toiminnan tavoitteistamiseen: mistä tavoitteet nousevat? Kuka ne asettaa ja mitkä intressitahot huomioidaan? Tavoitteiden laadinnassa on tärkeää välillä irrottautua organisaation nykyisistä toiminnoista ja tarkastella laajemmin nuorten ja yhteiskunnan tarpeita. Keskusten on myös hyvä analysoida omaa toimintaansa ja pysähtyä miettimään, mitkä ovat ne ydin-tehtävät, joita keskuksien toteuttavat ja joita niiden ehkä tulisi toteuttaa.

Ministeriön tulosohejauksessaan käyttämää arviointitulukkoa tulisi selkeyttää ja uudistaa keskusten toiveiden mukaisesti siten, että se tukee keskusten ydintehtävän

hahmottamista ja toiminnan tarpeista ohjautuvaa tavoitteistamista sekä auttaa myös oman toiminnan kehittämisessä. Työkalun selkeyttäminen ei saisi tarkoittaa liiallista yhtenäistämistä, vaan se tulisi toteuttaa keskusten toimintojen moninaisuutta arvostaen. Palvelu- ja kehittämiskeskusten arviointia tulisi kehittää verkostoa kuunnellen, ja asiantuntijapalvelut tulisi laajemminkin huomioida nuorisotoimialan arvioinnin kehittämisessä. Keskusten arviointiosaamiseen tulisi myös panostaa.

Tutkimuksessa toteutettiin yhden palvelu- ja kehittämiskeskuksen toiminnan arviointiprosessi deliberatiivista keskustelupäivämenetelmää hyödyntäen. Prosessi palvelee arvioinnin kohteena olleen Nuori Kulttuuri -säätiön kehittämistä, ja se tuo näkyväksi sekä kulttuuriseen nuorisotyöhön että verkostotyöhön liittyviä laadun kriteereitä. Nuori Kulttuuri -toimintamalli osoittautui arvioinnin valossa sekä laadullisesti että toimintavoilymiltaan varsin erinomaiseksi konseptiksi. Arviointiaineistossa korostuivat humaanit arvot, kuten esimerkiksi yhdenvertaisuus, ei-kilpailullisuus, kannustavuus, avoimuus ja osallisuus. Tärkeäksi osoittautui myös vahva pedagoginen perusta sekä palvelujen matalakynnyksisyys. Laadun määrittelyt tukevat luvussa 4 esitetyn nuorisotoimialan uudelleen määrittelyn linjauksia. Nuori Kulttuuri -arviointiprosessissa korostui, miten tärkeää on, että toimintaa arvioivat myös muut kuin toiminnassa mukana olleet nuoret. Näin löydetään paremmin ne vuotokohdat, joita toiminnalla ei tavoiteta ja mahdollisuus vaikuttaa nuorten eriarvoistumiseen paranee.

Nuori Kulttuuri -säätiön arvioinnin tuloksilla on merkitystä niin palvelu- ja kehittämiskeskusten kuin laajemminkin nuorisotoimialan arvioinnin kehittämisessä. Prosessi auttoi myös Nuori Kulttuuri -säätiön ydintehtävän uudelleenmäärittelyssä. Aiemmin nuorisotyöhön keskittyvänä keskuksena esiintynyt säätiö muuttui verkostotyöhön painottuvaksi asiantuntijaorganisaatioksi.

Tutkimus toi myös näkyväksi deliberatiivisen keskustelupäivämenetelmän toimivuuden kehittämisen työkaluna sekä nuorisotyöllisenä demokratiakasvatuksen tavoitteita tukevana menetelmänä.

2 NUORISOTYÖN VERKKO- JA LÄHIPALVELUIDEN ARVIOINNIN KEHITTÄMINEN

Anu Gretschel

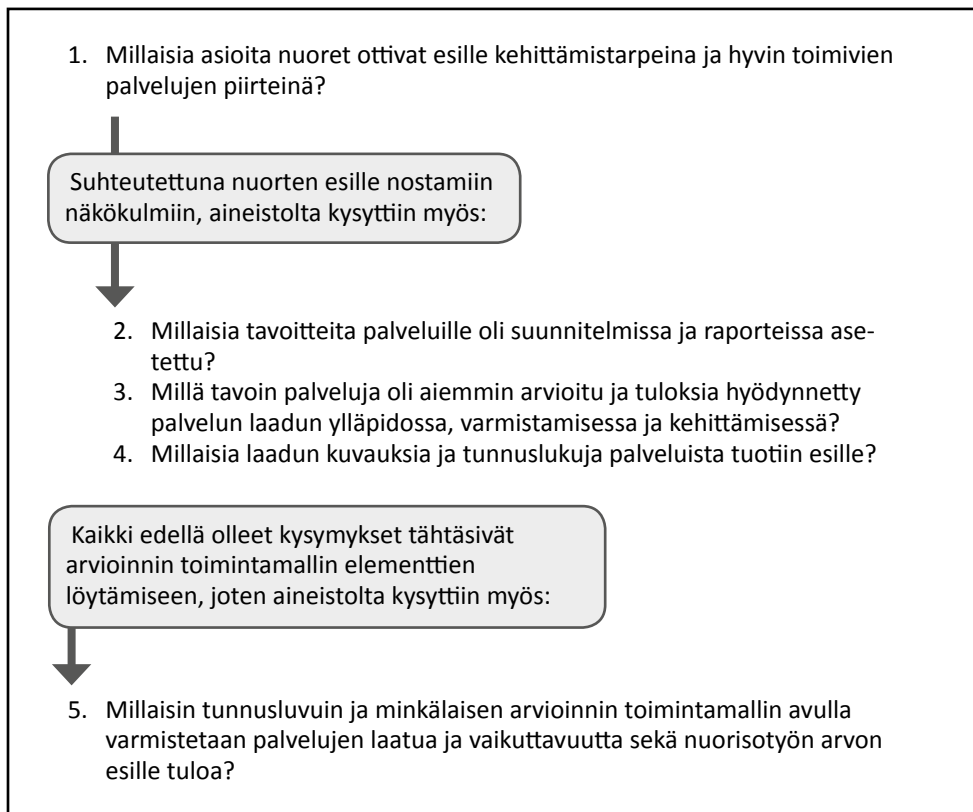
Tutkimuksen toteuttaminen, aineisto ja kehittämistyö

Kuten koko tutkimushankkeessa, myös tämän osion tavoitteeksi asetettiin toimintamalliehdotuksen tuottaminen nuorisotyön palvelujen saatavuuden, laadun, vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointiin. Tutkimuskohteena olivat verkko- ja lähipalvelut sekä erityisenä tavoitteena palvelujen toimivuuden tarkastelu yhdessä nuorten kanssa – nuorten tekemän arvioinnin suunnatessa palveluja koskevien tunnuslukujen kehittämistä. Nuoret arvioivat kuutta verkossa toteutettavaa palvelua sekä nuorisotyön lähipalveluja Lahden eteläisellä alueella.

Nuorten arvioinnit toteutettiin *deliberatiivinen keskustelupäivä* -menetelmän avulla (ks. liite 1, s. 215), jonka tarkoituksena oli samalla tuottaa toimintatutkimuksellinen interventio palvelujen ja niihin liittyvien rakenteiden kehittämiseksi. Intervention tavoitteena oli arvioinnin kohteeksi valittujen organisaatioiden palvelujen ja niihin liittyvien rakenteiden kehittäminen nuorten arvioinnin pohjalta. Nuorille ei arvioinnin pohjaksi tarjottu ennalta mietittyä kysymyslistaa, vaan he määrittelivät keskenään kokemustensa pohjalta keskustellen tärkeimmät kehittämiskohteet ja keinoja palvelun laadun parantamiseksi. Näin toimien keskustelu laajeni myös niiden asioiden huomioimiseen, joita ei palvelujentarjoajien tai tutkijoiden puolelta välttämättä olisi nostettu keskusteluun. Nuoret esittivät havaintonsa palveluja tuottaville ja rahoittaville tahoille niin sanotussa päättäjakeskustelussa, jossa yhdessä neuvoteltiin, millaisiin kehittämistoimenpiteisiin oli mahdollista ryhtyä. Nuorten arviot ja niiden pohjalta syntyneet keskustelut edustavat tutkimuksen pohjana ”uutta aineistoa”.

Tutkijalle nuorten arviointi tarjosi kuvauksen nykytilasta ja antoi ohjeet arvioitujen palvelujen suunnitelmia ja toteutusta koskevien raporttien lukemiseen (ns. ”*vanha aineisto*”). Aineistojen analysoinnissa hyödynnettiin tutkimuksen tarkoitusta peilaa- via tutkimuskysymyksiä (ks. kuvio 3). Raporttiosuuden lopussa esille saadut tulokset sijoitetaan laajempaan nuorisotyön arvoa kasvatuksellisen prosessina tarkastelemaan arviointikehykseen sekä pohditaan arvioituissa palveluissa käytössä olleiden arviointi- ja raportointitapojen kehittämistarpeita.

Kuvio 3. Verkko- ja lähipalveluiden aineistoanalyysissä käytetyt tutkimuskysymykset.

Arvioitaviksi kohteiksi etsittiin palveluja, jotka edustaisivat nuorisotyön alueellisia kasvokkain toteutuvia lähipalveluja sekä palveluja, joita käytetään verkossa. Verkkopalvelut ovat usein osa laajempaa palvelukokonaisuutta, jossa samaan teemaan liittyvää palvelua tuotetaan sekä fyysisessä että digitaalisessa toimintaympäristössä (ks. nuorisotoimialan uudelleenmäärittely s. 165–183). Arvioinnissa palveluja tarkasteltiin kummassakin toimintaympäristössä erikseen – ikään kuin paljaana. Näin ollen verkkopalvelujen arviointiin ei sisällytetty saman palveluntarjoajan tarjoamia fyysisessä toimintaympäristössä toteutuvia palveluja, eikä toisin päin.

Arviointikohteiksi lähteviltä vaadittiin etukäteen valmiutta avoimuuteen tulosten julkistamista silmällä pitäen sekä sitoutuneisuutta huomioida nuorten ehdotuksia toiminnan kehittämisessä. Lisäksi edellytettiin osallistumista arvioinnista aiheutuneisiin käytännön kuluihin. Halukkaita tutkimusyhteistyöhön oli enemmän kuin voitiin ottaa. Kontaktipinnan avoimuutta tutkimushankkeen ja kentän toimijoiden välillä pidettiin yllä niin kutsutuilla Jälkilöyly-tilaisuuksilla, jotka tarjosivat edellistä laajemmalle joukolle mahdollisuuden osallistua tutkimuksessa esille tulleiden ajatusten jalostamiseen yhteisen työskentelyn avulla. Näissä tilaisuuksissa käydyt keskustelut kirjattiin osaksi tutkimusaineistoa.

Osatutkimuksen raportointi tehdään kolmessa osassa. Ensin tarkastellaan erikseen

sekä nuorille suunnattujen verkkopalveluiden että lähipalvelujen arvioinnin kehittämistä. Kolmannessa osiossa vedetään yhteen käytössä olleita arvioinnin tapoja, verrataan niistä avautumaa näkymää muilla toimialoilla käytettyihin arviointitapoihin ja tarkastellaan esille nousseita tarpeita jatkokehittämiseksi. Osio päättyy uuden arviointimallin esittämiseen suositusten muodossa.

Verkkopalvelujen arviointi

Tutkimusprosessi alkoi yhteistyökumppanien etsimisellä.³⁸ Arviointia tekemään koottiin nuorten ryhmät Ouluun ja Seinäjoelle.³⁹ Oulussa kokoontunut ryhmä arvioi Pelastakaa Lapset ry:n Netaria Habbo Hotellissa, IRC-Galleriassa ja Demissä, Rikosuhripäivystyksen nuorille suunnattuja palveluja ja Oulun kaupungin Nuorten tieto- ja neuvontakeskus Napin ylläpitämä Nettinappi®. Seinäjoella kohteet olivat Väestöliiton nuorille suunnatut palvelut, MLL:n Nuortennetti ja Nuorten *Verkkolehti Kantti*, jota julkaisee Seudullinen nuorten tieto- ja neuvontapalvelu JIBBO/Seinäjoen seudun kunnat (Ilmajoki, Jalasjärvi, Kauhava, Kurikka, Lapua ja Seinäjoki).⁴⁰

Arvioitavat palvelut tarjosivat ajankohtaista tietoa itsenäiseen tiedonhakuun, eri teemoihin liittyviä interaktiivisia pelejä ja mahdollisuuksia yhteisössä oleskeluun. Lisäksi nuorilla oli mahdollisuus saada vuorovaikutuksessa tapahtuvaa neuvontaa ja ohjausta erilaisten chat- ja ryhmächat -ympäristöjen sekä kysy-vastaa-tyyppisten palstojen kautta. Nuorisotyön palveluille tyypilliseen tapaan palveluissa oli pyrkimystä dialogisten ohjausmenetelmien kehittämiseen nuorten tilannetta huomioiden, nuorten mukaanottoon palvelujen suunnitteluun ja myös toimimiseen materiaalin tuottajina ja vertaistiedottajina.

Arvioinnissa palveluja käytettiin vain verkon kautta, vaikka niiden käyttö olisi ollut mahdollista myös puhelimitse tai käymällä paikalla. Netari ja *Verkkolehti Kantti* olivat arvioituista palveluista ainoat, jotka ylipäättään olivat käytettävissä ainoastaan verkon kautta. *Verkkolehti Kantin* ja Nettinapin® tavoitteena oli palvella tiettyjen kuntien

38 Ajatus usean verkkopalvelun yhteisarvioinnista syntyi tutkijan vieraillessa kunta- ja järjestötoimijoita yhteen kokoavassa Nuorille suunnatun verkkotyön foorumissa (Nusuvefo) helmikuussa 2014. Taustalla vaikuttivat Nusuvefon toimijoiden kesken vallitseva avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri sekä kokemukset usean sosiaali- ja terveyspalvelun arvioinnista kerralla (ks. esim Filppa ym. 2013) sekä tietämys keskustelupäivämenetelmän hyvästä muokkautuvuudesta erilaisiin tilanteisiin soveltuvaksi. Ideoita arvioinnin kohteeksi valittavista palveluista kysyttiin myös Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus Koordinaatilta ja Verkkonuorisotyön valtakunnalliselta kehittämiskeskukselta (Verke).

39 Paikkakuntien valintaan vaikutti MLL:n tarjous avustaa nuorten rekrytoinnissa niillä paikkakunnilla, jossa heillä oli verkkotukioppilas (Verkk@rit) -toimintaa käynnissä tai käynnistymässä.

40 Arvioitujen palvelujen nettiosoitteet ovat www.netari.fi, www.riku.fi/nuoret.fi, www.nettinappi.fi, www.vaestoliitto.fi/nuoret/, www.mll.fi/nuortennetti/ ja <http://verkkolehtikantti.fi/>.

alueella asuvien nuorten tarpeita, muiden neljän suunnatessa palvelunsa valtakunnallisesti. Netarista vastaa valtakunnallisesti toimiva järjestö, mutta palvelua tuottamassa olivat myös seitsemän eri kaupungin nuorisotyöntekijät. Palveluista *Verkkolehti Kantti* ja Nuortennetti olivat profiloituneet toimimaan myös nuorten materiaalin julkaisukanavana, ensin mainittu alueellisella tasolla ja jälkimmäinen valtakunnallisesti.

Arviointiin osallistui yhteensä 30 nuorta, iän vaihdella 11 ja 24 vuoden välillä. Nuoria rekrytoitiin arvioijiksi sekä verkkoilmoituksin arvioitavien palvelujen sivuilla että vierailemalla esimerkiksi kouluissa. Arvioijiksi sai tulla sekä arvioitavia palveluja ennen käyttäneitä kuin myös niitä nuoria, joille osa tai kaikki arvioitavat palvelut olivat uusia. Mahdollista nuorella ollutta asiantuntijuutta arvioitavan palvelun käytöstä hyödynnettiin palvelujen esittelyssä muille nuorille. Osa palveluista myös aktivoi omia käyttäjiään arvioijiksi, joskin esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen tyyppisillä toimijoilla oli jokseenkin mahdotonta aktivoida arvioijiksi nuoria, joilla palveluntarve perustuisi akuuttiin hätään. Toisaalta osalla nuorista oli kokemusta useammastakin arvioitavasta palvelusta. Moni kertoi myös omaavansa hyvin seikkaperäistä kokemusta arvioitavien palvelujen aihepiireihin liittyvistä asioista.

Arviointiprosessi alkoi nuorten ryhmän kokoontumisella, jossa nuoret tutustuivat arviointikohteisiin ja testasivat niitä sekä älypuhelimella että tietokoneella. Aloituskokoontumisen jälkeen nuorilla oli noin kuukausi aikaa käyttää palveluja ja kirjata käyttökokemuksia MLL:n Moodle-alustalle. Tuona aikana nuoret käyttivät palveluja heillä luontaisesti saatavana olevalla laitteistolla. Nuorten kertomaan viitaten voi todeta, että jakautuminen meni yllättävän selvästi niin, että alle 20-vuotiaat käyttivät palveluita lähes ainoastaan älypuhelimella ja sitä vanhemmat tietokoneella. Arviointi oli mahdollista aloittaa myös käymättä yhteisessä aloitustilaisuudessa, eikä myöskään Moodlessa raportointi ollut pakollista. Nuorten ryhmiä vetivät koulutetut keskustelupäivämenehtelmän vetäjät. Nuoret esittivät arvionsa ja kehittämissuhteensa arvioitujen palvelujen tarjoajille sekä rahoittajien edustajille niin sanotussa päättäjakeskustelussa. Tuossa yhteydessä myös palvelujen tarjoajat ja rahoittajat tekivät arvioinnin verkkopalvelujen tilasta. Keskusteluyhteyttä tutkimushankkeen ja laajemmin kentän toimijoiden välillä pidettiin yllä Jälkilöyly-tilaisuuksissa, jossa arvioinnin tulosten merkitystä pohdittiin laajemmin verkkopalveluja tuottavien tahojen kanssa. Tarkempi kuvaus tutkimusprosessin vaiheista löytyy liitteestä 3.

Nuorten arvio verkkopalvelujen laadusta: palvelukohtainen taso

Arvioinnin edetessä ja nuorten käyttökokemusten karttuessa kustakin palvelusta erotuivat nuorten mielestä tietyt kehittämistä tarvitsevat piirteet. Ongelma saattoi jossain palvelussa paikantua markkinointiin, toisissa esimerkiksi palvelun sisällön päivittymisen ongelmiin. Nuorten osalta arviointi huipentui niin sanottuun päättäjakeskusteluun Ou-

lussa toukokuussa 2014, jossa nuoret kertoivat arvioistaan ja esille tulleista palvelujen kehittämistarpeista niitä tarjoaville ja rahoittaville tahoille. Nuoret kiinnittivät puheenvuoroissaan huomiota palvelujen käytettävyyteen, saavutettavuuteen, tarkoitukseen, kohdentamiseen sekä niiden tarjoaman sisällön ja vuorovaikutuksen laatuun. Seuraavassa lyhyt ote nuorten ja palveluntarjoajien keskustelusta.

Nuoret: Saisi kysyä anonyymisti Ask.fm:ssä ja Askissa lukisi, että tietoa löytyy lisää MLL:n sivuilta. Sitä kautta saisi käymään MLL:n nettisivuilla. Pitäisi olla ajat, jolloin joku olisi varmasti ja koko ajan vastaamassa kysymyksiin.

Palveluntarjoaja: Palstalla on tällä hetkellä moderaattori, vastaukset tulevat viiveellä.

Nuoret: On ymmärrettävää, mutta usein vastauksen haluaisi heti.

Arviointiprosessin vetäjä: MLL sai ehkä parhaat arviot sisällöstä, vaikka ulkonäköä arvosteltiin.

Palveluntarjoaja: Mikä oli sisällössä hyvää?

Nuoret: Nuorilta nuorille on hyvää, paras apu on se, kun on joku joka on kokenut saman. Hyvä että näkee, että muutkin ovat kysyneet samoista asioista. Tuntuu, että joku muukin painii samojen asioiden kanssa. (Nuorten ja palveluntuottajan keskustelua päättäjakeskustelussa 23.5.2014.)

Keskustelutilaisuudessa käyty keskustelu julkaistiin kokonaisuudessaan tutkimushankkeen nettisivulla <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/nuorisotyontunnusluvut>. Nuorten esille ottamat asiat on pääpiirteissään kuvattu taulukossa 7.

Taulukko 7. Kooste nuorten esille ottamista palvelukohtaisista kehittämistarpeista.

<p>MONIKANAVAISUUS JA SAAVUTETTAVUUS</p> <ul style="list-style-type: none"> • saavutettavuus nuorten suosimissa ympäristöissä (esim. Instagram, Whatsapp ja Ask.fm) • saavutettavuuden tukeminen riittävällä markkinoinnilla ja läsnäololla useissa ympäristöissä • yhtenäiset aukioloajat nuorille sopivana aikoina ja aukioloaikatietojen paikkansapitävyys
<p>MONIKANAVAISUUS JA KÄYTETTÄVYYS</p> <ul style="list-style-type: none"> • erilaisten alustojen ja verkkoyhteisöjen toiminnan erityispiirteiden hyödyntäminen palvelun muotoilussa • eri alustoilla toimivien osakokonaisuuksien keskinäisestä kytkemisestä huolehtiminen • käytettävyys älypuhelimilla
<p>NUORTEN TARPEIDEN HUOMIOINTI SISÄLLÖSSÄ JA VISUAALISUUDESSA</p> <ul style="list-style-type: none"> • sisällön vastaavuus kohderyhmän tarpeisiin ja että kohderyhmä mietitty, eikä liian yleinen • sisällön ajantasaisuus • ulkoasun visuaalisuus, uudistuskykyisyys ja ”käydyntäköisyys” • ilmaisutapojen rentous ja liiallisen linkittämisen välttäminen • nuori huomioidaan yksilönä riittävästi virtuaalisuudesta huolimatta

Palveluissa tehty kehittämis-toimet nuorten arvioinnin perusteella

Nuorten näkemykset siitä, millainen olisi hyvin toimiva palvelu, eivät yleisesti katsoen olleet suurelta osin ristiriidassa sen kanssa, miten palvelujen tarjoajat kuvasivat palvelujensa tavoitteita. Tämän pystyi toteamaan niin palveluntarjoajien kanssa keskustellen kuin esimerkiksi palvelujen suunnitelmia ja raportteja analysoimalla (ks. tutkimuskysymys 2, s. 64). Nuoret toivat esille konkreettisia kehittämis-ehdotuksia, joihin tarttumalla palveluntarjoajilla oli pieneltä osin mahdollista kuroa umpeen esiin tulleita eroja tavoitellun tilan ja toteutuman välissä. Tutkija seurasi nuorten ehdotusten vaikuttavuutta yleisluontoisesti toukokuusta 2014 helmikuuhun 2015. Yleiskommenttina voi todeta, että palveluntarjoajat toteuttivat nuorten ehdotusten mukaisia toimia hyvinkin aktiivisesti.

Esille tulleissa kehittämistarpeissa oli osittain kyse hienosäädön tarpeesta. Teksti-, kuva- ja videomateriaalin päivittäminen ja lisääminen saattoi onnistua helposti. Osa palveluntarjoajista oli jo ennen nuorten arviointia liikkeellä sisällöntuotannossaan tutkivalla ja refleksiivisellä otteella päivittäen materiaaleja lähes koko ajan.

Oman työskentelyn ja toiminnan jatkuva kriittinen arviointi sekä kaksi kertaa vuodessa tehtävät laajemmat PATA-itsearviointit⁴¹ verkkotyön ja muun toiminnan osalta mahdollistavat suunnitelmallisen ja strukturoidun toiminnan ja työn kehittämisen. (Arvioidun palvelun raportti⁴².)

... toiminnan perustana on tutkiva, pohtiva ja arvioiva työote ... kaikki tuotetut mallit ja menetelmät pilotoidaan kohderyhmällä, kerätään heiltä palautetta ja muokataan tuotosta palautteen perusteella... Asiantuntijuus perustuu käytännön työstä saatuihin kokemuksiin ja tietoihin, tutkittuun tietoon, verkostoyhteistyöhön sekä jatkuvaan lisäkouluttautumiseen. (Arvioitujen verkkopalvelujen raporttiaineisto.)

Joidenkin palvelujen kohdalla nuorten osoittamat muutostarpeet osoittautuivat niin suuriksi, että palveluntarjoajat puhuivat päättäjakeskustelun lopuksi ”koko homman uudistamisesta”. Saattoi olla, että raportissa vakuutettiin palvelun olevan päättyneen kehittämishankkeen jäljiltä mobiilisti käytettävä, mutta nuorten arvioinnin jälkeen ongelmien todettiin olevan juuri siinä. Tämä tietenkin herätti kysymyksiä tehdyn uudistuksen syvällisyydestä. Raporttien perusteella osaa palveluista uudistettiin muutoinkin harvaan tahtiin, useiden vuosien välein. Näin ollen isotkin puutteet saattoivat vaivata pitkään. Cooperin havainto (2014, 570) reflektoinnin korvautumisesta ulkoapäin vaadittujen mitattavissa olevien tulosten tuottamisella kuvaa tilannetta ainakin joiltain osin.

Osa palvelujen tarjoajista aikoi jatkossa nuorten arviot kuultuaan esimerkiksi kohdentaa palvelun tarkemmin vastaamaan tiettyjen kohderyhmien tarpeita entisen yleispalvelun sijaan. Osalla palveluista sisältö oli jo ennestään kohdennettu hyvinkin tarkkaan.

41 Raha-automaattiyhdistys 2013.

42 Raporttiaineistolla tarkoitetaan tutkijan käyttöönsä saamia kuuden arvioidun verkkopalvelun toimintasuunnitelmia ja toteutusta kuvaavia toimintakertomuksia, joita palveluja tuottavat tahot olivat tuottaneet niin rahoittajatahoille kuin muuhunkin käyttöön.

Osa toteutti uudistuksia nuorten arvioinnin pohjalta jo aiemmin hakemallaan kehittämisrahalla.

...sivustot ovat nyt täysin uudistetut ja myös mobiilissa toimivat ...vaihdimme samalla myös domainia (verkko-osoitetta) saadun palautteen perusteella. Käytimme ...suunnittelussa apuna nuorilta saatua palautetta :) (Sähköposti palveluntarjoajalta noin puoli vuotta nuorten arvioinnin jälkeen.)

Osa nuorten esittämistä kehittämistarpeista antoi palveluntarjoajille uutta näkökulmaa. Osa oli kuitenkin saattanut olla tiedossa jo kauan odottamassa toteutusta. Tällöin nuorten arviointi tarjosi uusia, ulkopuolelta tulevia perusteluja asioiden viemiseksi eteenpäin. Joidenkin asioiden osalta palveluntarjoajilla on myös syynsä toimia tietyllä tavalla (keskustelua Nusuvefossa 9.9.2014). Tältä osin palveluntarjoajat kaipasivat myös itselleen areenaa tulla enemmän kuulluksi, kun vastaavanlaisia arviointiprosesseja jatkossa järjestetään.

Nuoret kysyivät joidenkin palvelujen ”käydyntämisen” perään. Osa palveluista oli kadottanut niin sanotun kriittisen massan eli riittävän määrän käyttäjiä, jotta keskustelut olisivat pysyneet yllä, ja toisaalta myös tietosivustoilla oli vanhaa materiaalia.

Monella palveluntarjoajalla kehittämishaasteet liittyivät sosiaalisen median hyödyntämiseen toiminnassa. Kuudesta palvelusta kahden voi näin tutkijan toteamana sanoa olleen monipuolisesti mukana nuorten suosimissa verkkoyhteisöissä. Palvelujen markkinoinnin haasteita kuvaa, etteivät edes arviointia usean viikon ajan tehneet nuoret olleet välttämättä löytäneet palveluja kaikilta niiden käyttäjiltä alustoilta: ”Te ootte paikoissa, me ei vaan löydetä teitä...” Toinen alustoilla monipuolisesti mukana olleista palveluntarjoajista terävöitti Ask.fm-yhteisön hyödyntämistä palvelunsa tarjoamisen kanavana nuorten antaman palautteen jälkeen.

...Olimme jo Ask.fm:ssä. Laitoimme linkin sivuille, jotta se näkyy myös nettisivuillamme... (ko. alustalle) tulee vaikeita kysymyksiä, vie aikaa. Kolme kysymystä per viikonloppu. (Palvelua tarvitseva) voi löytää oikean kysymyksen jo esitetystä kysymyksistä. ... Kysymyksistä on hyötyä meille koulutuksiin. (Arvioidun palvelujen edustaja Nusuvefossa 9.9.2014.)

Raportit kertoivat, kuinka osa palveluntarjoajista oli määritellyt tietyille toiminnoille periaatteet, kuten kysymyksiin vastaamisen aikarajat, joiden tasolle pyrittiin tilanteessa kuin tilanteessa. Laatukriteereiksi on tarjolla erilaisia valmiita ohjeistoja (esim. Valtiovarainministeriö 2012c). Arviointi toi kuitenkin esille nuorten odottavan usein vastausaikojen osalta jotain muuta kuin mitä palveluissa nykyisellään tuotetaan tai suositellaan tuotettavaksi (ks. myös Kiilakoski & Taiponen 2012, 229).

Sosiaalisen median osalta nuorille suunnattujen palvelujen tarjoajat ovat uuden edessä koko ajan – ensimmäisenä kokeilemassa, minkä tyyppisellä otteella ja intensiteetillä mikäkin ympäristö kantaa hedelmää. Kriteerejä, joita noudattaa, ei ole kenelläkään valmiina. Tästä hyvä pohdintaesimerkki kuultiin päättäjakeskustelussa.

Facebookissa – ollaanko saavutettu oikea taso? Mitä voidaan Facebookissa tavoitella, milloin on saavutettu hyvä taso? (Palveluntarjoajan puheenvuoro 23.5.2014.)

Tilannetta vaikeuttaa entisestään se, että kyse on nuorisotyön palvelujen laadusta. Nuorisotyön verkkopalvelut eroavat monista muista sähköisistä palveluista siinä, ettei niissä syntyvää tuotosta voida vakioida (vrt. verokortin muutokset verkossa). Monilla aloilla pyritään verkkopalveluin vähentämään kasvokkain asiointia (ks. Valtiovarainministeriö 2012c). Nuorisotyössä verkkopalvelut taas usein toimivat astinlautana myös kasvokkaisten palvelujen piiriin: syntynyt luottamus kantaa ottamaan vastaan lisää palvelua. Nuorisotyössä verkkopalvelujen käyttö ei siis välttämättä vähennä nuoren tarvetta käyttää muita palveluja, vaan saattaa jopa lisätä niiden käyttöä.

Verkkopalvelut madaltavat kynnystä avun hakemiseen ja toimivat siltana muihin palveluihin. Kaikki nuorten kysymykset eivät ole myöskään ratkaistavissa verkkopalvelussa, mutta tämä pitää myös nuorille sanoittaa. (Sähköpostikommentti Väestöliitosta 1.4.2014.)

Myös palveluntuottajien sopimissa verkkopalvelujen eettisissä ohjeissa todetaan yhteydenottajan tulevan ohjatuksi tarvittaessa muiden palveluiden piiriin (Nusuvefo 2013). Tässä mielessä olisi tärkeää pystyä kuvaamaan erilaisten palveluketjujen syntyä sekä niitä mahdollistavia ja estäviä tekijöitä (tähän palataan sivulla 80.) Edellä olleet haasteet huomioiden olisi nuorille suunnatuille verkkopalveluille luotava oma, jatkuvasti päivittyvä laatukriteerijärjestelmä.

Arvioinnin perusteella voi verkkopalveluissa todeta tarvittavan hyppyä uudelle palvelutasolle mitä tulee tarjotun läsnäolon määrään erilaisissa yhteisöissä ja kanavilla. Tämä tarkoittaa tarvetta strategisille uudelleen linjauksille.

Ajatuksena oli, että kuinka pitkällä aikajänteellä tätä pitäisi suunnitella? Nämä ovat työnjaollisia asioita. Nuoret odottavat paljon enemmän, mutta meillä ei ole resursseja hoitaa verkkopalveluita enemmän. (Arvioidun palvelun edustaja Nusuvefossa 9.9.2015.)

... (palvelusta) ei ole tehty tuloksellisuusselvitystä. Sivustoa on koko ajan yllä pidetty ja kehitetty pienillä resursseilla kaiken muun ohessa, eikä se kuulu kenenkään päätehtäviin. Rahoitustarvetta kyllä olisi, ja olemme hakemassa sille rahoitusta. (Sähköposti arvioidun palvelun edustajalta marraskuussa 2014.)

Nykyajalle on tyypillistä, etteivät nuoret ole saavutettavissa yhden verkkoympäristön kautta. Arviointia tehneiden nuorten kertoman mukaan yhteisöistä pinnalla olivat esimerkiksi Instagram, Whatsapp, Facebook ja Ask.fm. Palveluilta nuoret odottivat läsnäoloa jokaisessa yhteisössä. Tällaisessa tilanteessa yksittäinen palveluntarjoaja joutuu koko ajan testaamaan hartioidensa leveyttä nuorten hajaantuessa eri puolille ja toisaalta vaeltaessa nuorisokulttuuristen tihentymien mukana yhä uusiin ympäristöihin jättäen vanhoja taakseen.

... (tietyn alustan) kävijämäärät ovat keväästä pudonneet huomattavan paljon... Myös perjantai-illat ovat selkeästi hiljentyneet ja tasaista kävijämäärän laskua on ollut jo pidempään näkyvissä. (Arvioidun verkkopalvelujen raporttiaineisto.)

... tarkoitus juurruttaa aktiiviseksi kanavaksi. (Arvioidun verkkopalvelujen raporttiaineisto.)

Nuorten kanssa keskustelussa todettiin kokoavien palvelujen merkitys: palvelun tuottajien oli järkevintä pitää palvelukokonaisuus tarjolla omilla sivuillaan, mutta samalla oli tärkeää päästä esille joidenkin osioiden osalta myös erilaisissa verkkoyhteisöissä. Sosiaalisen median ja ylipäätään verkkomaailman haltuunotto kuvastui palveluntarjoajien puheessa jatkuvana tasapainoiluna palvelun ajantasaisuuden ja käytössä olevien resurssien välissä.

...liian vähän työaikaa ylläpitää, josta 1/3 nuorten neuvontatyötä, josta 90 % kasvokkain ja 10 % verkkoon. (Palveluntarjoajien ja rahoittajien keskustelu 23.5.2014.)

...palvelu toimii, jos sä näyt muutenkin verkossa, chatit, kommentit, blogit yms. vie aikaa ja resursseja. (Palveluntarjoajien ja rahoittajien välinen keskustelu 23.5.2014.)

Toiminnan laajuutta arvioitaessa on yksittäisten chat-kävijämäärien lisäksi huomioitava toiminnan tuottama materiaali, sisältö verkkokeskustelussa, kuten blogikirjoitukset ja apuohjaajatoiminta. (Arvioidun verkkopalvelujen raportti.)

Erytisesti verkkopalvelujen osalta hanke tavoitti enemmän nuoria kuin mitä oli ennakoita odottanut ... haasteena on nuorten vaihteleva määrä chatissa. (Arvioidun verkkopalvelujen raportti.)

Myös verkossa toteutettavan nuorisotyön osalta voidaan puhua kasvatuksellisesta läsnäolosta ja kohtaamisista.⁴³ Nuoret mainitsivat verkkopalvelujen arvioinnissa kaksi esimerkkiä tilanteista, joissa palvelua kokeiltaessa oli syntynyt tilanne, jossa vuorovaikutusta ohjaajan puolelta olisi voitu kehittää. Kysy-vastaa-palstan vastauksia oli kopioitu yhden nuoren kanssa käydystä keskustelusta toiseen, ja toisessa tilanteessa ohjaaja ei tervehtinyt nuoren tullessa palveluun. Vaikka tässä asia esitettiin negaation kautta, tarkoitus oli todeta, että verkko sinänsä oli nuorille areena, jossa kohtaamiset olivat arvioitavissa samoin kriteerein kuin fyysisissä palveluissa (ks. myös Gretschel & Junttila-Vitikka 2014, 38–39).

Osa julkisilla rahoituksella toimivista palveluista tarjoaa nuorisotyön palveluja kaupallisissa virtuaalituloissa. Ylipäätään verkkopalvelujen tuottamista tapahtuu paljon niin sanottuna visitor-toimintana, jossa omaa palvelua tuotetaan tai markkinoidaan yhteistyökumppanien verkkoalustoilla vieraillemalla. Arvioiduista palveluista Netari oli nuorten käytettävissä ainoastaan kaupallisilla alustoilla Habbo Hotellissa, IRC-Galleriassa ja Demi.fi:ssä. Tällöin nuorisotyötä ympäristöön vievä taho ei välttämättä päässyt neuvottelujenkaan jälkeen samalla tasolla muokkaamaan visuaalista ilmettään kuin omilla sivustoillaan. Myös sisältö jouduttiin sopeuttamaan kaupallisen toimintaympäristön asettamiin rajoihin sen sijaan, että voitaisiin miettiä, millainen toiminta tukisi mahdollisimman paljon nuorten positiivista kasvua. Toisin kuin esimerkiksi Bers (2012) arvioi, toiminnan vapauden puutetta voidaan kuitenkin ajatella kompensoivan se, että kontaktointi mahdollistui niin suureen määrään nuoria kerralla. Netari tarjoaa matalan kynnyksen mahdollisuuden kohdata nuorisotyöntekijä.

Palveluntarjoajat kokivat hyötynensä nuorten tekemästä arvioinnista monin tavoin.

43 Vuorovaikutusympäristön ylläpidosta verkkopalvelujen osalta ks. esim. Hyry 2014; Peltola 2015 sekä Posti-Ahokas 2013.

Seuraava keskusteluote osoittaa, miten perustavaa laatua olevien kysymysten äärelle nuorten antamat arviot palveluja tarjoavat tahot johtivat.

...pitää huomioida palvelua suunnitellessa, että onko sille tarvetta ja minkälaiset välineet ovat nuorten käytettävissä. (Keskustelua Nusuvefossa 9.9.2014.)

Lisäksi samassa keskustelussa todettiin tarvetta tarkastella esille tulleita asioita myös yhteistyön kannalta. Tästä lisää seuraavaksi.

Nuorilta saatu näkemys palvelukentän kokonaistilanteesta

Nuorten tekemässä arvioinnissa esille tuli myös asioita, joita ei voinut hoitaa kuntoon yhtä palvelua parantamalla. Palvelukentän kokonaistilannetta koskenut keskusteluosuus nuorten, palveluntuottajien ja rahoittajien välisessä keskustelussa toukokuussa 2014 alkoi nuorille esitetystä kysymyksestä. Palveluntarjoajien ja rahoittajien puolelta kysyttiin, onko väliä kuka palvelun tuottaa: järjestö tai vaikkapa viranomainen. Vastauksessaan nuoret korostivat palveluntarjoajan luotettavuutta.

Nuoret: Luottamus on tärkeintä, pitää tietää, mikä on sivuston takana. Palvelun tarjoajan tunnettavuus ja hyvä imago on tärkeää, kuten poliisi tai kirkko tai vastaava. Sivun ulkonäkö vaikuttaa, sivun pitää olla ajassa, käydyssä, moderni. Jokuhan voisi tehdä jonkun todella pätevän näköisen sivun eikä kukaan tietäisi, kuka on taustalla. (Nuorten puheenvuoro päättäjakeskustelussa 23.5.2014.)

Poliisi ja kirkko määriteltiin nuorten puheenvuorossa laajasti tunnetuiksi toimijoiksi, ja tunnettavuus kytkettiin luottamukseen. Kansalaisjärjestöjen kenttä on moninainen, niitä ja niiden toimintaa eivät välttämättä nuoret tunne samalla tavalla ennestään. Nuorten puheenvuorosta ja sitä seuranneesta jatkokeskustelusta pystyi päättämään, ettei nuorilla ole tällä hetkellä mahdollisuutta tunnistaa palveluntarjoajien luotettavuutta. Keskustelun mukaan ratkaisu voisi olla luotettavuutta osoittavan tunnuksen luominen nuorten tehtävää helpottamaan.

Ehdotus tunnuksen kehittämistä sai Jälkilöylyissä aikaan keskustelua sekä puolesta että vastaan. Kriittisesti suhtautuneet pohtivat esimerkiksi, miten luotettavan palveluntuottajan määrittely onnistuu toimittaessa kaikille käyttäjille auki olevissa ympäristöissä, jossa nuoret ovat tekemisissä laajasti eri ihmisten kanssa. Toisaalta selvittämisen arvoisena mahdollisuutena tuotiin esille Belgiassa jo käytössä oleva *Trusty Label* -järjestelmä, jossa tunnuksen saaneet palvelut on koottu yhteen paikkaan näkyville, mutta toisaalta merkki on esillä myös palveluntuottajien omissa materiaaleissa. Keskusteluissa todettiin, että jos järjestelmän toteuttamiseen päädyttäisiin, tulisi mukaanpääsyn kriteerit laatia avoimesti järjestöjen kanssa, ja toisaalta ehdotettiin niiden noudattamisen määräämistä rahoittajien

suunnasta samalla kun myönnetään avustusta. (Jälkilölyt 3.10.2014.)⁴⁴

Nuorten oikeuksiin voidaan ajatella kuuluvan, että luodaan tapoja, jotka helpottavat luotettavien palveluiden tunnistamista. Samaan oikeuteen kuuluu myös kertominen nuorille, missä rajoissa ja millä keinoin tarjottavan tiedon turvallisuus pystytään takaamaan erilaisissa ympäristöissä ja palvelumuodoissa. Samalla tulisi kertoa, onko olemassa jokin palveluntarjoajasta riippumaton taho, jolle voi ilmoittaa palvelussa esille tulleesta luottamuksen väärinkäytöstä.

Heitän kysymyksen ilmaan myös siitä, kenen vastuulla Suomessa on luoda ja valvoa verkkopalveluja ja niiden eettisiä ohjeita ja laatua? Valvira on luonut säännöt kasvokkain tapahtuvalle auttamistyölle sosiaali- ja terveydenhuollossa, mutta verkkotyötä ei huomioida ominaispiirteiden kautta. Myöskään lastensuojelu- ja rikoslaissa verkkoa ei ole huomioitu omana toimintaympäristönään, joka vaikuttaa osaltaan verkkotyön laatuun ja eettisyyteen. (Sähköpostikommentti Väestöliitosta 1.4.2015.)

Nuorten vaikeudet tunnistaa muita luotettavia tahoja kuin kirkko ja poliisi herättivät kysymyksiä: Millä tavoin luotettavuuden ajatellaan tulevan nuorille ilmi käytössä olevissa eettisissä ohjeissa ja onko ohjeistusten toimivuutta tarkasteltu ylipäätään yhdessä nuorten kanssa. Esimerkiksi Nusuvefoon kuuluvien toimijoiden eettisissä ohjeissa todetaan tällä hetkellä yhteydenottajalla olevan oikeus luotettavaan, turvalliseen ja oikeudenmukaiseen palveluun. Samoin ohjeissa todetaan yhteydenottajalla olevan oikeus saada tietoa palvelusta ja sen järjestäjästä, tietosuojasta ja tietojen käsittelystä sekä antaa palautetta palvelusta. (Nusuvefo 2013.)⁴⁵ Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamista palveluista ei ole kootusti tarjolla kuvauksia eikä osoitteita, jotka helpottaisivat niin palvelujen tunnistamista kuin myös nuorten ohjaamista palveluiden piiriin. Listaus olisi avuksi myös uusia palveluja suunniteltaessa ja eri tahojen yhteistyön kehittämisessä.

Palveluntarjoajat esittivät nuorille paljon tarkentavia kysymyksiä koskien omien palvelujensa kehittämistä. Kun tätä oli jatkunut jonkin aikaa, tiivistä eräs nuori tuntemuksensa näin: ”Idea on kysyä, mitä (esimerkiksi) MLL:n on tarkoitus tarjota nuorille – ei kysyä mitä nuoret haluavat. Mikä on tarkoitus, mitä haluatte tarjota meille?” (Nuorten puheenvuoro päättäjakeskustelussa 23.5.2014.) Nuori osui kommentillaan asian ytimeen. Palvelujen kehittämisessä on syytä pitää mielessä molemmat näkökulmat: sekä nuorten toiveet ja tarpeet, mutta myös palveluntarjoajan tavoitteet.

Nuoret kiinnittivät huomiota myös palvelujen päällekkäisyyteen: ”Pitääkö kaikkien palveluiden tarjota samoja palveluita? Resurseja menee hukkaan...” Palvelun tarkoitusta tulisi miettiä suhteessa nuoreen ja myös suhteessa muihin tarjolla oleviin palveluihin (ks.

44 Iso-Britanniassa paikallisia nuorten tieto- ja neuvontapalveluja tuottavan tahon sivustolla näkyy sosiaali- ja terveysalan tietopalvelujen sertifiointitunnus. (ks. <http://www.thezoneplymouth.co.uk/>)

45 Arvioiduista palveluista osa soveltaa myös esimerkiksi Vapaaehtoisen puhelin- ja verkkoauttamisen eettisten periaatteiden neuvottelukunnan luomia periaatteita ja/tai Tieto- ja neuvontatyön eurooppalaisia periaatteita. Lisätietoja ks. <http://www.puheet.net/eettiset-periaatteet/> sekä <http://koordinaatti.fi/fi/materiaalipankki/asiakirjat/222/nuorten-tieto-ja-neuvontatyon-eurooppalaiset-periaatteet.html>

Soikkeli & Warsell 2013, 21). Epäily palvelujen päällekkäisyydestä tuli teemana esille myös toimijoiden ja rahoittajien välisessä keskustelussa ennen nuorten arvioiden kuumemista – toisaalta se on tullut esille palveluja tarjoavien puheenvuoroissa myös useasti nuorten arvioinnin jälkeen.

Nuorten mukaan oli mahdollista, että samaan aikaan palveluja myös puuttui. ”Töpänneille” kaivattiin omaa palvelua samaan tapaan kuin rikoksen uhreille. Esille tuli myös koulukiusaamisteeman vähäinen näkyminen palvelutarjonnassa. Nuorten arvioinnin esille tuomat palvelukentän kehittämisen tarpeet on koottu taulukkoon 8.

Taulukko 8. Kooste nuorten esille ottamista palvelukentän kehittämistarpeista.

PALVELUN TARKOITUKSEN SELKIYMÄTTÖMYYS <ul style="list-style-type: none">• palvelun tarkoitus suhteessa nuoriin• palvelun tarkoitus suhteessa muihin tarjolla oleviin palveluihin
SAMANTYYPPISIÄ PALVELUJA JA TOISAALTA PALVELUJEN PUUTTUMISTA <ul style="list-style-type: none">• resurssien käyttäminen päällekkäisiin palveluihin• joidenkin palvelujen puuttuminen
PALVELUA TUOTTAVAN TAHON LUOTETTAVUUDEN TUNNISTAMINEN <ul style="list-style-type: none">• palvelua tuottavan tahon luotettavuuden tunnistaminen nuorten näkökulmasta

Nuorten arvioinnin tuloksia oli mielenkiintoista verrata Raha-automaattiyhdistyksen (2010) tekemään arviointiin, jossa kohteena oli 40 verkkopalvelua. Tuloksissa todettiin, ettei pelkkien eettisten ohjeistojen noudattaminen riitä, vaan palveluilla tulee olla myös toiminnan osa-alueita ylläpitäviä laatukriteereitä ja ymmärrystä hyvän verkkoviestinnän päälle. Hyviä esimerkkejä löytyi, mutta myös puutteita aktiivisessa kehittämisotteessa, aineistojen päivityksessä ja toimijoiden välisessä kentänjaossa. RAY:n arviointi tehtiin hankehakemusten ja -raporttien sekä selvitysmiehen koekäyttöön perustuen. Vaikka käyttäjät eivät osallistuneet palvelujen arviointiin, eikä arviointia rajattu nuoria koskettaviin palveluihin, olivat arvioinnin tulokset joiltain osin yhteneväiset nyt tehdyn arvioinnin kanssa. Esille kuitenkin tuli nyt, kuinka tärkeää nuorten mukanaolo oli arvioinnissa. Mukaan tuli nuorten maailma. Eettiset säännöt, laatukriteerit ja hyvä verkkoviestintä ymmärrettiin nyt nuorten näkökulmasta tarkasteltuna.

Käsityksiä poliittisen ja hallinnollisen ohjauksen tarpeista

Edellä on käyty läpi nuorten arvioinnista esille noussut anti. Tästä eteenpäin teemoista keskustelua jatketaan palveluntarjoajien kanssa. Alan toimijoiden kesken käydyissä Jälkilöyly-keskusteluissa kävi vahvasti ilmi, ettei kenelläkään ole käsitystä palvelukentän kokonaistilanteesta. Useat kokivat nykyisen tilanteen monella tapaa ongelmallisena.

...saa tehtyä palvelun, saa sen auki ja huomaa, että on 50 samanlaista. Kaikki palveluntuottajat ovat samalla ruokakupilla. Yhteistyö hankalaa toimijatasolla... kaikki yrittää elää, jos ei rahoitusta, tulee irtisanomisia. Ei asiakaslähtöistä, samanlaisia hankkeita. Mitä palveluja tulisi ensisijaisesti tehdä ja kuka tekee? (Keskustelua Jälkilöylyissä 3.10.2014.)

...palveluja tulee ja menee, kun järjestö haluaa juurruttaa, RAY sanoo, että mennään kunnan peruspalvelujen tehtävälueelle. (Keskustelua Jälkilöylyissä 3.10.2014.)

Verkestä todettiin, että kentälle yritetään viedä viestiä, että verkkoa voi hyödyntää työssään myös perustamatta omaa palvelua:

Edelleen haetaan liian paljon avustusrahaa oman sivuston/verkkopalvelun ylläpitämiseen ja kehittämiseen, ja tässä tullaan siihen, että verkkopalveluita on jo niin paljon, että ne ovat monella tavalla päällekkäisiä toistensa kanssa. Sen sijaan OKM:n verkkonuorisotyö-kriteereissä painotetaan – ja avustuksia tulisi kohdentaa – toiminnallisen verkkonuorisotyön ja digitaalisen työotteen kehittämiseen, mikä ei suoraan ole kytköksissä verkkopalveluihin. Tätä ajatusta on monen toimijan vielä vaikea käsittää, ja se on ymmärrettävää, koska se vaatii omassa organisaatiossa paitsi kulttuurista myös rakenteellista uudistusta. (Sähköpostiedonanto Verkestä 20.10.2014.)

Jälkilöyly-keskustelussa ehdotettiin karttamuotoisen inventaarin tekemistä olemassa olevista palveluista, jotta palvelujen muodostama kokonaisuus paljastuisi. Todettiin myös, ettei kaikki mitä voisi yhtäkkiä katsoen pitää päällekkäisyytenä, sitä välttämättä ole. Nuorelle ”pitää olla vaihtoehtoja” ja toisaalta ”on erilaisia tyylejä tuottaa verkkoon, erilaisia tulokulmia asioihin – ohjausta saatavilla useammasta näkökulmasta”. Osa piti inventaaria turhana. Heidän mielestään ei kaikkea pidä yrittää koordinoida, ei ylipäätään niin sanotussa vapaassa yhteiskunnassa ja verkon osalta erityisesti. (Jälkilöylyt 3.10.2014.) Kiilakoski ja Taiponen (2012, 227–228) kuvaavat osuvasti, miten yritys koota ”sinne tänne pirstaloitunut verkkokeskustelu” yhdelle alustalle – ”helposti näkösalille” – saattaa jäykistää keskustelun vain tietynlaisia puheenvuoroja mahdollistavaksi. Toisaalta toimijoiden kyky hyödyntää verkon ominaisuuksia ja toisaalta hallita sen pirstaleisuutta kehittyä myös. Rikosuhripäivystys on esimerkiksi löytänyt toimintatavan, jossa eri alustoille, osana erilaisia keskusteluja syntynyt tieto yhdistetään ja saatetaan näkyväksi (RIKUchat-toimintamalli 2014).

Osalla toimijoista oli valmiutta myös nykyistä koordinoitumpaan systeemiin. ”Palveluviidakon” vastakohtana nähtiin yhteisen sisäntulon luominen ja rahoitusperusteiden koordinointi ”vuosien hassailujen jälkeen” niin, että suurimmilta päällekkäisyyksiltä vältyttäisiin. Tavoiteltavana toimintatapana pidettiin esimerkiksi Tanskassa

virtuaalisen nuorisotalon muotoon rakennettua neuvontapalvelu Cyberhusia⁴⁶, jonka toiminta perustuu sosiaaliministeriön rahoitukselle ja yhteistyölle kuntien kanssa. (Jälkilöylyt 3.10.2014.) Koordinaatin viime vuonna avaaman Nuortelama.fi-palvelun voinee sanoa pyrkivän Suomessa samankaltaiseen lopputulokseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoitti vuonna 2014 neljäkymmentä nuorten tieto- ja neuvontapalveluihin tai verkkomedioihin liittyvää kehittämishanketta. Uusia kohteita näistä oli 14. Näin ollen 26 on saanut rahoitusta jo useana vuonna – kahdeksaa oli rahoitettu jo ainakin neljänä vuonna peräkkäin (ulotimme tarkastelun vain vuoden 2011 avustuspäätöksiin asti). Avustussuhteita voidaan hyvällä syyllä kutsua näiltä osin vakiintuneiksi. Jokainen hanke on toimintakertomuksessaan toimittanut rahoittajalle oman arvionsa. Palveluja ei kuitenkaan rahoittajan taholta ole yhteismitallisesti arvioitu. Ja kuten nyt käsillä oleva tutkimus on osoittanut, julkisesti rahoitettujen nuorille suunnattujen verkkopalvelujen ja verkkopalvelukentän vastaavuutta nuorten tarpeisiin tulisi säännöllisesti arvioida myös nuorten kanssa ja nimenomaan myös vuorovaikutteista arviointia mahdollistavin menetelmin.

Toinen ongelma on kohteiden lyhytaikainen rahoitus, jolloin syvälliseen kehittämiseen suuntautunut toiminta on ollut hankalaa, eivätkä myöskään nuorisotyölliset lähtökohdat ja kasvatukselliset tavoitteet tule palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa riittävästi huomioitua, kuten todettiin Koordinaatista (27.3.2015) tullessa sähköpostikommentissa.

Nuorille tarjottavia chatpalveluja on kymmenittäin. Ensin jotkut omaksuivat chatin työvälineekseen. Pian niitä alkoi olla tarjolla paljon, jolloin palveluntarjoajat keskinäisesti sopimalla välttivät tarjoamasta chatteja yhtä aikaa. Samalla heikkenivät nuorten mahdollisuudet löytää avoinna oleva. Tämän jälkeen pintarakennetta aiotaan uudistaa sovelluksella⁴⁷, jonka avulla nuoret voivat löytää avoinna olevan chatin. Uudistusta voisi kuitenkin hakea myös syvätasolta: Eikö suurinta osaa tarjolla olevista chat-palveluista voisi tuottaa yhdessä ja samassa palvelussa? Onnistuisiko yhteisvoimin samalla myös palvelujen onnistumiseen vaadittava jatkuva, uusien sosiaalisten median areenoiden haltuunotto? Entä olisiko myös palvelujen suppeaa kielivalikoivaa ja selkokielisten osioiden määrää syytä kasvattaa?⁴⁸ Olisiko jo vuosien ajan voitu rakentaa yhteisresurssein chattia, joka olisi auki 24/7-tyyppisesti nykyisten eri puolille siroteltujen tuntien sijaan?

Palveluinventaaria tehdessä tulisi nykytilan lisäksi huomioida myös tulevaisuuden

46 Center for Digital Youth Caren tuottama ja Tanskan sosiaaliministeriön pääosin rahoittama Cyberhus tavoittaa vuorovaikutteisella neuvonnalla noin 8000 nuorta vuodessa. Esimerkiksi vuonna 2010 palvelussa vierailtiin yli kuudestasadasta kunnasta, ks. sivusto nuorille <http://cyberhus.dk/>, ammattilaisille <http://cfdp.dk/cyberhus/> ja vuonna 2010 tehty ulkopuolinen arviointi <http://cfdp.dk/wordpress/wp-content/uploads/2011/11/CyberhusEvaluationSummary.pdf>.

47 Sekä Nusuvefon kokoontumisissa että Jälkilöylyissä keskusteluissa viitattiin uuden ”Mistä apua nuorille nyt?” -sovelluksen kehittämiseen, joka toisi nuorille tulevaisuudessa apua avoinna olevan vuorovaikutteisen chat-palvelun löytämiseen avuntarpeen hetkellä. Sovellus oli yksi palkituista Somejameissa 2014 keksityistä innovaatioista. SomeJam on avoin ja yhteisöllinen tapahtuma, jossa tavoitteena on luoda innovatiivisia ja mahdollisimman konkreettisia keinoja parantaa teknologian avulla nuorille suunnattuja palveluja. (<http://www.verke.org/somejam>). (Viitattu 24.4.2015.)

48 Kielivalikoiman rajallisuudesta nuorisotyön palveluissa ks. esim. Honkasalo, Souto & Suurpää 2007, 66.

linjat. Palvelun tarkoituksen pohtimisessa olennaista on Kuusistoa mukaillen palvelun kohderyhmän määrittely: ketä on tarkoitus palvella? Lisäksi tarvitaan tulevaisuustietoisuutta: Minkälaisia tarpeita on tulevaisuudessa odotettavissa ja minkälaisella tietoisella kehittämisellä nuo tarpeet parhaiten täytetään? Tarvitaan analyysia yhteiskunnan tilasta ja siitä, minkälainen palvelu on mielekästä muuttuvissa ja erilaisissa tilanteissa. (Kuusisto 2013, 83–84.)

Julkisella rahoituksella tuotettavilla palveluilla tyydytetään nuorten tarpeiden lisäksi myös yhteiskunnallisen päätöksenteon määrittelemiä tarpeita. Etsinnöistä huolimatta ei nuorisotyön verkkopalveluja koskevaa toimintaa tulevaisuuden valossa suuntaavaa kehittämisen strategiaa ole löytynyt. Sitä myöten puuttuvat yhteiset tavoitteiden asetelut ja linjaukset siitä, mistä suunnasta tunnuslukuja pitäisi etsiä. Verken ja Koordinaatin kommentteja (27.3.2014) mukaillen voisi todeta, että strategisen pohdinnan tarve liittyen tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen nuorisotyössä koskettaa laajasti eri työmuotoja.

PAIKALLISUUS JA VALTAKUNNALLISUUS VERKKOPALVELUISSA

Mitä tulee nykyisen säädöspohjan päivittämistarpeisiin, esimerkiksi nuorisolaissa mainitaan tieto- ja neuvontapalvelut, joita nykyään siis tuotetaan yhä enemmän myös verkkoa hyödyntäen kunnallisen nuorisotyön tehtäväkentän yhteydessä. Verkkopalvelujen luonnetta maantieteellisiä rajoja leikkaavana ympäristönä ei huomioida. Käytännössä verkkopalveluihin yritetään siis soveltaa ajatteluketjua, jonka rakentumisessa ei ole huomioitu verkon mahdollisuuksia:

1) (Koska) nuorten tieto- ja neuvontatyö määritellään nuorisolaissa (2006 § 7) kuntien järjestettäväksi, (Raportti)

2) (niin) tavoite on kehittää nuorten tieto- ja neuvontapalvelua siten, että palvelussa mukana olevissa kunnissa taataan nuorille asuinpaikasta, perhetaustasta ja taloudellisesta asemasta riippumatta tasapuoliset, maksuttomat ja helposti saavutettavat palvelut. (Arvioidun verkkopalvelujen raportti.)

Verkkopalvelut niiden luonteesta riippuen voisivat kuitenkin hyödyttää nuoria muualtakin Suomesta. Nuorten edun ja tasa-arvoisen aseman kannalta tämä olisi tärkeää. Suunta-palvelun arvioinnissa tulivat esille nuorille aiheutuvat vaikeudet, kun esimerkiksi TE-palveluja piti hakea tietyistä asuinpaikkakunnan perusteella määrittyvistä paikoista (Gretschel & Junttila-Vitikka 2014). Nuorisotyöllä olisi mahdollisuus profiloitua nuorten ohjauksessa nuorten asuinkunnasta riippumattomana tahona. Verkkopalvelu on joka tapauksessa ”saavutettavissa ympäri maailman”, kuten yhdessä raportissa jo todettiin.

...(verkko)palvelujen paikallisuus ei vaikuta nuorille olevan niin keskeistä kuin rahoitusrakenteille... (Jälkilöylyt 3.10.2014.)

Osittain tämä toki liittyy rahoitusrakenteisiin, jotka eivät vielä ymmärrä digitaalisen ja verkottuneen yhteiskunnan luonnetta. Rakenteet ohjaa rahat yksittäisille kunnille/järjestöille/seurakunnille ja jokainen niistä tekee samat palvelut samoille alueille pahimmissa tapauksissa. ... vähennetään

projektirahoituksia yksittäisiltä toimijoilta ja siten palveluviidakkoo nuorten näkökulmasta... Vielä jos katsoo opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskaatsausta⁴⁹, niin siellä ei mitenkään mainita näiden digitaalisten ja verkottuneiden palveluiden rahoittamisen dilemmaa tämän keskustelun näkökulmasta. Siellä puhutaan enemmänkin miten vakiinnutetaan rahapelirahojen ohjausta, alueellisten toimijoiden tehostusta ja tilojen käytön tehostamista. (Jälkilöylyt 3.10.2014.)

Tulevaisuuden haasteena palvelukentälle näyttäytyy entistä monimuotoisemman ymmärryksen tarve paikallisuuden ja valtakunnallisuuden vuorovaikutteisista yhdistelmistä palvelujen tuotannossa. Sen sijaan, että paikallinen tuottaa paikallista, voi se verkossa tuottaa valtakunnallista ja toisin päin. On mietittävä, mikä on kussakin palvelussa paikallisuuden tai valtakunnallisuuden tuoma lisäarvo. (Paikallisuuden huomioinnista arvioinnissa katso myös s. 147–148.)

Suunta-palvelun arvioinnin mukaan mahdollisuus käyttää palvelua verkossa auttoi erityisesti niitä, jotka asuvat ylipäättään etäällä palveluista tai kiinnittyvät yhtä aikaa monelle maantieteelliselle alueelle esimerkiksi vanhempien eron takia. Tutkimusaineistoon kuuluvien 40 nuoren elinpiirit olivat laajoja. He olivat tavalla tai toisella sidoksissa 69 paikkakuntaan tai laajempaan alueeseen, kuten seutukuntaan. Pelastakaa Lapset ry:n tilaston mukaan palvelua käytti kokeilun aikana nuoria kaiken kaikkiaan 82 paikkakunnalta. Palvelun valtakunnallisuuden ansiosta ohjaus tapahtui nuoren olin-, asuin-, koulutus-, työ-, haave- tai kotikunnasta riippumatta. (Gretschel & Junttila-Vitikka 2014, 50–51.)

Toisaalta esimerkiksi *Verkkolehti Kantti* oli paikallisena nuorten julkaisukanavana verrattavissa paikallislehteen.

Nuorten kynnystä osallistua toimintaan ja vaikuttaa oman elinympäristönsä asioihin on kyetty madaltamaan nimenomaan nuorten verkkolehden kautta, ja haastamalla nuoria entistä aktiivisemmin mukaan markkinointi-, tiedotus- ja vaikuttamistyöhön. (Arvioidun verkkopalvelun raportti.)

Toisaalta osa arvioituista palveluista oli järjestöjä, jotka jo nyt toimivat osaamiskeskustyyppisesti rajatumpaan aihealueeseen keskittyen asiantuntijana valtakunnan tasolla. Kuntien innon taata palvelut vain oman kuntansa nuorille ymmärtää siinä mielessä, että valtiovarainministeriön laskelmien mukaan on valtionosuus kuntien nuorisotoimen käyttömenoista vain noin 4–5 %. Kohdeavustusten kanssa valtion tuki kuntien nuorisotyöhön on noin 12 % kustannuksista. Vuonna 2012 kunnat käyttivät nuorisotyöhön kaikkiaan noin 30 euroa asukasta kohden, yhteensä noin 160 miljoonaa euroa. (Valtiovarainministeriö 2012b, 83.) Ulkopuolisen rahoituksen saanti on useissa kunnissa eräs taloutta kuvaava tunnusluku. Esimerkiksi Lahden nuorisopalvelujen osalta hankerahoituksen osuuden tuli vuonna 2013 olla vähintään 10 % talousarviosta.⁵⁰ Toki ulkopuolista rahoitusta voi hankkia paikkakunnalle myös siten, että tuottaa niillä valtakunnallisia palveluja. Paikallisten palvelujen kasvua valtakunnallisesti saavutettaviksi kuvasivat tutkittujen raporttien joukossa seuraavat otteet.

49 Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b.

50 Lahden kaupunki, Nuorisopalvelujen kehittämisohjelma 2013–2018.

Esimerkki: Oulussa toimi Monialainen verkkonuurisotyöhanke (Move), joka tarjosi nuorille chat-tukea. Chat-tuki tarjottiin valtakunnallisen IRC-Galleria -yhteisön kautta. Hanke osallistui myös Netarin tuottamiseen. Alla olevissa toimintakertomusotteissa näkyi, miten kuntapäätäjille oli pystytty tuomaan esille – ainakin tähän asti niin tarpeellisenä pidetty – oman kunnan nuorten osuus tuotetussa palvelussa. Valtakunnallinen toiminta oli siis tuottanut myös kuntatasoisia tunnuslukuja.

Vuonna 2013 chat-päivystyksiä pidettiin 57 kertaa. Kahdenkeskisiä keskusteluja oli 180 kpl. Keskustelijoiden keskimääräinen kesto oli 25 minuuttia ja keskustelijoiden keski-ikä 17 vuotta, joista 80 % oli oululaisia. (Arvioidun verkkopalvelujen raportti.)

Netarissa, jossa suuri osa virtuaalisen nuorisotyöntekijän työstä tehtiin seitsemän kaupungin nuorisotyöntekijöiden toimesta kaupungin työajalla, sai kaupunki omiksi tunnusluvuikseen Netarin kävijämäärät suhteutettuna tehtyyn työmäärään. (Arvioidun verkkopalvelujen raporttiaineisto.)

Vuodesta 2014 asti ovat kunnat voineet hyödyntää valtakunnallista Nuortenelema.fi-palvelua tieto- ja neuvontapalvelujensa tuottamisessa. Valtakunnallisen palvelun avautuminen näkyi esimerkiksi arvioinnissa mukana olleen Netarin suunnitelmassa painottaen toimintaa jatkossa enemmän paikalliseen tietoon.

Verkkopalvelun alusta uudistetaan ja käyttöön otetaan uusia työmenetelmiä nuorten tieto- ja neuvontapalveluiden tueksi. Verkkopalveluun kootaan kaikki paikallinen tieto, jota nuoret tarvitsevat. (Arvioidun verkkopalvelujen raporttiaineisto.)

TIETOVERKKOYHTEISKUNNAN SAAVUTETTAVUUDEN KEHITTÄMINEN LASTEN JA NUORTEN KANNALTA

Euroopan unionin neuvoston päätelmissä nuorten aktiivisuus sosiaalisen median yhteisöissä yhdistetään nuorten luovuuden ja potentiaalisuuden entistä vahvempaan esilletuloon ja kanavoitumiseen yhteiskunnan sosiaalisiksi pääomaksi. Päätelmän mukaan nuorten mahdollisuuksia käyttää, ymmärtää, arvioida ja tuottaa mediasisältöjä tulisi vahvistaa. (Council of the European Union 2012.) Käytännössä päätelmän arvo lienee verkkomaailman arvostamisen esille tuonnissa yhteiskunnan voimavarana. Verkko on toistaiseksi kuitenkin myös eriarvoisuutta lisäävä tekijä. Harisen mukaan internetillä ei voida korvata palvelujen karkaamista kasvukeskuksiin laajakaistattomilla seuduilla, ongelmallisten nettiyhteyksien keskellä. Katvealueilla asioita ei aina pääse hoitamaan verkon kautta silloin kun pitäisi, ja esimerkiksi oppilaitosten suosimat verkkoalustat eivät välttämättä ole samalla tavalla kaikkien nuorten avattavissa, milloin tahansa ja missä tahansa. (Harinen 2015, 154–155.) Nuorisotutkimusseura on lausunnossaan hyvinvointi-indikaattorien kehittämiseksi todennut tarpeen kansainvälisen teknologialähtöisen mittarin kehittämiseksi, jossa mitattaisiin Internet-yhteyksien saatavuutta kotona sekä yhteysnopeuksia. Lausunnon mukaan Internet-yhteyden saatavuus on kansainvälisellä tasolla selvästi yhteydessä siihen, miten hyvin lapsilla ja nuorilla on pääsy eri informaatiolähteille; kuinka hyvin he voivat itse osallistua julkiseen keskusteluun; millaiset mahdollisuudet heillä on osallistua erilaisten kansalaisliikkeiden toimintaan ja vaikuttaa yleisemmin päätöksentekoprosesseihin. (Nuorisotutkimusseura 2013; ks. myös

Liikenne- ja viestintäministeriö 2014.)

Valtion talousarviossa vuosille 2014 ja 2015 (ks. esim. Valtiovarainministeriö 2013b) mainitaan nuorten suhteesta verkkoon toistellen vuodesta toiseen hieman tarkoitusperrittään vajaaksi jäävää lausetta: ”Nuorten osallistuminen tapahtuu nykyisin aiempaa enemmän perinteisen järjestötoiminnan ulkopuolella, erityisesti verkkoyhteisöissä.” Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa 2012–2015 edellä oleva tarkentuu järjestöjen verkkomedia- ja verkkonuorisotyön⁵¹ sekä -toiminnan tukemiseksi. Samassa tietoyhteiskuntaosallisuuden ja mediataitojen osiossa todetaan tarve edistää turvallisten verkkoympäristöjen kehittämistä lapsille ja nuorille. Lisäksi tuetaan verkossa tapahtuvaa nuorisotyötä sekä muita verkkosovelluksia, joilla tuetaan lasten ja nuorten kasvua, harrastamista tai vaikuttamista. Tarve kehittää ”sähköisiä järjestelmiä” verkkonuorisotyöhön liitetään myös alueellisen yhdenvertaisuuden kehittämiseen. Toisaalta todetaan tarvetta oppilas- ja opiskelijahuollossa puuttua sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen muun muassa verkkonuorisotyön ja nettipoliisin toiminnan keinoin. (Ks. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012b, 18, 28, 37.) Ehdotusten muotoilujen osalta voi huomata jo muutamassa vuodessa ajattelumaailmassa tapahtuneen muutoksen. Nykykäsityksen mukaan kyse ei ole niinkään sähköisten palveluiden luomisesta, vaan esimerkiksi palveluihin liittyvän kontaktipinnan tarjoamisesta myös verkkoyhteisöissä.

Nuorisolain velvoittamana kunnat tekevät tieto- ja neuvontapalveluja verkossa, Lanuke tuo keskusteluun alueellisen yhdenvertaisuuden, ja lisäksi kentällä toimii monenlaisia järjestöjä ja seurakuntia toteuttamassa palveluja, joille ne ovat saaneet rahoituksen eri lähteistä. Palvelujen koordinointi niin, että ne saataisiin toimimaan synergiassa toistensa kanssa, täytyisi tehdä ennen rahoituspäätöksiä ja myös rahoittajien välillä. Tilanteen purkaminen alkaa poliittisen ja hallinnollisen ohjauksen päivittämisellä, minkä jälkeen rahoituspäätökset alkavat tukea tarkoituksenmukaisen palvelukentän syntymistä. Nykyisellään nuorisolain, hallitusohjelman ja Lanukkeen tekstejä katsoessa voi todeta palvelukentän lähes varmasti päätyvän tuottamaan päällekkäisyyksiä. Verkkoa toimintaympäristönä tulisi ohjelmissa katsoa entisen ripottelun sijaan myös kokonaisuutena huomioiden sekä paikallisten, alueellisten että valtakunnallisten palveluiden tarve ja toisaalta niiden tuottamisen mahdollisuudet eri tasoilla.

PALVELUKETJUJEN SYNTYMISEN HAASTEET VERKON JA FYYSISEN TOIMINTAYMPÄRISTÖN VÄLILLÄ

Kuten aiemmin todettiin, nuorisotyössä verkkopalvelujen käyttö ei välttämättä vähennä nuoren tarvetta käyttää muita palveluja, vaan saattaa jopa lisätä niiden käyttöä. Tässä mielessä olisi tärkeää pystyä kuvaamaan erilaisten palveluketjujen syntymistä niin verkon sisällä kuin suhteessa fyysiseen ympäristöön.

Kahdenkeskinen chat, ryhmämuotoinen teemallinen chat, verkkokyselyt ja eri teemoihin keskit-

51 Verkkonuorisotyön käsitettä lähestytään luvussa luvussa Nuorisotoimialan uudelleenmäärittely sivulla 165–183.

tyvät blogit ja verkkokeskustelut mahdollistavat laajan tiedon jakamisen ja valtakunnallisen avun piiriin ohjauksen... yhteydenottajista yli puolet on ohjattu eri palvelujen piiriin... (Arvioidun verkkopalvelujen raportti.)

Kuten myös komission julkaisussa (European Commission 2014, 79–80) todetaan, ovat verkkopalvelut monen nuorten kohdalla ensimmäinen tavoittamispaikka. Palvelujen nivelpintojen ylittämiseen liittyvät seikat tarvitsevat verkkopalvelujen osalta vielä paljon työtä. Läpikäydyissä raporteissa saatettiin mainita mahdollisuus verkkopalveluun ohjautumisen lisääntymisestä etsivän nuorisotyön suunnasta. Harmillisesti tavoitteen yhteyteen ei kuitenkaan eritelty, miksi asia olisi tärkeä, jolloin tutkijalle tuli mieleen, että palvelujen välinen kytkös miellettiin vain mahdollisuudeksi kasvattaa verkkopalvelujen käyttäjämääriä. Ajatus vahvistui, jos samassa yhteydessä ei tuotu esille mahdollisuutta nuorten ohjaamiseen verkkopalveluista etsivän työn asiakkaaksi. Seuraavassa kuitenkin esimerkki, jossa vuorovaikutus nähtiin kaksisuuntaisena:

... on nähty tärkeänä työn yhteisen rajapinnan löytäminen, ja tiedon jakaminen siitä, millaisissa tapauksissa esimerkiksi etsivä nuorisotyö voi ohjata asiakkaan nuorten tieto- ja neuvontapalveluihin ja päinvastoin. (Arvioidun verkkopalvelujen raportti.)

Käytännössä lait ja ohjausjärjestelmä vaikeuttavat palveluketjujen rakentamista. Kipukohta tuli esille useissa puheenvuoroissa tutkimuksen aikana. Palveluntarjoajien puolelta nähtiin tehokkaat palvelujatkumot fyysiseen toimintaympäristöön tärkeiksi tilanteissa, joissa nuori oli saatu keskusteluyhteyteen, mutta verkossa ei voitu auttaa pidemmälle.

Ongelmia koettiin tuovan:

...ettei verkkotyötä säädellä erikseen... on kuitenkin erilaista työtä. Strukturi puuttuu, että miten toimitaan, anonymisti saadaan tietoa... miten apua nuorelle? Viranomaisrakenteet Stalinin aikaisia → lastensuojeluilmoitukset. (Toimijoiden keskustelu rahoittajien kanssa ennen nuorten arviointien kuulemista 23.5.2014.)

Jälkilöylyissä lisättiin ongelmistaan verkkopalveluista vallitseva epätietoisuus kasvokkain nuoria ohjaavien keskuudessa. Nuorille ei olla valmiita kertomaan palveluista edes pyynnöstä, todettiin keskustelussa. Suunta-tutkimuksessa todettiin nuorten palveluissa toimivien haastattelujen osoittavan, että verkko-ohjauksen mahdollisuuksiin tarjota laadukasta ohjauspalvelua nuorille ei juurikaan uskottu (Gretschel & Junttila-Vitikka 2014, 52). Palvelua koskevan tietoisuuden lisääminen vaatiikin systemaattista suunnittelua.

KOOSTE VERKKOPALVELUJEN TAUSTARAKENTEIDEN KEHITTÄMISTARPEISTA PALVELUNTARJOAJIEN MIELESTÄ

Kuten tämä nyt käsillä ollut tutkimus jo osoitti, yksittäinen palveluntarjoaja pystyi parantamaan omaa palveluaan vain tiettyyn rajaan asti. Kun taustarakenteisiin asti katsottiin, oli mahdollista huomata monen ongelman juontuvan nykyisestä resurssien

jakamisen tavasta. Ongelmana oli rahoituksen pilkkoutuminen, laajan kuvan puute sekä vähäinen yhteinen yrittäminen pyrkimyksissä hahmottaa tulevaisuuden tarpeita strategislin linjauksin – myös ylhäältä alas. Palveluntarjoajien keskusteluista nousseet kehittämistarpeet on koottu taulukkoon 9.

Taulukko 9. Kooste palveluntarjoajien keskusteluista koskien syitä verkkopalvelukentän toimimattomuudelle.

SOPIMISEN PUUTE <ul style="list-style-type: none">sopimatta, mitä palveluja tulisi ensisijaisesti tehdä ja kuka tekee, sekä yhdessä tekemisen vähyyys
KARTOITUKSEN PUUTE <ul style="list-style-type: none">kenelläkään ei ole kokonaiskuvaa, mitä palveluja on tarjolla, mitä puuttuu – edes siinä määrin kuin se on vapaassa verkkoyhteiskunnassa tarkoituksenmukaista
TARVE VERKON ERITYISLUONTEEN HUOMIOIMISELLE POLIITISSESSA JA HALLINNOLLISESSA OHJAUKSESSA <ul style="list-style-type: none">verkkopalvelujen erityisluonnetta ei huomioida laissa, hallitusohjelmassa ja muussa ohjaus- ja rahoitusrakenteessaverkkopalvelujen kehittämistarpeita tulevaisuuden valossa ei ole mietittypaikallisuuden ja valtakunnallisuuden tuoma lisäarvo verkkopalveluille on miettimättäpalveluohjauksen keinovalikoima verkon ja fyysisen toimintaympäristön välillä on alikehittynyttietoisuutta verkkopalveluista alan ammattilaisten keskuudessa on edistettävä systemaattisin toimin
RESURSSIEN PILKKOUTUMINEN <ul style="list-style-type: none">palveluntarjoajat tarjoavat minimiaukioloa, -kielivalikoimaa ja -läsnäoloa erilaisissa sosiaalisen median yhteisöissä

Nuoren edessä näytti olevan monta kynnystä matkalla verkkopalvelujen tyytyväiseksi käyttäjäksi – jos tekniset resurssit ensin ovat kunnossa. Ensin oli epäselvää, löytääkö palvelua vai eikö löydä, löytääkö auki olevan, vieläpä luotettavan ja pystytäänkö verkosta ohjaamaan tarvittaessa jatkopalveluihin. Kielikynnys oli yksi kynnys lisää palvelujen saavutettavuuden, käytettävyyden ja sisällön palapelissä. Tästä näkökulmasta Topon (2007, 32) toteamus, että esteettömyys myös teknologisten ympäristöjen suunnittelun lähtökohtana voi lisätä niistä saatavaa hyötyä, on osuva. Nuorten kannalta etsiminen ja turhat käynnit kuluttavat seuran, tuen ja avun etsimiseen käytössä olevia resursseja. Toisaalta palveluntarjoajien puolella resurssien pilkkoutuminen aiheuttaa kilpajuoksua kisassa, jossa ei ole voittajia.

... netissä kun kohdataan... ollaan hätäisiä, puoltakaa⁵² nopeasti, päästään seuraavaan nuoreen, prosessit veisi kuitenkin aikaa. (Palveluntarjoajien keskustelua rahoittajien kanssa 23.5.2014.)

Kiire saattaa jatkossa myös lisääntyä, jos kävijämäärät kasvavat entisestään kynnysten vähentyessä. Nykyisiin lukuihin tuijottamalla ei näe, kuinka monta jäi vielä erilaisten kynnysten taakse (ks. esim. Siisiäinen 2014, 108). Esteettömyyskartoitusten tarpeellisuudesta kerrotaan luvussa (ks. s. 101–103) lähipalveluihin perehtymisen jälkeen.

Lähipalvelujen arviointi

Verkkopalvelujen tarkastelusta siirrytään seuraavassa nuorisotyön fyysisessä toimintaympäristössä tarjoutuvien palvelujen arviointiin. Kuten edellä todettiin, on verkon kautta tuotettuja palveluja mahdollista tarjota rajattomasti. Kasvokkain toteutuvien palvelujen tarjoamisessa sen sijaan merkitystä on verkkopalveluja enemmän nuoren asuinpaikalla. Tutkimuskohteessa Lahden eteläisellä alueella palveluja arvioitiin nuorisotoimen johtajan aloitteesta nimenomaan alueellisen nuorisotyön lähipalvelu-näkökulmasta. Kuten Meklin (2013, 144) toteaa, ”lähipalvelu viittaa kuntalaista lähellä olevaan ja helposti saavutettavaan palveluun.” Suomessa on paljon alueita, joissa vapaa-ajan palvelujen tuottaminen lähellä nuorta ei ole mahdollista. Palvelujen saatavuutta joudutaan silloin turvaamaan jonkin muun seikan kautta kuin palvelujen fyysisenä läheisyytenä suhteessa kotiin ja vapaa-ajan luontaisiin elinpiireihin.

Lähipalvelujen saatavuuden arvioinnista kaupungeissa ja kunnissa⁵³

Lähestymme Lahden eteläisen alueen lähipalvelujen tilannetta huomioimalla ensin nuorisotyön fyysisen toimintaympäristön piirteiden eroja erityyppisissä asuinympäristöissä.

Nuorisolain (72/2006) mukaan nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Laissa luetellaan monia erilaisia kunnallisen nuorisotyön sisältöjä. Esimerkkeinä mainitaan muun muassa toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet sekä nuorisoyhdistysten ja

52 Puoltaminen on tässä ymmärrettävissä nuoren puolelta tulevaksi vahvistamiseksi sen suhteen, että hän on saanut tarvitsemansa avun, jolloin keskustelun tavoitteet on saavutettu ja se voidaan lopettaa. Työntekijä pääsee ottamaan vastaan seuraavan nuoren.

53 Teksti on aiemmin julkaistu kolumnina nimellä ”Nuorten näkökulma keskiöön” Kommentin ”Nuorisolaki – mitä on tehtävä” -sarjassa 9.2.2014. (www.kommentti.fi)

muiden nuorisoryhmien tukeminen. Palvelujen toteuttaminen tapahtuu monialaisesti yhteistyössä nuorten, nuorisoyhdistysten ja muiden nuorisotyötä tekevien järjestöjen kanssa. Lain mukaan myös alueellinen yhteistyö palvelujen tuottamisessa muiden kuntien kanssa on mahdollista.

Toukokuun alussa 2015 voimaan tulleen kuntalain (410/2015; HE 2014a)⁵⁴ sanamuotoja lainaten kunnalla on itsehallinnon nojalla itselleen ottamiensa ja laissa erikseen säädettyjen tehtävien osalta järjestämisvastuun myötä velvollisuus huolehtia palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta. Kataisen hallitusohjelman (2011–2015) mukaan: ”Kaikessa koulutuksessa, tieteessä, kulttuurissa, liikunnassa ja nuorisotyössä on toteutettava yhdenvertaisuusperiaatetta. Palveluiden on oltava tasa-arvoisesti ja tasalaatuisesti kaikkien saatavilla.” Erikseen mainitaan, että ”Nuorisopalvelut turvataan lähipalveluna koko maassa...” (Valtioneuvoston kanslia 2011.)⁵⁵ Näin ollen yksi Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman (2011–2015) tavoitteista on turvata lasten ja nuorten tasavertaisia osallistumismahdollisuuksia kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-ajantoimintaan. Ohjelman mukaan tähän päästään toteuttamalla nuorisopalveluja lähipalveluina, kiinnittämällä huomiota harrastusten saatavuuteen sekä lasten ja nuorten oman että kansalaisjärjestöjen toiminnan mahdollistumiseen. (Ks. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012c.) Uuden nuorisolain perusteluissa nuorisotyön palvelujen yhdenvertaisuudesta kirjoitetaan esimerkiksi seuraavasti: ”Nuorisotyön tehtävänä on palvelujen tarjoamisen ohella tukea tavoitteellisesti nuorten elämää siten, että nuoret tunnistetaan yksilöinä, ryhmän jäseninä ja väestöryhmänä. Nuorisotyön tavoitteena on parantaa nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia toimia yhteiskunnan jäsenenä ja aktiivisena kansalaisena.” (Ks. myös Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014).)

Uudessa kuntalaissa säädetään palvelujen suunnittelemisesta ja kehittämisestä yhdessä niitä käyttävien kanssa ja heidän tarpeistaan käsin. Huomiota kiinnitetään siihen, että kuntalaisille tarjottujen osallistumiskeinojen on oltava myös vaikuttavia (HE 2014a). Myös uudessa liikuntalaissa (395/2015) mainitaan ensi kertaa kuntalaisten kuulemisvelvoitteen koskevan myös liikuntapalveluja (ks. HE 2014b).

Nuorisolaissa on nuorten vaikutusmahdollisuuksien tärkeyttä heitä koskevissa asioissa korostettu jo vuodesta 2006 lähtien. Silti nuorisotyön palvelujen saatavuutta arvioidaan valtionhallinnon tasolta edelleen ilman nuorten omaa näkökulmaa. *Peruspalvelujen tila*-raporteissa saatavuutta tarkastellaan kuntatasoisesti, ilmoittamalla prosenttimääriä, miten monessa kunnassa mitään palvelua on saatavana (ks. Valtiovarainministeriö 2014; 2012b). Aluehallintovirastojen peruspalvelujen arvioinnissa koulutuksen saatavuuden mittarina käytetään palvelun etäisyyttä asuinpaikasta linnuntietä mitaten ottamatta huomioon, onko nuori kiinnostunut tarjolla olevasta koulutuksesta tai onko kyseiselle välille ylipäätään tarjolla teitä tai kulkuneuvoja (ks. Aluehallintovirasto 2014, 2012, 2011).

Mitä tulee lähipalveluna tarjottaviin nuorisotyön palveluihin, on ”läheisyys” ensin määriteltävä, erityisesti nuorten näkökulmasta. Lahden nuorisovaltuusto määritteli sivi-

54 Lisätietoja kuntalain uudistuksesta <https://www.kuntarakenne.fi/kao-wiki/fi/uusi-kuntalaki>

55 Voidaan pitää huolestuttavana, että Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa nuorisotyö ei ole vastaavalla tavalla enää esillä, ks. esim. Mäntylä & Kiilakoski 2015; Gretsches 2015.

tystoimialan palveluverkkoselvitystä koskevassa lausunnossaan lähipalvelujen tarkoittavan palveluja, jotka ovat tavoitettavissa jalan tai pyörällä 10–15 minuutissa (Lahden nuorisovaltuuston ja sivistyslautakunnan välinen keskustelu 14.8.2014). Aluehallintovirastot käyttävät peruspalvelujen saatavuuden arvioinnissa liikunnan lähiliikuntapalvelujen osalta kriteerinä kahta kilometriä kevyen liikenteen väyliä pitkin. Lähiliikuntapaikkakriteerin lisäksi on peruspalveluarvioinneissa määritelty yleensä liikuntapaikkojen fyysiseen saatavuuteen liittyviä näkökulmia. Sellaisina on pidetty liikuntapaikkojen määrää ja sijaintia yhdyskuntarakenteessa, liikuntapaikkatyyppinä, väestön määrää ja sijaintia sekä liikennejärjestelmiä ja niiden toimivuutta. (Aluehallintovirasto 2014.)

”Lähellä” tarkoittaa kuitenkin hyvin eri asioita eri puolilla maata, jossa 5,5 miljoonaa ihmistä on sijoittunut 400 000 neliökilometrin alueelle. Ihmiset eivät ole sijoittuneet tasaisesti tai vain tiettyihin paikkoihin, sillä väestötiheys vaihtelee 0–5 ihmisestä neliökilometrillä Helsingin väestötiheyteen, jossa neliökilometrillä asuu keskimäärin kolmetuhatta ihmistä ja paikka paikoin sekin vielä kymmenkertaisesti. Kaiken kaikkiaan kaupunkimaisissa ympäristöissä lasketaan asuvan 70 % väestöstä. (Ks. esim. Suomen virallinen tilasto 2015; Bernelius 2014; Harinen 2014.)

Lahdessa tehty arviointi (ks. alkaen s. 86) osoitti nuorisotyön lähipalvelujen yhdenvertaisessa jakautumisessa olevan haasteita. Kaupunki oli jaettu laajoihin alueisiin, joissa kussakin oli yksi nuorisotalo. Arviointi herätti niin nuorisopalvelut ja nuorisotyön toimijoiden verkoston kuin myös alueen monialaisen hyvinvointiryhmän ajattelemaan rooliaan uudella tavalla lähipalvelujen turvaamisessa. Tärkeäksi nousi vapaa-ajan aktiiviteettien tarjoamisen varmistaminen eri ikäryhmille ja muillekin kuin nuorisotalon lähietäisyydellä asuville. Toisaalta nuoret toivoivat lisää positiivista huomioimista myös uusissa ympäristöissä kuten puistoissa. Lahdessa puutteet palvelujen saatavuudessa olivat enemmän kiinni organisoinnista ja rahoituksesta, koska nuoria, toimijoita ja tiloja mielekkäisiin vapaa-ajan juttuihin eri asuinalueilla tuntui riittävän.

Harrastusaktiiviteettien tarjoutumisen tarkastelu asuinalueittain ratkaisee osan saatavuuden ongelmista. Usein yhtälö on kuitenkin vaikeampi. Nuori voi asua paikassa, jossa puutetta voi olla niin muista nuorista, toimijoista kuin tiloistakin. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa vihjaistaan, että nuorisotyön saatavuutta lähipalveluna voidaan edistää turvautumalla joukkoliikenteeseen (ks. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012c). Harvaanasutulla seudulla ei liikennettä ole. Näin olleen jatkossa voisi olla suositeltavaa selvemmin ilmaista erilaisten varta vasten järjestettyjen kuljetusten olevan mahdollisia ja suositeltavia, esimerkiksi (taksi)palvelusetelien muodossa. Myös joukkoliikenteen hinnoittelussa tulisi erikseen huomioida nuorten vapaa-ajan matkustamisen tarpeet.

Harvaanasutulla seudulla on kyse kuitenkin myös nuorten ajasta. Palvelujen karatesa nuorten vapaa-aikaa kuluu yhä enemmän liikkumiseen kouluihin ja oppilaitoksiin, eikä aikaa vapaa-ajalle jää. Aluehallintovirastojen tutkimuksen mukaan perusopetuksessa on koulukuljetustuen piirissä yli 100 000 koululaista – eli joka neljäs nuori (Aluehallintovirasto 2014, 51–52). Toisella asteella vielä useampi – ja pidempiä matkoja. Aluehallintovirastojen mukaan jatkossa on varmistettava julkisen liikenteen toimivuus, ja toisaalta koulutuksen järjestäjän on tarjottava asuntolapalveluita kodin ulkopuolella asuville. Näin ei tällä hetkellä siis ole. Päivi Harinen kirjoittaa *kilometrien eristämistä* arjen

työläyteen ja vaihtoehtojen vähyyteen uupuneista nuorista, joiden koulupäivä matkoi-
neen kestää jopa 14 tuntia. Harinen toteaa Norjassa tehtyihin tutkimuksiin viitaten, että
kulkemiseen liittyvät kynnykset vaikuttavat yhtenä tekijänä koulutukseen lähtemiseen
ja kykyyn saattaa se loppuun (Harinen 2015, 158; Paulgaard 2012a; 2012b). Ja kuten
kirjoituksen alussa todettiin, suora viiva oppilaitoksen ja kodin välille kartalle vedettynä
ei tuo näkyväksi nuorten kamppailua huonojen kulkuyhteyksien keskellä.

Kuten edellä on tullut esille, epäsuhta keskeisissä nuorisopoliittisissa asiakirjoissa
säädetyn ja määritellyn palvelujen saatavuuden ihannetilän ja nuorten palveluarjen vä-
lillä on selvä. Jatkossa harrastamisen mahdollistumista ja siihen liittyviä tukitarpeita on
tarkasteltava myös yksilötasolla huomioiden nuoren muu arki. Mittatikuksi tarvitaan
nuoren oma kokemus tarpeista ja niiden täyttymisestä. Kysymys on ihmisoikeuksista,
kuten moni taho on julkisuudessa jo tuonut esille (ks. esim. Lepola 2015; Suurpää 2015;
Tampereen yliopisto 2014). Erilaisten toimintaympäristöjen asettamat haasteet tulisi jat-
kossa systemaattisemmin ja näkyvämmiin huomioida nuorisotyön säädöksissä, ohjelmissa
ja resurssien jaossa. Pylkkänen muistuttaa, että yhdenvertaisuus on yksi oikeusvaltion
kulmakivistä ja kattaa kaiken hallintotoiminnan. Tärkeää on, että jälkikäteiskontrollin
ohella kehitetään menetelmiä tunnistaa ja muuttaa epätasa-arvoa tuottavia rakenteita ja
käytäntöjä. (Pylkkänen 2014, 20–21, 28.)

Lähipalvelujen arviointi: Tapaustutkimus Lahden eteläinen alue

Tässä luvussa selvitetään, miten vuorovaikutteinen arviointi lähipalvelunäkökulmasta
toteutettuna haastoi vallalla olevat käsitykset siitä, millaisia palveluja alueellisessa nuori-
sotyössä tulisi tuottaa.

Lähipalvelujen tutkimusosuus tehtiin tarkastellen nuorisotyön alueellisia palveluja
Lahden kaupungin eteläisellä alueella. Arviointiin mukaan haluttiin kaupunkimaisen
nuorisotyön verkostoon Kanuunaan kuuluva kunta, koska tiedossa oli verkostossa tehty
työ tunnustelukujen kehittämiseksi. Nuorisopalvelujen johdon lisäksi myös kyseisellä alu-
eella sijaitsevan nuorisotalo Profilin henkilökunta oli halukas sitoutumaan yhteistyöhön,
samoin alueen hyvinvointityöryhmä, jolle tutkimusideaa esiteltiin huhtikuussa 2014.
Lahdessa lähipalvelujen arviointiin osallistui alueen hyvinvointiryhmän ja nuorten lisäksi
alueella toimivia nuorisotyön toimijoita, sivistyslautakunnan edustaja ja nuorisopalve-
lujen johtoa.

Arvioinnin kulku Lahdessa noudatti samaa linjaa kuin mitä aiemmin raportoitiin
verkkopalvelujen arvioinnissa. Liitteeseen 4 on eritelty kunkin vaiheen merkitys
sekä tutkimuksen että esille tulleiden käytännön kehittämistarpeiden etenemiseksi.
Tutkimusaineistona hyödynnettiin nuorten, toimijoiden, hyvinvointiryhmän, nuori-
sopalvelujen ja sivistyslautakunnan edustajien tekemiä arviointeja sekä tahojen välistä
keskustelua päättäjätilaisuudessa 26.9.2014. Lisäksi aineistoon kuuluu muistiinpanoja

alueen hyvinvointiryhmän kokouksista. Tutkimuksessa hyödynnettiin myös Lahdessa 19.11.2014 järjestetyn lähipalvelujen arviointiin kytkeytyneen Jälkilöyly-tilaisuuden ryhmätyöskentelyssä syntyntä antia.

Keskustelupäivämenetelmää käytettäessä arvioinnin tuloksista keskusteluun valikoituvat ne teemat, joissa arvioijien mielestä on eniten kehitettävää. Toisin sanoen hyvin toimivat osa-alueet eivät nouse menetelmää käytettäessä puheenaiheiksi. Kehittäminen on tarvelähtöistä: keskustelu kohdistuu niihin asioihin, joissa odotukset eroavat eniten palvelujen senhetkisestä laadusta. Niinpä vaikka nuorisotalo Profilin keskeisyys oli annettujen arvioiden perusteella ilmeinen alueen nuorisotyön eri muotojen keskuksena, ei sitä juuri kehittämisehdotusten pohjalle syntyneissä keskusteluissa mainittu. Tarvetta kehittämisspuheenvuoroille ei ollut, koska se todettiin jo toimivana: ”Siistit paikat, yhteiset toiminnot, paljon ulkoaktiiviteetteja, sinne voi mennä jos ei ole tekemistä...” Siinä missä kaupungin keskustassa nuoria veti kauppakeskus Trio ja Kasisali, oli eteläisellä alueella ”Nuokku se paikka”, nuorille tärkeä tila, jossa voi tavata kavereita.

Profilin toimintamallia oli jo pitempään hiottu talotoiminnan auditointivälineellä (ks. Hovi ym. 2009)⁵⁶ toimimaan vähintään tiettyjen kriteerien tasoisena. Nuorilta saadun arvion ja tutkijan oman havainnoinnin perusteella voi olettaa käytetyn laadunvarmistamismenetelmän vastanneen tarkoitustaan. Talo vaikutti hyvin toimivalta palvelulta esimerkiksi myös niiden piirteiden perusteella, jotka tekevät siitä niin sanotun mahdollistavan lähiyhteisön. Toimintaan kuului hetkiä, joissa suunniteltiin ja päätettiin asioista yhdessä ja nuorille oli tarjolla erilaisia toimijan rooleja. (Ks. Gretschesl 2011.)

Kun nuorten arvioita tarkastelee, ollaan alueen nuorisotyön palveluihin tyytyväisiä muun muassa sen takia, ”etteivät nuorisotyöntekijät vittuile”⁵⁷. Tyytymättömyyttä taas aiheutti, että ”viikonloppuna ei auki ole mikään, tilat auki väärään aikaan”⁵⁸. Eniten kehittämistarpeita oli palvelujen alueellisen tarjonnan kattavuudessa. Alueen palveluihin kuului monenlaisia virikkeitä tarjoava perhepuisto, mutta arviointiin osallistuneet nuoret kaipasivat omaa, nimenomaan nuorille suunnattua puistotilaa. Lisäksi tiedossa oli, että nuorisotalo Profili joutui luopumaan tilastaan kaupungin palveluverkköjärjestelyjen vuoksi toukokuun lopussa 2015. Lähipalveluja koskevalla arvioinnilla oli siis mahdollisuus toimia osaltaan myös nuorisotilan sijoittumista pohtivan päätöksenteon tietopohjana. Profiliin palataan myöhemmin kohdassa, jossa käydään läpi toiminnan laatua varmistaneita menetelmiä (s. 100–101).

Tutkimusyhteistyöstä sovittiin kaupungin nuorisopalvelujen, alueen hyvinvointiryhmän ja tutkimusyhteistyön myötä koolle kutsutun alueen nuorisotyön toimijoiden verkoston kanssa. Ensimmäisinä nuorisotyön lähipalveluja arvioivat keskustelutyökirjoja täyttäneen nuorisotyön toimijat. Arvioinneissa esille tuli tarve selvittää nuorten näkemystä

56 Ks. esim. uutinen ”Auditointiyhteistyö käynnistyi nuorisotaloilla”, Lahden kaupunki 2012a.

57 Nuorten antama arvio siitä, että ”nuorisotyöntekijät eivät ikinä vittuile” on jo yksi työn avulla saavutettu tulos, joka juontaa juurensa tietystä, usein ilman aukikirjoittamista jäävistä periaatteista, joita nuorisotyössä noudatetaan (vrt. Ord 2007, 41). Herää huolestuttava kysymys: eikö kaikkien lasten ja nuorten kanssa työskentelevien pitäisi toimia samoin?

58 Aukiolo väärään aikaan koskee myös Profilia.

siitä, mitä kanavia pitkin alueella järjestettävistä toiminnoista kannattaisi kertoa. Toisaalta toimijoilla itsellään oli kuulluksi tulemisen tarvetta alueen palvelurakenneselvityksen osalta. Suurin huoli kohdistui kuitenkin nuorisotyön palvelujen epätasaiseen jakautumiseen alueella. Katvealueiksi nimettiin Liipola ja Renkomäki.

Renkomäessä on seurakunnan perhetyötä, paljon tulijoita, vanhemmat tulee ala-asteikäisten kanssa. Renkomäen VPK. Kirjaston pelipäivät, mutta eivät vedä nuoria. Kuuluu Profilin alueeseen. Markkinoidaan koululla, eivät tule Profiliin. (Nuorisotyön toimijat 26.5.2014.)

Palvelujen arviointiin osallistui viisikymmentä nuorta eri puolilla aluetta. Erityisesti huomioitiin Liipolan ja Renkomäen nuorten mahdollisuus päästä arvioijiksi. Nuorten arviot välittyivät alueen toimijoille ja nuorisotyön palveluista päättävälle päättäjakeskustelun kautta, jossa puheenvuorot palvelujen kehittämistarpeista esitettiin joko paikan päällä olleiden nuorten toimesta tai erilaisten viestien muodoissa. Kehittämisehdotukset koskivat vesi-, huvi-, skeitti- ja nuorten puistoja, puutetta yläkouluikäisille tarjotusta toiminnasta eri alueilla, koulun nurkalla olevan pubin tuomaa häirtä sekä nuorten vaikutusmahdollisuuksia nuorisotyössä. Päättäjakeskustelussa mietittiin yhdessä, mitä ehdotuksista lähdettiin toteuttamaan, sekä miten ja kenen toimesta niiden toteutumista tulnaisiin edistämään. Eri tahojen prosessin aikana tuottamat arviot ja päättäjakeskustelun kulku on kokonaisuudessaan julkaistu keskustelupäiväraporttina.⁵⁹

Nuorten arviointien perusteella toiminnan kehittämistarpeita tuli esille sekä nuorisopalvelujen että alueen hyvinvointiryhmän suuntaan. Verkko- ja lähipalveluja koskevan tutkimusasetelman ytimeen kuului sen selvittäminen, millä tavoin nuorten antamat arviot haastoivat palveluntuotannolle aiemmin asetetut tavoitteet (ks. tutkimuskysymykset s. 64). Lahdessa nuorisopalvelujen alueellisen toiminnan suunnittelutyökaluna toimi Lahden kaupungin nuorisopalvelujen kehittämisohjelma.⁶⁰ Kaikki nuorisotyön muodot kattavan kaupunkitason lisäksi ohjelmasta oli omat versionsa alueelliselle työlle ja jokaiselle nuorisotalolle. Kehittämisohjelman taustalla vaikuttivat muun muassa kaupungin strategia sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Kehittämisohjelmassa kuvattiin niin työmuodot, niille asetetut tavoitteet kuin määritettiin kriteerejä, joilla tavoitteiden saavuttamista voitiin arvioida.

Arvioinnissa esille noussut kysymys lähipalvelujen yhdenvertaisesta jakautumisesta alueella ei kuitenkaan haastanut vain nuorisopalvelujen oman toiminnan kehittämistä. Kysymys oli pitkälti asioista, jotka oli määritelty myös alueen hyvinvointiryhmän toimikenttään. Eteläisellä alueella toimi, kuten Lahdessa neljällä muullakin alueella, hyvinvointiryhmä. Lahdessa monialaisen hyvinvointitoiminnan strateginen pohja oli määritelty Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2013–2016⁶¹, jonka pohjalta jokainen alueellinen ryhmä kirjoitti oman suunnitelmansa. Jatkossa nuorisopalvelujen kehittä-

59 <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/nuorisotyontunnusluvut>

60 Lahden kaupungin nuorisopalveluiden kehittämisohjelmaa 2013–2018 voi luonnehtia jatkuvasti päivittyväksi asiakirjaksi, ks. Lahden kaupunki 2012b.

61 Hyvinvointisuunnitelma päivitetään kaupungin tasolla valtuustokausittain, ks. Lahden kaupunki 2012c.

misohjelmaan ja hyvinvointisuunnitelmaan viitataan yhteisellä termillä ”Suunnitelma”.

Seuraavana esitellään, millä tavoin arvioinneissa esille tulleet asiat puistoista ja palvelujen alueellisesta tasa-arvosta haastoivat aiemman tavoitepohjan ja toisaalta esimerkiksi alueellisen hyvinvointiryhmän toiminnan osalta koko monialaisen toimintamallin, johon ryhmän toiminta kaupungissa oli istutettu.

NUORTEN PUISTO NUORISOTYÖN PUOLIAVOIMENA AREENANA

Lahden eteläisellä alueella sijaitsee kolmen hehtaarin suuruinen Launeen keskuspuisto. Puistossa sijaitsevaan perhepuistoksi nimettyyn osaan oli vuosien varrella rakennettu omaehtoisesti käytettäviä toimintoja lapsille, nuorille ja perheille. Kaupungin varhaiskasvatuspalvelut tarjosi alueella myös ohjattua toimintaa ja sisätiloja alakouluikäisille ja sitä nuoremmille. Nuoria oli puistoon vuosien varrella alkanut tulla niin paljon – osittain alueelle rakennetun skeittimahdollisuuden takia, että alueen nuorisotyöntekijät siirsivät kesän ajan toimintoja talolta puistoon ensimmäisen kerran kesällä 2013. Esimerkiksi vuoden 2014 kesä–heinäkuussa nuorisotyöntekijät tavoittivat puistossa 888 nuorta. Nuorisotoimijoiden kokoontumisessa (14.8.2014) kyseinen toiminta mainittiin sekä perhepuiston henkilökunnan että nuorisotyöntekijöiden suunnasta esimerkkinä onnistuneesta toimijoiden välisestä yhteistyöstä.

Nuoret kokivat eteläisen alueen arvioinnissa ongelmalliseksi perhepuiston ”sotketut paikat”, nuorten ”juoksentelusta” ”ärtyneet” työntekijät ja toisaalta nuorten keskinäisen ”huutelun”. Lisäksi osa koki puistossa turvattomuutta: ”Puistossa on aina joku paikka, jossa on iso porukka 8.–9.-luokkalaista joka paikan haltijoina.” Puistossa kävi myös joitakin ”uhittelijoita”, joiden edestä oli hyvä väistää. Viimeksi mainittuun liittyen olivat myös poliisit olleet puistossa läsnä. Lisäksi nuoret nostivat esille sään armoilla olemisen ja sen, ettei toimivia pistorasioita enää ollut. Nuoret eivät kuitenkaan olleet halukkaita kehittämään perhepuistoa itselleen sopivammaksi, vaan siirtymässä mieluummin omaan puistoon, jos sellainen olisi. Seuraavassa otteita yhdestä puiston kehittämistä koskevasta keskustelusta:

Nuorten valmisteltu puheenvuoro: Nuorten puisto toisi nuorille hyvän ympäristön – ei tarvitsisi hengailta kaupakeskuksissa, jotka ei ole tarkoitettu siihen. Puisto olisi tarkoitettu nuorille. Se sijaitisi Patomäessä tai Saksalassa. Puistossa toimisi kioski: kesäisin paljon erilaista myytävää ja talvisin lämmintä juotavaa. Talvisin puistossa olisi katos ja puistoa aurattaisiin.

...

Nuorisopalveluiden edustaja: Puistot ei oikein kuulu nuorisopalveluiden toimenkuvaan.

...

Nuorisovaltuuston edustaja: Nuvan yleiskokouksessa on käsitelty tämmöistä puistoasiaa, ollaan Alatorille ideoitu tämänytylistä puistoa.

...

Nuorisopalveluiden johdon edustaja: (suosittelee ottamaan yhteyttä puistotoimen ympäristökummiin). Jos puisto joudutaan kaavoittamaan, mennee useampi vuosi, mutta valmiita puistoja on paljon ja niitä voi kehittää tähän suuntaan myös.

Nuorten seuraava puheenvuoro käsitteli skeittipuistojen pienuutta ja vähäistä varustetasoa.

Seurakunnan edustaja totesi skeittipaikkojen vetävän myös muita kuin skeittajia ja kysyi, voisiko ajatusta yhdistää nuorten puistoon. Samaa ehdotti seuraavana puhunut nuori.

Nuori: Tässä tuli paljon ehdotuksia ja ideoita, mulla tuli hullu idea, että voisi olla yksi alue, jossa olisi vähän kaikkee kivaa, siihen yhdelle alueelle voisi tulla... voisi tulla nää kaikki.

...

Oppilaskunnan ohjaava opettaja: Tuli oltua nuorten kanssa tämä aamupäivä ja kuunneltua näitä arviointeja ja toiveita, siellä tuli olo, että tavoitellaan paikkaa, jossa saisi olla luvallisesti... keskustelussa se ei vielä ole paljoa tullut esille. (Otteita päättäjakeskustelusta 26.9.2015.)

Tutkija nosti nuorten puiston yhdeksi lähipalveluja pohtineen Jälkilöyly-tilaisuuden (19.11.2014) ryhmätyöteemaksi, jossa palvelulle mietittiin tavoitteita, arviointimenetelmiä ja -kriteerejä. Teemoja työstämässä oli mukana sekä lahtelaisia nuoria että nuorisolan toimijoita Lahdesta ja muualta Suomesta. Ryhmätyön tuloksena nuorten puisto määriteltiin ”puistoksi, joka on toteutettu nuorten ehdoilla, jossa nuoria kohdellaan tervetulleina ja jossa on ohjelmaa ja toimintaa eri-ikäisille nuorille”. Tavoitteen toteutumisen edellytykseksi katsottiin tarvittavan ”puistonuorisotyöntekijä, joka organisoii toimintaa ympäri vuoden. Puisto on alueen yhteinen asia, toimijat yhdessä organisoivat työntekijän ja rahoituksen.” Nuorten puistolla nähtiin kaupungille suuri strateginen merkitys, ja sen toimintakonseptia ehdotettiin yhdeksi näkyväksi osaksi ”Lahti uudistuu”⁶²-strategiaa.

Nuorten puistoon liittyviksi tunnusluvuiksi Jälkilöyly-työskentelyssä ehdotettiin kävijämäärän lisäksi myös puistotoiminta-ajan pituutta. Toiminnan toivottiin painottuvan iltoihin. Puistoon ehdotettiin samaa, mitä nuoret ehdottivat aiemmin myös päättäjakeskustelussa: nuorisokahvilaa tai kioskia. Tarvetta koettiin olevan myös sähköiselle ilmoitustaululle, jossa kerrottaisiin nuorille suunnatuista vapaa-ajan toiminnoista puistossa ja muualla. Esille nousi myös tarve rikastaa puiston toimintaa yhteistyössä SOL-areenan kanssa. Kyseeseen voisi esimerkiksi tulla yhdessä organisoitava välinevarasto, josta saisi lainata esimerkiksi luistimia. (Jälkilöylyt 19.11.2014.) Myös osakeyhtiöpohjaisen SOL-areenan suunnalta ehdotettiin jo aiemmin yhteistyötä muodossa tai toisessa alueen nuorisotyön toimijoiden verkoston kanssa. Tämä tapahtui siinä vaiheessa, kun alueella toimivia vapaa-aikaan liittyviä tahoja informoitiin mahdollisuudesta osallistua toimijoiden verkostoon.

Kuten nuorisopalvelujen edustaja edellä (s. 89) päättäjakeskustelun (26.9.2014) otteessa totesi, ”eivät puistot oikein kuulu nuorisopalveluiden toimenkuvaan”. Toteamus on totta siinä mielessä, että ainoa maininta puistoista nuorisopalveluiden kehittämisohjelmassa oli jo kertaalleen mainittu Profilin ja perhepuiston yhteistyö kesäaikana. Enemmän kuin omanlaisenaan puistotyönä, tuota toimintoa oli kenties pidetty toimipisteen jalkautumisena puistoon osana lomatoimintoa. Hyvinvointisuunnitelmassa (Lahden kaupunki 2012c, 71) puistot eivät yhdisty nuoriin. Vain lasten leikkipuistojen merkitys mainitaan. Nuorisovaltuusto sen sijaan oli puistoasiaa jo käsitellyt myös omissa kokouksissaan ennen

62 <http://lahti uudistuu.fi/>

keskustelupäivää. Nuorilta oli siis jo tulossa puistoon liittyviä kehittämistarvesignaaleja päätöksenteon tueksi myös tuota kautta.

Jälkilölyissä viimeistelty ”nuorten puisto” -toimintamalli perustui kasvatuksellisen läsnäolon vakinaistamiseen tietyssä puistossa. Se, mihin nuorten puiston voi laajemmin ymmärtää linkittyväksi nuorisopalvelujen nykyisessä kehittämisohjelmassa, on kohta, jossa puhutaan nuorten omaehtoisesta toiminnasta. Tavoitteeksi tuossa kohdassa on nimetty ”selvityksen tekeminen nuorten omaehtoisen toiminnan mahdollisuuksista, toiveista ja tarpeista”, lisäksi: ”valitaan ja toteutetaan selvitykseen perustuvat tarvittavat kehittämistoimenpiteet”. Kehittämisohjelma ei kuitenkaan tarjoa määritelmää termille ”omaehtoinen”. Yleensä omaehtoinen on nuorisotyössä ymmärretty vastakohtana organisoidulle toiminnalle (ks. esim. European Commission 2014, 10). Ajatus nuorten puistosta sijoittuu omaehtoisen ja organisoidun toiminnan väliin piirretyllä janalla suhteellisen puoliväliin, alueelle, jota ei juuri tähän asti ole alueellisessa nuorisotyössä huomioitu. Puistot sinällään ovat nykyisin nuorisotyön katvealuetta: ne eivät kuulu etsivän työn keskiöön eivätkä talotoimintaan, ja usein ne nähty vain paikkana rekrytoida nuoria käymään nuorisotaloilla, ei niinkään itseisarvoisena nuorisotyön ympäristönä (ks. Honkasalo & Kivijärvi 2011, 132–133; tässä julkaisussa s. 128–131). Muualla Euroopassa nuorisotyöntekijän työ koostuu usein sekä töistä talolla että muissa ympäristöissä (ks. esim. Kaihlanen 2011).

Verkossa toteutettujen palvelujen puolella vastaava alue organisoidun ja omaehtoisen toiminnan välissä on tunnistettavissa tilanteissa, joissa nuoret oleskelevat erilaisissa verkkoyhteisöissä ja joissa työntekijät ovat läsnä erilaisin etsivän verkkotyön muodoin keskusteluihin nuorten kanssa sopivissa kohdin osallistuen. Samoin kuin nuoret toivoivat nuorisotyöntekijöitä puistoihin, he toivoivat nuorisotyöntekijöitä myös verkkoyhteisöihin. Puistossa vuorovaikutus voi syntyä tilanteen mukaan laajimman palvelutarjonnan ollen kuitenkin löydettävissä nuorisotalolta (tai verkkopalveluissa palveluntarjoajan omalta kotisivulta).

Organisoidun ja omaehtoisen toiminnan välimaastoon sijoittuvaa aluetta voisi kuvata esimerkiksi termillä puoliavoin toiminnan arena.⁶³ On kuitenkin huomattava, että nuorisotyön termistö on tältä osin vakiintumatonta. Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus toteutti vuonna 2014 laajan nuorten havainnointi- ja haastatteluprojektin. Projektia kuvaavassa raportissa todetaan, että nuoria lähestyttiin työpareittain jalkautumalla niin julkisiin (puistot, kirjastot jne.) ja puolijulkisiin (koulut, kauppakeskukset, kahvilat jne.) kuin myös suljettuihin ryhmiin (harrastusryhmät, työpajat, järjestöt). (Merimaa 2015, 13.) Esimerkiksi kauppakeskuksia taas on nuorisotyön kannalta mahdollista luonnehtia esimerkiksi ”väljiksi ja monipuolisiksi tiloiksi” (ks. Nuorten palvelu 2013, 33).

Perhepuisto houkutteli paikalle runsaasti kaikenikäisiä. Nuoria tästä joukosta oli suuri määrä – kenties enemmän kuin koskaan puiston suunnittelua alun perin tehtäessä olisi uskottu. Tällä hetkellä nuoret olivat puistossa keskenään suurimman osan vuotta, mistä

63 s. 151–152. Tarkoitan tässä kuitenkin eri asiaa viittaamalla puiston ja nuorisotalon eroon palvelujen tarjoamisen fyysisinä paikkoina. Nuorisotalo on aikuisten taholta tiukasti jäsenelty paikka verrattuna puistoon vapaampana toiminnan ympäristönä.

koitui monenlaisia ongelmia. Jos nuorten oleskelua puistossa – olipa se skeittailua tai mitä muuta tahansa, pidetään kehittämisohjelman termein omaehtoisena toimintana, niin esille tullut omaehtoisen toiminnan kehittämiseen liittyvä tarve oli omaehtoisuuden liian suuri määrä perhepuiston kaltaisissa puitteissa. Omaehtoisuus tarvitsee turvalliset rakenteet toteutuakseen. Näin ollen nuorten omaehtoisuutta voi lisätä lisäämällä työntekijän läsnäoloa. Runsas määrä jatkuvasti kokoontuvia eri-ikäisiä nuoria loi negatiivisia vapaa-ajan ryhmä- ja yhteisökokemuksia. Nuorisotyön läsnäololla dynamiikkaa on kenties mahdollista muuttaa niin, että puistoympäristön tarjoama avoimuus ja vapaus kääntyy ennemmin positiivisia ryhmä- ja yhteisökokemuksia tuottavaksi. On positiivista, että nuoret tuovat esille kaipaavansa ohjaajien läsnäoloa (ks. myös Gretschel 2011). Oikeantyyppisellä otteella ohjaaja saa olla läsnä ja mukana mahdollistamassa erilaisia asioita tapahtuvaksi, kunhan nuorten vapauden ja omaehtoisuuden kokemus ei vaarannu.

Nuorisotyön jalkautuminen puoliavoimille areenoille vähentää palveluihin liittyviä kynnyskysymyksiä, joita myöhemmin käsitellään palvelujen esteettömyyskartoitusten yhteydessä. Toisaalta nuorten esille tuoma tarve nuorten omista puistoista haastaa Lahdessa nykyisin käytössä olevat toiminnan arvioinnin ja laadun varmistamisen keinot siinä mielessä, että voi pohtia, miksei tarve nuorten puistoille tai nuorisotyöntekijän aiempaa laajemmalle läsnäololle puistossa ole aiemmin tullut nuorten puolelta näin vahvasti esiin. Tässä mielessä esimerkiksi asiakastyytyväisyyskyselyä voisi jatkossa täydentää arvioinnilla, jossa selvitetään palvelujen vastaavuutta nuorten tarpeisiin. Lisäksi Lahdessa jatketaan nyt käytettyä vuorovaikutukseen perustuvaa arviointia myös jatkossa alueellisten tarpeiden kartoittamisessa. Näin totesivat hyvinvointiryhmän edustajat keskustellessaan nuorten kanssa. Hyvinvointiryhmän roolia lähipalvelujen yhdenvertaisen jakautumisen edistäjänä alueella käsitellään seuraavana.

MONIALAISEN YHTEISTYÖN TEHOSTAMISTARPEET AKTIVITEETTITARJONNAN YHDENVERTAISTAMISESSA

Nuorisotyön palvelujen arviointi lähipalvelujen näkökulmasta herätti alueella toimivat tahot ajattelemaan rooliaan uudella tavalla palvelujen yhdenvertaisen tarjonnan turvaamisessa. Arviointi toi esille puutteita erityisesti yli 12-vuotiaiden nuorisotalosta kauempana sijaitsevien asuinalueiden nuorten palveluissa. Termi ”vapaa-ajan aktiviteetti” tuli arviointiprosessiin osallistuneilta nuorilta, joiden mielestä *matalan kynnyksen harrastetoiminnan ja kerhojen* tarjoaminen eivät vastaa nimitykseltäänkään sitä, mitä nuoret tarvitsisivat (Jälkilöylyt 19.11.2014). Jo päättäjakeskustelun perusteella eri toimijat tuntuivat olevan yhtä mieltä, että yhteistyötä monipuolisen vapaa-aika-aktiviteetin tarjoamiseksi oli syytä kehittää. Toisaalta tutkimuksen aikana tulivat moneen kertaan esille toiminnantarjoajien vaikeudet saada kouluilta saliaikaa erilaisille ei-kilpailullisille aktiviteeteille, kuten ”höntsäliikunnalle” (esimerkiksi Hyvinvointiryhmän kokouksessa 10.4.2014).

Seuraavassa tuodaan esille, millainen oli aiempi käytössä ollut alueen lähipalvelujen koordinoinnin malli ja alueen hyvinvointiryhmän rooli osana sitä. Vastausta etsittiin kysymykseen: millaisiin tavoitteisiin ja tunnuslukuihin perustuen lähipalveluja oli alueella aiemmin tarjottu? (Tutkimuskysymyksistä ks. s. 64.) Tavoitteena samalla oli myös

selvittää, miten täydentää käytössä ollutta aktiviteettien tarjoamisen toimintamallia niin, että jatkossa voitaisiin paremmin turvata yhdenvertaisten nuorisotyön lähipalveluiden tarjoutumista alueella.

Hyvinvointisuunnitelmassa alueellisten ryhmien toiminnan tavoitteeksi luonnehdittiin yhteistyön kehittämistä ja lisäämistä niin, että eri toimijat oppivat tuntemaan toistensa toimintaprosessit, organisaatiot ja yhteiset rajapinnat. Tärkeänä pidettiin, että perheiden ympärillä olevat toimijat kommunikoivat keskenään. Työryhmässä veloitettiin olevan edustus kouluista, päiväkodeista, perheneuvolasta, lastensuojelusta, koulukuraattori- ja psykologipalveluista, nuorisopalveluista ja terveysneuvonnasta. (Lähipalveluja koskeva suunnitelma⁶⁴.) Eteläisen alueen ryhmässä oli mukana edellä mainittujen tahojen lisäksi evankelis-luterilaisen seurakunnan, Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja poliisin edustus sekä Koulutuksellisen tasa-arvohankkeen ja Liipolan asuinalueohjelman koordinaattorit. Yhteensä ryhmään kuului noin kaksikymmentä ihmistä. Ryhmä koki onnistuneensa työssä esimerkiksi nivelvaiheisiin (päiväkoti–alakoulu ja alakoulu–yläkoulu) liittyvän yhteistyön kehittämisessä (Hyvinvointiryhmän kokous 13.11.2014).

Hyvinvointiryhmä oli laaja, mutta nuorisotyötä tekeviä tahoja ryhmässä ei kuitenkaan ollut montaa. Näinpä heti tutkimuksen aluksi koolle kutsuttiin ensimmäistä kertaa myös alueen nuorisotyön toimijoita.⁶⁵ Tämä hyödytti niin tutkimusta kuin nuorisopalvelujen toimintaa, jota kehittämisohjelmassa veloitettiin yhteistyön lisäämiseen ja monipuolistamiseen nuorisoyhdistysten kanssa. Nuorisotyön toimijat olivat yhtä mieltä kokoontumisten tärkeydestä ja aikoivat jatkaa niitä myös jatkossa.

Seuraavassa hyvinvointiryhmän toimintaa tarkastellaan hyödyntäen teoreettisena kehyksenä *Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishankkeessa*⁶⁶ syntynyttä monialaisen ammatillisen vuorovaikutuksen laadun edistämisen kolmijakoa. Jaon mukaan laadukas monialainen yhteistyö pohjautuu ryhmien ja verkoston toiminnan tavoitteellisuudelle, toiminnan pohjana käytetyn tietopohjan moniäänisyydelle ja verkostotoiminnan koordinoinnille, jonka seurauksena ”ryhmät asettuvat luontevasti osaksi verkostoa, joka kytkeytyy selkeästi kaupungin päätöksentekoon”. (Gretschel 2013.) Seuraavassa tarkastellaan yksityiskohtaisesti monialaisen työskentelyn tavoitteita, tietopohjaa ja kytköksiä päätöksentekoon aktiviteettitarjonnan yhdenvertaistamiseen liittyvien kehittämishaasteiden edessä.

64 ”Suunnitelma”-termi kattaa sekä Lahden kaupungin Nuorisopalveluiden kehittämisohjelman että Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman.

65 Nuorisotyön toimijoiden verkostoon tuli mukaan noin 15 jäsentä edustaen nuorisointia, perhepuistoa, lähikirjastoja, seurakuntia ja nuorisojärjestöjä.

66 Hankkeessa tuotetut materiaalit on koottu sivustolle <http://www.alli.fi/hankkeet+kampanjat/monialaisten+yhteistyoverkostojen+kehittamishanke+myk/>

HYVINVOINTIRYHMÄN TAVOITTEELLISUUS JA ALUEELLISEN KOORDINOINNIN TARVE

Hyvinvointisuunnitelman mukaan nuorten harrastustoiminnan tukeminen esimerkiksi kerhoin kuului hyvinvoinnin edistämiseen. Tavoitteena oli, että jokaisella lapsella ja nuorella oli mahdollisuus itseä kiinnostavaan harrastukseen. Toiminnan pääpainon todettiin olevan olemassa olevien harrasteryhmien hyödyntämisessä. Tärkeänä toimintatapana pidettiin tiedonjakamista muille hyvinvointiryhmän osallistujille, jotta tarjonnan päällekkäisyyksiltä välttyttäisiin. Käytössä ollutta ajatteluketjua voi kuvata seuraavasti:

- 1) (Koska) tavoitteena on, että jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus itseä koskevaan harrastukseen (suunnitelma⁶⁷),
- 2) (niin) jatketaan hyvinvointiryhmässä yhteistyötä entiseen malliin koulujen, nuorisopalvelujen ja toiminnanjärjestäjien välillä monipuolisen kerhotarjonnan tarjoamiseksi (suunnitelma),
- 3) (tarkoittaen käytännössä) päällekkäisyyksien välttämistä, kirjaten tarjottavat toiminnot vuosittain tehtävään suunnitelmaan (suunnitelma) ja
- 4) arvioiden toteutunutta toimintaa kriteereillä: Toimivat kerhot/osallistujat/asiaspalaute (suunnitelma).

Lähipalvelujen Jälkilöyly-tilaisuudessa (19.11.2014) tutkija pyysi yhdessä ryhmätyötehtävässä osallistujia määrittelemään uusiksi harrastamiseen ja yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin liittyviä hyvinvointiryhmän ja nuorisopalvelujen toimintaan liittyviä tavoitteita. Kuten aiemmin on jo todettu, työskentelyryhmissä oli mukana sekä lahtelaisia nuoria että nuorisotyön toimijoita Lahdesta ja muualta. Lopputuloksena tavoitteisiin ehdotettiin kirjattavaksi hyvinvoinnin edistämiseen kuuluvan, että jokaisella nuorella on mahdollisuus itseään kiinnostavaan vapaa-ajan aktiviteettiin riittävän lähellä. Jo ennen tuota Jälkilöylyjen keskustelua oli hyvinvointiryhmän kokouksessa keskusteltu arvioinnin tuloksista ja pohdittu mahdollisuutta tehdä asuinaluekohtainen kartoitus tarjolla olevista aktiviteeteista.

- 1) (Koska) tavoitteena on, että jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus itseä koskevaan vapaa-ajan aktiviteettiin riittävän lähellä, ja *lähinuorisotyöhön* (Jälkilöylyt 19.11.2014),
- 2) (niin) kaupunki, hyvinvointiryhmä tai nuorisopalvelut voisi käydä systemaattisesti läpi eri asuinalueiden tämänhetkisen tarjonnan ja koota kehittämistarpeet yhteen toiminnan pohjaksi (Hyvinvointiryhmä 13.11.2014),
- 3) (ja) kiinnittää toiminnan suuntaamisessa erityisesti huomiota niihin nuoriin, jotka kaipaavat tukea aktiviteettien löytämiseen ja toisaalta niihin asuinalueisiin, joilla harrastustarjonta nuorille on vähäistä. Kaupungin on tarjottava matalan kynnyksen palveluita, joita kolmannen sektorin palvelut tukevat. Jokaisen oikeuteen kuuluu

67 Lähipalveluja koskeva suunnitelma, kuten myös seuraavissa kohdissa.

- saada palveluja halutessaan ja tarvitessaan (Jälkilölyt 19.11.2014),⁶⁸
- 4) (ja) arvioida toteutunutta toimintaa esimerkiksi seuraavin kriteerein:
 - a) Aktiiviteettien tarjoamisen alueellinen yhdenvertaisuus eri-ikäisille
 - b) Toimivat aktiiviteetit, osallistujien määrä, syntyneiden uusien aktiiviteettien määrä
 - c) Toiminnan järjestämiseen osallistuneiden verkostokumppaneiden määrä, yhteistyön määrä
 - d) Palvelujen laatu ja tarjonnan monipuolisuus: asiakaspalaute sekä vuorovaikutteisten kuulemisten tulokset sekä palautteiden ja kuulemisten vaikuttavuus
 - e) Tarvittavan tuen määrä: kuljetukset ja taloudellinen tuki harrastamisen mahdollistumiseksi
 - f) Aktiiviteeteista kertovan verkkosivun osalta, jos sellainen olisi: ilmoitusten määrä, sivun saama palaute, montako nuorta tavoitettu harrastustiedotuksella (Jälkilölyt 19.11.2014).

Ryhmätyöskentelyssä syntyi siis uudenlaiset arviointikriteerit arvioimaan harrasteaktiiviteettien mahdollistumista yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Uusia kriteerejä ei voida kuitenkaan ottaa käyttöön ennen kuin myös itse toimintaa on alettu organisoida uudelta pohjalta. Hyvinvointiryhmä keskusteli kokouksessaan tutkijan johdolla esille tulleista kehittämistarpeista. Ryhmä oli yhtä mieltä aktiivisemmän roolinoton tarpeesta liittyen aktiiviteettien yhdenvertaiseen tarjoutumiseen alueella. Samalla nähtiin kuitenkin useita resursseihin liittyviä esteitä toimintakulttuurin muuttamiselle. Käytössä ei ollut omaa rahoitusta, ja myös ajasta oli puutetta: ”Oman työn ohella ei ole aikaa kehittää alueen toimintoja ja toisaalta jos ei myöskään ole kanavaa kehittää niitä.” Puuttui niin asioiden toteuttajia kuin yhteistyön toimintamalleja. (Hyvinvointiryhmän kokous 13.11.2014.) Tutkimuksen tuloksia aiottiin hyödyntää niin nuorisopalveluiden kehittämisohjelman päivittämisessä kuin myös sen miettimisessä, mihin suuntaan monialaista hyvinvointityötä tulisi nuorisotyön näkökulmasta kehittää (Nuorisopalvelujen ja hyvinvointiryhmän edustajien palautekeskustelua tutkijan kanssa 20.4.2015).

Alueellisen hyvinvointiryhmän rooli voidaan tarkoituksella rakentaa toimintaa linjaavaksi, eri hallintokuntien ja toimijoiden tavoitteita yhteen saattavaksi, jolloin itse kehittäminen tapahtuisi jonkin nimetyn tahon toimesta. Ryhmän toimintakyvyn kannalta tärkeäksi osoittautui, että ryhmälle asetetut tavoitteet ja tehtäväkuva vastaisivat toiminnalle annettuja resursseja. Toisaalta arvioinnin perusteella tuli ilmi, että tilanne alueella vaatisi toimenpiteitä ja tavoitteiden tarkistusta. Ja mitä vaikuttavampiin ratkaisuihin oli tarkoitus kehittämisessä pyrkiä (kartoituksen tekeminen koko alueen tilanteesta), sitä enemmän ryhmäläisiltä vaadittaisiin työpanosta tai kehittämistyön tekemisen nimeämistä jollekin taholle. Toinen paljon ryhmän työtä tulevaisuudessa vaativa esille tullut kehittämistarve liittyi pubin aiheuttamaan haittaan koulun vieressä. Sen sijaan aktiiviteettien aikaansaaminen Renkomäen tilannetta ratkaisemaan oli keskustelun perusteella

68 Ajatus tulee lähelle ideaa niin sanotusta harrastustakuusta (ks. Huhta & Salasuo 2014).

järjestettävissä myös nykyisin resurssein.

Yhtenä mahdollisena alueellisen kehittämisen käytännön toteuttajana voisi nähdä nuorisopalvelut. Nuorisopalvelujen osallistuminen alueelliseen kehittämiseen oli jo ennestään laajaa: nuorisotalo oli tarkoitettu kaikille alueen nuorille, talon tiloja tarjottiin käyttöön myös muille alueen toimijoille, työntekijä osallistui alueen hyvinvointiryhmän työhön (ryhmän sihteeri), ja koulujen kanssa tehtiin paljon yhteistyötä. Uutena resursseina alueella oli myös kahdella alueen yläkoululla työskentelevä koulunuorisotyöntekijä. Samaan aikaan otetta alueeseen saattoi kuvata kuitenkin myös kapeaksi: aiempien poliittisten päätösten takia Lahden nuorisotalojen lukumäärä oli merkittävästi laskenut ja yhtä taloa kohti tarkoitettu alue laajentunut. Kehittämishjelman tavoiteasetteluissa korostui toimipistekeskeisyys. Esimerkiksi hyvinvointisuunnitelman tavoitetta jokaisen nuoren mahdollisuudesta harrastamiseen tuettiin tarjoamalla matalan kynnyksen harrastustoimintaa toimipisteissä eli eteläisellä alueella nuorisotalo Profilissa. Siellä tämä näkyikin monipuolisina musiikkiin, kädentaitoihin ja liikuntaan liittyvinä mahdollisuuksina.

Arviointiprosessi saattoi kuitenkin myös nuorisopalvelujen toiminnan alueella uuteen valoon. Toimipistekeskeisyyden saattoi nyt helpommin tulkita palvelujen tarjoamiseksi vain harvakseltaan sijaitsevien nuorisotalojen kautta. Nuoret, jotka kävivät nuorisotalolla, saivat harrastetoiminnan laajentamisen takia vielä parempia palveluja, kun taas samaan aikaan talojen ulkopuolelle jäävien palveluihin ei kiinnitetty lisähuomiota. Alueellisen yhdenvertaisuuden kannalta tarkasteltuna, mitä laajempi alue on, sitä enemmän täydentäviä toimenpiteitä tarvitaan. Jälkilölyyissä osallistujat itse asiassa lisäsivät aktiviteetteihin liittyvään tavoitepohjaan myös termin ”lähinuorisotyö”. (Ks. tämän teoksen s. 94.) Palvelujen ei-yhdenvertainen tarjoaminen on tulevaisuudessa riittävä perustelu tarkastella niin hyvinvointiryhmän kuin nuorisopalvelujenkin toteutumismahdollisuuksia organisaation toimintakyvyn näkökulmasta (tästä lisää s. 98). Kuten arvioinneissa todettiin, syytä on palata aiempiin tehtyihin poliittisiin päätöksiin ja niiden seurauksiin:

On tila, on henkilökuntaa, resursseihin nähden hyvät palvelut. Mutta ovatko resurssit riittävät? Nuoret vähän esillä yleisesti lautakunnassa (perusopetus ja varhaiskasvatus kylläkin). (Keskustelua alueen toimijoiden, hyvinvointiryhmän, nuorisopalveluiden johdon ja sivistyslautakunnan edustajien arvioissa palveluja 26.9.2014.)

TIETOPOHJAN MONIÄÄNISYYDEN KEHITTÄMINEN VUOROVAIKUTTEISILLA KUULEMISILLA

Hyvinvointiryhmän suunnitelmissa tavoitteeksi oli asetettu pyrkimys hyödyntää toiminnan pohjana kaupunki- ja aluetasoista tietoa, kuten terveystarkastusten yhteenvedoja, perusopetuksen seudullisen arvioinnin, Kiva-kyselyjen ja kouluterveyskyselyn tuloksia sekä lasten ja nuorten hyvinvointikertomusta, joissa tietoa oli esitetty hyvinvointi-indikaattoreiden muodossa (Arvioidun lähipalvelun suunnitelma). Sen tarkastelu, millainen rooli edellä mainitulla tietopohjalla loppujen lopuksi oli ryhmän toimintaan, rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Olennaista nyt käsillä olevan tutkimuksen kannalta oli huomata, ettei tietopohjaa täydennetty keskustelemalla palvelujen kehittämistarpeista suoraan alueella asuvien

nuorten kanssa. Nuorten näkökulman ajateltiin kenties tulevan esille esimerkiksi kouluterveyskyselyyn vastaamisen kautta. Tämänäkökulmasta on saatu viitteitä muista kunnista (ks. Gretschel 2013). Tehty moniääninen palvelujen arviointi vakuutti hyvinvointiryhmän edustajia niin, että he jo nuorten keskustelupäivän aikana totesivat tarpeen järjestää vastaavia tilaisuuksia myös jatkossa. Vuorovaikutteiset kuulemiset voisivat kunnissa kuulua luontevasti osaksi hyvinvointisuunnitelmien valmistelua ja toteutumisen seuranta. Toisaalta tilaisuuksien järjestäminen voisi tapahtua monialaisen ryhmän, kunnallisen nuorisotyön ja nuorisovaltuuston yhteistyönä. Monialainen yhteistyö, kunnallinen nuorisotyö, nuorisovaltuustot, hyvinvointisuunnitelmien tekeminen ja nuorten kuuleminen ovat kaikki lakisäätöisiä elimiä tai toimintoja (Nuorisolaki 72/2006; HE 2014a; Lastensuojelulaki 417/2007).

On tärkeää miettiä, miten vuorovaikutteisten kuulemisten tulokset saadaan sidottua osaksi kaupungissa tehtävää suunnittelua ja päätöksentekoa (ks. esim. HE 2014a; kuulemisten oikea-aikaisesta ajoittamisesta ks. esim. Laine & Gretschel 2009). Kuulemiset on mahdollista nähdä osaksi jatkuvan kehittämisen prosessia, jossa arvioinnissa ensin määritellään tärkeimmät kehittämisen kohteet, toimitaan esille tulleiden asioiden toteuttamiseksi, tehdään riittävästi myös rakenteellista kehittämistä, välitetään tietoa tarpeista kaupungin päätöksentekoon ja saadaan asioita etenemään, minkä jälkeen tehdään uusi vuorovaikutteinen arviointi. Tuolloin käydään myös samalla läpi edellisen kuulemisen vaikuttavuus. Arviointitilanteiden laatua voidaan arvioida kuulemisten vaikuttavuuden lisäksi arviointitilaisuuden dialogisuuden näkökulmasta. Toisaalta kuulemisten vaikuttavuuteen vaikuttaa myös eri toimijoiden kyky kehittää asioita pitkäkestoisilla ja strategiselle tasolle asti menevillä ratkaisuilla lyhytkestoisten korjausten sijaan.

Mitä tulee vapaa-ajan aktiviteettien yhdenvertaisen tarjoamisen suunnitteluun alueella, voi nuorten kuulemisessa hyödyntää myös karttoihin sidottuja tietoteknisiä sovelluksia, jolla kerätään nuorten kokemuksia yhdistettyinä nuorten määriin asuinalueittain sekä paikkoihin, joissa nuoret liikkuvat. Myös etäisyyksiä eri palveluihin, kulkuneuvoja ja reittejä, joita nuoret käyttävät, on kyseisissä sovelluksissa mahdollisuus huomioida (ks. esim. Kytä 2014). Maankäytön vuorovaikutteisessa suunnittelussa käytettyjä apuvälineitä ei ainakaan tässä tapauksessa ole hyödynnetty alueellisen hyvinvointiryhmän työskentelyssä. Hyvinvointiryhmän edustajien palautteessa raportin käsikirjoitukseen korostettiin suurimpien ryhmän toiminnan kehittämisen esteenä olevien resurssipuutteiden liittyvän kuitenkin ajanpuutteeseen (Nuorisopalvelujen ja hyvinvointiryhmän edustajien palauttekeskustelua tutkijan kanssa 20.4.2015).

MONIALAISEN TOIMINNAN KYTKEYTYMINEN PÄÄTÖKSENTEKOON

Alueen nuorisotyön toimijat halusivat vaikuttaa alueella tehtäviin tilaratkaisuihin (23.5.2014). Periaatteessa alueen hyvinvointiryhmä olisi voinut olla luonteva kanava viedä alueen toimijoiden näkökulmaa päätöksentekoon. Hyvinvointiryhmän arvioidessa oman toimintansa edellytyksiä kävi kuitenkin ilmi, ettei se myöskään kokenut tulleen kuuluksi alueen palvelurakenneselvitystä tehtäessä (Hyvinvointiryhmän kokous 13.11.2014). Kaupungin hallinnon ja hyvinvointiryhmän suhde oli suunnitelmissa määritelty lähinnä

”ohjaamiseksi ja tukemiseksi”. Ohjaaminen ja tukeminen eivät tue toimintatapaa, jossa alueella toimijoilta ja nuorilta kerättävä tieto saatettaisiin päätöksenteon tietopohjaksi lautakunnille ja valtuustolle. Monissa kunnissa monialaisessa toiminnassa syntyneet havainnot arkistoituvat kokousmuistioihin, koska kytköstä päätöksentekoon ei ole (Gretschel 2013). Myös nuorten näkemysten tulisi välittyä alueilta huomioitaviksi kuntatason hyvinvointisuunnitelman sisältönä ja päätöksenteon pohjana. Vuorovaikutussuhteen tulisi toimia myös toisin päin: alueen toimijoiden ja nuorten näkökulmaa päätöksenteon alla oleviin asioihin voidaan selvittää hyvinvointiryhmän kautta – esimerkiksi niiden järjestämien kuulemistilaisuuksien teemoina.

MONIALAISEN TYÖSKENTELYN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI

Monialainen työskentely tähtää palvelujen saatavuuden, laadun ja vaikuttavuuden lisääntymiseen. Monialaisen työskentelyn palveluille tuomaa lisäarvoa edellä mainittujen ominaisuuksien suhteen on kuitenkin suoraan mahdotonta mitata. Asiaa voi lähestyä myös toisista suunnista.

Monialainen ryhmä seuraa alueella asuvien lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa perustuen erilaisiin tietolähteisiin. Esille tulleiden muutostarpeiden eteneminen havainnosta toiminnaksi riippuu etenkin monialaisen ryhmän toimintakyvystä. Toimintakyvyn edellytyksinä voidaan pitää kytköksiä päätöksentekoon, ryhmän ja verkoston toiminnan koordinointiin varattujen resurssien riittävyyttä, ryhmän tavoitteiden ja tehtäväkuvan selkeyttä ja niiden yhtymäkohtia nuorisotyön tavoitteisiin sekä suunnittelun tietopohjan moniäänisyyttä. (Monialaisen yhteistyön arvioinnin kehittämistä ks. tässä raportissa myös Puuronen, sivut 143–144, 236.)

Monialaisen ryhmän työskentelyn vaikuttavuuden tarkastelussa olennaista olisi kiinnittää huomiota ryhmän tekemien toimenpiteiden syvyyteen ja pysyvyyteen – ratkaistiinko asia tilapäisesti vai pystyttiinkö vaikuttamaan pitkäjänteisemmin, rakenteisiin ulottuvilla ratkaisuilla?

Verkko- ja lähipalvelujen arvioinnin tavat sekä näkymä suhteessa muihin toimialoihin

Edellä tarkasteltiin verkko- ja lähipalveluista vuorovaikutteisten arviointien kautta esille tulleita piirteitä. Nuorten mukaantulo arvioijiksi terävöitti ja muotoili jossain määrin uusiksi niin nuorisotyölle kuin toimijoiden väliselle yhteistyölle asetettuja tavoitteita sekä lisäsi ymmärrystä palvelutuotannon ja päätöksentekorakenteiden välisen suhteen kehittämistarpeista.

Tässä luvussa tarkastellaan, miten tehdyt arvoinnit haastoivat jatkokehittämään käytössä olleita arviointimenetelmiä. Verkko- ja lähipalveluja käsittelevän raporttiosuuden aluksi tuotiin esille palvelujen tarkastelussa käytettävät tutkimuskysymykset (viite s. 64). Erityisesti huomio kohdentuu seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- (3.) Millä tavoin palveluja oli aiemmin arvioitu ja tuloksia hyödynnetty palvelun laadun ylläpidossa, varmistamisessa ja kehittämisessä?
- (4.) Millaisia laadun kuvauksia ja tunnuslukuja palveluista tuotiin esille?
- (5.) Millaisin tunnusluvuin ja minkälaisen arvioinnin toimintamallin avulla varmistetaan palvelujen laatua ja vaikuttavuutta sekä nuorisotyön arvon esille tuloa?

Nuorisotyössä käytössä olleiden arviointimenetelmien tarkastelun lisäksi huomiota kiinnitetään myös muiden toimialojen tarkasteluun. Kiinnostuksen kohteena on, millaisia keinoja muilla toimialoilla on käytetty palvelujen saavutettavuuden, laadun ja vaikuttavuuden esille tuonnissa. Esimerkit on koottu Peruspalvelujen tila 2014 -raportista (Valtiovarainministeriö 2014).

Nuorisotyön palvelujen laadun kuvauksen tavat ovat hyvin pitkälle samat, olipa toimintaympäristönä verkko tai fyysinen ympäristö. Samat toiminnan luonnetta kuvaavat tunnusluvut – niin epäselviä ja tiedostamattomia kuin ne myös fyysisesti tarjottavien palvelujen osalta ovat tähän päivään asti olleet, tulevat vastaan myös verkkopalveluja koskevissa dokumenteissa. Kuten Jälkilöyly-keskusteluissa (3.10.2014) todettiin: ”Mitkä tahansa tunnusluvut, niissä on ulottuvuudet digitaalisesta ja verkosta. Ei ole fyysisiä juttuja tai digitaalisia, vaan on kommunikaatiota. Ei ole jakoa, on erilaisia toimintaympäristöjä.”

Tiivistäen luvussa tarkastellaan ensin yhteenvetäen nuorten verkko- ja lähipalveluiden käytössä olleita palvelujen arvioinnin tapoja, toiseksi niistä avautuvaa näkymää muihin toimialoilla käytettyihin arviointitapoihin ja kolmanneksi tarkastellaan näiden molempien esille nostamia tarpeita jatkokehittämiselle.

Itse-, vertais- ja asiantuntija-arvioinnit

Peruspalvelujen tila -arvioinneissa palvelujen laadulla tarkoitetaan joko asiakkaan subjektiivista kokemusta palvelutapahtumasta tai palveluja koskevien suositusten täyttymisen mittaamista erilaisin laatuksiteerein. Kriteerit ovat kuitenkin monien palvelujen osalta kuntien itsensä määritettävissä, ja ne myös vaihtelevat kunnittain. (Valtiovarainministeriö 2014, 12, 55.) Perusopetus on palveluista ainoa, jonka laadun toteutumista raportissa kuvataan viittaamalla käytössä olevaan laatuksiteeristöön. Kriteeristön olemassaolo ikään kuin todentaa palvelun rakenteellisen ja toiminnallisen laadun osiot, vaikkei sen käyttöä tai käytön tuloksia tuoda Peruspalvelujen tila -raportissa esille. Perusopetuksen vaikuttavuuden osalta raportissa nojaututaan oppimistulosten mittauksiin. (Ks. Valtiovarainministeriö 2014; ks. myös Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010; 2012c; Kuusisto 2013).

Tässä raportissa kerrottiin verkkopalveluja käsitelleessä osuudessa osan palveluntarjoajista määritelleen tietyille toimintoille, kuten nuorten kysymyksiin vastaamiselle, tietyt laadun kriteerit. Tuossa yhteydessä todettiin myös kriteeristöjen räätälöintitarve nuorten maailmaa huomioivaksi ja toisaalta toimintaympäristön nopean kehittymisen mukanaan tuoma kriteeristön jatkuvan päivittämisen tarve. Haasteista huolimatta laatuksiteereiden olemassaolo helpottaa rakenteiden ja toimintaprosessien kokonaishallintaa, joka taas on toiminnan lopputulosta turvaava tekijä (ks. esim. European Commission 2015).

Nuorisotyön osalta laajimmalle levinneenä laatuksiteeristöinä voidaan pitää Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksesta alun perin lähtöisin olevaa itse- ja vertaisarviointiin soveltuvaa niin sanottua auditointimallia (Hovi ym. 2009). Malli on käytössä suuressa osassa Kaupunkimaisen nuorisotyön kehittämisverkostoon (Kanuuna) kuuluvista kaupungeista. Lähipalvelujen arvioinnin yhteydessä todettiin nuorisotalo Profilin vastanneen nuorten käsityksiä hyvästä palvelusta. Tosin sen ja muiden alueen tilojen aukioloajoissa mainittiin olevan kehittämistä. Auditointimallin käyttö oli yksi selittävästä tekijöistä hyvin toimineen palvelun takana (s. 87).

Saman tyyppisiä auditointimalleja on saatavana jo usealle nuorisotyön toimintamuodolle, kuten leiritoinnalle ja pienryhmille. Nöjdin *Laatua nuorisotyöhön* -hankkeessa tekemän selvityksen mukaan malleista kunnissa selvästi eniten käytettiin kuitenkin nimenomaan nuorisotilatoiminnan avointen iltojen arviointiin suunnattua kriteeristöä. Sitä hyödynnettiin arvioinnin lisäksi työntekijöiden perehdyttämisessä, toiminnan tsekkauslistana sekä sanoittamassa vaikeasti hahmotettavaa tilatyötä. Sen kytkökset nuorisotyön strategiseen suunnitteluun, johtamiseen ja päätöksentekoon nähtiin kuitenkin toistaiseksi vähäisinä. (Nöjd 2014, 1–2, 5–6.)

Erityisen mielenkiintoista nyt käsillä olevan raportin kannalta on edellä mainitun hankkeen niin sanotussa kriteeristöryhmässä tehty auditointimallin kehittämistyö. Ryhmä ehdottaa alueellisen nuorisotyön kriteeristön kehittämistä suuntaan, jossa huomioitaisiin talotyötä laajempi alueellinen näkökulma. Näin huomioitaisiin työntekijän koko työnkuva ja sen ulottuminen nuorisotilan seinien ja avointen iltojen ulkopuolelle. Näkyviin tulisivat myös kohtaamiset nuorten omissa kasvuympäristöissä ja nuoret, jotka eivät käy nuorisotalolla. Myös alueelta kerättävän tiedon merkitys toiminnan pohjana huomioitaisiin kriteereissä paremmin. Tietoa kerättäisiin entistä enemmän nuorilta, sillä

tuntumaa nuorten kokemukseen pidetään tärkeänä tilastojen ja asiakaspalautteen keräämisen ohella. Lisäksi ehdotetaan huomioitavaksi alueellisen yhteistyön koordinoinnin tarve.⁶⁹ Kriteeristöryhmän ehdotusten yhtymäkohdat tämän raportin suosituksiin ovat selkeät, ja niihin voi perustellusti yhtyä.

Tähän tutkimukseen kerätyn aineiston perusteella voi todeta, että itse- ja vertaisarvioinnin toteuttaminen on Suomessa nuorisotoimialalla yleistä. Harvoin vastaan kuitenkaan tulee esimerkkejä asiantuntija-arviointien hyödyntämisestä. Asiantuntijoina tässä ajatellaan henkilöitä kotimaasta ja ulkomailta, joilla on esimerkiksi kasvatuksen, digitaalisen työotteen, nuorisokulttuurien tai eri toimialojen asiantuntemusta. Arviointi voisi pohjautua palvelutilanedokumentaation tarkastelulle tai arvioijan mukanaololle palvelutilanteissa. Erityisen hyödyllistä asiantuntija-arviointi olisi työmuotojen ajantasaisuuden ja tulevaisuussuuntautuneisuuden varmistamisessa. Tämän tyyppinen asia on esimerkiksi peleihin liittyvien kulttuuri-ilmiöiden hyödyntäminen nuorisotyössä, jossa kyse on pelitoiminnan tarjoamien mahdollisuuksien ymmärtämisestä modernina kulttuurisen nuorisotyön muotona. Huttusen arvion mukaan nuorisotyössä pelejä käytetään usein vain välineellisellä tasolla. Toistaiseksi harvoin niiden hyödyntämisessä päästään toiminnalliselle ja toimintaympäristölliselle tasolle, jolloin esimerkiksi tuotetaan pelejä ja niitä koskevia mediaesityksiä. (Huttunen 2013a, 84, 86, 90; 2013b, 24–31; ks. myös Laurio 2014, 28–35.)

Kävijät, kynnyksen taakse jääneet ja tarve esteettömyyskartoituksille

Nuorisotyössä, kuten muissakin vapaa-ajan palveluissa yleisin käytetty numeerinen tunnusluku on eittämättä kävijämäärä. Tämä oli todettavissa niin arvioituilta palveluilta kerätyn raporttiaineiston perusteella kuin perehtymällä netissä tarjolla oleviin kuntien ja järjestöjen toimintakertomuksiin. Jos mietitään asiaa mittaamisen kielellä (s. 17), on kävijämäärä yhtä toiminnan prosessista syntyvää tuotosta kuvaava luku. On tuotettu jotakin, jolla on saavutettu kontaktipintaa ihmiseen organisaation ulkopuolella. Vapaa-ajan palveluja koskevassa päätöksenteossa on vallalla ajatus, että suuri kävijämäärä kertoo toiminnan menestyksekkyydestä ja tarpeellisuudesta.

Olen kaupunginvaltuustossa itse, siellä kiinnostaa: onko palveluja, kävijöitä tullut lisää, volyyymi, käyttäkö palveluja, kenelle tuotettu. (Keskustelua Jälkilöylyissä 3.10.2014.)

Kävijämäärätavoitteet tulisi kuitenkin aina suhteuttaa tavoitellun kohderyhmän laajuuteen, nuorten kohtaamistarpeiden intensiivisyyteen kyseisessä tilanteessa, toiminnan

69 ”Saate alueellisen nuorisotyön kriteeristöluonnokseen (10.3.2015)” <http://www.nuorisokanuuna.fi/sites/default/files/filedepot/saate.pdf>

luonteeseen, keston ja saatavilla oleviin resursseihin (vrt. esimerkiksi kotihoidon tarpeen mitoitus, Valtiovarainministeriö 2014). Mitä intensiivisempi on palvelutarve ja mitä vuorovaikutteisempaa palvelua tavoitellaan resurssien ollessa kuitenkin rajalliset, sitä pienempi on realistisesti saavutettavissa oleva kävijämäärä.

Nuorilla on ollut enemmän tarvetta kahdenkeskiseen keskusteluun kuin yleisesti käytyyn keskusteluun. Kahdenkeskinen ohjaus vie luonnollisesti enemmän aikaa ja tästä syystä keväällä 2014 resursoidaan perjäntain päivystyksiin kahden ohjaajan sijasta kolme. (Arvioitujen verkkopalvelujen raporttiaineisto.)

Verkkoympäristössä riskit tulla ymmärretyksi hyvänä palveluna pelkän korkean kävijämäärän ansiosta ovat fyysisen toimintaympäristön palveluja korkeampia johtuen palvelun tarjoamisen rajattomuudesta. Potentiaalisia verkkopalveluissa käväisijöitä ovat kaikki, joilla on käytössään tarvittavat tekniset resurssit. Mekaaniset kävijälaskurit eivät erottele ketään. Toisaalta laskureita voidaan asentaa useisiin paikkoihin palvelussa, jolloin kokonaiskävijämäärän lisäksi saadaan tietoa käyttäjien jakautumisesta palvelun eri osioihin. Lisäksi voidaan laskea keskusteluun osallistuvien ja toteutuneiden keskustelujen määriä, keskusteluketjujen vilkkautta ja pituutta eri aihepiirissä. Sivuilla kävijöiltä ja keskusteluun osallistuneilta voidaan kerätä erilaisia taustatietoja vapaaehtoisuuteen perustuen. Osa palveluista kerää tietoa myös vaaditun rekisteröitymisen yhteydessä. Edellä todettiin kävijämäärän kuvaavan niiden ihmisten määrää, johon palvelulla on saavutettu kontaktipintaa. Jos kävijä poistuu nopeammin kuin verkkopalvelun hyödyntämisen voidaan arvioida tapahtuneen, puhutaan palvelun keskeytymisestä ja esimerkiksi välittömästä poistumaprosentista. Tämäntyyppisiä tunnuslukuja seurattiin palvelun laadun varmistamisen teknisenä keinona.

Nuoret toivat esille tarpeita kohdentaa palveluja tarkemmin esimerkiksi iän mukaan (palvelujen kohdentumisesta eri-ikäisille ks. myös s. 149). Kohdentaminen pienentää potentiaalista kävijämäärää. Tässä mielessä tärkeää olisi numeerisen kävijämäärän rinnalla tarkastella, keitä haluttiin tavoitella ja missä määrin kävijöiksi tavoitetaan niitä, joiden arvioidaan palvelusta eniten hyötyvän. Tavoiteltujen kävijäryhmien puute tarjoaa perusteita palveluntuotannon ja markkinoinnin uudelleen suuntaamiseen.

Oikeanlaisella markkinoinnilla tavoitetaan oikeat kohderyhmät. Verkkomarkkinointia voi kohdentaa iän, asuinpaikan, aiempien verkkohakujen, kiinnostuksen kohteiden yms. mukaan. Myös oikeilla hashtagilla esimerkiksi Instagramissa pystyy kohdentamaan mainontaa esimerkiksi tietystä aiheesta / harrastuksesta kiinnostuneille. Tässä monella nuorille verkkopalveluja tuottavalla taholla olisi parantamisen varaa: markkinointiin ei varata riittävästi resursseja, vaan odotetaan, että nuoret kuin ihmeen kaupalla löytäisivät palvelun. (Verken kommentti raporttiluonnokseen 27.3.2014.)

Kävijämäärää kuvaavilla luvuilla oli raporteissa merkitystä vasta kun ensin oli mietitty, mitä niiden käytöllä haluttiin osoittaa. Kävijämäärän seurannalla eri palveluissa tuotiin esille palvelujen käyttökulttuurin muuttumisen mukanaan tuomia haasteita. Kävijämäärä saattoi kasvaa tehtyjen kehittämistoimien ansiosta ja sitten taas vakiintua entiselle tai

uudelle tasolle. Seuranta saattoi kertoa myös, mihin suuntaan palvelun aukioloaikoja kannatti viedä.

Kävijämäärän käyttäminen tunnuslukuna kertoo hyvin vähän siitä, kuinka paljon kävijöitä jää ulkopuolelle erilaisista palveluun muodostuneista kynnyksistä johtuen (ks. esim. Määttä & Keskitalo 2014). Kaikille nuorille tarkoitettujen palvelujen kävijämääriä kuvaavien lukujen ja niihin liittyvien sanallisten kuvausten rinnalla voi tämän tutkimuksen perusteella jatkossa suositella esiteltävän palvelua koskevan esteettömyyskartoituksen tulokset (verkkopalvelujen osalta vrt. esim. Liikenne- ja viestintäministeriö 2014, 26). Erityisen tärkeitä kartoitukset olisivat niissä fyysisen ja digitaalisen toimintaympäristön palveluissa, joita palveluntarjoajan puolelta pidetään avoimina ja matalakynnyksisinä.⁷⁰ Kartoituksen lähtökohdissa huomioitaisiin nuorten palvelujen käytön erityispiirteet, palvelun luonne nuorisotyön palveluna, palvelujen tuottamisen fyysinen tai digitaalinen toimintaympäristö sekä fyysisen ja digitaalisen toimintaympäristön rajapinnan tuomat haasteet palveluketjujen toimimisen kannalta.

Verkkopalvelujen osalta kartoituksessa huomioitaisiin muun muassa palvelujen monikanavainen ja mobiili saavutettavuus ja käytettävyys, kuten nuoret nostivat arvioinnissa esille (ks. taulukko 8 sivulta 74). Lisäksi tulisi huomioida myös nuorille palveluja tuottavien tahojen osaaminen liittyen palveluketjun esteettömyyteen verkosta fyysiseen toimintaympäristöön ja toisin päin. Palveluketjujen merkitystä toivat tässä tutkimuksessa esille palvelutarjoajat, kehittämistarpeen paikantuessa palveluohjauksen onnistumista tukevien välineiden kapea-alaisuuteen (tarvitaan muitakin menettelytapoja kuin lastensuojeluilmoitus) sekä tarpeeseen edistää systemaattisesti nuorisotalan toimijoiden tietoisuutta verkkopalveluista.

Valtiovarainministeriön Peruspalvelujen tila -raportissa ei tuoda esiin palvelujen kynnysten systemaattisen kartoittamisen tarvetta. Palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta arvioidaan tietyin yksittäisin kriteerein. Saatavuutta perusterveydenhuollossa mitataan esimerkiksi sillä, saako asiakas välittömän yhteyden palveluun virka-aikana. Toisaalta saavutettavuutta mitataan usein keskiarvona asiakkaiden fyysisistä etäisyyksistä palvelupisteeseen (ks. Valtiovarainministeriö 2014). Nuorten vapaa-ajan palvelujen käyttöön räätälöitävällä esteettömyyskartoituksella päästäisiin palvelujen saatavuudessa huomioimaan myös nuorten yksilöllisten elämäntilanteiden aiheuttamia palvelujen käytön kynnyksiä. Kynnysten tekeminen näkyväksi mahdollistaa puuttumista myös nuorten ryhmiin ja yhteisöihin liittyvien sosiaalisten kynnysten syntyyn. Jo tällä hetkellä Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman yhdeksi tavoitteeksi on kirjattu edistää nuoriso- ja vapaa-ajan tilojen esteettömyyttä ja saatavuutta, mutta nuorisotilojen osalta toimenpiteitä ei väliarvioinnin mukaan ole vielä tehty (ks. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012b; Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta 2015, 48–49).

⁷⁰ Palvelujen avoimuudesta ja matalakynnyksisyydestä ks. Honkasalo & Kivijärvi 2011; Jalava & Koiso-Kanttila 2013; Niemelä & Saari 2013; Gretschel 2011; Kiilakoski ym. 2011; verkon osalta esim. Gretschel & Junttila-Vitikka 2014.

Asiakastyytyväisyyskyselyt ja palvelujen vastaavuus nuorten tarpeisiin

Palvelutilanteiden laadunarvioinnin tietopohjaksi tarvitaan myös asiakkaiden näkemyksiä. Lähes kaikki nuorille palveluja tuottavat tahot tekevät erilaisia kyselyjä selvittääkseen nuorten tyytyväisyyttä palveluihin.

Nuorisopalveluiden asiakaspalautteiden mukaan kohtaamisten laatu on ollut toiveiden mukainen. Kolmatta kertaa toteutettu palautekysely tuotti asiakastyytyväisyyden keskiarvoksi 4,4 (asteikko 1–5). (Lahden kaupunki 2012d, 11.)

Kyselyjen informatiivinen arvo oli palvelutilanteiden tai ylipäätään palvelun kehittämisessä arvioitujen palvelujen raporttien mukaan jäänyt kuitenkin ohueksi. Esimerkiksi Lahdessa ongelmaksi oli muodostunut, että käytetty kysely tuotti vuodesta toiseen hyvää arvosanaa, eikä tarjonnut todellista pohjaa kehittämiselle. Lukujen hienoiselle vuositaiselle vaihtelulle suuntaan jos toiseen ei saatu selitystä. (Henkilökohtainen tiedonanto Virpi Rantanen 12.3.2014.)

Asiakastyytyväisyyskyselyille on tyypillistä, että palveluntarjoaja on määritellyt ennalta kysyttävät teemat ja vastausvaihtoehdot. Toisaalta menetelmä mahdollistaa mielipiteen kysymisen hyvinkin laajalta asiakasjoukolta kerralla. Valtiovarainministeriön Peruspalvelujen tila -raportissa esimerkiksi kirjastopalvelujen laatua kuvataan kansallisen käyttäjäkyselyn tulosten avulla.

Tuoreessa kirjastojen kansallisessa käyttäjäkyselyssä 91 % vastaajista piti kirjaston sijaintia hyvänä tai erittäin hyvänä. Suurin negatiivinen kuilu asiakkaiden odotusten ja koetun laadun välillä oli kirjaston aukioloajoissa. (Valtiovarainministeriö 2014, 27.)

Myös nuorisotyöhön olisi tarpeen luoda koko alaa kattava kyselyformaatti. Se voisi jatkossa hyödyttää sekä palveluntarjoajien omia tietotarpeita että toimialan raportointia kansallisella tasolla, peruspalvelujen arvioinnissa, mutta sen tuottamaa tietoa voitaisiin huomioida tietyiltä osin myös joidenkin lasten ja nuorten hyvinvointi-indikaattoreiden tietopohjana.

Paikallistasolla Lahdessa Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2013–2016 (Lahden kaupunki 2012c, 49) huomioidaan indikaattoreina kohdassa ”Nuorten palvelut” nuorisopalveluiden osallistuja- ja asiakasmäärä (182 599 vuonna 2011), erityistuettujen nuorten määrä nuorisopalveluissa (736), nuorten työllisyyspalveluihin osallistuneiden määrä (736) sekä asiakastyytyväisyys järjestettyyn nuorten harrastustoimintaan osallistuneilta, keskiarvo 3,50 (asteikko 1–5, luku vuodelta 2012).⁷¹ Helsingissä indikaattoreiden kehitystyötä on viety suuntaan, jossa esimerkiksi turvallisuusteemaa tuodaan esille niin

71 Joskin on huomioitava, että tämän raportin sivuilla 92–96 todettiin juuri näiden palvelujen osalta kehittämistarpeita alueellisen yhdenvertaisuuden takaamiseksi. Palveluihin osallisiksi päässeiden asiakastyytyväisyys ei kerro niiden näkemyksistä, jotka jäävät ulkopuolelle.

tilastoina kuin nuorten kokemustarinoiden muodossa (Helsingin kaupunki 2015a, b).

On kuitenkin selvää, että asiakastytyväisyyskyselyin saavutettavat tulokset tulevat aina jäämään melko rajatuiksi menetelmän luonteesta johtuen. Vuorovaikutteisissa arvioinneissa arvioijat osallistuvat tiedon tuottamisen lisäksi usein myös kysymysten asettamiseen, tuotetun uuden tiedon tulkintaan ja tulkintojen jalostamiseen kehittämisehdotuksiksi. Asiaa voidaan tarkastella myös nuorten subjektiivisuuden vahvistamisen näkökulmasta: asiakastytyväisyyskyselyt eivät ole nuorille tarjottu väline palvelujen syvälliseen kehittämiseen tai uudelleen suuntaamiseen. New Public Managementin (ks. s. 18) viitekehyksessä asiakastytyväisyyskyselyillä haetaan asiakkailta tietoa vain siitä, toteutuvatko tietyt ylhäältä alas järjestetyt palvelut jo riittävän laadukkaasti.

Jos ja kun nuorisotyöllä pyritään vastaamaan nuorten hyvin erilaisiin yksilöllisiin ja yhteisöllisiin ajassa liikkuviin tarpeisiin vahvistaen samalla nuorten osallisuutta palvelujen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa, tulisi asiakastytyväisyyskyselyjen rinnalla tai sijaan toteuttaa myös muunlaisia tiedonkeruun tapoja. Samalla olemassa olevan palvelun tuottaman asiakastytyvyyden mittaamisesta voidaan siirtyä selvittämään myös, millaisen palvelukokonaisuuden avulla päästäisiin mahdollisimman suureen vastaavuuteen suhteessa nuorten tarpeisiin. Näin jälkikäteen arvioituna juuri tästä oli tämän tutkimuksen puitteissa tehdyissä deliberatiiviseen keskustelupäivämenetelmään (ks. liite 1) nojanneissa arvioinneissa kyse. Kyse ei ollut palveluihin tyytyväisyyden mittaamisesta, vaan sen arvioinnista, missä määrin tuotettujen palvelujen kokonaisuus vastasi nuorten tarpeisiin.

Jos katsotaan nyt tehtyä arviointia taaksepäin, voidaan todeta, että toteutunut ”palvelujen tarpeisiin vastaavuuden” arviointitasolle pääseminen vaati arviointimenetelmältä vuorovaikutteisuutta, ja sen tuli tarjota arvioijille mahdollisuus saada keskittyä palvelujen arvioinnissa eniten kehittämistä vaativiin osa-alueisiin. Keskusteluun oli näin ollen lupa nostaa asioita, joiden toteutuminen vaatisi lisäresursseja tai nykyresurssein toteutettuna olemassa olevan palvelukokonaisuuden muokkausta. Palvelun kehittämiseen tähtäviä – toimintaa ravistelevia ja jopa kyseenalaistavia – nuorten vertaiskeskustelua mahdollistavia asiakasraateja tai tässä tutkimuksessa käytettyä keskustelupäivämenetelmää eivät palveluntarjoajat olleet aiemmin kokeilleet. Nuorten osallistumisella vuorovaikutteiseen arviointiin on jo sinänsä kasvatuksellinen ja nuorten toimijuutta vahvistava merkitys (s. 59–61).

Lisäksi keskustelupäivämenetelmään tulisi jatkossa lisätä mekanismeja, joilla keskustelu nuorisopalvelujen vastaavuudesta nuorten tarpeisiin nousisi säännöllisesti edustuksellisten päätöksentekuelinten – kunnissa lautakuntien ja valtuuston, järjestöissä hallitusten ja kansallisella parlamentaarisella tasolla sivistysvaliokunnan ja eduskunnan asialistoille. Tietoisuus tulosten käsittelystä päätöksentekuelimissä kuuluu arviointiin ryhtymisen edellytyksiin.⁷²

72 Kuntalain (410/2015) perusteluissa on maininta kuntalaisille tarjottujen osallistumiskeinojen vaikuttavuudesta. Erikseen todetaan tarve ennalta määritellä, millä tavoin esimerkiksi kansalaisraatityyppisten (kattaa deliberatiivinen keskustelupäivä -tyyppiset menetelmät) tuotokset käsitellään edustuksellisessa päätöksenteossa. (Ks. HE 2014b, 107, 164.)

Eri toimijatahojen tulosten vertailtavuutta sekä keskenään että aikasarjana suhteessa aiempiin arviointeihin voitaisiin lisätä muuntamalla laadullisesti kerättyjä ”palvelujen tarpeisiin vastaavuus” -arvioita jossain määrin numeerisiksi. (Ks. esim. Korpinen & Kareinen 2009, 140–141; Holland 2013, 14.) Vastaavaa eri tahojen näkökulmien vertailua on Kunnallissalan kehittämissäätiö toteuttanut jo kahtenakymmenenä vuonna toistetussa Kuntalaismielipide ja kunnat - arviointiasetelmassa (ks. esim. Kunnallissalan kehittämissäätiö 2015). Kyseisentyypisissä arvioinneissa tärkeää on tulosten itsensä lisäksi tuoda esille, miten paljon eri tahojen näkemykset erosivat toisistaan. Isot erot esimerkiksi nuorten ja päätöksentekijöiden antamien arvioiden välillä osoittavat vähäistä nuorten ja päätöksentekijöiden välistä vuorovaikutuspintaa – nuorten näkökulmat eivät ole päätöksentekijöiden tiedossa. Jatkossa palvelujen tarpeisiin vastaavuutta arvioivien tahojen joukkoon olisi syytä lisätä myös nuorten vanhemmat (ks. esim. Junttila-Vitikka & Ronkainen 2015), jotka jouduttiin aikataulullisista syistä rajaamaan tällä kertaa tästä tutkimuksesta pois.

Aiemmin tuotiin esille palvelukohtaisten esteettömyyskartoitusten tarve. Palvelujen tarpeisiin vastaavuuden arvioinnissa taas tarkastellaan erilaisten osapalvelujen muodostaman kokonaisuuden laatua huomioimalla eri tahojen käsitykset nuorten tarpeista ja nuorten tarvitsemista palveluista. Vastaavuuden arvioinnissa kyse on myös tasapainon etsimisestä olemassa olevan ja tulevaisuussuuntautuneisuuden välillä. Vasta seuraavassa osiossa mennään kuitenkin vasta sille tasolle, jossa nuorisotyön palvelujen arvo vaikutuksina ja vaikuttavuutena saadaan kirjattua näkyväksi.

Vaikutusten ja vaikuttavuuden raportointihaasteet avoimessa nuorisotyössä

Palvelun tuottamat vaikutukset olla lyhytaikaisia, kun taas vaikuttavuudella viitataan usein pitempiaikaisiin ja pysyvämpiin vaikutuksiin (ks. s. 17). Valtiovarainministeriön Peruspalvelujen tila -raportissa vaikuttavuudella tarkoitetaan palvelutilanteesta johtuvaa asiakkaassa tapahtunutta muutosta, esimerkiksi terveydentilan parantuminen tai oppiminen⁷³ (ks. Valtiovarainministeriö 2014, 12). Arviointi perustuu tuolloin jonkin ennalta nimetyn tavoitteen toteutumisen mittaamiseen.

Mitä tulee vaikutusten ja vaikuttavuuden arvioinnin esillä oloon tässä tutkimusosiossa arvioitujen palvelujen raporteissa, Rikosuhripäivystys oli kerännyt nuorilta palautetta tukea tarjonneiden verkossa tarjottujen chat-keskustelujen jälkeen ja käytti niitä hyödyksi myös toimintaansa koskevassa raportissa rahoittajalle. Näissä palautteissa nuoret kuvasivat millaisia vaikutuksia keskustelulla oli ollut heidän elämäntilanteeseensa. Nuoret kuvasivat

73 On toki epävarmaa, kannattaako terveys- ja koulutuspalvelujakaan tosiasiaa mitata yhden tyyppisten tavoitteiden toteutumana (koulutuspalvelujen osalta keskusteluun pääse käsiksi ks. esim. Kiilakoski 2013, 27).

tilannettaan ennen keskustelua, sitä, millaisia kokemuksia palvelutilanne antoi, miltä tuntui keskustelun jälkeen ja mitä he aikoivat tehdä tulevaisuuden suhteen. Materiaali toi selvästi esiin yksilötason vaikutuksia: helpotusta tunnepatoumiin tai esimerkiksi keskustelun antamaa tietoisuutta koskien sitä, mitä kannattaisi tehdä seuraavaksi jonkin asian ratkaisemiseksi.

Väestöliitto taas oli hyödyntänyt asiakaspalvelutilanteiden dokumentointia palvelujen kehittämistä silmällä pitäen. Aineistona oli hyödynnetty muun muassa verkkopalveluihin tulleita kysymyksiä nuorilta (ks. esim. Rinkinen 2012; Anttila 2012). Jos ja kun palveluntuottajat pitävät tietoisesti yllä tutkivaa toimintaa ja tuovat esille toiminnan synnyttämää tietopohjaa nuorten tilanteesta esille, voi sillä olla ratkaisevaa merkitystä päätöksenteon suuntaamisessa ja nuorille suunnattujen palvelujen kehittämisessä (ks. esim. Kontinen & Järvinen 2013, 40–41). Rinkisen Väestöliiton verkkopalveluja käsittelevässä tutkimuksessa todettiin esimerkiksi, kuinka merkityksellistä sekä yksilötasolla kuin yleisesti nuoren väestöryhmän kannalta oli, että intiimeille ja omakohtaisille kysymyksille löytyi kanava, joka ei vaadi asian esittämistä kasvokkain. (Rinkinen 2012, 154.) Myös Rikosuhripäivystys toi raporteissaan esille, kuinka verkkopalvelut olivat mahdollistaneet kokonaisten uusien väestöryhmien, kuten poikien ja nuorten miesten saavuttamisen (uhreille suunnattujen palvelujen asiakkaiksi) ja mahdollistanut heidän tilanteensa esille tuomiseen yhteiskunnassa palvelukontakteista systemaattisesti kerättävän tiedon ansiosta (ks. esim. RIKUchat-toimintamalli 2014).

Kirjoitetussa muodossa käytettävien palveluiden osalta keskustelujen tallentaminen tilannekohtaisten vaikutusten analyysia varten on suhteellisen helposti suoritettavissa (ks. myös Gretschel & Junttila-Vitikka 2014⁷⁴) – ainakin verrattuna moneen muuhun nuorisotyön palveluun. Arvioinnin kannalta haastavampi ympäristö on esimerkiksi Lahden nuorisopalvelujen vuosittainen toiminta, jossa toteutuu yli 200 000 kohtaamista, joista suurin osa kasvokkain. Yksittäisen nuoren kontaktipinta nuorisotyöhön voi olla kertaluonteinen ja lyhyt, toisaalta yhdessä saatetaan elää vuosia. Lahden nuorisopalvelujen toimintakertomuksessa Alekski kirjoittaa Kasakkamäen nuorisotalon merkityksestä itselleen kymmenen vuoden kokemuksella (Alekski 2012, 10). Haasteellisin yhdistelmä arvioinnin kannalta ovat juuri kaikille suunnatut kasvokkain toteutetut pitkälle aikavälille ulottuvat prosessit. Jokaisen nuoren kanssa nuorisotyön merkitystä yksilötasolla olisi mahdotonta arvioida. Avoimuus toiminnan luonteenpiirteenä yhdistettynä ylipäättään nuorisotyön haastavuuteen arviointikohteena teki myös tämän raportin osion kirjoittamisesta hankalaa. Kuten Ord (2007) toteaa, syy ei ole laiskuudessa, ettei nuorisotyön vaikutuksia ja vaikuttavuutta ole saatu esille. Nuorisotyön – kasvatuksen⁷⁵ olemus vaihtelee tilanteittain ja työmuodoittain. Toisaalta nuoret kokevat tilanteet, prosessit ja jatkumot kukin eri

74 Otteiden keräämistä oli palvelujen piirissä saatettu pitää hankalana erilaisten tutkimuseettisten syiden takia. Tässä mielessä yhteistyö tutkimuksen ammattilaisten kanssa on varmasti nuorisotyön palveluille hyödyllistä.

75 Nuorisotyön kasvatustoteutuksen on kuvattu esimerkiksi rakentuneen erilaisten pilarien, kuten demokraattisen ja terveyteen liittyvän, varaan (Kiilakoski 2014b; Forkby & Kiilakoski 2014; ks. myös sivut 131–134, 168–169 ja 181–183 tässä julkaisussa).

tavalla ja suhteessa oman elämäntilanteensa tarpeisiin.

Muutoin palvelujen vaikutuksia tai vaikuttavuutta sivuttiin arvioitujen palvelujen raporteissa vain vähän. Niitä saatettiin kuvata auki kirjoittamalla spekulatiiviseen⁷⁶ tyyliin palvelun aikaansaamaa mahdollista kausaalista vaikutusta, niin sanottua kontribuutiota osana jotakin oletettua vaikutusketjua,⁷⁷ kuten seuraavassa.

Luotettava, ajantasainen tieto auttaa nuorta tekemään omaa elämänhallintaa tukevia valintoja ja päätöksiä. Kun nuorella on riittävästi tarvitsemaansa tietoa hänelle tarpeellisista palveluista, hän pystyy käyttämään niitä, ja sitä kautta hänen osansa yhteiskunnassa vahvistuu. (Arvioitujen verkkopalvelujen raporttiaineisto.)

Edellä olevaa spekulatiota lukiessaan tutkijaa vaivasi se, ettei ajattelussa huomioitu, että yleensä voi olla, että nuoren tiedon puutteet ovat avuntarpeista helpoimpia täyttää (ks. esim. Siisiäinen 2014, 121). Nuoren liikkeelle lähtöön tarvittavan muun tuen antaminen voi mahdollisesti olla hankalampaa. Myöskään tavoitteen tarkentuminen siihen, että nuori saadaan käyttämään palveluja, ei tuntunut kestävältä. Kenties esimerkki ei myöskään tavoittanut nuorisotyön olemusta.

Arvioitujen palvelujen raporttiaineiston antaman kokonaisvaikutelman voisi tiivistää havaintoon, että suurelta osin on tyydytty kuvaamaan aikaansaatuja aktiviteettien ja niiden avulla saavutettujen ja toimijoiksi aktivoituneiden⁷⁸ nuorten määriä, kun työn luonne huomioiden olennaista olisi muutoksen ja inhimillisen kasvun näkyväksi tekeminen mukana olleiden ihmisten kokemuksista kertomalla. Kuten Kiilakoski ym. (2015) toteavat, pelkkä pintatason tekemisen kuvaus eetoksella ja päätöksellä höystettynä ei kerro mitään kasvatuksesta tai ohjauksesta tai oppimisen ohjaamisesta, enemmänkin välineistä (ks. myös Siurala 2014, 5, 26). Samalla voi todeta, että niin tärkeitä ja uutta tietoa luovia kuin nuorilta saadut arviot tässä tutkimuksessa palvelujen saatavuudesta ja laadusta olivatkin, koskivat ne kriittisesti tarkasteltuna vain palvelujen näkyviä piirteitä – toki monet niistä olivatkin reunaehtoja sille, että nuorisotyön ydin pääsisi ylipäättään kosketuksiin nuorten kanssa.

Nuorisotyön prosessia tutkinut Jon Ord toteaa Spenceen viitaten: ”Aktiviteetit ovat kehys, jonka ympärille työn kasvatukselliset näkökulmat rakentuvat” (Ord 2007, 30; Spence 2001, 171). Kuten Ord sitten toteaa, koko kuva ei ole niiden taitojen kehittyymi-

76 Spekulatiivisella tarkoitetaan tässä sitä, ettei nuoren ottamia askelia tai aikomusta ottaa niitä palvelusta voimaantuneena ole pyritty todentamaan johonkin tiettyyn, kerättyyn aineistoon nojautuen.

77 Systemaattisista kontribuutioanalyysin käytännön sovelluksista nuorisotoimialalla ja kansalaistoiminnassa ks. esim. Uusikylä 2013, 26–27; Kontinen & Järvinen 2013, 40–41.

78 Vaikuttavuuden arvioinnissa tulisi huomioida myös osallisuustoiminnan kestävyys siinä mielessä, että kysyttäisiin, kohdistuvatko tarjotut mahdollisuudet ennestään aktiivisille. Ja toisaalta tulisi arvioida, onko nuorilla heille tarjoutuneissa rooleissa mahdollisuuksia todelliseen vaikuttamiseen. (Ks. esim. Nuorisotyön tunnuslukujen verkostomainen kehittäminen -hanke 2014.) Keskittyminen pelkästään aktiivisten nuorten toimijoiden laskemiseen vie mahdollisuuden tuoda näkyväksi niitä orastavia hetkiä, joissa edes hetken ajaksi saavutettiin kuulluksi tuleminen ja voimaantumisen hetkiä tai koettiin jonkin asian tai roolin olevan mahdollinen itselle (ks. esim. Cooper 2015, 11; In Defence of Youth Work 2013, 42).

sessä, jotka harjaantuvat aktiviteeteistä itsestään johtuen – niitä suoritettaessa, tärkeimmän rakentuessa sen prosessin ympärille, joka saa kasvunsa aktiviteetteihin kiinnittymisestä ja niissä mukanaolosta, tarjoten mahdollisuuksia oppimisille ja kasvuna erilaiseen olemisen tapaan. Kuten Ord kuvaa, voi oppimisen ja kehittymisen metaforisesti ajatella tapahtuvan nuoriso-ohjaajien kuljettaessa nuoria suhteessa toisiinsa rakentuvista kohtaamisista toiseen. Ordin mukaan haasteelliseksi työn kuvaaminen tulee sen monimuotoisen esille ja kohdattavaksi tarjoutumisen kautta. Lisäksi se on holistista – erilaiset elementit kutoutuvat yhteen yhtä aikaa. Ehkä kaikkein erityisintä nuorisotyössä on, että se on samaan aikaan sekä yksilö- että ryhmätason kanssa työskentelyä (Ord 2007, 31, 44; 2014, 68; ks. myös In Defence of Youth Work 2013, 46).

Nuorisotyön palvelujen vaikutukset ja vaikuttavuus syntyvät kasvatuksellisissa kohtaamisissa niin nuoren ja nuorisotyöntekijän kuin myös nuorten keskinäisissä kohtaamisissa, sukupolvien välillä tai suhteessa yhteiskuntaan. Tomi Kiilakosken mukaan nuorisotyön tehtävänä on yhtäaikaaisesti auttaa nuorta itsekseen ja tukea hänen yhteiskunnan jäseneksi tulemistaan. Olennaista on silti huomata, että vaikka nuorisotyö tähtää nuoren itseilmaisun tai vaikkapa rohkeuden tukemiseen, saa tämä tukeminen ilmauksensa siinä tavassa, miten nuori toimii sosiaalisissa tilanteissa ja siinä, miten hän alkaa ottaa vastuuta elämästään – hänen suhteissaan ja suhtautumisessaan. (Kiilakoski 2013, 29–30.) Nuoren ja hänen ympäristönsä välisen vuorovaikutussuhteen tarkastelun lisäksi kehittymisen tarkastelua tulee ulottaa laajemmalle. Palvelujen vaikutuksia ja vaikuttavuutta pohdittaessa tulee toiminnan arvioinnissa huomioida myös sen arviointi, mikä merkitys nuorisotyön palvelujen tuomalla lisäarvolla on ryhmien, yhteisöjen ja yhteiskunnan hyvinvoinnille ja niiden nuorisomyönteisyyden kehittymiselle. Arvioitujen palvelujen raporteissa kerrottiin yhteiskunnallisista asiantuntijatehtävistä sekä koulutusmateriaalin tuottamisesta nuorten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen. Osa arvioiduista palveluista julkaisi nuorten tuottamaa materiaalia. Yhteiskunnan sosiaalisen kestävyuden lisääntymisen kannalta kyseinen toiminta on merkittävää.

Isossa-Britanniassa on nuorisotyön toimijoiden näkemysten mukaan yritetty mitata nuorisotyötä ylhäältä alas asetetuilla välineillä, joiden käyttö perustuu työn näkemiseen pääosin vain käyttäytymisen muovaajana, negatiivisten haittojen poistajana tai aktiviteettien tarjoajana. Vastaukseksi on kehitetty tarinallistamiseen perustuvia arvioinnin muotoja. Tarkoitus on mahdollistaa sen näkyväksi tuonti, mistä laadukas nuorisotyön prosessi koostuu ja kuinka se saa aikaan vaikutuksia, joita nuoret arvostavat ja joita yhteiskunta kaipaa. (In Defence of Youth Work 2013, 6, 10, 11, 2014; ks. myös Siurala 2014, 25–26.)

Tarinoiden avulla on nostettu esille yksilötason lisäksi myös asuinalue- ja yhteisötason kehittymistä kuvaavia elementtejä, tuotu mukaan nuorisotyöntekijöiden tietämystä tehtyjen interventioiden luonteesta ammatillisesta näkökulmasta, erityisesti tarinan käänneissä (joissa ”making difference” onnistui) sekä vanhempien ääntä ja hankkeiden ohjausryhmien ääntä. Tarinoita kootaan usein paljon, ja niistä valitaan mahdollisimman monipuolisesti nuorisotyön luonnetta esille tuova kokonaisuus. Esille on tuotu, että vaikka tarina-arviointi yleistyy ja kehittyy, sen rinnalle tarvitaan edelleen myös muita menetelmiä. Tarinamenetelmässä on nähty potentiaalia myös kokeiltavaksi pitkäaikais-

arvioinnissa. (Cooper 2014; 2015; Ord 2007.)

Yhteenvedona voidaan Suomen osalta todeta avoimen nuorisotyön palveluja koskevan raportoinnin keskittyvän tällä hetkellä pitkälti osallistujamäärien ja muiden vastaavien esilletuomiseen vaikutusraportoinnin jäädessä hajalleen muutamien sinänsä hyvien esimerkkien varaan. Esille tuli selkeitä jatkotutkimustarpeita liittyen avoimen nuorisotyön vaikutuksia ja vaikuttavuutta esille saavien menetelmien ja toimintatapojen kehittämiseen. Kehittämistehtävän haasteellisuuden vuoksi on aiheellista ajatella aluksi tutkijavetoista arviointijärjestelyä, jossa tietty määrä kuntien ja järjestöjen tuottamia nuorisotyön palveluja arvioidaan vuosittain rotaatioperiaatteella toistaen arvioinnit samojen palvelujen piirissä jonkin tietyn ajanjakson kuluttua.

Yhteenvedo

Tässä luvussa käydään läpi, millaisista elementeistä koostuu avoimeen nuorisotyöhön soveltuva arviointimalli. Jos nuorisotyön verkko- ja lähipalvelut olisivat niitä arvioidessa osoittautuneet olevan saatavuudeltaan ja laadultaan kunnossa, voitaisiin tässä yhteenvedossa keskittyä vain kokoamaan käytössä olevat, tuossa tapauksessa arvatenkin hyvin toimivat arviointikäytännöt yhdeksi malliksi.

Verkko- ja lähipalvelujen arviointi nuorten, nuorisotoimijoiden ja palveluja rahoittavien tahojen vuoropuheluna nosti kuitenkin esille tarvetta suunnata palveluja uudestaan. Esille tulleet kehittämistarpeet ovat monentasoisia. Tarkastelu voidaan aloittaa suurista linjoista. Eräänä palvelujen onnistumisen edellytyksenä on ajan tasalla oleva valtakunnan tason säädös-ohjaus-rahoitus-järjestelmä. Nuorisotyön palveluilta kuitenkin puuttuu toimintaa tulevaisuuden valossa suuntaava kehittämisen strategia, jossa erilaiset nuorten tarpeet ja palvelujen tarjoutumisen toimintaympäristöt huomioidaan kokonaisvaltaisesti ja suhteessa toisiinsa. Tehokkaat palvelujatkumot esimerkiksi verkosta fyysiseen toimintaympäristöön ovat tärkeitä tilanteissa, joissa nuori on saatu keskusteluyhteyteen, mutta verkossa ei voida auttaa pidemmälle. Kehittämistarve paikantui erityisesti palveluohjauksen onnistumista tukevien välineiden kapea-alaisuuteen – tarvitaan muitakin menettelytapoja kuin lastensuojeluilmoitus, kuten sujuvia toimintamalleja etsivän nuorisotyön kanssa. Yhteistyötä fyysisen ja digitaalisen toimintaympäristön rajapinnalla haittaa myös verkkopalvelujen olemassaolosta ja niissä tarjottavasta kohtaamisen laadusta vallitseva epätietoisuus kasvokkain nuoria ohjaavien keskuudessa. Nuorisoalan toimijoiden tietoisuutta verkkopalveluista olisi tarpeen edistää systemaattisesti myös erilaisin ylhäältä alas käytettävissä olevin keinoin. Tällä hetkellä näyttää siltä, ettei toimijoille ole annettu riittävästi tukea palveluketjujen menestykselliseen rakentamiseen eri ympäristöjen välillä.

Arviointi nosti esille puutteet verkkopalvelujen maantieteellisiä rajoja leikkaavan luonteen huomioimisessa esimerkiksi nuorisolaissa ja Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittä-

tämisohjelmassa. Ymmärrystä paikallisuuden ja valtakunnallisuuden vuorovaikutteisista yhdistelmistä palvelujen tuotannossa tuleekin lisätä. Sen sijaan että paikallinen tuottaa paikallista, voi se verkossa tuottaa valtakunnallista ja toisin päin. Ennen palvelujen rahoittamista on strategisella tasolla ensin mietittävä, mikä on kussakin palvelussa paikallisuuden tai valtakunnallisuuden tuoma lisäarvo. Samaan aikaan tulisi tutkia mahdollisuutta nuorisotyön profiloitumiselle nuorten ohjauksessa tahona, joka ei ole riippuvainen nuorten asuinkunnasta. Tämä olisi mahdollista toteuttaa sekä fyysisessä ympäristössä että verkossa tarjottavien palvelujen osalta.

Esille tuli myös verkkopalvelujen rahoituksen kehittämistarpeita suuntaan, jossa palvelukentän kynnyksiä vähennettäisiin lisäämällä vuorovaikutteisten palvelujen ympärivuorokautista saatavuutta useissa erilaisissa verkkoyhteisöissä sekä palvelujen kielivalikoimaa. Puutetta oli myös palvelukuvausten ja verkko-osoitteiden koosteita koskien julkisesti rahoitettuja palveluja. Niiden avulla helpotettaisiin nuorten ohjaamista palveluiden piiriin ja toimijoiden välistä yhteistyötä niiden kehittämisessä. Eettisten ohjeistusten ja niiden pohjalta luotujen toimintatapojen toimivuutta tulisi säännöllisesti tarkastella yhdessä nuorten kanssa. Nuorilla ei tällä hetkellä esimerkiksi ole mahdollisuutta tunnistaa verkossa palveluja tarjoavien tahojen luotettavuutta.

Arvioinnin aikana esille tulleista kehittämistarpeista monet ovat toteutettavissa yksittäisten palvelutarjoajien toimesta jo sellaisenaan. Yksi tällainen asia oli nuorten peräänkuuluttama nuorisotyöntekijöiden läsnäolon monikanavaisuus. Sen lisäksi, että nuoret toivoivat työntekijöiden lisäävän läsnäoloaan erilaisissa verkkoyhteisöissä, heitä toivottiin uusiin paikkoihin, kuten puistoon, myös fyysisessä toimintaympäristössä.

Yleisellä tasolla voidaan todeta, ettei arvioitujen palvelujen laatu kaikilta osiltaan vastannut nuorisotyön palvelulta odotettavaa tasoa. Laadun ylläpidossa tulisi jokaisen palvelun osalta jatkossa säännöllisesti hyödyntää itse-, vertais- ja asiantuntija-arviointeja. Itsenäisellä toimialalla tulee olla toimiva omavalvonta ja sen tueksi laaditut laatukriteeristöt. Nuorten palvelujen käytön erityispiirteiden takia nykyiset tarjolla olevat julkisten palvelujen kriteeristöt eivät sellaisenaan ole nuorisotyölle sopivia. Toisaalta hyvän pohjan nuorisotyön laatukriteerien kehittämiseksi antaa kaupunkimaisten kuntien yhteistyönä kehittämät niin sanotut nuorisotyön auditointikriteeristöt.

Mitä tulee nuorisotyölle suositeltaviin tunnuslukuihin, suositellaan kävijämääriä kuvaavien lukujen ja niihin liittyvien sanallisten kuvausten rinnalla jatkossa käytettäväksi palvelua koskevan esteettömyyskartoituksen tuloksia sekä selostus, millaisiin toimiin kartoituksen pohjalta on ryhdytty. Erityisen tärkeitä kyseiset kartoitukset olisivat niissä fyysisen ja digitaalisen toimintaympäristön palveluissa, joita palvelutarjoajan puolelta pidetään avoimina ja matalakynnyksinä. Kartoituksen lähtökohdissa huomioitaisiin nuorten tapa käyttää palveluja, nuorisotyön erityisluonne, toimintaympäristön piirteet sekä fyysisen ja digitaalisen toimintaympäristön rajapinnan tuomat haasteet palveluketjujen toimimisen kannalta.

Asiakastytyväisyyttä tulisi jatkossa selvittää yhtenäisellä kyselypohjalla koskien kaikkia nuorisotyön palveluja. Paikallistasolla toteutettujen kyselyjen tuloksia tulisi käyttää yhtenä nuorten vapaa-aikaan liittyvänä, nuorten hyvinvointia mahdollistavia tekijöitä koskevana indikaattorina kuntien hyvinvointikertomuksissa. Paikallisesti kerätyistä tuloksista olisi

mahdollista koota myös valtakunnallinen nuorten tyytyväisyyttä nuorisotyöhön peruspalveluna kuvaava luku. Kyseinen tunnusluku olisi sellaisenaan hyödynnettävissä myös kansallisena nuorten hyvinvointi-indikaattorina.

Asiakastyytyväisyyden lisäksi tulisi tarkastella nuorisotyön palvelujen vastaavuutta nuorten tarpeisiin. Vastaavuudessa huomioidaan palvelujen saavutettavuutta, käytettävyyttä ja sisällön laatua suhteessa nuorten tarpeisiin tuoden samalla esille asioita, joita palveluissa ei vielä ole osattu huomioida. Tämän tyyppisen arvioinnin toteuttamiseen tarvitaan eri tahojen dialogia mahdollistavia vuorovaikutteisen arvioinnin menetelmiä, kuten *deliberatiivista keskustelupäivää*. Vastaavuutta koskevaa tunnuslukua voidaan raportoida niin nuorten, nuorisotyön toimijoiden ja monialaisten ryhmien kuin luottamushenkilöidenkin arvioimina vastaavuuslukuina. Erot esimerkiksi nuorten ja päätöksentekijöiden välisissä luvuissa kertoisivat samalla tarpeesta huomioida nykyistä enemmän nuorten näkemyksiä suunnittelun ja päätöksenteon pohjana. Myös tätä lukua voidaan hyödyntää kuvattaessa nuorisotyötä peruspalveluna sekä hyvinvointi-indikaattorina.

Vuorovaikutteisten palveluarviointien säännöllistä toteuttamista varten suositellaan nuorisolaissa säädettäväksi, että nuorisopalvelut, nuorisovaltuusto ja monialainen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto järjestävät säännöllisesti kunta- tai asuinalueitasoisia vuorovaikutteisia kuulemisia nuorisotyön palvelujen vastaavuudesta nuorten tarpeisiin. Myös valtakunnan tasoisesti saatavilla olevista palveluista olisi tärkeää järjestää vastaavantyyppisiä arviointeja. Kuten edellisessä kohdassa mainittiin, tilaisuuksien anti voitaisiin huomioida moniäänisenä tietopohjana niin paikallisissa kuin myös valtakunnallisissa hyvinvointisuunnitelmissa, kehittämissuunnitelmissa sekä peruspalvelujen tilaa kuvaavissa raporteissa.

Toteutettu lähipalvelujen arviointi toi esille uutta ymmärrystä monialaisen yhteistyön arvioinnista. Yhteistyön merkitystä palvelujen kehittämisessä voidaan todentaa monialaisen ryhmän tai verkoston toimintakykyä arvioimalla. Kyseessä olisi eri osatekijöistä laskettava tunnusluku, jolla havainnollistetaan ryhmän tai verkoston kykyä tuottaa toisaalta laadukkaita havaintoja nuorten hyvinvoinnin tukemisen tarpeesta sekä kyvykkyyttä toteuttaa toimenpiteitä, kuten esimerkiksi harrasteaktiviteettien yhdenvertaista tarjoutumista edistäviä toimia. Toimintakyvyn edellytyksinä voidaan pitää ryhmän kytkeytymistä kunnan päätöksentekoon (esimerkiksi hyvinvointisuunnitelmien valmisteluun), nuorisotyölle asetettuihin tavoitteisiin sekä nuorisotyön toimijoihin ja nuoriin. Toimintakyvyn arvioinnissa huomioidaan myös ryhmän ja verkoston toiminnan koordinointiin varattujen resurssien riittävyys, ryhmän tavoitteiden ja tehtäväkuvan selkeys sekä suunnittelun tietopohjan moniäänisyys laadukkaita toimia mahdollistamassa. Monialaisen työn vaikuttavuutta arvioitaessa taas viitattaisiin esimerkiksi tehtyjen toimenpiteiden relevanttiuteen ja kestävyteen.

Nuorisotyön vaikutusten ja vaikuttavuuden arvioinnissa on tarvetta siirtää painopistettä tuotoksia, kuten kävijämääriä tai tilaisuuksia laskevasta ja mahdollisia vaikutuksia spekuloidusta raportoinnista laadukkaaseen vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointiin ja todentamiseen. Aineistona tuossa työssä voidaan käyttää haastatteluja, kyselyjä, vuorovaikutteisissa arvioinneissa tuotettua materiaalia, näytteitä palvelutilanteista sekä tarinallista arviointia.

Nuorisotyön vaikutusten ja vaikuttavuuden arvioinnissa palveluiden merkitystä ei

myöskään tulisi arvioida, kuten yleensä tehdään, vain yksittäisten nuorten kehittymisen näkökulmasta, vaan myös ryhmien, yhteisöjen ja yhteiskunnan vastavuoroisena positiivisen kehittymisen kumuloijana. Haasteena jatkossa onkin erityisesti löytää tapoja, joilla nuorisotyön arvoa voidaan kuvata sen mahdollistaman positiivisen kasvun kautta, nykyisen vallalla olevan haittojen (esimerkiksi nuorisorikollisuuden) vähentymisen esilletuonnin sijaan. Lisäksi nuorisotyön vaikutuksia sekä niiden merkittävyyttä ja pysyvyyttä nuorten, ryhmien ja yhteisöjen elämäntapaan tulisi pyrkiä todentamaan myös pidemmällä aikavälillä useiden vuosien seurannalla. Näkyväksi tulisi tehdä erilaisten kasvatuksen prosessien tulosten todentamisen lisäksi myös ne toimet, joita on tehty harrastus- ja vaikutusmahdollisuuksien nuorille tarjoutumisen yhdenvertaistumisen eteen.

Vasta edellä mainittuihin arvioinnin kehittämishaasteisiin vastaamalla päästään tasolle, jossa toimiala kykenee vastaamaan kiihtyvällä tahdilla esitettäviin kysymyksiin nuorisotyön ja sen palvelujen tarkoituksesta ja tarpeellisuudesta niin kunta-, järjestö- kuin valtakunnallisen päätöksenteon tasolla. Tehtävän haasteellisuuden vuoksi suositellaan avoimen nuorisotyön arvioinnin kehittämistä aluksi sellaisen tutkijajohtaisen arvioinnin järjestelyllä, jossa tietty määrä kuntien ja järjestöjen tuottamia nuorisotyön palveluja arvioidaan vuosittain rotaatioperiaatteella huolehtien samalla myös palvelujen vaikuttavuuden kehityksen jatkoseurannasta tietyn otoksen osalta.

3 KOHDENNETUN NUORISOTYÖN ARVIOINNIN KEHITTÄMINEN

Osatutkimuksen toteuttaminen, aineisto ja kehittämistyö

Anne Puuronen

Tässä tutkimuksen osassa on tarkasteltu kohdennetun nuorisotyön arviointikriteerien kehittämistä. Miten kohdennetun nuorisotyön arviointia tulisi toteuttaa, jotta se onnistuisi kuvaamaan juuri kohdennetulle nuorisotyölle tunnusomaista toimintaa ja sille asetettuja tavoitteita? Ensisijainen kysymys on, mitä tulee asettaa arvioinnin kohteeksi, jotta kohdennetun nuorisotyön vaikutuksista ja vaikuttavuudesta voidaan sanoa jotain. Mikä kohdennetussa nuorisotyössä vaikuttaa ja miten?

Osion ensimmäisessä luvussa kohdennetun nuorisotyön nuoria ja tehtäväkenttää tarkastellaan työmuodon sisältä tuotettuna määrittelytyönä. Tämä määrittelytyö haastaa liikkeeseen koko nuorisotyöalaa koskevan määrittelyn: työmuodon sisältä ei löydy yksimielisesti jaettua vastausta siihen, minkälaisia palveluita pidetään kohdennettuna nuorisotyönä. Sen sijaan toimijälähtöisessä määrittelyssä korostui perusnuorisotyön piirteiden näkeminen erityisnuorisotyön sisällä ja päinvastoin, erityisnuorisotyön mahdollisuuksien näkeminen perusnuorisotyössä. Tarkastelussa pyritään hahmottamaan koko alaa yhdistäviä nuorisotyöllisiä tavoitteita ja tulevaisuuden suuntia kohdennetun nuorisotyön näkökulmasta.

Osion toisessa luvussa selvitetään, miten toiminnan arviointia nykyisin kohdennetussa nuorisotyössä tehdään, minkälaisin arviointimenetelmin ja mihin tarpeeseen. Minkälaista vaikuttavuustietoa toiminnan arviointi tällöin nostaa kohdennetusta nuorisotyöstä esille, jääkö arviointiin katvealueita tai kehittämiskohteita? Osassa konstruoidaan kentän toimijoiden suhdetta nuorisotyön arviointiin yleensä ja pyritään saamaan ote käytännön haasteista, joita arviointien tekeminen arjen työssä nostaa esiin. Tarkasteltavana ovat muun muassa kannanotot siitä, miten asiakasprosessin arviointi kohdennetussa nuorisotyössä tulisi toteuttaa ja miten se on suhteessa vaikuttavuustiedon esille nostamiseen.

Osion kolmannessa luvussa tuodaan ensin esille painopiste-ehdotuksia kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuusarvioinnin kehittämiseen. Kohdennetun nuorisotyön arviointitapoja tulee kehittää sen erityispiirteitä huomioiden. Avainkysymys on siis, minkälainen nuorisotyöllistä toimintaa koskeva tieto kuvaa kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuutta? Kohdennetussa nuorisotyössä huomio kiinnittyi erityisesti kolmeen piirteeseen, jotka liittyvät toiminnan tavoitteenasetteluun ja työmuodon vaikuttavuuden arvioinnin kehittämiseen. Nämä piirteet ovat a) että nuoren asiakasprosessi perustuu nuoren vapaaehtoisuudelle, b) että työn tavoitteellisuus määritellään paikallisella tasolla ja c) että kohdennettu nuorisotyö toteutuu monitahoisena vuorovaikutustyönä myös

muulloin kuin nuoren vapaa-aikana ja myös muissa kuin nuorisotyön omissa ympäristöissä. Kaikki kolme ovat piirteitä, jotka ovat tunnistettavissa myös muista nuorisotyön työmuodoista, mutta jotka tulevat kohdennetussa nuorisotyössä esille muita työmuotoja määrittävämmiin.

Näiden erityispiirteiden yhteydessä osion kolmannessa luvussa käydään keskustelua arvioinnin yhteismitallisuudesta. Jos arvioinnin kohde ja sen onnistuneisuuden kriteerit saadaan määriteltyä yhdessä kontekstissa, missä määrin ne ovat yhteismitallisia myös toisessa kontekstissa? Kun kohdennetun työn toiminnan laadulle asetuvat tavoitteet vaihtelevat kunnittain, onko tavoitteiden välinen yhtenäistäminen mahdollista? Kysymys on samalla tarkoituksenmukaisten arviointikäytäntöjen ja -menetelmien selvittämisestä. Mitä tulee mitata ja miten, jotta arviointitapa ilmentäisi kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuutta? Tämänkaltaista vaikutusten ja vaikuttavuuden esille nostamista mallinnetaan osion neljännessä luvussa esiteltävässä kohdennetun nuorisotyön monitaho-arviointimallissa.

Tutkimustehtävän avaamisessa on hyödynnetty arviointitutkimuksen peruslähtökohtia (ks. esim. Robson 2001; Patton 2002; Virtanen 2007). Tarkasteltavina ovat esimerkiksi kysymykset, kenelle arviointia tehdään, mitä täsmälleen ottaen ollaan arvioimassa, miten arviointi kannattaa kohdistaa ja erityisesti *minkälaiseen tavoitteiden määrittelyyn arviointien tekeminen liitetään*. Arviointitutkimuksen sisällä esitettyjä kysymyksiä voidaan käyttää jäsentämään kohdennetun nuorisotyön (ja nuorisotoimialan) arviointia koskevaa keskustelua sen palveluiden tehokkuudesta ja toiminnan laadun osoittamisesta. (Cederlöf 1999; Siurala 2014). Osatutkimuksessa tarkastellaan niin ikään päähankkeen koko nuorisotyön määrittelyyn liittyvää kysymystä perusnuorisotyön ja erityisnuorisotyön suhteesta.

Hankkeessa yhteisesti jaettuna lähtökohtana oli, että nuorisotyön tavoitteiden määrittelyssä tulisi pyrkiä dialogiin ja tasapainoiluun eri intressitahojen, kuten nuorten, nuorisotyöntekijöiden, vanhempien ja päätöksentekijöiden kesken. Tutkimusrajauksellisista syistä kohdennetun nuorisotyön arvioinnin tavoitteiden asettajiksi ja arviointitiedon hyödyntäjiksi nähdään tässä osaprosessissa kaksi eri intressitahoa. Niitä ovat toisaalta nuorisotyöalan toimijat ja toisaalta kohdennetun nuorisotyön lainsäädännöllisestä ja hallinnollisesta hyödyntämisestä kiinnostuneet virkamiehet ja poliittiset toimijat. Tarkastelujen tarkoituksenmukaisuus ja hyödyntämispotentiaali toteutetaan osiossa näiden tahojen intressejä kuunnellen. Osion tavoitteena on nuorisotyön toimijoiden itsemäärittelyn näkökulmasta edistää nuorisotyöalan määrittelytyötä. Määrittelytyön pyrkimyksenä on ottaa huomioon toimialan virkamiesjohtamista ja kunnan hallinnollisia linjauksia ja kiinnittyä sekä nuorisolautakunnan ja kunnanvaltuuston poliittisiin päätöksentekoprosesseihin että alan strategiseen ja lakisäätöiseen valtakunnalliseen johtamiseen.

Tarkoitusta varten osatutkimuksessa rakennettiin kohdennetun nuorisotyön *tunnusluvullistamista*, tunnuslukujen kehittämistä ja työmuodon määrittelyä edistävä arviointi- ja kehittämisprosessi yhdessä kohdennetussa nuorisotyössä toimivien kanssa. Aineisto kerättiin alan toimijoilta, joiden nykyiseen toimenkuvaan kuuluu kohdennetun nuorisotyön arviointi ja joiden voidaan olettaa sekä käytännön työtehtävissään että raportointivastuussaan tarvitsevan tietoa työmuotonsa vaikuttavuudesta. Tämä monitaho-arviointiasetelmaa hyödyntävä kehittämissuunnitelma on rakennettu kaksiosaiseksi prosessiksi: Ensiksi tavoitteellistettiin toiminnan arviointia toisaalta nuorten intressien

ja toisaalta nuorisotyöntekijöiden ja heidän yhteistyökumppaneittensa intressien kautta. Toiseksi toiminnan arviointia tavoitteellistettiin yhteiskunta- ja tulosarviointiperustaisten intressien kautta.

Suhteessa hallinnollisiin toimijoihin ja poliittisiin päättäjiin osaprosessin tavoitteena on lisätä *kriittisesti* näille tahoille kuuluvien tietoa ja ymmärrystä kohdennetun nuorisotyön sisältä tulevista arvioinnin tavoitteista sen a) määrittelyä edistävästä näkökulmasta ja b) tilintekovastuuta osoittavasta näkökulmasta. Minkälaisena tarkasteltavana oleva asia (tässä osaprosessissa kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuuden arviointi) toimijalähtöisesti nähdään ja mikä tässä ammatillisesti rakentuvassa näkemyksessä mahdollisesti edistää tai estää kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuuden arviointia? Tutkimus, jossa aineistojen ja erilaisten näkökulmien huomioonottaminen rakentuu *emic*-perustaisesti (tässä nuorisotyöntekijöiden itseymmärryksestä käsin), ei tarkoita, että sitä koskevat tutkimustulkinnat kriittikömmästi toistaisivat *emic*-tason näkemyksen (vrt. Siurala 2013). Tämän luvun tarkoituksena on osoittaa, mitä hyötyä kohdennetusta nuorisotyöstä on nuorille, nuorisotyöntekijöille ja päätöksentekijöille.

Seuraavassa esitellään osiota koskeva tutkimusaineiston keruu ja kohdennetussa nuorisotyössä toimivien kanssa yhteisesti rakennettu arviointi- ja kehittämistyöprosessi toimintamuodon vaikutusten ja vaikuttavuuden kuvaamiseksi.

KYSELY KOHDENNETUSSA NUORISOTYÖSSÄ KÄYTETTÄVISTÄ ARVIOINTIMENETELMISTÄ

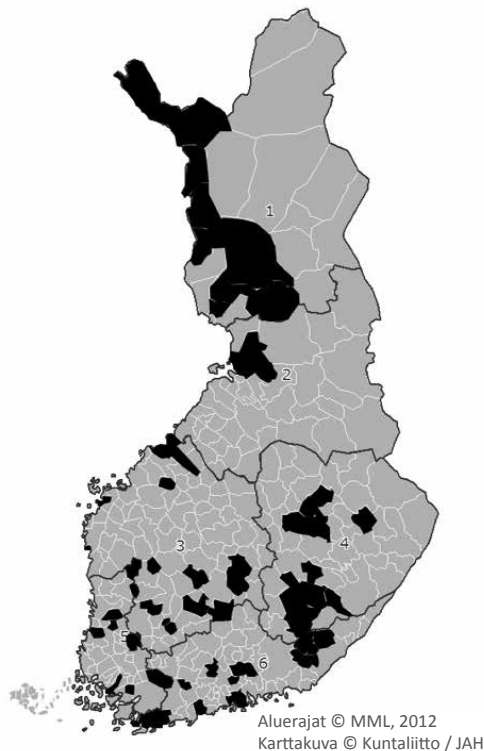
Nuorisotyön arvioinnin toimijalähtöisten kehittämisajatusten selvittäminen käynnistettiin osiossa Webropol-kyselyllä: *Valtakunnallinen kohdennetussa nuorisotyössä käytettävien arviointimenetelmien kartoitus – Kysely kohdennettua nuorisotyötä tekeville ja sitä koordinoiville* (ks. liite 5). Kysely lähetettiin Aluehallintovirastojen (AVI) kautta Suomen kaikkien kuntien nuorisotoimille. Kyselyyn vastaamisaika oli kolme viikkoa aikavälillä 23.5.–13.6.2014. Tämän lisäksi kysely lähetettiin Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus Koordinaatin kautta kohdennetusti Nuorten tieto- ja neuvontapalveluille, joissa vastaamisaika kyselyyn oli 2.6.–20.6.2014. Kysely oli suunnattu tahoille, jotka tekevät kohdennettua nuorisotyötä opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisoyksikön asettamassa sosiaalisen vahvistamisen palvelukokonaisuudessa, johon kuuluvat etsivä nuorisotyö, nuorten työpajatoiminta ja Nuotta-valmennus.⁷⁹ Kysely oli tarkoitettu vastaajille, jotka tekevät kohdennettua nuorisotyötä käytännön työssään tai vastaavat siitä koordinaattori-

79 Etsivä nuorisotyö määritellään erityisnuorisotyöksi, jossa työn tavoitteena on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Nuorten työpajatoiminta sijoittuu julkisen sektorin palvelukokonaisuudessa sosiaalialan palveluiden ja avoimien koulutus- ja työmarkkinoiden välimaastoon. Työpajatoiminnan tavoitteena on tukea nuoren elämäntaitoja, sosiaalista vahvistumista, omatahtista yhteisöllistä kasvua ja tekemällä oppimista. Nuotta-valmennusta järjestetään yhdeksässä valtakunnallisessa nuorisokeskuksessa. Nuotta-valmennuksen tavoitteena on tukea nuoren arjenhallintaa ja auttaa nuorta saamaan ohjat käsiinsä. (Ks. esim. Nuorisolaki 693/2010/7b§; Sova-esite 2014; SNK 2015; Kauppi, Seppälä & Nykänen 2013.)

tai esimiestehtävissään.⁸⁰ Kyselyssä kysyttiin ensin kohdennetun nuorisotyön toiminnan muotoja ja niille asetettuja tavoitteita. Tämän jälkeen kyselyssä kysyttiin tietoa nykyisin käytössä olevista menetelmistä, joilla kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuutta arvioidaan. Lopuksi kysyttiin kohdennettua nuorisotyötä tekeviltä kehittämisajatuksia siitä, miten oman työn vaikuttavuutta voitaisiin mitata.

Kyselyyn tuli määräaikaan mennessä yhteensä vastauksia 51. Näistä 49 oli kunnista tulleita ja yksi yhdistyksestä tullut vastaus. Kyselyyn vastanneet kunnat muodostavat tuloksista harvapiikkisen valtakunnallisen haravan (ks. kuvio 4). Kyselyvastausten määrällistä edustavuutta lisää kyselyyn vastaamattomien kuntien osallistuminen osiossa järjestetyille alueellisille kehittämispäiville, joista lisää myöhemmin tässä luvussa. Kyselyyn vastaamattomia kuntia oli kehittämispäivillä mukana 31. Yhteensä tutkimusosiossa oli mukana 80 kuntaa tuomassa esille arvioinnin kehittämisajatuksia kohdennetussa nuorisotyössä. Tämä vastaa vajaata kolmasosaa Suomen kuntien nuorisotoimista.

Kuvio 4. Kohdennetun nuorisotyön arviointi -kyselyyn vastanneet kunnat, n=49. (Kartta: Essi Helin 2015.)

80 Yksittäiset vastaajat tai organisaatiot olivat kyselystä vastaavan tutkijan ja tutkimusavustajan nähtävissä. Kyselyn tulosten ja raportoinnin yhteydessä yksittäiset vastaajat eivät tule tunnistettavasti esiin. Yhteystietoja käytettiin tahojen kutsumiseen hankkeen tilaisuuksiin, joissa käsiteltiin kohdennettua nuorisotyötä. Osa vastaajista antoi luvan yhteystietojen käyttöön kehittämistyössä myös jatkossa.

Kuntavastausten suhteellisen vähyden vuoksi niitä ei tarkastella osiossa ensisijaisesti määrällisesti vaan niin kutsutun välineellisen tapaustutkimuksen (*instrumental case study*) mukaisesti. Välineellisellä tapaustutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, jossa tiettyyn tapaukseen (tässä kohdennettu nuorisotyön vaikuttavuusarviointi) keskittymällä lisätään jotain ilmiötä koskevaa tietoa (Stake 1994, 237). Välineellinen ote tulee käytettävästä tutkimustavasta, tässä tapauksessa kyselystä sen sijaan, että kohdetta tutkittaisiin esimerkiksi suoraan havainnoimalla tai tässä tapauksessa, että kyselyä olisi analysoitu sille ominaisesti vain määrällisesti. Tutkimusasetelmassa kyselyvastaukset kertovat eri kunnissa moninaisesti tehtävästä kohdennetusta nuorisotyöstä edustavasti. Kyselyyn vastanneet kunnat edustavat kattavasti eri kuntakokoja, joissa asukasluku on reilusta 1000 asukkaasta yli 200 000 asukkaan kuntiin. Vastanneiden kuntien mukana on siten pieniä, keskiuuria, suuria kuntia ja kuntayhtymiä. Kyselyvastauksia käsitellään osiossa niin, että kohdennuksia tehdään kuntakoon ja kunnan maantieteellisen sijainnin mukaan.

KOHDENNETUN NUORISOTYÖN ARVIOINNIN KEHITTÄMISPÄIVÄT

Nuorisotyön arviointia ja alan vaikuttavuutta kuvaavien tunnuslukujen kehittämistä jatkettiin osiossa Aluehallintovirastojen (AVI)⁸¹ mukaisesti järjestetyillä kohdennetun nuorisotyön toimijoiden kehittämispäivillä. Kehittämispäivien tavoitteena oli saada esille toimijoiden näkemys siitä, minkälaista arviointia kohdennetut palvelut tarvitsevat eli nostaa kehittämisen kohteena olevassa toimintamuodossa työskentelevät keskiöön arviointia koskevan tiedon tuottamisessa.

Kehittämispäivät järjestettiin syksyn 2014 aikana yhteistyössä Pohjois-Suomen, Lounais-Suomen, Länsi- ja Sisä-Suomen, Itä-Suomen, Etelä-Suomen ja Lapin aluehallintovirastojen kanssa viidellä eri paikkakunnalla (Oulu, Turku, Pieksämäki, Hämeenlinna ja Rovaniemi). Kehittämispäivien yhteistyökumppaneina toimivat myös Oulun kaupungin Byströmin nuorten palvelut, Porin Työelämänpalvelut (TYP), Piennar-toiminta, Pieksämäen kaupunki ja Aseman lapset ry., Löytävä nuorisotyö ja Helsingin kaupunki. Näiden tahojen roolina kehittämispäivillä oli esittää esimerkkejä käytännön arviointikäytäntöjen kehittämistyöstä omien organisaatioidensa näkökulmista.

Kehittämispäivien kolmiosainen rakenne toistettiin kussakin tilaisuudessa samanlaisena. Ensimmäisessä osassa esitettiin osioon kuuluneen kyselyn tulokset ja tehtiin kohdennuksia kohdennetun nuorisotyön arviointia taustoittaviin kysymyksiin ja teemoihin. Arvioinnin kehittämistarve kytkettiin tutkimuksen taholta:

1) *arvioinnin hyödyntämiseen*: Mitä arviointi voi olla kohdennetussa nuorisotyössä ja miten sitä on mahdollista hyödyntää toiminnan parantamiseksi? Tarkoituksena on työkokemuksta ja arkijärkeä hyödyntäen miettiä, miten arvioinnin avulla työ voi saada hallitumpia piirteitä ja miten työn laatu paranisi. Miten arvioinnin avulla voidaan lisätä työn

81 Aluehallintovirastot ovat korvannet entiset Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY) vuoden 2014 alusta alkaen, jolloin muun muassa nuorisotoimeen kuuluvat tehtävät siirtyivät hoidettaviksi sen alle. (Ks. lisää Aluehallintovirasto, www.avi.fi.)

suunnitelmallisuutta, seurantaa ja katsoa toteutuiko suunnitelma? Tarkasteltavina oli siten toiminnan tavoitteiden määrittely, tavoitteiden toteuttaminen ja niiden toteutuminen.

2) *vaikuttavuusarviointiin*: Miten arviointi auttaa tekemään toimintaa näkyväksi? Tarkoituksena on pohtia, kuinka kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuus saadaan esille vahvasti käytännön toimintaan kiinnittyvän arvioinnin avulla ja

3) *arvioinnin kohteen määrittelemiseen*: Miten kohdennetut palvelut tulisi määritellä? Tarkoituksena on pohtia, mitä kohdennettu nuorisotyö on 2010-luvulla ja tulevaisuudessa.

Tämän jälkeen toiseksi vuorossa olivat arvioinnin kehittämistyön käytännön esimerkit yllä mainittujen yhteistyökumppaneiden esittäminä. Kehittämispäivän kolmannessa osassa toimijat keskittyivät työpajatyöskentelyssä oman työmuotonsa ja laajemmin nuorisotyön arvioinnin kehittämiseen. Työskentelyn tueksi osallistujille jaettiin tehtävämateriaali (ks. liite 6), jonka kautta huomiota kiinnitettiin muun muassa seuraaviin teemoihin.

- Kohdennettuja palveluita käyttävien nuorten ikähaitari
- Nuorisotyön määrittelyssä käytettävät käsitteet
- Toiminnan nimeäminen ammattilaisten itsemäärittelyn kautta
- Kohdennetun nuorisotyön tekeminen ja asema suhteessa Lastensuojelulain 12§ pykälään, jossa näkökulmana, miten kohdennettu työ määritellään kunnittain kunnan Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa?

Teemojen kautta kehittämispäivillä pyrittiin kirkastamaan kohdennetun nuorisotyön päätehtäviä ja niiden arviointia. Minkälaisista työn tuloksista tulee kertoa, että kohdennettujen palveluiden paikallinen vaikuttavuus saadaan näkyville? Mitä työn osa-alueita kohdennetun nuorisotyön arvioinnin tulee huomioida? Teemojen kautta keskusteltavana oli myös, miten kohdennettu työ määritellään kunnittain kunnan Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa. Onko se nimetty sinne? Tulevatko kohdennetun työn tarve, toiminnan sisällöt, painotukset ja laajuus sekä resursoinnin perustelut esille siinä kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta kertovalla tavalla? Pitkällä tähtäimellä arvioinnin kehittäminen ja kestävyuden varmistaminen kiinnitettiin kehittämispäivässä nuorisolain uudistamiseen.

Kohdennetun nuorisotyön määrittely

Työmuodon nimeämiskäytännöt

Osatutkimuksessa nousi esiin, että nimike kohdennettu nuorisotyö ei ole yleisessä käytössä kaikissa kuntien nuorisotoimissa. Mikäli nimike on käytössä, sen alle katsotaan kuuluvan nuorisotyöllistä toimintaa, jota aiemmin on kuvattu tai jota muissa nuorisotoimissa nykyisin kuvataan erityisnuorisotyö-nimikkeellä. Jälkimmäisessä kohdennettu nuorisotyö on usein nostettu päänimikkeeksi työlle, jonka alle nuorisotyön työmuodoista jäsennetään erityisnuorisotyö ja etsivä nuorisotyö. Vallitsevana tilanteena eri kuntien nuorisotoimissa on kuvata saman sisältöistä nuorisotyön työmuotoa eri nimikkeillä sekä erityisnuorisotyöksi että kohdennetuksi nuorisotyöksi. Tämän lisäksi työmuotoa kuvataan kohdennetuksi nuorisotyöksi, jonka alle sekä erityisnuorisotyö että etsivä nuorisotyö toisistaan eroavina erisisältöisinä työmuotoina nimetään. Käytäntö on epäyhtenäinen ja luo toimialan määrittelyyn epäselvyyttä.

Alalle opiskeleville kohdennetun nuorisotyön opetetaan tarkoittavan erityisnuorisotyötä. Tampereen yliopiston Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen perusopintojen ope-
tussuunnitelmassa (2014–2015) erityisnuorisotyön ala määritellään erityisnuorisotyön opintojakson sisältökuvauksessa seuraavasti: ”Opintojaksolla perehdytään kohdennetun/erityisnuorisotyön lähestymistapoihin ja viitekehukseen, työtä koskevaan tutkimustietoon sekä keskeisiin työmuotoihin: etsivä kenttätyö nuorten parissa, elämäkertatyö nuorten auttamisen välineenä, matalan kynnyksen palvelut, ammatillisuus kenttätyössä.” (Opetussuunnitelma, 2015.)

Erityisnuorisotyö tuli suomalaiseen nuorisotyöhön näkyvämmiin nuorisotyön työmuotoa kuvaavana nimikkeenä kaupungistumisen myötä 1960-luvulla niin sanotun jengityön yhteydessä. Seurakunnissa jengityöntekijöitä nimettiin erityisnuorisotyötä tekviksi 1940-luvun puolestavälistä lähtien. Vuonna 1972 perustettiin ensimmäinen erityisnuorisotyön virka Vantaalle. Kaupungistumisen lisäksi erityisnuorisotyön alkuaikojen yhteiskunnallisen taustana on Suomen ensimmäisen huumeaalto. Tuolloin erityisnuorisotyön kohderyhmänuorina olivat erilaisten liuottimien ja huumeaineiden käyttäjät. 1970-luvulta lähtien erityisnuorisotyön luonne muuntui enemmän yhdyskuntatyöksi, ja se profiloitui selkeämmin riskiolosuhteissa elävien nuorten tuen tarpeen mukaiseen auttamiseen. (Silvennoinen 2001; Kempainen 1999; Männikkö 2011.)⁸² Erityisnuorisotyö korostui nuorisotyön työmuotona uudelleen 1990-luvun laman aikana. Tällöin vahvistui projektimuotoinen työ nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi (Nieminen 2014, 57).

Tämän jälkeen erityisnuorisotyön voi nuorisotyön työmuotona nähdä vahvistuneen vuoden 2011 alusta alkaen, jolloin tuli voimaan laki nuorisolain muuttamisesta

82 Nykypäivän kohdennetun nuorisotyön (ymmärrettynä työotteeltaan yksilötyönä, pienryhmätoimintana, työparityönä, verkostotyönä ja jalkautuvana työnä) juuret ovat paikannettavissa norjalaiseen 1960-luvulla tehtyyn sosiaaliseen kenttätyöhön. (Ks. lisää Hjort 1995.)

(693/2010). Nuorisolakiin (72/2006) lisättiin monialaista yhteistyötä ja etsivää nuorisotyötä koskevat pykälät. Erityisesti etsivän nuorisotyön käyttöönotto voidaan nähdä panostuksena erityisnuorisotyön jatkumoon. Ylipäätään nuorisolaissa korostui sosiaalisen vahvistamisen näkökulma.

Missä määrin kohdennettu nuorisotyö 2010-luvulla tulee eri kunnissa paikallisesti ja alueellisesti määrittävässä nuorisotyössä ymmärretyksi erityisnuorisotyöksi? Tai missä määrin kohdennetun nuorisotyön katsotaan määrittävän sosiaalisen vahvistamisen näkökulman mukaisesti (vain) sosiaalisen vahvistamisen palvelukokonaisuuteen⁸³ kuuluvaksi? Aineistoanalyysin mukaan kyselyyn vastaajista

- a) 1/3 osaa näki sen sisällöllisesti vastaavan toimintaa, jollaisena erityisnuorisotyö määritellään ja eroavan perusnuorisotyöstä kohdentamalla kaikkien nuorten sijaan ryhmien ja yksilöiden kanssa tehtäväksi työksi.
- b) 1/3 osaa näki sen sisällöllisesti vastaavan toimintaa, jollaisena erityisnuorisotyö määritellään integroituneena perusnuorisotyöhön.
- c) 1/3 näki edellisen tavoin kohdennetun nuorisotyön toimivan samalla kentällä kuin perusnuorisotyö ilman sisällöllistä määrittelyeroa suhteessa perusnuorisotyöhön.

Näkemykset siitä, kuuluuko kohdennettu nuorisotyö sosiaalisen vahvistamisen palvelukokonaisuuden mukaiseen toimintakenttään, jakaantuivat kolmeen eri suuntaan. Ensimmäisen näkökannan mukaan kohdennettu nuorisotyö rinnastetaan työmuotona samankaltaiseksi kuin etsivä nuorisotyö tai se asettuu ajatuksellisesti etsivän työn rinnalle. Kohdennettu nuorisotyö määrittyy saman sisältöisenä sosiaalisen vahvistamisen palveluiden kanssa.

Toisessa näkökannassa korostuu, että työmuotoa ei lähtökohtaisesti tee kohdennetuksi työn ongelmalähtöisyys. Alla oleva aineistoesimerkki sanoittaa ammatillista käsitystä nuorisotyöllisestä toiminnasta, jonka lähtökohtana ja suuntaajana nähdään nuoren ongelmien sijaan nuoren valmiudet – niiden esiin nostaminen, kannattelemine ja edistäminen yhdessä nuoren kanssa. Tällöin kohdennettu nuorisotyö paikantuu osin samalle kentälle sosiaalisen vahvistamisen palveluiden kanssa, mutta toiminnan sisältöpainotus on sosiaalisen vahvistamisen palveluiden ongelma- ja tarvelähtöistä diskurssia laajempi:

Se [kohdennettu nuorisotyö] on yksilötyötä tai pienryhmätyötä, jollain lailla rajattua työtä ja siinä suunnattu sisältö. Ahaa oli meillä se, että se ei ole aina ongelmalähtöistä, esim. tyttötyö. On monia sisältöjä: maahanmuuttajasisältöistä, seksuaalivähemmistöille suunnattua, tytöille, pojille. Helposti ajatellaan, että olisi aina ongelmalähtöistä. (Turun kehittämisspäivä, 22.9.2014.)

Kolmannessa näkökannassa ero kohdennetun nuorisotyön ja sosiaalisen vahvistamisen palveluiden (sekä muiden nuorisotyön työmuotojen) välillä häviää lähes kokonaan. Kohdennettu nuorisotyö nähdään nuorisotyönä avoimen nuorisotyön kentällä:

83 Sosiaalisen vahvistamisen palvelukokonaisuuteen katsotaan nuorisotyön työmuodoista kuuluvan työpajatoiminta, Nuotta-valmennus ja etsivä työ (Nuorisolaki 693/2010/7b§).

Pohdimme ryhmässä sitä, että kohdennettu nuorisotyö voidaan nähdä laajasti. Mitä on kohdentamaton nuorisotyö? Meidän mielestä kaikki nuorisotyö on kohdennettua. Tulee olla nuoren tarve toiminnalle, myös kohdennetulle! Tapahtumatkin järjestetään tietyille ryhmälle. Laajennettuna näemme kohdennetun nuorisotyön määritelmän: Kaikki toiminnot nähdään olevan jollakin tavalla kohdennettuja. Laajasti ajatellen: nuorisotilatoiminta (toiminnot), tapahtumatoiminta, nuoren ääneen kuuleminen hänen määrittelemän verkoston kanssa, etsivä nuorisotyö, leiritoiminta, nuorisovaltuusto, koulunuorisotyö, joustava perusopetus, työpajatoiminta, hankkeet, Tyttöjen talo, Poikien talo, monikulttuurisuustalot, ap- ja ip-toiminta, katutyö, sovittelu. Mikä ei ole kohdennettua nuorisotyötä? Mikä on erityisryhmä, tätä pohdimme myös. (Rovaniemen kehittämispäivä, 6.10.2014.)

Kun painotetaan edellä esitettyjen aineistoanalyysien kahta viimeistä näkökulmaa, vaikuttaa siltä, että osa toimijoista katsoo kohdennetun nuorisotyön olevan jo nykyisin jossakin määrin ja tulevan tulevaisuudessa yhä enemmän sisällymään osaksi avointa nuorisotyötä. Tai osa toimijoista toivoo alan kehityksen etenevän tämän suuntaisesti. Tällä tarkoitetaan, ettei kohdennettua toimintaa suunnata kaikille nuorille, mutta kohdennetun nuorisotyön palvelut avoimen nuorisotyön sisälle integroituneina olisivat (nykyistä portaattomammin) kaikille nuorille saavutettavissa. Tämän tendenssin tulisi näkyä matalan kynnyksen tuen ja toiminnan tarjonnan lisääntymisenä nuorisotyön avoimen toiminnan sisällä, ilman jakoa erityiseen/korjaavaan ja avoimeen nuorisotyöhön.

Työmuodon kohderyhmäksi nähdään tässä näkökulmassa kaikki nuoret, mutta eri merkityksessä kuin perinteisesti avoimessa nuorisotyössä. Nuorisotyön tulevaisuutta pohtivassa kotimaisessa keskustelussa samantyyppisen avauksen esittää Tommi Laitio todetessaan, että ”eriarvoistumisen ottaminen vakavasti tarkoittaa sitä, että kaikille tarjottavaa avointa nuorisotyötä on uskallettava kehittää tavalla, jossa henkilökunnalla on mahdollisuuksia tarjota yksilötukea ryhmäprosessien sisällä” (Laitio 2014, 38). Asiasta uudelleen tarkemmin seuraavassa luvussa nuorisotyön preventiökäsityksen yhteydessä (ks. s. 129–131).

Työmuodon päätehtävät

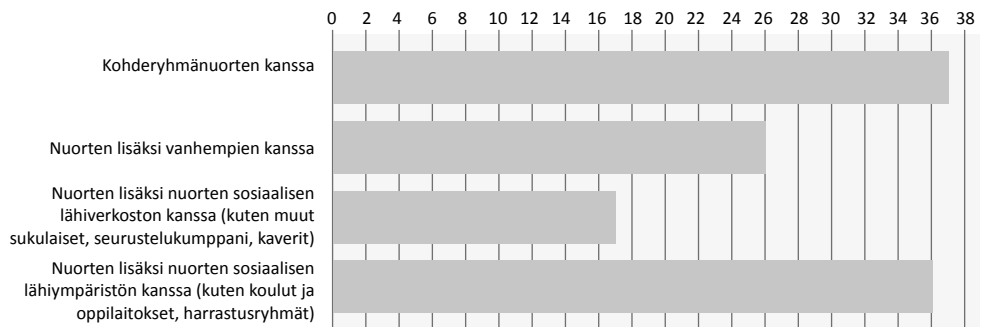
Nuorisotyön ohjaavaksi piirteeksi nostetaan usein nuoren kohtaaminen, minkä on nähty jäävän melko abstraktiksi tavaksi kuvata yhtä nuorisotyön keskeistä piirrettä (Siurala 2014, 25–26). Liiallisen abstraktiuden välttämiseksi tässä osatutkimuksessa nuorisotyöllinen nuoren kohtaaminen ymmärrettiin määrittelytyön välineeksi, jonka avulla pyrittiin jäsentämään kohdennetun nuorisotyön päätehtäviä. Nuoren kohtaamista käytettiin yhtenä kohdennetun nuorisotyön (ja laajemmin nuorisotyön eri työmuotojen) määrittelyn pääjäsentäjistä.

Nuorten maailma muuttuu ja nuorisotyön pitää muuttua, paitsi peruskuvio eli nuoren kohtaaminen. Se on aina ohjannut tätä työtä vuosia. Kuka hoitaa nuorten ja lasten palveluja yhteiskunnassa, nuoriso-ohjaajien lisäksi? Pitäisi lopettaa puhuminen erityisasiosta ja palata nuoren kohtaamiseen ja rohkeasti innostaa nuorta ja kertoa miten tärkeää nuoren kohtaaminen on yhteiskunnalle. (Opilaitoksille ja alan toimijoille suunnattu kehittämispäivä, Kuopio 28.10.2014.)

Miten nuoren kohtaaminen toteutuu kohdennetun nuorisotyön eri toiminta- ja oppimisympäristöissä ja mitä asioita ja muita toimijoita nuoren kohtaamisen kautta kohdataan? Mistä muodostuvat nuoren kohtaamisen laajempaa palvelujärjestelmää kuvaavat ”kasvot” kohdennetussa nuorisotyössä? Näin määriteltyä nuoren kohtaamista lähestyttiin toimijoille asetetun kehittämistehtävän kautta: mistä kohdennetun nuorisotyön palvelut koostuvat?

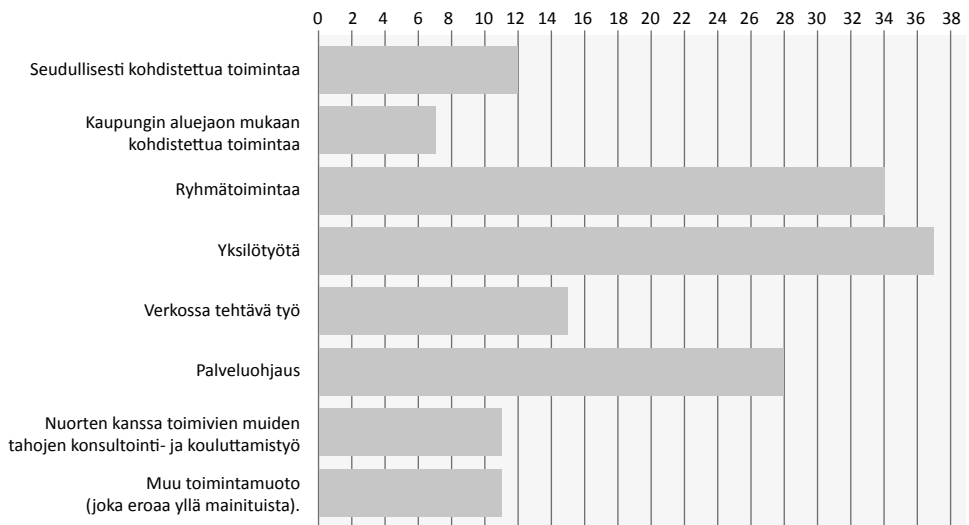
Kuviossa 5 tulevat esille ”kasvot” eli tahot, joiden kanssa kohdennettua nuorisotyötä tehdään. Kohdattavana on nuori ja tämän jälkeen koulu eli etsivä- tai erityisnuorisotyöpainotteinen kouluyhteistyö. Nuoren lisäksi toimintaan kuuluu työ vanhempien ja nuoren lähiverkoston kanssa.

Kuvio 5. Yhteistyömuotojen määrä nuoren ja hänen lähiverkostonsa kanssa kohdennetussa nuorisotyössä kyselyn mukaan.

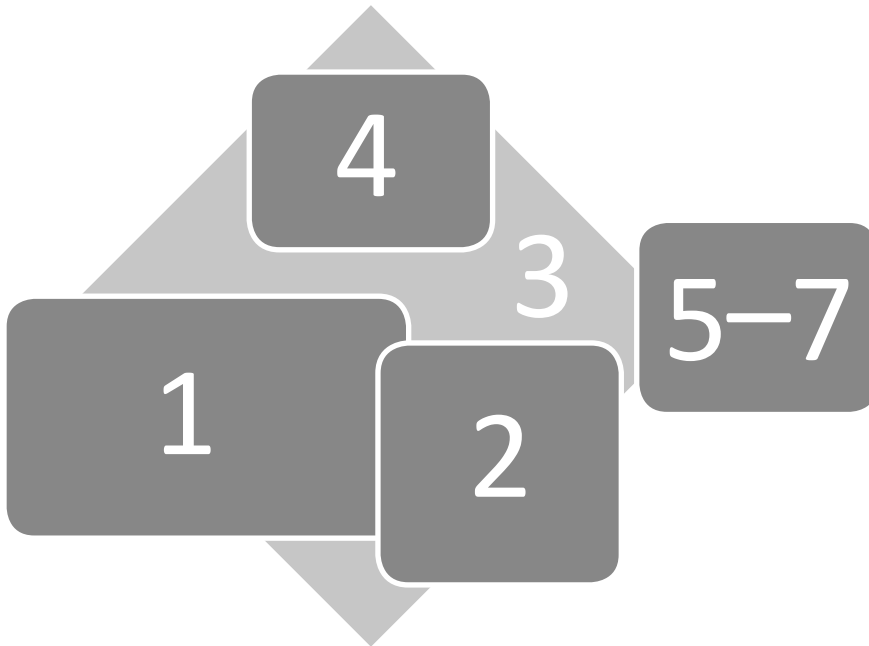
Kuviossa 6 tulee esille ”kohtaaminen”, se minkälaista työtä kohderyhmänuorten ja muiden yhteistyötahojen kanssa organisaatioissa tehdään kohdennetun nuorisotyön työmuodossa.

Kuvio 6. Kohdennetun nuorisotyön toiminnan muotoja kyselyn mukaan.

Kohdennetun nuorisotyön toiminnan muotoja ovat osatutkimuksen mukaan ensisijaisesti yksilötyö/henkilökohtainen tukitoiminta ja pienryhmätoiminta. Tämän jälkeen kohdennetun nuorisotyön toiminnan muodoiksi nousevat pääsääntöisesti palveluohjaus, verkkonuorisotyö eli työ sähköisessä mediassa, paikallisesti toteutettava jalkautuva katutyö sekä alueellisesti ja/tai seudullisesti toteutettava verkostotyö. Kohdassa muu toiminnan muoto nousivat esille muun muassa ennaltaehkäisevä päihdekasvatus ja nuorten päihteiden käytön vähentämiseen tähtäävä korjaava työ. Lopuksi mainitaan nuorisotilatyön erilaiset viikonloppuun ja loma-ajoille sijoittuvat leirit ja retket. Säännöllisen toiminnan lisäksi kohdennetussa nuorisotyössä toteutetaan usein erilaisia projekteja.⁸⁴ Työmuodon päätteitä koskevan määrittelytyön yhtenä ulottuvuutena osatutkimuksessa käytettiin toimijalähtöistä määrittelyä kohdennetun nuorisotyön tehtäväalueista. Tehtäväalueita jaennettiin työmuotoon kuuluvien päättehtävien ja päättehtäviä tukevan toiminnan määrittämisen kautta (ks. kuvio 7).

Kuvio 7. Kohdennetun nuorisotyön päättehtävät ja niitä tukeva toiminta.

84 Erityisnuorisotyötä toteuttavat kuntien nuorisotoimien rinnalla myös seurakunnat ja järjestöt. Sami Ojalan mukaan kirkon erityisnuorisotyötä kuvataan etsiväksi, kohtaavaksi ja läsnäolevaksi työksi, ”jossa toimitaan yhdessä niiden lasten, nuorten ja perheiden kanssa, jotka tarvitsevat elämässään erityistä tukea”. Samoin kuin kuntien erityisnuorisotyö, kirkon nuorisotyö kohdistuu nuoriin yksilöinä ja pienryhminä. Työmuotoina kirkon erityisnuorisotyössä ovat yksilötyö, pienryhmätoiminta kuten leiri- ja retkityö, vankila- ja kriminaalityö, yökahvilatoiminta, lastensuojeluun liittyvä yhteistyö, erityisnuorisotyöpainotteinen kouluyhteistyö sekä erilaisiin tapahtumiin osallistuminen. (Ojala 2011.)

Kohdennetun nuorisotyön päätehtäviin esitetään kuvion 7 mukaan kuuluvan:

1) Nuoren tarpeen mukainen nuorisotyö, jota jäsentää: a) Ohjaus, tuki ja valmennus yksilötyön, pienryhmätoiminnan ja verkkotyön kontekstissa, b) moniammatillinen palveluohjaus, c) työ nuoren lähiverkoston kuuluvien kanssa ja d) yhteistyö yhdistysten, järjestöjen ja seurakunnan nuorisotyön kanssa. Laajaa keskustelua herätti kohta 1c: yhteistyö nuoren lähiverkoston kuuluvien kanssa. Nuorten kanssa tehtävän työn lisäksi nuoren vanhempien, ystävien ja seurustelukumppaneiden huomioiminen nähtiin keskeiseksi nuoren tilanteen edistämisen kannalta. Toimijat korostivat myös 1d-kohtaa, yhteistyötä yhdistysten, järjestöjen ja seurakunnan nuorisotyön kanssa. Kolmannen sektorin kanssa tehtävä yhteistyö on keskeisessä asemassa kohdennetun nuorisotyön kunnallisessa toimintaympäristössä. Sen roolin nähdään vahvistuneen entisestään viimeisten viiden vuoden aikana. Kolmannen sektorin toimijoiden asema julkishallinnollisen nuorisotyön yhteistyökumppanina tulisi saada näkyvämmiin esille.

2) Monialainen yhteistyö, jota jäsentävät a) sote-palvelut, te-toimisto, poliisi ja b) koulu- ja oppilaitosyhteistyö.

3) Suunnittelu, arviointi ja kehittäminen -kokonaisuus sijoittuu tehtäväkenttien painotuksissa kolmanneksi tärkeimmäksi. Se on kaikkiin päätehtäviin sisään rakentunut ja myös päätehtäviä tukevaan toimintaan (kuvion 4 kohdat 5–7) kuuluva, ei niistä irrallaan toteutettava erillinen tehtävä. Neljänneksi päätehtäväksi sijoittuu:

4) Alueellinen ja seudullinen yhteistyö. Sen katsottiin erityisesti 2010-luvun nuorisotyössä lisänneen merkittävyyttään. Tämä tuli esille sekä harvaan asuttujen alueiden että tiheisiin asutuskeskuksiin paikantuvien kuntien näkökulmissa.

Kohdennetun nuorisotyön päätehtäviä tukevaan toimintaan esitetään kuuluvan **5) Koulutus ja tutkimus 6) Tuki ja ohjaus työhön** sekä **7) Edunvalvonta ja vaikuttaminen.**

Kohdennetun nuorisotyön määrittelyksi oli toimijoiden itsemäärittelyä analysoimalla nostettavissa seuraava tiivistys. Kyselyn ja kehittämispäiväkierroksen pohjalta kohdennettu nuorisotyö (*nuorta kohtaavana työnä*) on:

työtä, joka tilanteen ja tarpeen mukaan, nuorisotyön keinoin ja menetelmin edistää lasten ja nuorten kasvamista ja hyvinvointia yhdessä muiden toimijoiden kanssa. (Tiivistys tutkijan.)

Ehkäisevän ja korjaavan työn suhteen uudelleenmäärittely

TYÖMUODON KOHDE JA PAIKKA MUUTTUVAN NUORISOTYÖN KENTÄLLÄ

Miten kohdennettu nuorisotyö paikantuu nuorisotyön muihin työmuotoihin? Viimeaikaisessa nuorisotyön tulevaisuutta pohtivassa kotimaisessa keskustelussa esitetään, että kohdennetun nuorisotyön tulisi selvittää suhteensa kaikille suunnattuun perusnuorisotyöhön sekä erityisryhmille ja yksilöille suunnattuun erityisnuorisotyöhön (Nieminen 2014, 57). Sekä nuoren toimintavalmiuksien että niiden puutteiden tasapainottaminen nähdään nuorisotyön tulevaisuuden avainkysymyksinä (Laitio 2014, nojaten Nussbaum 2011; Wolff & de-Shalit 2007; Kiilakoski 2014b, nojaten Nussbaum 2010).

Osatutkimus osoittaa, että tilanteen ratkaisu ei ole löydettävissä lähtökohdasta, jossa perusnuorisotyön ja kohdennetun nuorisotyön ajatellaan operoivan toisistaan erillisillä kentillä. Tämä perinteinen jako ylläpitää käsitystä, että perusnuorisotyön toiminnan ja erityisnuorisotyön tulisi myös pysyä omilla toimintakentillään. Jäsennys ei vastaa muuttunutta nuorisotyön kenttää eikä sen esille nostamia tarpeita.

Osatutkimuksen keskeinen havainto on, että sen toiminnassa mukana olevien nuorten ongelmat kehittyvät yksilötekijöiden, ylisukupolvisten ja olosuhteiden vuorovaikutuksen tuloksena vähitellen ja vaikutuksiltaan kasautuvina prosesseina. Ongelmien taustalta ei yleensä löydy suoraviivaisia yksittäisiä syitä, vaan ongelmien muoto on ennemminkin prosessimainen (Vuorovaikutusperustainen preventiökäsitys ehkäisevässä mielenterveystyössä ks. Stengård 2013). Tämän vuoksi kohdennetun nuorisotyön toimijat korostavat varhaisen ennalta ehkäisyn näkökulmaa ja sen mukaista monialaisen yhteistyön rakentamista nuoren tilanteen havaitsemiseksi. Nuoren tuen tarpeisiin tulisi voida puuttua aikaisemmin. Toiseksi tuen saavutettavuuden tulisi nuoren kannalta olla nykyistä palvelurakennetta matalakynnyksisempää. (Aihetta koskeva tapaustutkimus ks. Puuronen 2014a.)

Kuluneen kymmenen vuoden aikana nuorisotyössä onkin noussut yhä keskeisemmäksi kysymys, millaisella nuorisotyöllisellä työotteella ja menetelmillä voidaan vastata nuoren tilanteeseen, jossa hän on monenlaisen tuen tarpeessa. Ilmiö on noussut muuttuvaa nuorisotyötä koskevaan keskusteluun muun muassa nuorisotalon ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä koskevan uusimman keskustelun (Tapio & Kuula 2013) ja etsivän nuorisotyön kautta. Etsivä nuorisotyö on nostanut vahvasti esille kysymyksen, missä määrin nuorisotyöntekijällä tulee olla valmius tunnistaa nuoren erilaisia tuen tarpeita, joista useat eivät mahdu nuorisotyön toimintavalmiuksien piiriin (Puuronen 2014b, 73–81; matalakynnyksisen tuen tavoitettavuuden ja perheen mukaan ottamisen haasteista nuorisotyössä ks. myös Junttila-Vitikka & Ronkainen 2015.) Nämä erilaiset tuen tarpeet kiinnittyvät usein vahvasti terveiden elintapojen edistämiseen ja elinolojen parantamiseen – eli tavoitteisiin, jotka mainitaan nuorisolain (72/2006) ensimmäisessä pykälässä ja jotka tämän vuoksi ovat osa ennalta ehkäisevää nuorisotyötä, nuorisotyön kaikissa eri työmuodoissa. Kysymys nousee erityisnuorisotyön sisältä mutta koskettaa koko nuorisotyötä.

Tässä tilanteessa alan toimijoiden keskeisenä haasteena on määrittää *yhteinen rajapinta*, jossa erilaisten nuorisotyöllisten menetelmien käyttöönotolla voidaan edistää nuoren tilannetta riippumatta siitä, onko nuorisotyön toimintaympäristö/oppimisympäristö rakenteellisesti ja hallinnollisesti määritelty kaikille suunnatuksi (perus)nuorisotyöksi vai erityisryhmille ja yksilöille suunnatuksi erityisnuorisotyöksi. Toiminnan kehittämisessä tulee vahvistaa ensisijaisesti ajattelutapaa, jossa nuorisotyön toimintavalikko määrittyy nuoren tarpeet edellä. Tämän rinnalla tarvitaan uudenlaista ymmärrystä siitä, millä tavoin sellaiset työn sisällöt kuin korjaava työ (myös) ehkäisevänä ja ehkäisevä työ sekä käsitteet ”korjaava”, ”ennaltaehkäisy” ja ”ennakoiva” asemoituvat koko nuorisotyön toimintakentällä.

KORJAAVA TYÖ KORJAAVANA JA EHKÄISEVÄNÄ

Yllä kuvatun, vallitsevan kaksijakoisen ajattelun mukaan ennalta ehkäisevä nuorisotyö ymmärretään terveyden edistämisen vanhoilla termeillä ilmaistuna primaari- ja sekundaaripreventiona. Nuorisotyö nähdään primaaripreventiona, sosiaalisen vahvistamisen ja yleisen ehkäisyn tasolle kuuluvana työnä silloin, kun esimerkiksi pyritään estämään nuoren tupakoinnin, päihteiden tai huumeiden käytön aloittamista (ks. kuvio 8). Terveyden edistämiseen tähtäävää nuorisotyötä tehdään sekundaariprevention näkökulmasta tupakoivien tai päihteitä jo käyttäneiden parissa, riskiehkäisyn ulottuvuudella (ks. kuvio 8). Suojaavien tekijöiden vahvistamiseen tähtäävä sosiaalinen vahvistaminen ja yleinen ehkäisy korostuvat nuorisotoiminnan ehkäisevässä päihdetyössä (NEPT) riskiehkäisyä enemmän. Päihdehoito ja kuntoutus, jotka nähdään korjaavaksi työksi, eivät perinteisesti ole kuuluneet nuorisotyön ehkäisevän työn tasoihin (Pylkkänen, Viitanen & Vuohelainen 2009).

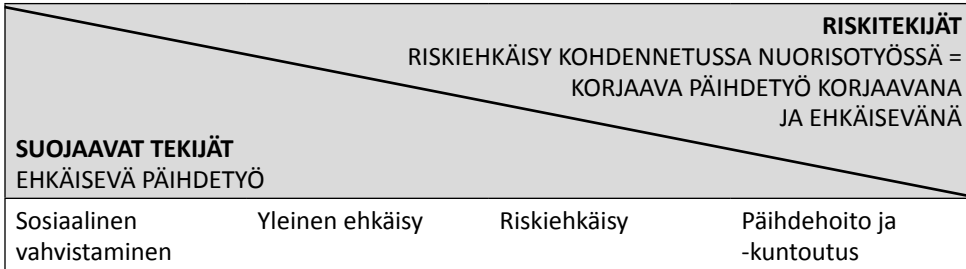
Kuvio 8. Nuorisotoiminnan ehkäisevä päihdetyö (NEPT) ja siinä kuvatut suojaavat tekijät ja riskitekijät suhteessa ehkäisyn tasoon. (Lähde: Pylkkänen, Viitanen & Vuohelainen 2009, 17.)

RISKITEKIJÄT		
SUOJAAVAT TEKIJÄT		
Sosiaalinen vahvistaminen	Yleinen ehkäisy	Riskiehkäisy
NUORTEN ENNALTAEHKÄISEVÄ PÄIHDEKASVATUS		

Osatutkimuksen valossa vaikuttaa siltä, että vajaan kymmenen vuoden takainen tilanne (edellä kuviossa 8) on muuttunut, ja muuttuneen tilannekuvan ajantasaiseen määrittelyyn on tarvetta. Osatutkimuksen mukaan nuorten ennaltaehkäisevä päihdekasvatus näyttäytyy kohdennetussa nuorisotyössä laaja-alaisemmin kuin alalla keskimäärin. Esimerkkinä voidaan käyttää työpajatoiminnassa ja etsivässä nuorisotyössä tehtävää riskiehkäisyä (ks. kuvio 9), joka työmuodossa toimivien mukaan käytännössä sisältää elementtejä sekä ehkäisevästä työstä että korjaavasta päihdehoidosta ja -kuntoutuksesta. Tätä toimijamäärittelyä käsin noussutta nuorten työpajatoiminnassa ja etsivässä nuorisotyössä nykyisin esiin tulevaa ehkäisevän päihdetyön alaa ja siinä toteutuvia ehkäisyn

tasoja kuvataan kuviossa 9. Kuvio pyrkii havainnollistamaan kohdennetun nuorisotyön käytännön tarvetta rakentaa laajempaa ymmärrystä työmuodon sisällä tehtävästä ehkäisevästä nuorisotyöstä, joka on korjaavaa työtä korjaavana ja ehkäisevänä.

Kuvio 9. Ehkäisevä päihdetyö työpajatoiminnassa ja etsivässä nuorisotyössä sekä niissä toteutuvat ehkäisyn tasot laaja-alaisena työkenttänä.

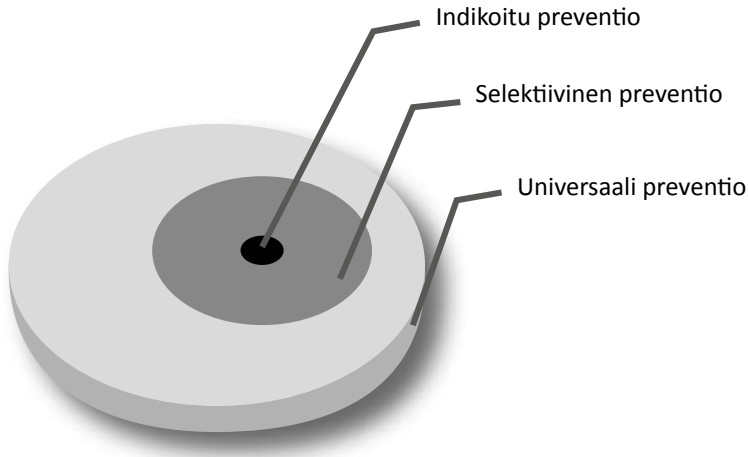
Kohdennetun nuorisotyön näkökulmasta korjaavan työn tarkoitus kohdennetussa nuorisotyössä on sekä korjaavaa että ehkäisevää, kun tavoitteena on nuorisotyöllisin keinoin ehkäistä nuoren paluuta päihdemyönteiseen elämäntapaan. Kohdennetun nuorisotyössä tehtävän ehkäisevän päihdetyön funktiona on siten tarjota erityisesti jo pidemmälle edennyt korjaavaa työtä sekä tämän lisäksi vahvistaa korjaavaan työhön sisältyviä ehkäiseviä puolia. (Ks. myös Pylkkänen, Viitanen & Vuohelainen 2009, 10.)

Tiivistäen nuorisotyön terveydellinen pilari (Kiilakoski 2014b) on tärkeää asemoida uudelleen enemmän muuttuvan nuorisotyön mahdollistajaksi kuin sen rajaajaksi, kun pyritään hahmottamaan koko nuorisotyön tulevaisuutta ja sen suhdetta nuorten terveyden edistämiseen. Nuorisotyössä toteutuva terveyden edistäminen on esimerkiksi pelkkään nuorisotilatoimintaan kiinnittyvää ja työntekijän yksittäisistä ajatuksista juontuvaa primaari- ja sekundaaripreventiota huomattavasti laaja-alaisempaa (vrt. Kiilakoski 2014b, 66–69). Samoin esimerkiksi päihdenuoren kanssa tehtävä tukityö kohdennetussa nuorisotyössä tulee nähdä laaja-alaisemmin kuin vallitsevassa ajattelussa, jossa se nähdään vain korjaavana työnä, tertiääripreventiona.

KORJAAVAN TYÖN LAAJENNETUT MAHDOLLISUUDET

Osatutkimuksesta nousevien havaintojen mukaan koko nuorisotyön keskeinen tulevaisuuden haaste on muuttaa rakenteellista käsitystään ennaltaehkäisystä. Vallitsevan näkemyksen mukaan ennaltaehkäisevää työtä tehdään sekä perus- että erityispalveluissa, mutta työn luonne on niissä erilainen (Törrönen & Vornanen 2004, 154). Vallitsevana tilanteena nuorisotyössä on, että ennaltaehkäisyn tasojen nähdään määrittävän kuviossa 10 esitetyllä tavalla.

Kuvio 10. Ehkäisyn tasojen määrittäminen perusnuorisotyöstä kohdennettuun, vallitseva jaottelutapa.

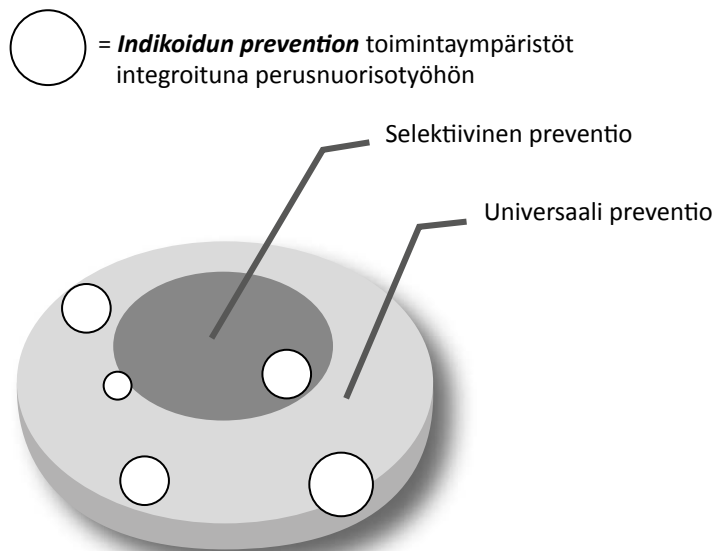
Ennaltaehkäisyn tasot voidaan kuvata terveyden edistämisen uudempaa terminologiaa käyttäen universaalien, selektiivisen ja indikoidun prevention, ennaltaehkäisyn käsittein (ks. kuvio 10). Universaalilla preventiolla tarkoitetaan työtä, jolla pyritään edistämään positiivista kehitystä ja joka kohdistetaan tietyn ryhmän kaikkiin jäseniin riskitekijästä riippumatta. Selektiivisellä preventiolla tarkoitetaan tukevaa työtä, jolla pyritään ehkäisemään negatiivinen kehitys ja joka kohdistetaan riskiryhmiin, joihin kuuluville saattaa muodostua ongelmia. Indikoidulla preventiolla tarkoitetaan kohdennettuja toimenpiteitä, joilla pyritään auttamaan yksilöitä elämäntilanteessa, joissa heillä ilmenee erilaisia ongelma-keskeisiä tulentarpeita (Koutakis 2011; ehkäisevässä mielenterveystyössä ks. esim. Mrazek & Haggerty 1994).

Avoimessa nuorisotyössä tehtävä ennalta ehkäisevä työ (esimerkiksi tupakkavalistus) paikantuu universaalien prevention tasolle. Selektiivisen prevention tasolla toteutuvat esimerkiksi maahanmuuttajanuorille suunnatut ryhmäyttämissen perustuvat etsivän nuorisotyön ennalta ehkäisevät interventiot kouluyhteistyössä. Kohdennetun nuorisotyön ehkäisevä työ puolestaan paikannetaan yleensä korjaavaksi työksi, jossa pyritään tukemaan esimerkiksi päihdenuorta jalkautuvan työn keinoin.

Kuviosta 10 huomataan, että ehkäisevän nuorisotyön toimintaympäristöt ovat rakentuneet perinteisen preventiokäsityksen mukaisesti suppilomaisesti. Toimenpiteet ja työmenetelmät jo ongelmissa olevien nuorten kohtaamiseksi keskittyvät suppilorakenteessa vallitsevan ennaltaehkäisevän ajattelun mukaan sekä ideologisesti että rakenteellisesti (vasta) kohdennetun nuorisotyön toimintaympäristöihin ja nuoren palvelu- ja hoitojärjestelmän muihin erityispalveluihin (indikoitu preventio). Kuten tiedetään, jo ongelmissa olevien nuorten tilanteita on kuitenkin mahdollista huomioida jo perusnuorisotyössä (ja muissa nuoren palvelujärjestelmän varhaisemmissa vaiheissa).

Kuviossa 11 ehdotetaan, että perusnuorisotyössä väljennettäisiin, rosoistettaisiin (perinteisen) preventionoajattelutavan mukaisesti jäsentyvän työotteen reunoja ja rajoja.

Kuvio 11. Ehkäisyn tasojen määrittely muuttuvassa nuorisotyössä, kohdennettu toiminta perusnuorisotyön sisällä.

Nuorisotyön ehkäisevien ja korjaavien toimintavalmiuksien yhteistä rajapintaa koskevassa määrittelytyössä tulisi edetä näkemykseen, jossa perusnuorisotyö voisi sille ominaisena nähdyin (universaalina) ennalta ehkäisevän työn lisäksi, sisältää rajatun erityisnuorisotyön puolelle paikannettuja valmiuksia ja taitoja (indikoidun) toiminnan tarjoamiseen. Sekä ennalta ehkäisevän että korjaavan toiminnan tulisi mahdollistua nuorelle nykyistä horisontaalisemmin niin nuorisotyön universaalisen kuin selektiivisen prevention toimintaympäristöissä. Nuorisotyön tulisi avautua nuorelle nykyistä selvemmin yhtenä kokonaisuutena. Kehittämisen suunnaksi tulee asettaa intressilähtökohta, jossa nuoren tarve tunnustetaan sellaisenaan, olipa se ulkoapäin määriteltynä universaalina, selektiivisen tai indikoidun prevention alaan kuuluvaa. Työmuodon rakenteet ja palvelut tulee suunnitella riskinuria varhaisessa vaiheessa tunnustaviksi sekä heitä ja heidän vanhempiaan ja ystäväpiiriään ruohonjuuritasolla kohtaaviksi.

Nuoren näkökulmasta merkityksellisintä on, että palvelujärjestelmä tunnustaa hänen elämäntilanteensa ja kykenee vastaamaan siihen oikea-aikaisesti. Kehittämisen suuntana tulee olla tilanne, jossa kynnyskysymys ei ole, missä nuorisotyön työmuodossa tai kenen tuottamana (julkisen sektorin, seurakunnan, kolmannen sektorin) nuoren tarpeeseen vastataan.

Tässä yhteydessä kohdennetun nuorisotyön (ja nuorisotyön laajemmin) palvelujen rakenteellinen uudistaminen (organisaatiot, johtamisrakenne, monialainen yhteistyö, palveluprosessit) vaatii kriittisimmin uudenlaisten ajattelu- ja toimintatapojen luomista ja tehtävarakenteiden jäsentämistä sen suhteen, miten eri organisaatioiden rajapinnoilla

toimitaan yhteistyössä. Ajankohtaisesti kysymys liittyy sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutokseen eli sote-uudistukseen. Osalla kohdennetun nuorisotyön kohderyhmänuorista on monialaisia heikossa asemassa olevien erityistarpeita. Näihin nuorten tarpeisiin vastaaminen koskettaa mitä läheisimmin yhteistyötä julkisen sektorin ja järjestöjen tuottamien erityispalveluiden välillä, erityisesti niiden saatavuuden turvaamista sote-uudistuksessa. Tärkeää on, että uudenlainen – nuorisokeskeinen – toimintakulttuuri mahdollistetaan myös resurssien tasolla. Toiminnan eri rahoituslähteitä ei tulisi pitää yhteistyötä rajaavina aitoina vaan yhteistyötä mahdollistavina siltoina.

Edellytyksiä palveluiden kehittämiseksi edellä kuvatun, laajemman ennaltaehkäisevän ajattelutavan mukaisesti tulisi selvittää lisää. Kohdennetun nuorisotyön mukaisia tehtäviä hoidetaan julkisen sektorin rinnalla ja yleishyödyllisten yhdistysten tuottamissa sosiaali- ja terveystaloudissa, kuntoutus- ja mielenterveyspalveluissa. Kohdennetun nuorisotyön mukaisia tehtäviä tehdään myös järjestöissä ja seurakuntayhteisöissä. Kaikkien toimijoiden toiminnan tavoitteellisuutta määrittää varsin yhteinen arvopohja, yhteneväiset kohderyhmät ja että keskeistä on matalakynnyksinen palveluajattelu ja matalan kynnyksen palveluiden tuottaminen. Ennaltaehkäisevän nuorisotyön mahdollisuuksia erityisesti myös nuoren privaattialueella ja yksityisalueella (koti, perhe) tulisi selvittää lisää. Kehittämistyön kannalta toimintaedellytykset ennaltaehkäisevän nuorisotyön ulottamiselle yksityisalueella ovat olleet olemassa kohdennetussa nuorisotyössä alusta lähtien etsivänä työparityönä jalkautuvan kotityön ja perhetyön työmuodoissa. (Hjort 1995; Etsivän nuorisotyön päätyypeistä muissa maissa ks. Puuronen 2014b, 13–15.)

Työmuodon määrittely suhteessa koko alaa koskevaan määrittelytyöhön

Kohdennetun nuorisotyön määrittelyä tarkasteltaessa osatutkimuksen huomio kiinnittyy samalla viimeaikaiseen nuorisotyön tulevaisuutta pohtivaan keskusteluun alan käsitteistä, joilla nuorisotyötä pyritään määrittelemään. Käytössä olevat termit kantavat mukanaan tulkintoja siitä, minkälaisena nuorisotyö nähdään ja mitä sen katsotaan olevan. Termien epäselvyyttä koskevaa debattia olennaisemmaksi keskustelussa nähdään nuorisotyötä määrittelevien termien vaikutus siihen, miten ja millaiseksi alan sisällä ja sen ulkopuolella nuorisotyö ymmärretään. (Nieminen 2014, 57.)⁸⁵ Tilanne tulee hyvin esille valitsevassa

85 Muun muassa termistä ”sosiaalinen vahvistaminen” on todettu, että se on nuorisotyötä kuvatessaan epämääräinen. Tämä tulee Viula Pakan mukaan esille nuorisotyötä määrittelevässä lakitekstissä: ”määritellään nuorisotyötä nuorisolaki sekoittaa toisiinsa nuorisotyön tavoitteet, osa-alueet ja menetelmät” (Pakkaa lainaten Siurala 2014, 5). Kirjoittajan tulkinnan mukaan epäselvyys syntyy siitä, että voimassa olevassa nuorisolaissa (ks. Nuorisolaki 693/2010/7b§) käytetään samaa sosiaalisen vahvistamisen termiä määriteltäessä nuorisotyön tavoitteita, osa-alueita ja menetelmiä. Kun sosiaalinen vahvistaminen on kaikkea tätä, on sen vaikuttavuuden arviointi haasteellista, koska sillä on paitsi liikkuva reaalinen konteksti nuorisotyön toteuttamisen yhteydessä myös liikkuva merkitysyhteys.

tavassa määrittää kohdennettu nuorisotyö nuoren sosiaalisena vahvistamisena. Käsite sosiaalinen vahvistaminen kiinnittyy voimassa olevassa nuorisolaissa sosiaalisen vahvistamisen palvelukokonaisuuden työmuotoihin, jotka ovat etsivä nuorisotyö, Nuottavalmennus ja työpajatoiminta. Osatutkimuksessa nousi tässä yhteydessä esille koko alan kannalta tärkeä kysymys. Tuleeko sosiaalisen vahvistamisen käsitteen lakisääteinen määrittely sulkeneeksi nuorisotyön muut toimintamuodot pois nuorisotyön kaikkia eri työmuotoja läpivalaisevasta sosiaalisen vahvistamisen tavoitteesta?

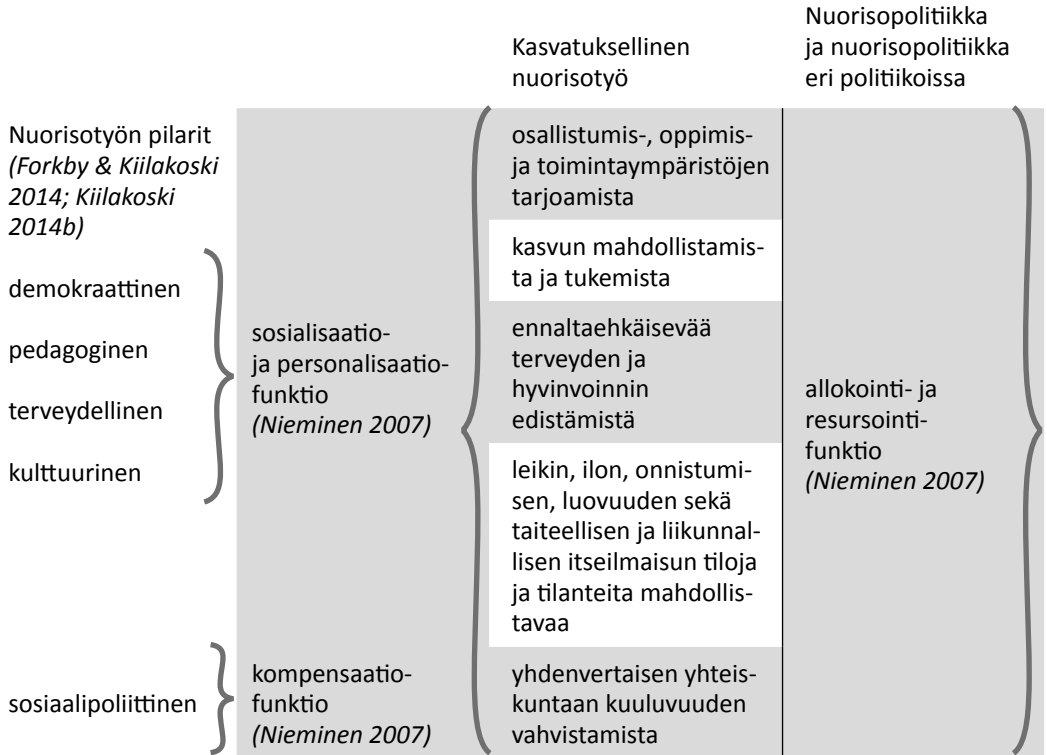
Osatutkimuksen näkemys on, että sosiaalisen vahvistamisen käsite käytettynä vain kohdennettua nuorisotyötä kuvaavana saattaa kapeuttaa alan (erityisesti sen ulkopuolista) ymmärtämistä nuorisotyönä, jonka perustehtävän mukaan kaikki nuorisotyön toimintamuodot perustuvat nuoren (sosiaaliselle) kohtaamiselle ja joiden tavoitteena on tuottaa nuorelle (sosiaalisia) valmiuksia pärjätä elämässään ja toteuttaa itseään. Huomionarvoista on, että kaikkien nuorisotyön eri työmuotojen tarjoama toiminta (eli nuoren kohtaaminen) ymmärretään nuorisotyön perustehtävän näkökulmasta lähtökohtaisesti *nuorta sosiaalisesti vahvistavaksi*, laissa määriteltyjen sosiaalisen vahvistamisen palveluiden tavoin.

Kuviossa 12 esitetään tätä näkemystä havainnoiva uusi nuorisotyön jäsenyys -malli, joka korostaa nuorisotyötä sekä kasvatuksellisenä että nuorisopoliittisena vaikuttamistyönä. Siinä nuorisotyön kenttää jäsennetään yleisten toimintafunktioiden (Nieminen 2007) ja nuorisotyön pilareiden (Forkby & Kiilakoski 2014; Kiilakoski 2014b)⁸⁶ kautta. Uudessa jäsenyysmallissa kyseisten toimintafunktioiden ja pilareiden ei kuitenkaan nähdä määrittävän nuorisotyötä niiden mukaisiin erillisiin toiminnan saarekkeisiin. Sen sijaan toimintafunktiot ja pilarit nähdään Forkbyn ja Kiilakosken sekä Niemisen malleissa hajauttaen laajemmin jokaiseen nuorisotyön työmuotoon sisään rakentuneena. Kaksi aiempaa jäsenyysmallia yhdistetään uudessa mallissa niin, että kaikkien eri nuorisotyön työmuotojen toiminnan tavoite nähdään kasvatuksellisenä ja nuorisopoliittisena vaikuttamistyönä. Tämän uskotaan olevan nuorta sosiaalisesti vahvistavaa sekä avoimelle nuorisotyölle että erityisnuorisotyölle perinteisesti asetettujen tavoitteiden merkityksessä.

Perusnuorisotyön ja kohdennetun nuorisotyön rajaa liudentavaa ja siten koko nuorisotyöalan tavoitteita yhtenäistämään pyrkivää vaikuttavuutta kuvaa uuden jäsenyysmallin nimi: Kaikille nuorille yhteinen ja inklusiivinen nuorisotyö. Näkökulmaa ehdotetaan niin ikään vakiinnutettavaksi alan kielenkäyttöön korvaamaan tai vähentämään käsitteiden ennaltaehkäisy ja korjaava painoarvoa silloin, kun tarkoituksena on kuvata nuorisotyön (yhteistä!) sisältöä, työn tavoitetta ja vaikuttavuutta.

86 Torbjörn Forkbyn ja Tomi Kiilakosken esittämä nuorisotyön pilarit -malli perustuu heidän tarkasteleluilleen ruotsalaisesta ja suomalaisesta nuorisotalo-/tilatyöstä.

Kuvio 12. Kaikille nuorille yhteinen ja inklusiivinen nuorisotyö. (Kuvio: Anne Puuronen 2016)

KAIKILLE NUORILLE YHTEINEN JA INKLUSIIVINEN NUORISOTYÖ

Kaikille nuorille yhteisen ja nuorisotyön inklusiivisuutta painottavan jäsenryhmän tavoitteena on rakentaa uudenlaista alaa yhtenäistävästä ajattelusta ja toimintatavasta, jonka mukaisesti rajaa avoimen ja kohdennetun nuorisotyön välillä voidaan liudentaa. Liudentamista tapahtuu mallin sisällä niin, että erityisnuorisotyössä nähdään toteutuvan myös esimerkiksi nuorisotyön kulttuuriset, pedagogiset ja demokraattisuuteen liittyvät pyrkimykset, ei vain perinteisen ajattelutavan mukaan siihen liitetyt terveydelliset ja sosiaalipoliittiset pyrkimykset. Vastaavasti malli liudentaa esimerkiksi kulttuurisen nuorisotyön ymmärtämistä vain kulttuurisena nuorisotyönä. Kulttuurisessa nuorisotyössä on erityisnuorisotyön tavoin yhtäläisesti mahdollista tunnistaa siihen osallistuvan nuoren mahdollisia erityisiä terveydellisiä ja/tai sosiaalipoliittiselle kentälle perinteisesti kuuluvaksi katsottuja nuoren tuentarpeita – ja niin on syytä uskoa koko ajan (jo) myös tapahtuvan. Mallissa avointa ja kohdennettua nuorisotyötä yhdistäväksi tavoitteeksi nähdään nuoren yhteiskunnallisen osallisuuden edistäminen.

Nuorisotyö kasvatuksellisenä ja nuorisopolitiittisena vaikuttamistyönä -mallin mukaan allokointi- ja resurssipoliittikka tulee myös nähdä jokaiseen nuorisotyön työmuotoon yle-

sesti sisältyvänä tavoitteena sen sijaan, että nuorisotyö ja nuorisopolitiikka jäsennettäisiin itsenäisiksi kokonaisuuksiksi ja pahimmillaan toisistaan erillisiksi. Kuten Tommi Laitio toteaa, ”sosiaalinen vahvistaminen tulee ymmärtää poliittisena työnä” (Laitio 2014, 40). Poliittinen vaikuttaminen ei kuitenkaan voi olla kasvatuksellisen nuorisotyön perustehtävä, mutta sitä enemmän se tulee ymmärtää edellytyksenä sille, että nuorisotyötä ylipäätään tehdään. Nuorisotyö ja nuorisopolitiikka olisikin järkevää nähdä saman kolikon eri puolina. Näkemys edellyttää nuorisotyön poliittista funktiota koskevan itseymmärryksen kirkastamista ammatillisessa kontekstissa ja alalle opiskelevien koulutuksessa.

Nuorisotyö kasvatuksellisena ja nuorisopoliittisena vaikuttamistyönä -malli avaa mahdollisuuksia jäsentää uudella tavalla myös nuorisotyön sisällöllisiä kysymyksiä. Kohdennetun nuorisotyön näkökulmasta esimerkiksi voidaan nostaa nuorisotyön sosiaalipoliittinen pilari. Mikäli sen nähdään kiinnittyvän sekä kasvatuksellisen nuorisotyön että allokonti- ja resurssipoliittikka edistämään pyrkivän nuorisotyön tekemiseen, muuttuu sosiaalipoliittinen nuorisotyön toimintafunktio kysymyksenä nuoresta yhteiskuntaan vai yhteiskunnasta nuoren suuntaan, osin tarpeettomaksi (vrt. Kiilakoski 2014b). Mallin mukaisessa ajattelutavassa nuorisotyön tavoitteeksi nähdään nuoren yhteiskunnallisen kuulumisuuden edistäminen, jossa molemmat nuoren yhteiskuntasuhteen suunnat toteutuvat.

Organisaatiotasoinen nuorisotyö ei voi hoitaa tämänkaltaista kaksisuuntaista tehtävää yksin. Myöskään nuorisopolitiikka yksin ei voi edistää nuorten elinolosuhteiden parantamiseen ja parantumiseen liittyviä kysymyksiä. Nuoren yhdenvertaisen yhteiskuntakuulumisuuden edistäminen on mahdollista vain yhteistyössä muiden toimijoiden ja nuorten asioista päättävien kanssa – eri poliittikkojen välisesti. Tämän vuoksi on tärkeää, että nuorisotyötä ja nuorisopolitiikkaa ei tehdä tyhjiössä tai kääntyneenä vain omien toimijoiden ja oman ministeriön suuntaan. Vastaavasti monialaisella toimijakentällä tulisi yhteisesti uskaltaa luopua sektorikeskeisestä politiikasta, jotta nuorten hyvinvoinnin ja yhteiskuntaan kuulumisen kysymysten monialainen edistäminen voisi nykyistä proaktiivisemmin toteutua vasten sellaista *ehkäisevän* nuorisotyön kokonaiskontekstia, johon kuuluu myös nuorten kanssa tehtävä korjaava työ.

Nuorisopolitiikan ajankohtaisena haasteena on käydä perustavanlaatuinen keskustelu siitä, miten sen suunnasta voitaisiin nykyistä selkeämmin tunnistaa yksi kaikille nuorille yhteinen nuorisotyö ja kaikkien nuorten kanssa toimiminen. Ajankohtaisin kysymys on, minkälaisina ja minkälaisen nuorisotyön kohteena eri-ikäiset nuoret erilaisine elämäntilanteineen ja elinolosuhteineen tulevaisuudessa nähdään uudistuvaan nuorisolakiin (lain voimaantumistavoite 1.1.2016) tulevissa linjauksissa koskien sekä avointa toimintaa että erityisnuorisotyötä. Nuorisotyön eri työmuotojen kategoristen määrittelypyrkimysten sijaan alan toimijoiden tulisi etsiä eri työmuotoja yhdistäviä nuorisotyöllisiä tekijöitä eri työmuotojen välillä – etsiä eri työmuodoille yhteistä (uutta) nuorisotyötä.

Arvioinnin nykykäytäntöjä ja kehittämistarpeita

Tiedon tuotannosta tiedon jaettavuuteen

Toteutetun kyselyn ja kehittämispäivä-kierroksen tulosten mukaan kohdennetussa nuorisotyössä tehtyjen arviointien määrä on suuri. Samalla kerätyn arviointitiedon suuri määrä ja sen hyödyntäminen päätöksenteon tasolla herättävät kysymyksiä:

Olen ollut [kunnan nimi] [xx] vuotta töissä ja tehtiin neljästi vuoteen raportteja, sanallisia tavoitteita ja mittareita. Nyt ollaan onneksi vähän rauhoitettu ja tehdään kahdesti vuoteen nämä. Kun teen, ne menevät lautakuntaan ja ovat talousarvion pohjana mut aina on olo että luetaanko niitä oikeasti. (Oppilaitoksille ja toimijoille suunnattu kehittämispäivä, Kuopio 28.10.2014.)

Osion aineistonäyte osoittaa myös, että arviointeja tehtäessä kerätään päällekkäistä tietoa. Kun tehdään määrällisesti paljon samaa, arvioinnin erottelevuus kärsii. Kysymällä eri arvioinneissa samaa hukataan myös resursseja. Arvioinnin kehittämisessä tulee kiinnittää huomiota arvioinnin suunnitteluun. Minkälaisia arviointeja on tarpeellista tehdä ja miten ne organisaatiossa esimerkiksi toimintavuoden aikana on tarkoituksenmukaista ajallisesti jaksottaa? Toiminnan arviointiin tulee sitoutua nuorisotoimen työntekijöiden, esimiehen ja toimialajohdon yhteistyössä. Arvioinnin suunnittelussa kuntakoolla ei ollut merkittävää roolia, lukuun ottamatta arvioinnin resursointia, jossa pienten kuntien nuorisotoimissa on heikompi asema kuin suurissa kunnissa. Arviointeja osataan tehdä hyvin ja huonosti kaiken kokoisissa kunnissa. Määräviä tekijöitä arvioinnin onnistumisessa ovat organisaatiossa vallitseva arviointityökulttuuri ja arviointiosaamisen taso.

Parhaimmillaan arviointi on hyvin toteutettua ja se on kohdennettu tarkoituksenmukaisesti. Kohdennetussa nuorisotyössä kerätty arviointitieto on moniäänistä. Paikallisten ja alueellisten hyvinvointiohjelmien ja -strategioiden tavoitteiden huomioiminen toiminnan arvioinnissa on hyvin edustettua. Aineistossa mainitaan lähes poikkeuksetta alueelliset hyvinvointikertomukset ja kouluterveyskyselyjen alueelliset tulokset, joihin kohdennetun nuorisotyön vaikutuksia peilataan. Arviointeja tehtäessä seurataan usein myös esimerkiksi alueella meneillään olevia muiden hallinnon alojen ja järjestöjen hankkeita, jotka liittyvät nuorten elinolojen parantamiseen. Kohdennetussa nuorisotyössä tuotetaan siten paljon vertailukelpoista (valtion, seutukunnan, kunnan ohjeistuksen mukaan tehtyä) arviointitietoa eri tahojen tarpeisiin. Arvioinnissa kuullaan toiminnassa mukana olleita tahoja. Suhteessa kerätyn arviointitiedon moniäänisyyteen näyttäytyy sen hyödynnettävyyden määrä sekä käytännön että poliittisen vaikuttamisen tasolla kuitenkin vähäisenä.

Pääsääntöisesti myös arviointitiedon eteenpäin menosta kuntatason päätösten tekijöille huolehditaan. Jonkin verran vaikuttavuustieto jää arviointia toteuttavan tahon tiedoksi. Jos tieto ei liiku, siitä muotoutuu käytännön kehittämistyön este. Erityistä huomiota arviointitiedon jaettavuuteen tulee kiinnittää kuntaliitosten yhteydessä.

Koska kohdennettua nuorisotyötä tehdään meillä yhteistyössä toisen kunnan kanssa, joka vastaa myös sen hallinnoinnista, jäävät tulokset ja arvioinnit osaksi tämän toisen kunnan harteille ja jopa vain heidän tiedokseen. Yhteistyö kahden kunnan välillä lisää kuitenkin arviointia ja työn alueellisen erilaisuuden ymmärtämisestä ja parantaa arviointien kautta laatuakin. (Kyselytutkimusvastaus)

Toimijoiden välillä ajaudutaan nopeasti takaisin kehittämistyön alkuun, jossa kukin taho päätyy keksimään saman pyörän uudelleen. Tarve yhteistyön lisäämiselle kunnan nuorisotoimen, nuorten ohjaus- ja palveluverkoston sekä aluehallintoviraston välillä on selkeä. Erityisen tärkeää on, että nuorisotoimea koskeva arviointitieto etenee kuntapäätäjien käyttöön.

Nykyisin kerätään kävijämäärät avoimesta toiminnasta ja retkistä. Kuitenkaan nämä luvut eivät mene päätäjille asti. (Kyselytutkimusvastaus)

Jos nuorisotoimen näkyvyys kuntatoimijana jää vaisuksi, ei tule esille millä tavoin se on mukana kunnan ja alueen laajemmassa palveluiden rakentamismallissa. Tämän lisäksi kyse on nuorisopoliittisesta vaikuttamisesta toimialan kehittämiseen valtio–kunta-ohjauksuhteiden tasolla. Nuorisotoimessa tehtävien arviointien koordinoimiseen tulisi kiinnittää kunnissa erityistä huomiota. Kunnissa nuorten ohjaus- ja palveluverkostolla on tähän lakisääteinen mandaatti. Nuorisolain (693/2010) 7a §:n mukaan nuorten ohjaus- ja palveluverkostolle annettu neljäs tehtävä on edistää nuorten palveluiden järjestämiseen liittyvän tietojen vaihdon sujuvuutta suunnittelemalla yhteisiä menettelytapoja viranomaisten kesken. Kirsti Mäensivu ja Ulla Rasimus (2013, 5) toteavatkin, että ”parhaimmillaan ohjaus- ja palveluverkosto on kunnassa nuorten palveluiden kehittämismooottori, tuki, innostaja ja koordinoija niin strategisella kuin operatiivisella tasolla”. Kehittämispäivä-kiertueella esille tulleista näkemyksistä on tässä yhteydessä muodostettavissa kanta, jonka mukaan ohjaus- ja palveluverkoston tulisi ottaa näkyvä rooli nuorisotyön vaikuttavuusarviointien paikallisena koordinoijana ja lisätä niihin liittyvää tiedon tuottamista ja yhteistyötä paitsi laajasti alueen erilaisten nuorten palveluita tuottavien tahojen, myös alueen aluehallintoviraston ja ministeriön välillä. Tämän koordinoinnille ja nuorten ohjaus- ja palveluverkoston muille tuotoksille toivottiin niin ikään seurantaa.

Vaikutukset näkyviksi, vaikuttavuus seurattavaksi

Kohdennetussa nuorisotyössä arviointi on keskittynyt yksilötyön ja pienryhmätoiminnan arviointeihin. Arviointia tehdään yleisesti (hyvin toteutettujen ja toimiviksi havaittujen) työntekijöiden muistiinpanojen pohjalta. Arviointitapana ne ovat käytössä sekä pienissä että suurissa kunnissa. Joskus ne voivat olla ainoita toiminnan arviointitapoja:

[Arviointia tehdään] kirjallisesti. Pienessä kunnassa on suht helppoa seurata nuorten kehitystä. (Kyselytutkimusvastaus)

Meillä kun ei tällä hetkellä mitään arviointimenetelmiä käytetä. Itse olen vaan kirjaamisen kautta yrittänyt hahmotella itselleni. (Kyselytutkimusvastaus)

Yleisempää on kuitenkin, että työntekijän tekemien muistiinpanojen rinnalla arviointitietoa kerätään niitä laajemmin ja systemaattisemmin myös organisaation toiminnan omilla dokumentointitavoilla. Osion kehittämispäivä-kiertueella yhtenä tällaisena arviointimalliesimerkkinä käytettiin Oulun kaupungin Byströmin nuorten palveluissa kehitettyä laadullisen vaikuttavuuden seurantamallia. Yksilötyöstä ja pienryhmätöiden prosessiarvioinnista saadaan välillisesti tietoa myös nuorisotyöhön kehitettyjen erilaisten auditointi- ja itsearviointimallien kautta. Auditointi- ja itsearviointimallien käyttö painottuu tällä hetkellä suuriin kuntiin. Auditointi- ja itsearviointimalleja ovat käyttöön jalkauttaneet muun muassa Espoon ja Vantaan kaupunkien nuorisotoimet, jotka kuuluvat kaupunkimaisen nuorisotyön Kanuuna-kehittämisverkostoon. Kanuunan toimesta auditointi- ja itsearviointimalleja ollaan jalkauttamassa myös laajemmin keski-suurten ja pienten kuntien nuorisotoimien käyttöön (Siurala 2014; Auditointimallien kehittämistyöstä ks. tässä julkaisussa lisää lähipalveluiden yhteydessä).

Yksilötyön ja pienryhmätöiden arvioinneissa painottuvat nuoren yksilöllisesti suunnitellun prosessin ja toisaalta erilaisten ryhmäprosessien arviointi. Prosessiarviointeja tehtäessä kuullaan nuoren prosessiin kuuluvaa lähiverkostoa (kuten vanhemmat, oheiskasvattajat) ja toiminnan järjestämiseen kuuluvia yhteistyötahoja. Vaikuttavuutta tarkastellaan työmuotolähtöisesti sitä kautta, miten nuoren kanssa on toimittu ja millaisia ratkaisuja nuori on tehnyt. Vaikuttavuuden osoittimeksi nousee siten tapa, jolla nuoren tilannetta pyritään edistämään ja seuraamaan sekä nuoren tyytyväisyys toimintaan. Edelleen kohdennetun nuorisotyön toimijat korostavat, että arvioinnin tulee huomioida työn tekemisen erilaiset toimintaympäristöt (fyysinen ja digitaalinen kuten netti sekä kännykkä). Arvioinnissa tulisi pystyä huomioimaan myös nuoren prosessiin kuuluvat erilaiset tilannetekijät esimerkiksi se, jos alueella ei ole palveluita, jonne nuori voitaisiin ohjata. Arvioinnin paikallinen kontekstualisointi nousi siten keskeiseksi työmuotoon soveltuvan arviointimenetelmän kriteeriksi. Toimijat pitivät erittäin tärkeänä myös, että nuorisotyön luonteen muuttuminen 2010-luvulla huomioidaan sitä koskevien arviointimenetelmien kehittämisessä. Tämä on myös toimintamuodon vaikuttavuuden ydintä kohdennetun nuorisotyön sisältä määriteltynä.

Haasteena sen sijaan vaikuttaisi olevan, että kohdennetun prosessin arvioinnissa painottuvat seikat, joiden suhde on suuremmin (numeraalisesti) yhdistettävissä toiminnan rakenne- ja lopputulosarviointeihin. Pääsääntöisesti kohdennettua nuorisotyötä koskevaa tilastomuotoista arviointitietoa kerätään osana nuorisotyön PAREnt- ja PARty-tilastointikyselyitä.⁸⁷ Kohdennetussa nuorisotyössä rakenne- ja lopputulosarvioinneissa kertyvä arviointitieto syntyy pääsääntöisesti erilaisten kävijämäärätilastointien kautta. Arvioitavana ovat tällöin esimerkiksi nuorten määrä toiminnassa, järjestetyn toiminnan määrät tai yhteistyöpalavereiden määrät. Tästä syntyy tilanne, jota kohdennetussa nuorisotyössä toimijat seuraavassa tuovat esille.

87 Opetus- ja kulttuuriministeriö kerää valtakunnallisesti tilastoitavaa tietoa toimintavuositain etsivän nuorisotyön toiminnasta PAREnt-kyselyn kautta ja työpajatoiminnasta PARty-kyselyn kautta.

- Määrällisetkin tiedot ovat tarpeen, mutta ne eivät kuvaa vaikuttavuutta juuri ollenkaan, esim. ikä ja sukupuolijakauma eivät suoraan kerro toiminnan vaikuttavuudesta. (Kyselytutkimusvastaus)
- Asiakaskyselyt ja lukumäärät eivät riitä analysoimaan toiminnan vaikuttavuutta. Vaikuttavuutta ei mitata. (Kyselytutkimusvastaus)
- Ne ketkä tilastoja lukevat (päättäjät + rahoittajat) eivät jaksakaan lukea kun numeroita, jotka eivät kerro totuudesta mitään. (Kyselytutkimusvastaus)

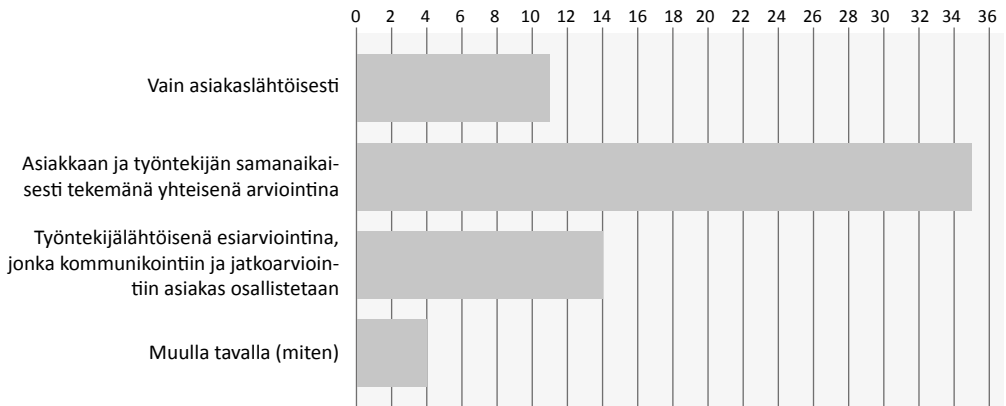
Tilastointeja varten nuorten kävijämäärien ja siten toiminnan saavutettavuudesta kertova arviointitieto on tärkeää. Arviointeja edellyttävän tahon tulisi kuitenkin myös miettiä, millä eri tavoilla ja missä eri muodoissa tuotettua arviointitietoa se voisi vastaanottaa, pääsääntöisesti määrällistä vai sen lisäksi myös laadullista vaikuttavuustietoa. Kohdenetussa nuorisotyössä on paljon eri tapoja tuottaa toiminnan laadullista arviointia. Palautetta toimintaan osallistuvilta nuorilta kerätään suullisella palautteella, toimintaa havainnoimalla sekä erilaisilla toiminnallisilla ja taidemuotoisilla palautteenkeruumenetelmillä. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset audio- ja kuvamuotoiset produktiot ja sähköisessä mediassa käytävät keskustelut. Tämän osaprosessin kolmannessa luvussa esitetään tarinallinen tapa kertoa kohdennetun nuorisotyön toiminnan tavoitteiden toteutumisesta. Kysymyksessä on tapauskohtaiseen arviointiin perustuva menetelmä, jonka avulla nuoren ohjausprosessin vaikuttavuus voidaan tehdä narratiivisesti näkyväksi sekä nuoren että käytettyjen työmenetelmien kannalta.

Osallistavan prosessin vaikuttavuuden arviointi

Miten kohdennetun nuorisotyön arviointikeskustelu eli nuoren prosessin tavoitteiden toteutumista koskeva evaluaatio tulisi nuoren kanssa toteuttaa, jotta prosessin arviointi tuottaisi myös sitä koskevaa vaikuttavuuden arviointia? Tässä yhteydessä osion kehittämisprosessissa kentän toimijoille luotiin tilanne, jossa heidän oli mahdollista tarkastella kriittisesti yhtä oman työmuodon keskeistä arviointimenetelmää. Tutkimuksen taholta tällaiseksi valittiin nuoren kanssa tehtävä arviointikeskustelu.

Toimijoille annetut vaihtoehdot tässä yhteydessä olivat a) vain asiakaslähtöisesti, b) asiakkaan ja työntekijän samanaikaisesti tekemänä yhteisenä arviointina, c) työntekijälähtöisenä esiarviointina, jonka kommentointiin ja jatkoarviointiin asiakas osallistetaan ja d) muulla tavoin (ks. kuvio 13). Vastaajien enemmistön mukaan arviointi tulee tehdä asiakkaan ja työntekijän samanaikaisesti tekemänä yhteisenä arviointina. Seuraavaksi eniten vastaajat kannattivat sitä, että arviointi tulee tehdä työntekijälähtöisenä esiarviointina, jonka kommentointiin ja jatkoarviointiin asiakas osallistetaan. Vähiten kannatusta sai arviointimalli, joka tehdään vain asiakaslähtöisesti. Vastaajat esittivät näkemyksiä myös kohtaan, jossa asiakasprosessin arviointi tehtäisiin jollakin muulla tavalla kuin annettujen vastausvaihtoehtojen mukaisesti.

Kuvio 13. Miten arviointikeskustelu nuoren kanssa tulisi toteuttaa?

Vain asiakaslähtöisesti -arviointivaihtoehdon perusteluissa tuotiin esille, että kohdennettua nuorisotyötä tehdään nuorille, joten nuorilähtöisyys tulee asettaa arvioinnin keskiöön. Nuori on oman asiansa asiantuntija.

Nuoren ja työntekijän samanaikaisesti tekemänä -arviointivaihtoehdon perusteluiden taustalla painottuu vuorovaikutus asiakkaan ja työntekijän välillä. Dialogisen työskentelyn todetaan antavan ”syvemmän katsauksen vaikuttavuudesta”. Mitä se on, ei vastauksessa tarkemmin avata. Arviointivaihtoehdossa painottuvat nuoren kohtaamisen arvolähtökohdat: tasapuolisuus ja tavoite tehdä arviointi yhdessä nuoren kanssa.

Työntekijä ja asiakas voi samalla peilata toistensa arviointeja ja tämä herättää keskustelua. (Kyselytutkimusvastaus)

Asiakkaan ja työntekijän samanaikaisesti tekemän arviointivaihtoehdon perusteluissa korostetaan arvioinnin tekemisen dialogista tapaa ja arviointitapahtumaa, jossa tavoitellaan asiakkaan tarpeen ja tavoitteiden esiintuloa suhteessa työntekijän osaamiseen ja asemaan. Nuoren ja nuorisotyöntekijän yhdessä tuottamassa arvioinnissa nähdään rakentuvan nuoren tilannetta eteenpäin vievä prosessi, jossa nuori ja työntekijä asettavat yhdessä tavoitteita, joita seurataan.

Työntekijälähtöisen arviointivaihtoehdon, jonka kommentointiin ja jatkoarviointiin asiakas osallistetaan, perusteluissa painottuu työntekijän tavoite suunnitella ennalta arviointitapahtumaa ennen sen toteuttamista.

Arviointi voi olla jäsenyeneempää, kun työntekijä miettii ensin itse vähän asioita, joita olisi hyvä käydä läpi ja mitä hän itse ajattelee asioista. (Kyselytutkimusvastaus)

Tämänkään arviointivaihtoehdon ei nähdä sulkevan pois nuoren osallistumista häntä koskevien tavoitteiden asettelussa. Nuori esittää omat arviot tilanteestaan arviointitapahtuman aikana. Arviointivaihtoehdon perusteluissa korostuu, että se kannustaa asiakkaan osallistumista häntä koskevien tavoitteiden määrittelyyn valmiista viitekehystä, esiarvioinnin näkökulmasta ja sen ohjaamana. Etukäteissuunnitteluun perustuva asia-

kasprosessin arviointivaihtoehto korostaa asiakkaan resursseja osallistua itse arviointiin. Arviointivaihtoehdossa nuoren asiakasprosessia koskevat yhteistyötahojen arviot voidaan myös kytkeä arviointiin mukaan jo etukäteen. Muulla tavoin -arviointivaihtoehdon perusteluissa korostettiin arviointia, jossa huomioidaan nuoren mahdollisuus arvioida omaa asiakasprosessiaan nimettömänä. Tämän arviointivaihtoehdon kohdalla painotettiin myös arvioinnin tarvelähtöisyyttä.

Ei ole järkeä tehdä arvioita vain arvioinnin takia. (Kyselytutkimusvastaus)

Tutkimukseen osallistuneiden nuorisotyöntekijöiden mukaan eniten kannatusta saanut nuoren kanssa tehtävä arviointivaihtoehto on asiakkaan ja työntekijän samanaikaisesti tekemä yhteinen arviointi. Siinä painottuu arvioinnin keskustelullinen läpivienti nuoren ja nuorisotyöntekijän autenttisenä vuorovaikutustilanteena. Tästä ei nuoren prosessin arviointikeskustelussa tule jatkossakaan tinkiä.

Samalla vaikuttavuuden arvioinnin näkökulmasta korostuu, että nuoren arviointikeskustelun päätarkoitus ei niinkään ole itse keskustelu (dialogi) nuoren kanssa vaan se, mitä arviointikeskustelun kautta saadaan esille nuoren prosessin tavoitteellisesta etenemisestä. Arvioinnin kehittämisen kannalta tärkeää olisi, että näitä muita nuoren prosessia tavoitteistavia tekijöitä lisättäisiin nuoren ja työntekijän väliseen dialogiin nuoren arvioitavaksi. Tämä tarkoittaa nuoren oman tavoitearvioinnin kytkemistä nykyistä tiiviimmin osaksi nuoren prosessin nuorisotyöllisen kokonaisuuden arviointia. (Katso tässä osiossa lisää myöhemmin: KONVA-malli.) Nuorilähtöisen tavoitearvioinnin erityisyys on taattava, kun arvioidaan nuoren prosessin kokonaisvaikuttavuutta. Samasta syystä on huolehdittava, että nuorilähtöisyys ei sitä ylivaalittaessa tule eristetyksi irti nuorisotyöllisestä kokonaiskontekstistaan, jolloin vaarana voi olla, että arviointi jää (vain) ja yksin nuorilähtöiseksi. Lopputulemana on, että kohdennetussa työssä nuoren prosessille asetettuja tavoitteita sekä toteutuneita vaikutuksia ja vaikuttavuutta tulee arvioida nuoren tuottamien arviointien lisäksi myös muiden nuoren prosessiin kuuluvien sisäisten ja prosessin ulkoisten tekijöiden näkökulmista. (Ks. Kohdennetun nuorisotyön monitaho-arviointimalli – KONVA tässä luvussa myöhemmin.)

Uusien työmuodolle sopivien arviointimallien tarve

Nuorisotyön vaikuttavuuden arvioinnissa on käytössä useita erilaisia arviointitapoja. Parhaiten nuorisotyön käytäntöön istuvat yksittäisten toimintojen tapaustutkimusotteella tehtävät arvioinnit. Tällaisia arviointitapoja ovat esimerkiksi ennen–jälkeen-arviointi, prosessin arviointi, osallistuva arviointi, vertailusta kasautuva tietous, vaihtoehtoisten selitysten eliminointimenetelmä ja onnistumisen tapaustutkimukset (ks. Siurala 2014, 27–28).

Kohdennetussa nuorisotyössä ollaan avoimia erilaisille arviointimalleille. Samalla tulee esiin, että toimijoilla on vähän tietoa työmuodolle sopivista arviointimenetel-

mistä. Kehittämisprosessin puitteissa tehty kartoitus osoittaa, että nuorisotyöntekijät tunnistivat heikosti osiossa aiemmin mainittuja toiminnan arvioinnin yleisiä malleja. Nuorisotyöntekijät tunnistivat myös vähän arviointimalleja, joita muut toimijat käyttävät samankaltaisen asiakastyön arviointiin kuin josta nuorisotyössä on kysymys. Arviointimalleista tunnetuin oli Sosiaalinen tilinpäätös, seuraavaksi tunnetuin oli Laatu-tähti-työkalu ja tämän jälkeen tunnetuin oli Tulevaisuuden muistelu -työkalu/Sosiaaliportti. Kysytyt muut arviointimallit (Sofie-menetelmä, SOSTE:n Suunta-työkalu, BIKVA-asiakaslähtöinen arviointimalli, VAT (valmennuksen/toimintakyvyn arviointimenetelmä) eivät olleet tuttuja. Kysytyistä arviointimalleista yksikään ei tutkimuksen teon aikana ollut käytössä vastaajien organisaatioissa.

Tutkimuksen rajaussyistä yllä mainittuja arviointimalleja, jotka kuuluvat Suomessa yleisimmin käytössä oleviin sosiaalisen auttamistyön vaikuttavuutta arvioiviin mittareihin ja arviointimenetelmiin, ei tässä yhteydessä avata tarkemmin. Yllämainittuihin sekä laajemmin sosiaalista vaikuttavuutta arvioiviin arviointimenetelmiin on mahdollista tutustua Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) TOIMIA-verkkosivustoilla, (ks. <http://www.thl.fi/toimia/tietokanta/>) ja Sosiaaliportti.fi-verkkosivustoilla, (ks. <http://www.thl.fi/fi/julkaisut/sahkoiset-kasikirjat/sosiaaliportti>) sekä SOSTE:n Suomen sosiaali ja terveys ry. arviointisivustolla (ks. <http://www.soste.fi/kehitamme/arviointitoiminta/arviointitieto/arviointityokaluja.html>) sekä SOSTE:n, Suomen Kuntaliiton (KL) ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) yhteisesti koordinoimalla Innokylä-sivustolla (ks. <https://www.innokyla.fi/home>).

Toimijat katsovat, että sekä yksilötyöprosessien että ryhmätoiminnan arviointeihin jää katvealueita. Tilanne juontuu nykyisin käytössä olevista arviointimenetelmistä, joiden kautta ei voida arvioida kokonaisvaltaisesti yksilötyöprosessin eikä ryhmätoiminnan tavoitteiden toteutumista kohdennetussa nuorisotyössä. Tilanne vaatii toimijoiden mukaan eniten kehittämistyötä ryhmätoiminnan arviointia koskien. Se nostetaan muun muassa PARentissa tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi. Vaikuttavuutta, jota rakentuu ryhmien muodostumis-, etenemis- ja ryhmätoiminnan päättymisen jälkeisissä prosesseissa, ei toimijoiden mukaan voida PARenttiin kirjata eikä siten seurata. PARentin nykymuodon heikkoudeksi nähdään sen rakenne, joka on yksilötyön arviointia painottava. Sen ei katsota antavan riittävästi mahdollisuuksia ryhmäarviointien kirjaamiseen. Kohdennetussa nuorisotyössä tehtävälle pienryhmä- ja jalkautumistyölle ei toimijoiden mukaan löydy PARentista paikkaa.

Pienryhmätoimintaamme ei arvioida kuin työntekijän havaintojen perusteella. Ryhmiltä kerätään vapaamuotoista suullista palautetta, ja laatua ja vaikuttavuutta arvioidaan suullisesti ohjaajan kanssa. Tämän jälkeen tulokset kirjataan yhteiseen arviointiin. (Kyselytutkimusvastaus)

Kohdennetussa nuorisotyössä tehdään paljon käytännön toimintaan liittyviä reflektointeja. Niillä on suora suhde vaikuttavuuden arviointiin, mutta kyseisille reflektoinneille ei ole nykyisin arviointimallia, jolla ne käännettäisiin työn vaikuttavuudesta kertovaksi tiedoksi. Ne jäävät työntekijän näkymättömäksi ”hiljaiseksi tiedoksi” (ks. lisää Puuronen 2014b, 53–57).

Luottamukselliset keskustelut nuoren kanssa ja omakohtaiset havainnot. (Kyselytutkimusvastaus)

[Nuoresta näkee, että hänen] elämänlaatu paranee, luottamus nuorisotyöntekijään vahvistuu. (Kyselytutkimusvastaus)

Kyseessä ovat myös asiakasprosessin tilanteet, joissa toimintatapa nuoren kanssa todetaan jollakin tavoin epäonnistuneeksi. Osion aineistoanalyysin mukaan kohdennetun nuorisotyön toimijat kuvaavat asiakasprosessia epäonnistuneeksi, kun menetelmä tai työskentelytapa, jolla nuoren kanssa lähdettiin liikkeelle, ei toiminut kyseisen nuoren kanssa. Arvioinnin näkökulmasta kyseessä voidaan nähdä olevan myös oman työn arviointia koskeva huomio. Hiljainen tieto tarkoittaa tässä yhteydessä, että nuorisotyöntekijä on koko asiakasprosessin ajan tehnyt arviointityötä, hän on havainnoinut nuorta ja nuoren tilanteen edistymistä. Samanaikaisesti on käynnistynyt työntekijän ammatilliseen arvioon perustuva näkemys siitä, että työskentelytapaa tulee vaihtaa. Paradoksaalisesti hiljainen tieto tulee kohdennetun nuorisotyön asiakasprosessissa siis näkyväksi jossain määrin ”negatiivisten tuotosten” kautta. Kyseessä on eräs oman työn osa-alue ja sen tunnistaminen arvioivan ammatillisen reflektoinnin kautta.

Tämänkaltainen nuoren prosessin ”negatiivinen tuotos” kuvaa kohdennetulle nuorisotyölle ominaista kohtaamistyön näkymättömäksi jäävää ulottuvuutta. Sitä voidaan pitää nuorisotyölliselle toiminnalle asettuvana prosessin laatuna: sen tavoite on löytää toimiva työskentelytapa nuoren kanssa. Nuoren asiakasprosessin vaikuttavuutta arvioivaan malliin tulisi tämän vuoksi määritellä kohta, johon kyseinen asiakasprosessissa aktuaalinen tilanne voidaan merkitä. Kysymys on nuorisotyön kohtaamistyön laadusta, jossa keskeistä on toiminnan onnistuneisuuden tarkistaminen ja tarvittaessa sille asetettujen tavoitteiden nuorilähtöinen muuttaminen ohjausprosessin aikana.

Toimijoiden tarve kehittää arviointimenetelmiä nykyistä enemmän käytännön työn myötäisiksi nousee aineistossa vahvasti esille. Kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuutta arvioivan arviointimenetelmän tulisi samalla aineistoanalyysin mukaan olla konkreettinen asiakastyökalu, jonka kautta arviointitietoa tulisi voida tuottaa työn ohella. Tutkimuksen toteuttamisen aikana nuorisotyön kentällä oli kehittämistyön alla tämän suuntaisia arviointimalleja. Tässä yhteydessä osaproessin kehittämispäivillä tutustuttiin muun muassa Oulun kaupungin Byströmin Nuorten palveluiden arviointimalliin ja Porin seudun työvoiman palvelukeskuksessa (TYP) kehitettyyn *AHAA-menetelmään* (Asiakkaan Henkilökohtainen Asiantuntija-Arviointi), josta seuraavassa lyhyesti tarkemmin. Menetelmän taustana on Porin TYP:n toimijoiden keskuudessa asiakasprosessin vaikuttavuuden arviointiin liittyvä ammatillinen tarve kehittää helppokäyttöistä arviointimittaristoa, jolla voitaisiin seurata asiakkaiden tavoitteiden toteutumista (Kovero 2014). Samat arvioinnin kehittämistarpeet ovat ajankohtaisia myös kohdennetun nuorisotyön asiakastyön tuloksellisuuden mittaamisessa.

AHAA-menetelmää ja mittaristoa on kehitetty yhteensä kolmen vuoden ajan ja sen käyttöönottoa on pilotoitu vuosien 2013–2014 aikana. AHAA-menetelmä on asiakasprosessin jäntevoittamiseen ja arviointiin kehitetty laadullinen mittari ja samalla konkreettinen työkalu. Sen tavoitteena on tehdä asiakasprosessissa toteutuva nuoren tilanteen positiivinen, laadullinen muutos näkyväksi. Pilottivaiheen jälkeen arviointimenetelmän on todettu myös lisäävän työn yhteismitallisuutta ja

tasalaatuisuutta. Menetelmästä on tuotettu Porin TYP:ssä AHAA-menetelmän käsikirjaversio, jossa menetelmää ja sen käyttöä opastetaan yleisesti ja Excel-työkaluna. (Kovero 2014; Ketonen 2014.)

Työnmyötäisen arvioinnin kehittämisen näkökulmasta keskeistä on kiinnittää huomio arviointimallin selkeyteen (kysymykset ja vastausvaihtoehdot, ohjeistus ja esimerkit) sekä siihen, että arviointi pysyy kevytrakenteisena. Laajat arviointitavat koetaan aineistoanalyysin mukaan liian työläinä toteuttaa samanaikaisesti työn käytännössä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, miten arvioinnin erillisyyttä nuorisotyön muista dokumentointijärjestelmistä vähennetään. Yhteistyötä arviointia pyytävien tahojen ja niiden kunnallisten toteuttajien välillä tulee huomattavasti lisätä. Pällekkäisten arviointien tekemistä tulisi karsia. Arviointi tulisi myös räätälöidä kohdennetun nuorisotyön uusimpia oppimis- ja työympäristöjä vastaavaksi (sosiaalinen media ja mobiilisovellukset). Alan vaikuttavuusarvioinnin keskeisin kehittämistarve on keskittyä sellaisten arviointimallien suunnittelemiseen, joihin kuuluu toiminnan vaikutusten seuranta pitkällä aikavälillä.

Arvioinnin kehittämisajatuksia

Arvioinnin yleisiä kehittämispiirteitä kohdennetussa nuorisotyössä

Kohdennetussa nuorisotyössä tuotetaan paljon vertailukelpoista arviointitietoa oman toiminnan kehittämiseen ja muiden tahojen tarpeisiin. Arvioinnissa kuullaan toiminnassa mukana olleita tahoja kattavasti. Kehittämiskohteista esille nousi selvimmin vanhempien kuuleminen arvioinnissa. Arvioinnin toteuttamisen eri osa-alueista kehittämiskohteeksi puolestaan nousi selvimmin esille arvioinnin kohteista päättäminen yhdessä nuoren kanssa ja nuoren osallistaminen arvioinnin suunnitteluun, ei vain nuorten kuuleminen arvioinnissa.

Kerätty arviointitieto kohdennetussa nuorisotyössä on myös erittäin laaja-alaista. Tässä yhteydessä tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi nousi arviointitiedon hyödynnettävyyden koskien monialaista yhteistyötä. Kehittämisen kohteeksi tulisi asettaa arviointitiedon mukana pitäminen prosessin eri vaiheissa. On huomionarvoista, että monialaisen yhteistyön rooli kohdennetun työn kontekstissa korostuu nuoren ohjausprosessin kaikissa vaiheissa. Tietojen vaihdon sujuvuus on keskeistä prosessin aloittamisvaiheessa (tahot, joista nuori ohjataan kohdennetun nuorisotyön toimintaan). Toiminnan aikainen yhteistyön sujuvuus yhteistyökumppaneiden kanssa on keskeistä nuoren tilanteen edistämisen kannalta. Monialaisen yhteistyön onnistuneisuuden arviointi painottuu keskeisesti myös ohjausprosessin loppuvaiheessa, jolloin monihallinnollinen yhteistyö tulee uudelleen näkyväksi muun muassa nuoren jatko-ohjauspolkujen katkeamisen ehkäisemiseksi.

Arviointitiedon käyttö ja hyödynnettävyys osana monialaista yhteistyötä nousee siis erityisesti esille kohdennetun nuorisotyön yhteydessä. Etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ovat erityisen riippuvaisia siitä, miten onnistuneesti monialainen yhteistyö kunnassa toimii niin käytännössä kuin lakisääteisesti. Arvioinnin kannalta toiminnan onnistuneisuus kiinnittyy monialaisen yhteistyön seurannan ja valvonnan kehittämishaasteisiin. Kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuuden arvioinnin kehittämisen näkökulmasta taroituksenmukaista olisi, että arviointia monialaisen yhteistyön toteutumisesta lisättäisiin.

Arviointitiedon hyödynnettävyyden tarkastelu kohdennetussa nuorisotyössä nostaa niin ikään esille tarpeen varmistaa, että arviointitieto etenee päättäjien käyttöön. Vastaavasti päättäjiltä toivotaan nykyistä enemmän palautetta heille toimitetusta arviointitiedosta ja siihen perustuvaa yhteistyön lisäämistä koskien toiminnan tavoitteiden painopisteiden kartoittamista paikallisella ja alueellisella tasolla. Arviointitiedon käytön toivotaan siten olevan nykyisiä käytäntöjä vastavuoroisempaa toimijoiden ja päättäjien välillä. Tässä yhteydessä arviointien koordinoimiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Luontevana toimijatahona tässä voitaisiin nähdä kunnissa nuorten ohjaus- ja palveluverkosto (NOP). Tämän lisäksi kehittämiskohteeksi tulisi asettaa nuorisotyötä tekevien alueellisten ja paikallisten järjestöjen ja yhdistysten integroiminen osaksi nuorten ohjaus- ja palveluverkosta. Kohdennetun nuorisotyön yhteistyökumppanit ovat kuntatoimijoiden lisäksi erittäin usein järjestöjä ja yhdistyksiä. Tiiviimpi yhteistyö saattaisi mahdollistaa myös uusia kehittämisideoita alan arvioinnin kehittämistyöhön. Järjestöpuolella toiminnan vaikuttavuuden arvioinnilla on julkishallinnon arviointityötä pidemmät perinteet.

Kun arvioinnin pitkäjänteistä varmistamista tarkastellaan kohdennetussa työssä ja nuorisotyössä laajemmin, näkyy siinä tulevaisuuden haaste luoda alan arvioinnille, sekä arviointiosaamisen varmistamiselle että arviointityökulttuurin ylläpidolle systemaattinen rakenne. Tällä hetkellä nuorisoalan opinnoissa ja täydennyskoulutuksessa ei ole selkeää näkemystä siitä, miten alalle opiskelevia ja alalla jo toimivia tulisi valmistaa ja varustaa nuorisoalan vaikuttavuudesta kertomisen vaateisiin ja arvioinnin yleistymiseen yhteiskunnassa yleensä. Alan kaikkia toimijoita yhdistävänä tulevaisuuden kehittämishaasteena olisi määrittää arvioinnin suhde nuorisoalan opintoihin ja täydennyskoulutukseen. Tärkeänä yhteisenä tavoitteena voitaisiin nähdä sellaisen mallin kehittäminen, jossa arviointiosaamiselle kehitetään nuorisoalalle suuntaavia perustutkintoja yhdistävä yhteismitallinen vähimmäisopetusrakenne ja turvataan toimijoiden arviointiosaamista koskeva uuden tiedon saanti ja kehittäminen alan täydennyskoulutuksessa.

Arvioinnin erityispiirteitä kohdennetussa nuorisotyössä

Arviointi on noussut näkyväksi osaksi yhteiskunnallista elämää. Vaikuttavuuden arviointia edellytetään myös nuorisotyössä. Vaikuttavuuden arviointi on kohdannut myös kriittisyyttä nuorisotyön toimijoiden taholla. (Kannanotoista nuorisotyön vaikuttavuuden

arviointiin ks. Siurala 2014.) Vaikuttavuuden arviointi edellyttää nuorisotyöntekijöiltä korostuneesti sekä toiminnan vaikutusten ja vaikuttavuuden osoittamista että niiden erottamista toisistaan. Arvioinnin haasteena on yhtäältä kohdennetun nuorisotyön välittömien vaikutusten (*outcome*) osoittaminen ja toisaalta siirtymä vaikutusten osoittamisesta vaikuttavuuden pysyvyyteen (*impact*).

Yksilötavoitteiden toteutumista voidaan arvioida prosessin päättyessä, mutta se, miten kohdennettu työ vaikuttaa nuoren elämään kokonaisvaltaisesti, jää katveeseen. (Kyselytutkimusvastaus)

Tavoitteiden toteutuminen tulee kyllä kirjattua, mutta työn vaikuttavuuden arviointi pitkällä aikavälillä on vaikeaa/mahdotonta. (Kyselytutkimusvastaus)

Vaikuttavuuden osoittamisessa korostuvat nuoren pitkäkestoiset ohjaussuhteet ja hänen kokonaiselämäntilanteensa, jossa hän elää nuorisotyölliseen toimintaan osallistuessaan. Nämä kaksi seikkaa luovat vaikuttavuuden arviointiin haasteita. Mikäli niiden tosiasialisuutta ei voida arviointiprosessissa tunnustaa, voi vaikuttavuuden arvioinnin vaatimus pakottavaksi muuttuessaan kääntyä toiminnalle kontraproduktiiviseksi (vaikuttavuuden vaatimuksen käänteisvaikutuksista ks. Hyttinen 2007).

Arvioitaessa esimerkiksi kohdennetun nuorisotyön asiakasprosessin kestoja ovat arviointiin liittyvät ongelmat ilmeisiä. Kohdennetussa nuorisotyössä vaikutukset näkyvät usein ennen vaikuttavuutta, ja vaikuttavuus voi tulla esille vasta asiakasprosessin loputtua. Vaikuttavuutta ei välttämättä ole reaalista odottaa kvartaalitalouden sanelemissa arviointiaikatauluissa. Vaikuttavuus ei myöskään ole välttämättä nähtävissä nuoresta tietyllä, varatulla arviointitihetkellä. Sen sijaan nuorisotyöntekijä saattaa tehdä havaintoja vaikuttavuutta indikoivista vaikutuksista läpi nuoren asiakasprosessin, joka voi olla kestoltaan esimerkiksi kolmesta kuukaudesta 24–36 kuukauteen. Tilanne tekee näkyväksi nykyisten arviointimenetelmien kehittämistarpeita. Miten sopeuttaa vaikuttavuuden arviointia vaikuttavuutta indikoivien vaikutusten osoittamiseen?

Miten onnistuminen näkyy tuen päättymisen jälkeen. Arviointimenetelmät eivät varsinaisesti vastaa vaikuttavuuteen, tulokset nähtävissä vasta vuosien päästä. (Kyselytutkimusvastaus)

Toinen ongelma liittyy siihen, jos vaikuttavuuden arviointi ymmärretään arvioinnin käytännössä liian mekaanisesti välineeksi, jolla tulisi voida osoittaa toiminnan ”puhdas vaikuttavuus”. Arvioinnin kohteena olevaa toimintaa, esimerkiksi yksilöllistä asiakassuhdetta nuoren kanssa tai pienryhmätoimintaa ei voida eristää nuoren muusta arkielämästä ja elinympäristöstä.

Työmuodon vaikuttavuuden arvioinnissa on tarve uudenaikaisille, erityisesti kustomoiduille eli tapauskohtaisille arviointitapa-avauksille. Työmuoto tarvitsee arviointia, joka huomioi asiakasprosessin kontekstualisoinnin, onnistuu ottamaan mukaan asiakasprosessiin samanaikaisesti osallisina olevat muut tekijät ja onnistuu näiden asiakasprosessin/toiminnan onnistuneisuuteen vaikuttavien osatekijöiden näkyväksi tekemisessä. Olennaisin tarve kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuuden arvioinnissa kiinnittyy osallistavan prosessin näkyväksi tekemiseen. Näitä tarpeita vastaavaksi nähtiin Chris Rochen

vaikuttavuuden määritelmä, jonka mukaan ”Vaikuttavuuden arvioinnilla tarkoitetaan ihmisten elämässä tapahtuneiden, tietyistä toiminnoista tai toimintaketjuista johtuvien pysyvien tai merkittävien muutosten järjestelmällistä analysointia, olivatpa nuo muutokset sitten positiivisia tai negatiivisia, tarkoituksellisia tai tahattomia” (Roche 1999, 26).⁸⁸

Sosiaalisen vahvistamisen palveluiden hankkeen (SOVA) loppuseminaarissa (9.12.2014) alan keskeiset toimijat toivat tässä yhteydessä esille, että sosiaalisen vahvistamisen palveluiden (ja laajemmin koko nuorisotyön) vaikuttavuusarvioinnissa tulisi astua rohkeasti askel kohti konkreettisia arviointimalliehdotuksia. Kehittämistyön luonteeseen kuuluu, että arviointimallit kehittyvät niitä suunniteltaessa, testattaessa ja pilotoitaessa käytännössä sekä käytännön ja tutkimuksen välisen vuoropuhelullisen palautteen kautta. Tarvitaan kuitenkin jotakin, jolla kehittämissä käytännössä pääsee alkuun, keskustelijat painottivat. (SOVA-loppuseminaari 2014.) Seuraavassa tartutaan tähän näkemykseen esittämällä sekä generisiä, yleisempiä että kustomoituja eli tapauskohtaisesti kohdennetun nuorisotyön erityispiirteistä käsin rakennettuja kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuuden arvioinnin kehittämisavauksia. Niiden tarkoituksena on osoittaa, minkälainen ja millä tavalla kerätty tieto kerryttää tietoa kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta kertomisen tarpeisiin.

Vaikuttavuudella tarkoitetaan tässä kohdennetun nuorisotyöllisen toiminnan onnistuneisuuden osoittimia. Osiossa kohdennetun nuorisotyön arvioinnin kustomoimiseksi sovelletaan vertailusta kasautuva tietous -arviointimallia, ennen–jälkeen-arviointia ja prosessin arviointia. (Arviointimallien yleisesittely ks. Siurala 2014, 27–28.) Arviointimallien perustyyppisiä ei sovelleta kohdennetun nuorisotyön käytäntöön sellaisenaan vaan modifioiden niiden käyttöalaa kohdennetun nuorisotyön tavoitteiden tai niiden esille nostamiseen liittyvien haasteiden suuntaisesti.

Nuorisotyön vaikuttavuuden arvioinnissa haasteellisin kysymys on ehkä, miten vaikuttavuutta voi todentaa yhteismitallisesti eri työmuotojen välillä. Millä kriteereillä nuorisotyön eri työmuotojen vaikuttavuuden arvioinnit yhdistetään ja yhteismitallistetaan? Yhteisten tunnuslukujen määrittäminen edellyttää, että eri nuorisotyön toimintamuodoissa on ensin selvillä, mitkä ovat niille keskeisiä tavoitteita. Tämän jälkeen on mahdollista tutkia, ovatko eri nuorisotyön työmuotojen eri tavoitteet mahdollisesti yhdistettävissä joidenkin päätavoitteiden alle ja esittää ne seurattavassa muodossa niitä kuvaavien arviointikriteereiden kautta. Näitä toiminnan tavoitteenasetteluun liittyviä kysymyksiä tarkastellaan seuraavassa kohdennetun nuorisotyön kannalta nuoren vapaaehtoisuuden sekä toiminnan paikallisuuden ja monitahoisuuden kautta. Tämän jatkona kohdennetun nuorisotyön palveluiden vaikutuksista, vaikuttavuudesta ja laadusta tuotetaan laadullinen arviointimalliehdotus.

VAPAAEHTOISUUS

Kun sosiaalista vahvistamista tarkastellaan palveluprosessina nuorisotyöntekijän määrittelytyön kautta, näyttäytyy sosiaalisen vahvistamisen nuorisotyöllisenä erityisyytenä

88 Suomensosiaalisen on lainattu Kepa ry:n, globaalien kehityskysymysten asiantuntijajärjestön verkkosivuilta: <https://www.kepa.fi/toiminta/koulutus/seuranta-ja-arviointi/vaikuttavuus-verkossa/maaritelmat>

kohdennetun nuorisotyön näkökulmasta itse ohjausprosessi nuoren kanssa. Prosessin saavutettavuus, kesto ja katkokset määrittävät ensisijaisesti nuoren tarpeista ja itsemääritystä käsin. Myös prosessin eteneminen on suhteessa nuoren vapaaehtoisuuteen. Nuoren vapaaehtoinen sitoutuminen asiakasprosessiin nuorisotyössä on alan itseisarvoinen erityispiirre, jolla on lakisääteinen oikeutus. Tämä nuorisotyöllinen ulottuvuus myös erottaa kohdennetun nuorisotyön (ja nuorisotyön muiden työmuotojen) työotteen muista nuorten kanssa tehtävän sosiaalityön muodoista (ks. lisäksi Puuronen 2014b).

Nuoren vapaaehtoisuuteen perustuvan toiminnan merkitystä ja sille asetettujen tavoitteiden suhdetta nuorisotyön vaikuttavuusarviointiin on kuitenkin nuorisotyön tutkimuksessa tarkasteltu toistaiseksi varsin vähän (vrt. Cederlöf 2004; Puuronen 2014b). Siitäkin huolimatta, että ilmiön kääntöpuoli eli asiakasprosessin keskeytykset ja nuorten ”kadoksissa olo” ovat kohdennetun nuorisotyön käytännön arka. Kyseessä on erityisesti kohdennetussa nuorisotyössä ohjaus-, valmennus-, ja/tai tukisuhteisiin heikosti kiinnittyneiden nuorten kohdalla esiin tuleva erityispiirre. Keskustelua tulee herättää siitä, millä tavoin asiakasprosessien katkokset tulevat esille nuoren oman asiakasprosessin tavoitteiden asettelun kannalta ja miten ne heijastuvat toimintaa tarjoavan organisaation toiminnalleen asettamiin tavoitteisiin. Tilanne tekee ilmeiseksi sen, että nuoren vapaaehtoinen sitoutuminen asiakasprosessiin kuuluu alan vaikuttavuusarvioinnin ydinkysymyksiin.

Nuorisotyön vaikuttavuusarvioinnissa tulee selkeästi tunnustaa nuoren asiakasprosessin vapaaehtoisuus itseisarvona nuorisotyössä ja nuorisotyölle. Samalla nuoren vapaaehtoisuus tulisi nuorisotyön vaikuttavuuden arvioinnissa tunnistaa yhtenä nuorisotyöllisen toiminnan osa-alueena, jonka kautta voidaan arvioida monia nuorisotyöllisen toiminnan ulottuvuuksia. Mitä nuoren asiakasprosessin keskeytykset/sitoutumiset – eli vapaaehtoisuus osallistua toimintaan – mahdollisesti kertovat nuoren asiakasprosessin onnistuneisuudesta; tai esimerkiksi nuorelle tarjotun toiminnan ja käytettyjen menetelmien onnistuneisuudesta tai työntekijöiden ammattitaidosta? Vapaaehtoisuudelle perustuva asiakassuhde kohdennetussa (ja laajemmin koko) nuorisotyössä on alan työskentelyä ohjaava keskeinen eettinen arvo. Näin tulee olla jatkossakin. Sen huomiointia tulee lisätä myös osana nuoren prosessien vaikuttavuuden arviointia niin kohdennetussa nuorisotyössä kuin muissa nuorisotyön eri toimintamuodoissa.

PAIKALLISUUS

[Arvioinnissa] paikkakunnan tarpeista lähdetään liikkeelle. Pitää olla oman paikkakunnan lähtöinen ja sieltä kautta laajentaa alueyhteistyötä. (Oppilaitoksille ja toimijoille suunnattu kehittämispäivä, Kuopio 28.10.2014.)

Toinen kohdennetun nuorisotyön osaprosessissa korostettava piirre on, että sen tavoitteellisuutta määrittää paikallisuus ehkä muita nuorisotyön muotoja enemmän. Kohdennetun nuorisotyön tavoitteet on kytketty alueen nuorten kohdennettuihin tarpeisiin, jotka puolestaan paikkakuntien välillä varioivat hyvinkin paljon suhteessa nuorten määrään ja alueen muihin nuorille suunnattujen palveluiden saatavuuteen. Nuorisotyön eri tehtäville asettuu siten kunnissa erilaisia painotuksia. Aineistoanalyysin mukaan esimerkiksi koh-

dennetun nuorisotyön mukainen toiminta oli joissakin kunnissa asetettu kunnan nuorisotyön pääpainopistealueeksi. Kohdennetun nuorisotyön painottumista ja resursointia kunnissa tarkasteltiin osiossa kuntien lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien kautta. Joissakin kunnissa kohdennettu nuorisotyö painottui nuoren vapaa-ajan toiminnan ja harrastusten tukemisen mukaista avointa nuorisotyötä vähemmän.

Jos nuorisotyön tehtävät painottuvat kunnittain eri tavoin, tulisi nuorisotyön paikallinen vaikuttavuus myös kuvantaa kulloistakin kunnan paikallista tavoitteellistamista vasten. Kehitettäessä nuorisotyön vaikuttavuusarviointia ja tunnuslukuja alan tulevaisuuden haasteena on löytää ratkaisuja kysymykseen, kuinka nuorisotyön yhteismitallinen vaikuttavuus todennetaan. Haetaanko kehitettävänä olevien tunnuslukujen kautta koko nuorisotyön yhteismitallista vaikuttavuutta paikallisesti vai valtakunnallisesti? Vai voisiko näkökulmaa vaihtaa niin, että nuorisotyön vaikuttavuutta kuvattaisiin sekä paikallisesti että valtakunnallisesti erittelevästi, valitun nuorisotyön toimintamuodon mukaisesti?

Tällöin vaikuttavuuden arviointiin tulisi luoda yhteismitallistava arviointikehys, jonka puitteissa on mahdollista tuottaa tapauskohtaista tietoa kuntien nuorisotyön eri tavoin painotetuista tavoitteista. Alueellisen kirjaamisen tapoina voitaisiin käyttää esimerkiksi värikoodeja, kirjaimia tai numeroita. Tietty kirjaustapa osoittaisi kunnassa painotetun nuorisotyön toimintamuodon. Kirjaaminen eli alueelliset painotukset tulisi kuvantaa kunnittain ja esittää kootusti esimerkiksi aluehallintorajojen mukaisesti määrittävänä valtakunnallisena karttana. Koodien mukaisesti esitetty kartta toisi yhdellä kuvalla esille, miten esimerkiksi kohdennetun nuorisotyön tarve ja niille asetetut tavoitteet valtakunnallisesti painottuvat.

Graafisen karttavertailun kautta voitaisiin hahmottaa kohdennetun nuorisotyön tarvelähtöistä tavoitteiden määrittymistä kokonaisuutena valtakunnallisessa mittakaavassa eli tuottaa ennakoivaa kuvaa siitä, minkälaiseksi kohdennetun nuorisotyön tuen tarve maantieteellisesti kunnissa kulloinkin arvioidaan. Samaa karttaa voitaisiin siten tarkastella eräänlaisena sosiaalipoliittisena kuvana Suomen nuoruusväestön elinoloista. Lisäksi kohdennetun nuorisotyön tehtävien alueellisia painotuksia tulisi seurata rinnan niiden tilastointien kanssa, joissa seurataan nuorten ikäluokan pienenevää kehitystä Suomen kunnissa. Raportointimalleja yhdistämällä voitaisiin saada kuntakohtaista seurantatietoa siitä, miten palveluiden saatavuutta jaetaan ja priorisoidaan nuorille pienenevänä ikäluokkana nyt ja tulevaisuudessa. Arviointitapa tukisi kohdennettua nuorisotyötä nuorisopoliittisessa vaikuttamistyössä. Kyseinen uudenlainen arviointikehysmalli nousee tässä yhteydessä esille proaktiivisena ja poliittisen vaikuttamisen kannalta toimivampana kuin kohdennetussa nuorisotyössä ja laajemmin nuorisotyössä vallitseva nykyinen reaktiivinen arviointitoiminta.

Laajempaan mittakaavaan soveltamalla paikallisuus muuttuu koko alaa koskevaksi arviointikriteeriksi, jos nuorisotyön muiden työmuotojen tavoitteiden painottumista katsotaan tarpeelliseksi seurata kunnittain samalla tavalla kuin tässä mallinnetussa kohdennetussa nuorisotyössä. Kyseisen arviointikehymän avulla olisi mahdollista tuottaa kasautuvaa vertailutietoa kuntien nuorisotyön eri toimintamuodoittain määrittävistä tavoitteista.

MONITAHOINEN VUOROVAIKUTUSTYÖ

Nuorisotyö on nykyisen lain puitteissa kiinnittynyt nuorten omaan vapaa-ajan käyttöön. Kohdennettu nuorisotyö tapahtuu kuitenkin nuoren rinnalla kulkemisenä useimmiten myös muulloin kuin nuoren omalla ajalla ja usein myös muualla kuin nuorisotyölle erikseen osoitetussa paikassa – kuten suhteessa perheeseen, kotiin, esiopetukseen, kouluun tai työelämäharjoitteluun. Edelleen osatutkimuksen kyselyyn vastanneissa organisaatioissa kohdennetun nuorisotyön kohderyhmänuorten ikätihentymähaarukka asettui vastausten mukaan 14–29-vuotiaisiin. Tieto kohdennetun nuorisotyön toiminnassa mukana olevien nuorten ikähaarukasta mahdollistaa sen arvioimisen, kuinka paljon toiminta on tavoittanut tietyn ikäisiä nuoria. Olennaista kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuuden arvioinnin kannalta toiminnassa mukana olevien iän yhteydessä on kuitenkin kiinnittää huomiota myös siihen, minkälaiseen ikäsidonnaisesti määrittyvään elämäkululliseen vaiheeseen ja sosiaalisiin ympäristöihin nuoren palvelukokemus kohdennetussa nuorisotyössä juuri tietyn ikäisenä kiinnittyy, ja minkälaisia vaikutuksia nuorelle tällä palvelukokemuksella voidaan todeta olevan.

Kun edellä esitettyä nuorten ikähaarukkaa katsotaan 14-vuotiaasta ylöspäin, kohdennetun nuorisotyön voi nähdä ajan ymmärryksen mukaisesti ”ottavan koppia” nuoruudesta elämänvaiheena, jonka nähdään pidentyneen ja pitkittyneen. Yhteiskuntatakuuikään sijoittuvien nuorten kohdalla kohdennettu nuorisotyö kulkee nuoren rinnalla nuorisotyöttömyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymistä ehkäisevissä kysymyksissä. Eräs näkökulma tässä yhteydessä on tarkastella, miten keskeinen toimijataho kohdennettu nuorisotyö on muiden nuorten palvelujärjestelmän toimijoiden välillä välittäessään nuorten palvelujärjestelmässä eteenpäin juuri tämän ikäisten nuorten ja nuorten aikuisten elämäkulullisiin periodeihin kuuluvia viestejä, ympäristöjä ja tarpeita nuorilähtöisesti.

Tätä kokonaisvaltaista näkemystä perustelee kohdennetun nuorisotyön monimuotoisuus. Monitahoista vuorovaikutustyötä kokonaisvaltaisesti haltuunottavan arviointitavan tarvetta voidaan lisäksi perustella nuorten terveystajua ja terveyden edistämistä koskevan nuorisotutkimuksellisen keskustelun kautta. Nuorten terveystaju-käsitteen mukaan ajatellaan, että nuorten terveys ja hyvinvointi syntyy sosiaalisissa suhteissa (Hoikkala, Hakkarainen & Laine 2005; Puuronen 2005; 2009). Kohdennetun nuorisotyön arvioinnin kehittämiseen kontekstualisoituna nuorten kanssa tehtävän kohdennetun työn toimintaympäristöinä on tulevaisuudessa nähtävä yhä enemmän nuoren vapaa-ajalla tapahtuvan työn rinnalla koti ja koulu. Nuorten elinpiiri tulevaisuudessa on vastaavasti kyettävä hahmottamaan sekä fyysisiin ympäristöihin että nykyistäkin huomattavasti enemmän sosiaalisen median ympäristöihin kiinnittyväksi.

Elämäkulullisen iän lisäksi vaikuttaa siltä, että sukupuoli määrittää kohdennetun nuorisotyön tukisuhteita näkyvämmiin kuin muita nuorisotyön muotoja. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö nuorisotyön eri toimintamuodoissa tunnistettaisi sukupuolieroja. Sukupuolen ja sukupuolta koskevien käsitysten vaikutuksia nuoren kasvuun huomioidaan nuorisotyössä monin tavoin. Esimerkiksi sukupuolisensitiivisen sosiaalisen nuorisotyön lähtökohtana on pyrkiä ymmärtämään sukupuoli ja siihen liittyvät käsitykset nuoren syrjäytymisprosessin ehkäisemisessä (Punnonen 2007). Sukupuoli huomioidaan myös nuorisotyön palveluiden tarjoamisessa (esim. Tyttöjen talo ja Poikien talo -toiminta).

Käsillä oleva tutkimus nostaa kuitenkin esille, että sukupuoli voisi erottua nykyistä systemaattisemmin taustakriteerinä myös toiminnan vaikuttavuutta osoitettaessa. Esimerkiksi jatkokoulutuksesta syrjäytyvät pojat ja nuoret miehet ovat kuntien lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien mukaan valtakunnallisesti erityisessä riskiryhmässä. He muodostavat usein myös kohdennetun nuorisotyön ja kunnan muiden erityispalveluiden erityisryhmän. Kohdennetun nuorisotyön arvioinnissa huomiota tulisi kiinnittää enemmän sen osoittamiseen, saavutetaanko sen eri sukupuolille määritellyt toiminnan tavoitteet vastaavasti kyseisen sukupuolisensitiivisen tarpeen mukaisesti. Toimintaan osallistuneiden määrän sukupuolien mukainen tilastointi ei tätä kerro.

Kohdennetun nuorisotyön arviointimalliehdotus

KARTOITUS: TARPEET JA TYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖT

Kohdennetun nuorisotyön arviointiin liittyvät yleiset ja erityispiirteet viittaavat siihen, että monitahoisuudessaan se tarvitsee monimuotoisen arviointityökalun. Seuraavaksi tässä luvussa esitetään laadullinen monitaho-arviointimalli, (jatkossa KONVA-malli, Kohdennetun Nuorisotyön Vuorovaikutustyön Arviointimalli), jonka tavoitteena on kuvata kohdennetun nuorisotyön toiminnan vaikutuksia ja vaikuttavuutta laadullisesti prosessina, jossa keskiössä on nuoren positiivinen muutos. Arviointimallin kehittämisen taustalla on sovellettu monitaho-arviointimallin menetelmiä. Tämä tarkoittaa, että arvioitavaa asiaa lähestytään eri toimijoiden näkökulmista niin, että kokonaiskuva arvioitavana olevasta ilmiöstä muodostuu eri tahojen esittämien näkemysten synteessinä (ks. Vartiainen 1993; 2003).

Arviointia aloitettaessa KONVA-mallin ensimmäisenä kriteerinä on osoittaa määrällisesti arvioitavana olevan toiminnan tarve. Kanuuna-verkoston kehittämistyön tuloksena kaupunkimaisen nuorisotyön tunnuslukujen kokoamiseksi esitetään kuusi määritelmää, joiden puitteissa lukuja voidaan kerätä (Kanuuna 2010). Määritelmistä kaksi vaikuttavat tarkoituksenmukaisilta kehitettäväksi edelleen kohdennetun nuorisotyön määrällisen vaikuttavuuden osoittamiseksi. Nämä määritelmät koskevat toimintaa, jossa ollaan tekemisissä yksilötyössä ja ryhmätoiminnassa tavoitettujen ja työllistymispalveluissa olevien nuorten kanssa.

Kanuuna-verkoston määritelmät, joiden mukaan yksilöllisesti ja ryhmätoiminnassa tavoitettujen nuorten toiminnan ”tavoitteena on, että ohjaajat tuntevat asiakasnuoret siten, että nuoren kasvun tukeminen on mahdollista” ja että ”ohjaaja tuntee nuoren taustaa (nimi, koulu, asuinympäristö) ja on kasvatuksellisessa vuorovaikutuksessa nuoreen, mikä tarkoittaa esimerkiksi kahdenkeskisiä keskusteluja, pienryhmätoimintaa, kerhotoimin-

taa, leirejä yms.” (Kanuuna 2010).⁸⁹ Tämä Kanuuna-verkoston määritelmän avointa nuorisotyötä koskeva kriteeri yhdistetään tässä yhteydessä kohdennetun nuorisotyön arviointimääritelmän ensimmäiseksi kriteeriksi. Sen tarkoituksena on osoittaa ja perustella määrällisesti tarve aloittaa kohdennetussa nuorisotyössä toteutettava palveluprosessi nuorten alueellisiin elinoloindikaattoreihin suhteutettuna tavoitteenasetteluna.

Paikallinen tavoitteellisuus kriteeristöön luodaan kolmen nuorten alueellisia ja paikallisia elinoloja seuraavan hyvinvointi-indikaattorin kautta. Nämä ovat Kouluterveyskysely, Nuorten terveystapatutkimus, Tilastokeskuksen nuorten työttömyysindeksi ja pitkäaikaistyöttömyysluku. Esimerkiksi: Aloittaneiden nuorten määrä suhteutetaan kunnan työttömien nuorten määrään. Edelleen paikallisen tavoitteellisuuden realistinen arviointi koskien toiminnalliseen tuloksellisuudelle asetettavien tavoitteiden rakenteellisia puitteita tulee tehdä suhteessa valtion talousarviossa esitettyihin nuorisotyön tavoitteisiin ja siinä määriteltäviin määrärahojen käyttötarkoituksiin (Valtion talousarvioesityksen roolista nuorisotyön tavoitteiden asetelussa ks. liite 8). Valtion ”budjettikirjassa” esitettyjä lukuja tulee puolestaan tarkastella nuorten alueellisten hyvinvointistrategioiden, kuten kunnan Lasten ja Nuorten hyvinvointisuunnitelman painopisteiden kautta.

Tämän arvioinnin aloitusvaiheen jälkeen KONVA-mallin toisena kriteerinä on sen toimintaympäristö koko laajuudessaan. Tämä tarkoittaa nuoren palveluprosessin toteuttamisvaiheen laaduntamista sen eri toimintaympäristöissään, jolloin arviointiin tulee sisällyttää sosiaalisen vahvistamisen palvelukokonaisuuteen kuuluvat etsivä nuorisotyö, Nuotta-valmennus ja työpajat sekä sitä tukeva työvoimapoliittinen koulutus ja työkokeilut. Arviointikriteerit tulee luoda erikseen edellä mainituille ja toisaalta esimerkiksi koulussa tai yhteistyönä projektiorganisoiduissa kehittämishankkeissa järjestöjen ja/tai seurakunnan kanssa tehtävälle kohdennetulle toiminnalle.

Kolmas KONVA-mallin arviointikriteeri tulee luoda kohdennettuun nuorisotyöhön kuuluvan jalkautuvan työn toimintaympäristöihin eli katutyön rinnalla instituutioissa ja nuoren yksityisalueella toteutettavalle kohdennetulle toiminnalle. Tässä yhteydessä kohdennetun nuorisotyön tunnusluvullistamisessa on keskeistä löytää mittaamisen tavat, joilla tavoitetaan kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuuden luonne epävirallisissa toimintaympäristöissä toteutuvana nuoren tilannetta vastaan tulevana valmennus/ohjaus/tukityönä. Tämä työ toteutuu pitkälti niin kutsutulla *semiorganisoidulla* alueella, jolla kohdennetun nuorisotyön roolina on toimia eräänlaisena välittävänä tasona palvelujärjestelmän sisällä. (Semiorganisoidusta palvelujen tuottamisesta Ahrne 2008; Linnossuo 2007.)

Tätä kohdennetun nuorisotyön asemoitumista palvelujärjestelmässä voidaan hahmottaa lisää soveltamalla sen taustaksi Outi Linnossuon (2007) esittämää palvelujärjestelmän kehittämismallia sosiaalityön puolelta.⁹⁰ Linnossuon palvelumallista kohdennetun nuori-

89 Nämä nuoret eivät ole Helsingissä kohdennetun nuorisotyön nuoria. Kyse on laadullisesta mittarista, joka kuvaa nuorten sitoutumista pääsääntöisesti toimintaan, joka toteutuu avoimessa nuorisotyössä (Taponen Harri, henkilökohtainen tiedonanto 2015).

90 Linnossuo ehdottaa riskilasten ja -nuorten varhaisen tunnistamisen ja heille suunnattujen palveluiden organisoimiseksi kolmella eri tasolla toimivaa palvelumallia. Nämä Linnossuon kolme tasoa ovat 1) lasten ja nuorten toimintaympäristöt kouluissa, nuorisotilatoiminnassa ja vapaa-ajalla avoimena lapsi- ja nuorisotyönä, 2) moniammatillinen riskilapsiin kohdennettu sosiaalinen nuorisotyö ja 3) lastensuojelun viranomaistyö palvelujärjestelmän tasolla. (Linnossuo 2007.)

sotyön tulevaisuuden toimintaympäristöinä, silloin kun työn sisältönä painottuu korjaava työ ehkäisevänä, tulee sen toimintaympäristönä (olemassa olevien lisäksi) nähdä myös avoin lapsi- ja nuorisotyö (koulu, vapaa-ajan ympäristöt, nuorisotilat). Kehittämisessä tulee keskittyä kysymykseen, minkälaisia työtapoja ja menetelmiä kohdennettu nuorisotyö *moniammatillisena matalan kynnyksen tavoittavana ja kohtaavana nuorisotyön muotona* voi omaksua palveluprosessinsa osaksi. Kohdennetun nuorisotyön palvelumallin omistajuudesta tulee päättää kunnan palvelujärjestelmässä. Tulee sopia paikallisesti, mikä hallinnonala kunnassa nykyistä selvemmin ottaa koordinointi- ja arviointivastuuta kohdennetun nuorisotyön mahdollisuuksista tuottaa semiorganisoituja palveluita. Yksi vaihtoehto olisi nähdä tehtävän kuuluvan kunnassa toimivalle, nuorisolain edellyttämälle nuorten ohjaus- ja palveluverkostolle (NOP).

PROSESSIN LAATU

Nuoren sosiaalinen vahvistuminen nähdään kohdennetussa nuorisotyössä *prosessina*. Kohdennetun nuorisotyön prosessissa on osatutkimukseen osallistuneiden mukaan kyse: *nuoressa ja hänen eri elämänalueillaan eri tavoin esille tulevasta positiivisesta muutoksesta*, joka tulee esille sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Tämä positiivinen muutos toteutuu sekä ohjaus-, valmennus- ja tukisuhteen aikana että sen päättymisen jälkeen. Prosessin laadun arviointia kehitettäessä huomio tulee siis kiinnittää sekä toiminnan aikaiseen että päättymisen jälkeiseen arviointiin. Vaikuttaa lisäksi siltä, että prosessimaista kohdennetun nuorisotyön arviointia tukisi arvioinnin muoto, jossa toiminnan vaikutukset ja vaikuttavuus voidaan esittää prosessina; eli samankaltaisessa muodossa kuin jota kohdennetun nuorisotyön työtapo edustaa. (Prosessiarvioinnista arviointitutkimuksessa laajemmin ks. esim. Robson 2001.)

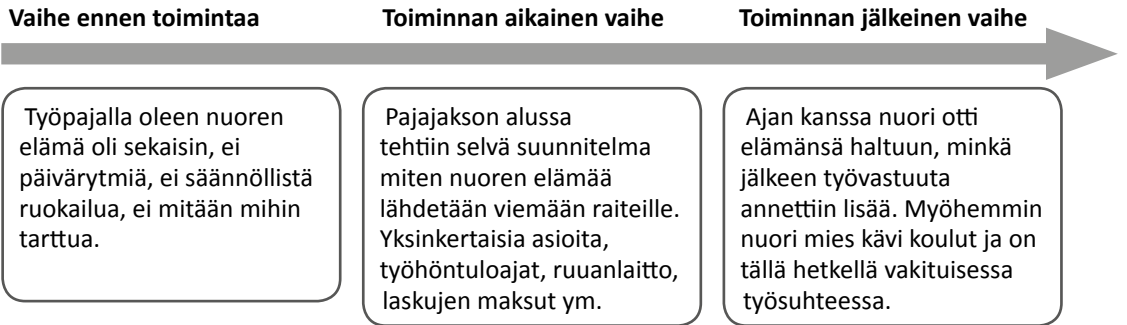
Ulkoapäin määriteltyä nuoren positiivisessa muutoksessa on nähtävissä laadullisesti samankaltaisia piirteitä kuin mitä Sosiaalisen vahvistamisen kehittämistoiminta -hankkeen (Sova) tutkijat⁹¹ esittävät siitä, miten nuoren *sosiaalinen vahvistuminen* tulee esille työpajanuoren valmennussuhteen aikana nuoren itsensä arvioimana (ks. liite 7; Valtakunnallinen Työpajayhdistys 2015). Nuoren sosiaalista vahvistumista kuvaavien mallien rinnalla tarve on kuitenkin myös arviointimalleille, jotka tuovat esille prosessin toista puolta eli *sosiaalisen vahvistamisen eri vaiheita ja tasoja*. Prosessimaaisessa arviointimallissa on kyse *nuoren palveluprosessin onnistuneisuutta kuvaavista laadullisista tekijöistä*. Kohdennetun nuorisotyön palveluprosessin aikana rakentuvaa nuoren positiivista muutosta tulisi siten tarkastella laadullisesti myös palvelun toteuttamisen kannalta.

Luvussa esitellään seuraavaksi tässä osatutkimuksessa rakentunut malli siitä, miten nuorisotyöllinen toiminta, jonka suhteen nuoren sosiaalinen vahvistuminen rakentuu,

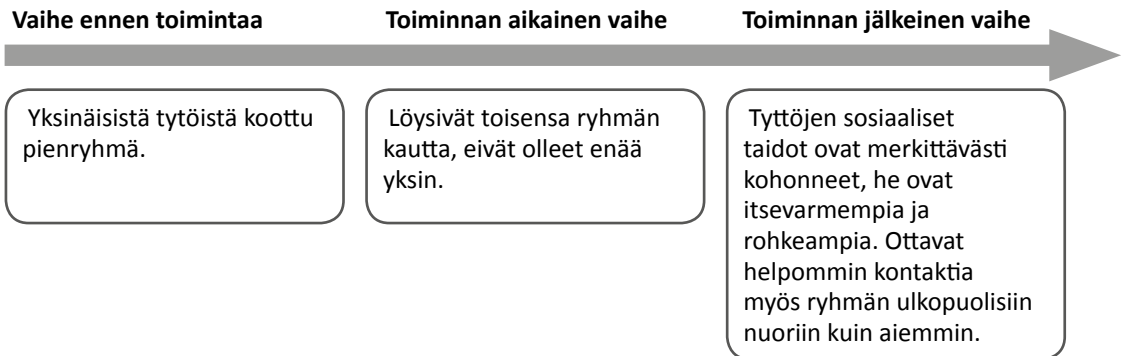
91 Tämän tutkimuksen (4/2014–3/2015) kanssa on samanaikaisesti valmistunut Valtakunnallisen Työpajayhdistyksen (TPY) toteuttama Sosiaalisen vahvistamisen kehittämistoimintaa tarkastellut tutkimushanke (2012–2014), jatkossa Sova. Hankkeessa sosiaalista vahvistamista on tutkittu käsitteenä, mitattavina osa-alueina ja palveluina. (Ks. Valtakunnallinen Työpajayhdistys 2015.)

voitaisiin tehdä näkyväksi ja seurattavaksi.⁹² Tätä kohdennetun nuorisotyön prosessi-
maisesti rakentuvaa vaikuttavuutta voidaan mallintaa kohdennetun nuorisotyön yksi-
lötyön (kuvio 14) ja ryhmätoiminnan (kuvio 15) konteksteissa esimerkiksi seuraavilla
vaikuttavuustarina-arviointimalleilla. Kuvioissa käytetyt aineistoesimerkit ovat peräisin
osion kyselytutkimuksesta.

Kuvio 14. Malli: Vaikuttavuustarina yksilötyöstä kohdennetussa nuorisotyössä.

Kuvio 15. Malli: Vaikuttavuustarina ryhmätoiminnasta kohdennetussa nuorisotyössä

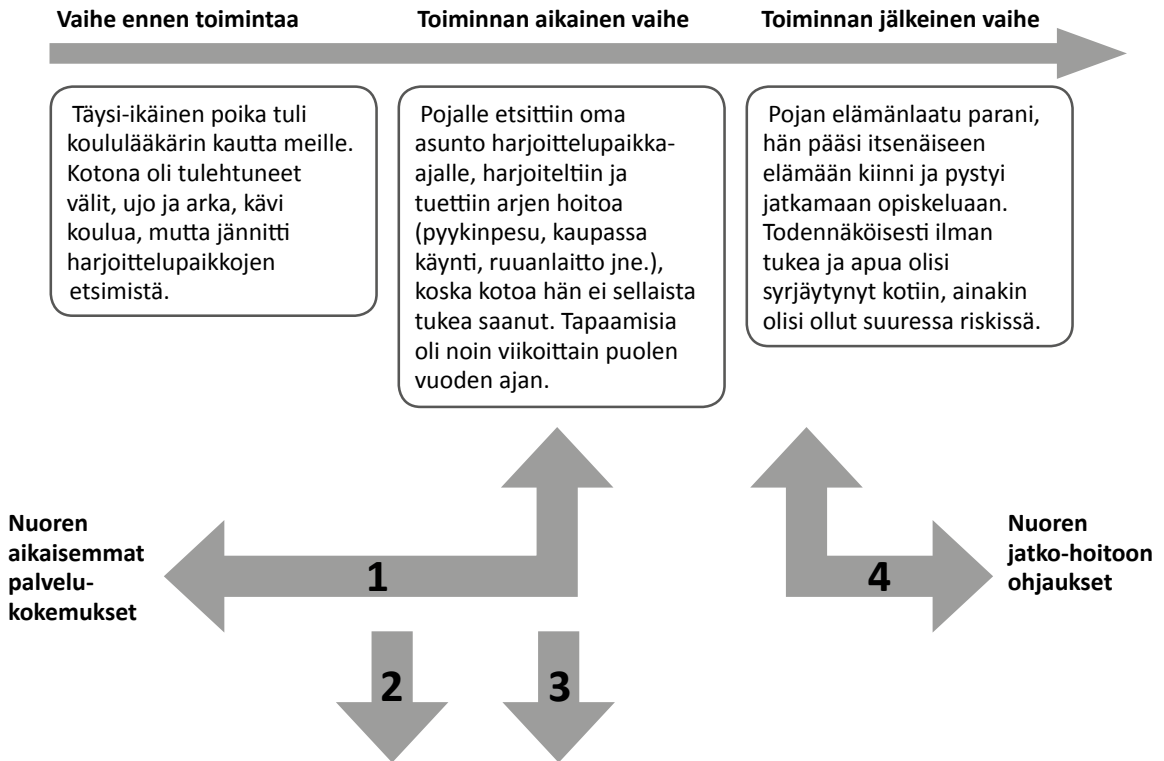

Yllä olevissa vaikuttavuustarinoissa laadullisen arvioinnin konteksti on toiminnan aikainen arviointi kohdennetun nuorisotyön yksilö- ja pienryhmätyössä. Palvelun tarjoaminen eli nuoren ohjausprosessin arviointi jaetaan vaikuttavuustarina-arviointimallissa kolmeen vaiheeseen: vaiheeseen ennen toimintaa, toiminnan aikaiseen ja toiminnan jälkeiseen

92 Kohdennetun nuorisotyön toimijoille rakennettiin osion kehittämispäivän aikana kehittämistehtävä, joka perustui osion kyselyvastausten analyysiin. Kehittämistehtävän kautta toimijoiden oli mahdollista tarkastella kriittisesti kohdennetun nuorisotyön palveluprosessin aikana tapahtuvaa nuoren sosiaalista vahvistumista ja sen mitattavuutta nuorisotyöntekijän näkökulmasta.

vaiheeseen. Osan aineistoanalyysin mukaan malliin tulee luoda lisäksi vaiheiden välisiä ja arviointimallin jälkeisiä arviointikäytäntöjä, jotta kohdennetun nuorisotyöllisen prosessin sosiaalista vahvistamista tuottavat ulottuvuudet eli prosessin laatu, saataisiin esille. Tällaisiksi ehdotetaan kuviossa 16 esitettävällä tavalla neljää kohtaa (1) Nuoren aikaisemmat palvelukokemukset, (2) Toiminnan aikaiset onnistumiset, (3) Toiminnan aikaiset keskeytykset ja (4) Nuoren siirtymät palvelujärjestelmässä. Tiivistäen: huomiota tulee toiminnan aikaisen arvioinnin rinnalla kiinnittää erityisesti myös nuoren aiempien palvelukokemusten ja jatkohoitoon ohjauksen arviointiin.

Kuvio 16. Malli: Palveluprosessin vaikuttavuustekijöiden arviointi kohdennetun nuorisotyön yksilötyössä.

Mallissa sen kohdat 1–4 tarkoittavat kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuustarinan prosessiarvioinnin laajennuksia. Mallin kautta sen kohtia 1–4 ehdotetaan kohdennetun nuorisotyön sosiaalisen vahvistamisen arvioinnin kustomoiduiksi, tapauskohtaisiksi lisäkehittämispainopisteiksi.

Yksilötyön toiminnan onnistuneisuutta ja toiminnan aikaisia vaikuttavuustekijöitä voidaan arvioida tunnistamalla, mitkä tekijät tarjotussa toiminnassa vastaavat tai eivät vastaa nuoren tuen tarpeisiin. Tässä yhteydessä arvioinnin kohteeksi tulee nostaa yksilötyössä käytetyt nuorisotyölliset menetelmät ja työtavat nuoren asiakasprosessin aikana ja niiden suhde nuoren aikaisempiin palvelukokemuksiin (kuvio 16, kohta 1). Arviointikysymykseksi

tulee asettaa, vastaako tarjottu toiminta nuoren tuen tarpeisiin paremmin kuin toiminta, jolla nuoren tilanteeseen on nuoren aikaisempien palvelukokemusten mukaan pyritty vaikuttamaan. Tarjotun toiminnan onnistuneisuutta indikoivat vaikuttavuustekijät tulee seuraavaksi dokumentoida (kuvio 16, kohta 2).⁹³ Huomiota kohdennetun nuorisotyön toiminnan aikaisessa arvioinnissa tulee kiinnittää myös nuorten mahdollisiin prosessin aikaisiin keskeytyksiin (kuvio 16, kohta 3). Keskeytymisten syyt, erityisesti niiden mahdollinen liittyminen käytettyihin työmenetelmiin tulee dokumentoida. (Keskeyttämisen suhde asiakassuhteen vapaaehtoisuuteen, ks. tässä osiossa edellä.)

Nuoren asiakasprosessin loppumisvaihe tai lopettaminen tulee nostaa myös näkyvään rooliin kohdennetun nuorisotyön toimintaa arvioitaessa (kuvio 16, kohta 4). Osalle kohdennetun nuorisotyön kohderyhmänuorista nuorisotyöllinen matalan kynnyksen tukisuhde riittää tarpeenmukaiseksi tueksi. Osalla nuorista on matalan kynnyksen asiakassuhteensa jälkeen tarvetta jatkohoitoon, kuten päihdekuntoutukseen ja psykiatrisen hoidon eri hoitomuotoihin. Mikäli näiden nuorten hoitopolut mahdollisesti katkeavat nuorisotyöllisen tukisuhteen lopettamisvaiheessa, tulee nuoren tilanne dokumentoida. Arvioinnin kohteeksi tulee asettaa, miten hyvin kohdennetun nuorisotyön ja muun palvelujärjestelmän välinen yhteistyö toimii nuoren asiakasprosessin lopettamisvaiheessa nuoren jatkohoitoon liittyvissä kysymyksissä.

KOHDENNETUN NUORISOTYÖN MONITAHO-ARVIOINTIMALLI

Kohdennetun nuorisotyön arviointimalliksi ehdotetaan edellä esitettyyn prosessiin perustuen *nuoren ja nuoren yhteistyökumppaneiden kanssa yhdessä tehtävää vuorovaikutustyötä*, joka asetetaan monitahaisen arvioinnin kohteeksi. Kohdennetun nuorisotyön vuorovaikutustyötä arvioidaan mallissa sen eri toimijoiden näkökulmista niin, että kokonaiskuva siitä muodostuu eri tahojen esittämien näkemysten synteessä. *KONVA*-mallin kehittämisessä on sovellettu Pirkko Vartiainen kehittämän monitaho-arviointimallin menetelmiä. (Ks. Vartiainen 1993; 2003.)

Kohtaamistyön eli kohdennetun nuorisotyön vuorovaikutustyön laadullista vaikuttavuutta mittaavan tunnusluvun tai vaikuttavuusluvun aihiksi ehdotetaan seuraavaa asiakasprosessin laatu -mallia. Kyseessä on geneerinen, yleinen kohdennetun nuorisotyön vuorovaikutustyön onnistuneisuutta arvioiva malli, jonka avulla voidaan tarkastella kohdennetun nuorisotyön asiakasprosessin laatua painotetusti palveluprosessin tuottamisen ja myös palveluun osallistuvan kannalta. Mittarin näkökulma on nuorisotyöllinen, ja sitä voitaisiin kutsua *KONVA*-malliksi (Kohdennetun Nuorisotyön Vuorovaikutustyön Arviointimalli). Sen tavoitteena on toimia yleisesti kohdennetun nuorisotyön vuorovaikutustyötä jäsentävänä ja sille tavoitteita asettavana mallina.

Mallin taustoittaminen perustuu kohdennetun nuorisotyön osaprosessissa toimijoiden kanssa yhdessä toteutettuun arvioinnin kehittämisosuuteen. Malliin on pyritty

93 Nuorisotyöllisten matalan kynnyksen palveluiden onnistuneisuuden keskeisiksi tekijöiksi on arviointitutkimuksessa osoitettu erityisesti jalkautuva työ ja palvelun saatavuuden sopeuttaminen nuoren tuentarpeita vastaavaksi (Ks. esim. Törmä & Huotari 2005; Törmä 2006; Puuronen 2014a.)

kokoamaan toimijoiden esittämiä näkemyksiä kehittämispäivillä eri puolella Suomea tarkasteltuihin kysymyksiin (ks. taulukko 10; tarkemmin liite 6).

Taulukko 10. Ote kohdennetun nuorisotyön kehittämispäivän tehtävistä.

1. Mitä ovat onnistumiset kohdennetussa nuorisotyössä?
 - a) mitä silloin tulee seurata, miten usein ja miten pitkään?
 - b) mitä silloin tulee arvioida ja miten?

2. Pohdi minkälaisia vaikutuksia kohdennettu nuorisotyö tuottaa (nuoren, koulun ja oppilaitosten, kunnan palvelujärjestelmän, työelämän kannalta)?

3. Mitä kohdennetun nuorisotyön tunnusluvun tulee ainakin huomioida?
 - a) Ajatusleikki: Kehittämistyön alla oleva tunnusluku on ainoa tapa, jonka kautta toimijat voivat kertoa kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta (= tarpeellisuudesta ja siihen onnistuneesti vastanneesta toiminnasta). Minkälainen tunnusluku onnistuu tämän näkyväksi tekemisessä?
 - b) Minkälaisen tunnusluvun kautta itse osaisit nopeasti ja helposti lukea kohdennetun nuorisotyön palveluiden vaikuttavuudesta? Mistä tunnusluvun tulisi kertoa, mitä sen tulisi kuvata? Mistä osa-alueista tuollainen tunnusluku koostuu?

Ehdotettavassa KONVA-mallissa kohdennetun nuorisotyön palveluiden laadun kriteereiksi asetuvat *nuoren kohtaaminen ja kohtaamisen jälki*. Tällä tarkoitetaan, että arviointimallin tavoitteiden asettelussa kiinnitetään huomio kohdennetun nuorisotyön asiakasprosessin eri ulottuvuuksien nimeämiseen, tavoitteellistamiseen ja niiden laadun seuraamiseen sekä laadullisuuden dokumentoimiseen. Samalla vähemmän huomiolle arviointimallissa jäävät esimerkiksi kohdennetun nuorisotyön palvelukontaktien ja ohjausten määrällinen arviointi.

Arvioinnin kehittämistä koskevien vastausten analyysi nosti esille tarpeen luoda kohdennetun nuorisotyön arvioinnille kehikko, jossa kuten osioissa aiemmin on tuotu esille, korostuu ”nuoren kohtaaminen” – tuo abstraktiksi väitetty tilanne, jossa nuori nuorisoyöllisen toiminnan aikana tunnistaa sen, kun hänet oikeasti huomataan. Tutkimuksessa tämä nuorisoyöllinen kohtaaminen kiinnitetään Martin Buberin Minä–Sinä-suhteen teoretisointiin (Buber 1993/1923). Buberilaisittain ymmärrettyä kohtaamista nuorisotyön kontekstissa tarkastellaan seuraavaksi palvelujärjestelmään sijoittuvana ja siellä toteutuvana resiprookkisena, vastavuoroisena vuorovaikutustyönä.

Tämä kohdennetun nuorisotyön vuorovaikutustyö (palveluprosessi) ymmärretään tarkastelussa kokonaisuutena, jossa yhdistyvät Forkbyn ja Kiilakosken (2014) esittämät nuorisotyön ominaispiirteet (demokraattisuus, pedagogisuus sekä terveydellinen, kulttuurinen ja sosiaalipoliittinen aspekti). Vuorovaikutustyötä tarkastellaan kohdennetun nuorisotyön vuorovaikutustyön arvioinnille kehitetyssä KONVA-mallissa *nuoren täysi-valtaistumista hänen yhteiskuntasuhteessaan vahvistamaan pyrkivänä toimintana* (ks. kuvio 17). Keskeistä siinä on osoittaa arviointikriteereitä sille, miten kohdennettu nuorisotyö vahvistaa nuoren yhdenvertaista yhteiskuntaan kuulumista kokemuksellisesti ja rakenteellisesti.

Kuvio 17. Kohdennetun nuorisotyön monitahoinen prosessi.

Kohdennetun nuorisotyön arviointi rakentuu KONVA-mallissa viiden (yllä kuviossa 17) kuvatun vuorovaikutustyön osatekijän kokonaistarkastelulle. Nämä arvioinnin osatekijät tai arvioinnin tasot ovat: 1) käytettyjen työmenetelmien täysivaltaistumista tukeva rooli, osuus vuorovaikutustyössä 2) nuoren täysivaltaistumisen vahvistumista osoittavat arviointikriteerit vuorovaikutustyössä, joiden kautta arvioidaan 3) toiminnan (sisäisen) tavoitteen toteutumista, nuoren kokemuksellista täysivaltaistumisen vahvistumista. Tätä toiminnan sisäisen tavoitteen onnistumista arvioidaan edelleen 4) nuoren rakenteellista täysivaltaistumista osoittavien, prosessin mekaanisten arviointikriteerien suhteen. Lopuksi toteutetaan 5) kohdennetun nuorisotyön vuorovaikutustyön jälkiseuranta.

KONVA-mallin tavoitteena on siis nostaa esille, millaisia tavoitteita kohdennetun nuorisotyön vuorovaikutusprosessista muun muassa voidaan nostaa arvioitavaksi. Arviointitasojen arviointikriteereitä voidaan tarkemmin paikantaa seuraavasti:

1. Käytettyjen työmenetelmien täysivaltaistumista tukeva rooli, osuus vuorovaikutustyössä

- a) vastaavuus nuoren tuen tarpeisiin
- b) erot nuoren aikaisempiin palvelukokemuksiin
- c) nuorelle mahdollistetut tavat vaikuttaa itse toimintatapoihin, joilla hänen kanssa työskennellään
- d) käytettyjen nuorta osallistamaan pyrkivien työtapojen määrä ja vuorovaikutuksellinen taso
- e) nuoren vapaaehtoisuuteen sisältyvät tukisuhteen mahdolliset keskeytykset

2. Nuoren täysivaltaistumisen vahvistumista osoittavat arviointikriteerit vuorovaikutustyössä

- a) nuoren omaehtoista yhteiskuntaan kuulumisen vahvistumista osoittavat tekijät (omasta terveydestä ja hyvinvoinnista, säännöllisistä elämäntavoista huolehtiminen,

- itsestä välittäminen ja itsen arvostaminen) ⁹⁴
- b) yhteistyökumppaneiden rooli/osuus yllä mainituissa vuorovaikutustyössä

3. Nuoren kokemuksellista täysivaltaistumista yhteiskuntasuhteessaan osoittavat arviointikriteerit

- a) autonomian ja kompetenssin kasvaminen suhteessa tuen tarpeeseen
- b) oman elämän subjekti -kokemuksen vahvistuminen suhteessa lähtötilanteeseen ennen vuorovaikutustyötä.

4. Nuoren rakenteellista täysivaltaistumista osoittavat tekijät prosessin mekaanisten arviointikriteerien suhteen

- a) nuoren tuettua yhteiskuntaan kuulumisen siteiden vahvistumista osoittavat indikaattorit (kuntoutukseen hakeutuminen ja pääseminen, tuettu asuminen)
- b) yhteiskuntaan kuulumista osoittavat tekijät (koulutus- ja työllisyyspoluille hakeutuminen)
- c) nuoren prosessille asetettujen tavoitteiden saavutettavuuden arviointi suhteessa paikalliseen nuorten palvelu-, opiskelu- ja työkokeilutarjontaan
- d) nuoren prosessille asetettujen tavoitteiden saavutettavuuden arviointi ja suhteuttaminen kunnan työttömien nuorten määrään.

5. Kohdennetun nuorisotyön vuorovaikutustyön jälkiseuranta

- a) kohdennettuun nuorisotyöhön osallistuneen nuoren yhteiskuntaan kiinnittyneisyyden seuranta 6 kk, 12 kk, 24 kk ja 36 kk vuorovaikutustyön päättymisen jälkeen
- b) jatkaminen kohdennetun nuorisotyön palveluissa
- c) eteneminen hoitojärjestelmässä kohdennetun nuorisotyön matalan kynnyksen palvelusta resursoidumpiin erikoispalveluihin.

Tämän lisäksi mallin avulla voidaan kiinnittää huomiota ainakin seuraaviin kohdennetulle nuorisotyölle ominaisiin, taulukossa 11 esitettyihin arvioinnin kohteisiin, jotka liittyvät käytettyihin työmenetelmiin ja nuoren yhteiskuntaan kuuluvuuden vahvistamiseen. Nämä ovat a) nuoren prosessille asetettujen tavoitteiden arviointi tavalla, jossa nuoren itsearviointi prosessistaan kulkee rinnan nuoren prosessia koskevan ammatillisen arvioinnin kanssa b) työmenetelmien onnistuneisuuden arviointi ja c) nuoren prosessin onnistuneisuuden arviointi toisaalta yhteistyötahojen lisäarvon kannalta ja toisaalta vertailu alueen kaikkien nuorten paikallisiin elinoloihin.

⁹⁴ Tavoitteen arvioinnissa voidaan hyödyntää Sova-kehittämishankkeessa rakennettua nuoren sosiaalisen vahvistumisen mallia (ks. liite 4).

Taulukko 11. KONVA-mallin arvioinnin kohteet kohdennetussa nuorisotyössä.

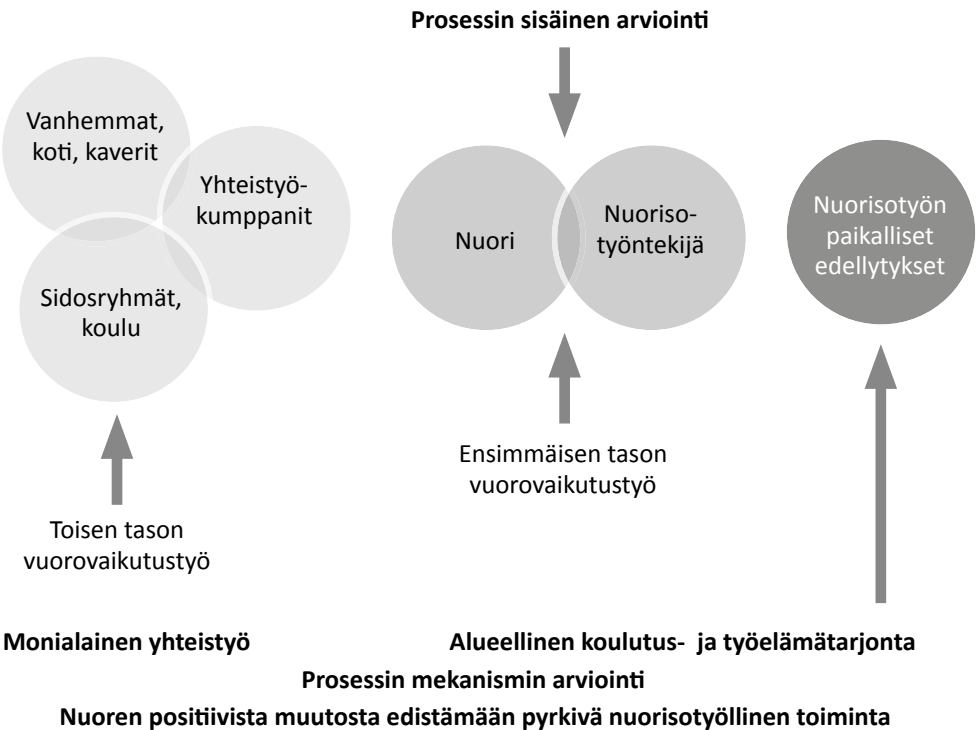
<p>A) Nuori</p> <ul style="list-style-type: none"> • itsestä välittämisen ja itsen arvostamisen lisääntyminen (ks. myös Sova-malli) • arjen sujuvuuden ja elämänhallinnan lisääntyminen (ks. myös Sova-malli) • oman terveyden ja hyvinvoinnin haltuunottaminen (päivärytmin, syömisestä, liikunnan, harrastamisen tasapainon löytäminen sekä päihteiden käytön ja riippuvuuskäyttäytymisen muutokset) • vaikuttamismahdollisuudet määrittää itsen kohdistuvaa toimintaa ja toimenpiteitä ohjausprosessin aikana • vaikuttamismahdollisuudet osallistua oman ohjausprosessin arvioinnin määrittämiseen ja arvioinnin tekemiseen • autonomian ja kompetenssin kasvaminen suhteessa tuen tarpeeseen • oman elämän subjekti -kokemuksen vahvistuminen suhteessa horisontittomuuteen ennen vuorovaikutustyötä • koulutus- ja työllisyyspoluille hakeutuminen 	<p>B) Työmenetelmät</p> <ul style="list-style-type: none"> • käytettyjen menetelmien onnistuneisuus (kartointus, etsiminen, luottamussuhteen rakentuminen, läsnäolo ja kuunteleminen, jalkautuminen, verkostoyhteistyö, motivointi, ohjaaminen, tukisuhteen lopettaminen) (ks. myös Huhtajärvi 2007; Kaartinen-Koutaniemi 2012; Puuronen 2014b). • käytettyjen toiminnallisten työmenetelmien onnistuneisuus (toiminnalliset, toimintaterapeuttiset sekä taide-, liikunta- ja ilmaisuperustaiset menetelmät, pienryhmämenetelmät) (vrt. Linnosuo 2004). • käytettyjen työmenetelmien vastaavuus nuoren tuen tarpeisiin • käytettyjen työmenetelmien tuottamat erot verrattuna nuoren aikaisempiin palvelukokemuksiin
<p>C) Yhteistyötahot ja nuorten paikalliset elinolot</p> <ul style="list-style-type: none"> • yhteistyökumppanien/verkostotyön tuoma lisäarvo käytetyille työmenetelmille • paikallinen nuorten palvelu-, opiskelupaikka- ja työkokeilutarjonta • kunnan työttömien nuorten määrä /alueellinen nuorten työttömyysindeksi ja pitkäaikaistyöttömyysluku. 	

Tavoitteiden tunnistamisen jälkeen tavoitteet tulee asettaa arvioitaviksi eli tavoitteellistaa. Kullekin yllä esitetyille tavoitteelle tulisi KONVA-mallissa näin ollen luoda asteikko tai kriteerit, joiden avulla evaluoidaan, missä määrin kyseiseen tavoitteeseen pyritään tai jälkikäteisarvioinnin näkökulmasta, missä määrin näihin tavoitteisiin on päästy. Työmenetelmien tavoitteiden toteutumisen arviointiin on ensin luotava vertailuasetelma, minkä jälkeen työmenetelmien tavoitteeseen pääsyä voidaan edelleen laaduntua niiden onnistuneisuutta tarkoituksenmukaisesti arvioidin kriteerein. Kohdennetun työn prosessin vaikuttavuutta esiin nostavia arviointikysymyksiä voisivat esimerkiksi olla seuraavat:

- Mitä ovat työskentelyn erot verrattuna nuoren aikaisempiin palvelukokemuksiin?
- Mikä nuoren tilanteessa on muuttunut työn tuloksena?
- Kuinka merkittävä muutos on ollut suhteessa asetettuihin tavoitteisiin?
- Kuinka merkittävä muutos on ollut suhteessa alueelliseen palveluiden saatavuuteen?
- Onko muutos kestävä?

Kootusti KONVA-monitahoarviointimallin ideana on lähestyä nuoren positiivista muutosta edistämään pyrkivää kohdennettua toimintaa niin, että arvioinnissa otettaisiin huomioon kokonaisvaltaisesti sekä työn sisäisiä että työn ulkopuolisia tekijöitä. Molemmilla on vaikutusta, ei vain kohdennetun nuorisotyön toiminnan lopputulokseen, vaan myös toiminnan aloittamiseen liittyviin ja toiminnan aikaisiin onnistumisiin. Monitahoarviointimallissa arvioinnin osatekijöiksi ehdotettuja ulottuvuuksia kutsutaan prosessin arvioinniksi, silloin kun arvioinnissa huomioitavana ovat työn sisäiset tekijät, ja mekanismin arvioinneiksi silloin, kun huomioitavina ovat työn ulkoiset tekijät (ks. seuraava kuvio 18).

Kuvio 18. KONVA-malli, Kohdennetun Nuorisotyön Vuorovaikutustyön Arviointimalli.

Kohdennetun työn prosessin sisäisiksi tekijöiksi monitahoarviointimallissa ehdotetaan vapaaehtoisuus-kriteerin täyttymistä ja vastavuoroiselle vuorovaikutus-kriteerille alisteisesti valikoituneiden työmenetelmien ja työotteen onnistuneisuutta. Onnistuneisuutta arvioidaan ensimmäisen tason vuorovaikutustyönä nuoren ja nuorisotyöntekijän välillä. Arvioinnissa huomioitaviksi prosessin sisäisiksi tekijöiksi mallissa nähdään myös kohdennetun työn kontekstit eli työn toteuttamisen erilaiset toiminta- ja oppimisympäristöt. Prosessin sisäisen arvioinnin tulee perustua nuorten tarpeiden paikalliseen kartoitukseen ja kartoitukseen perustuvien toiminnan tavoitteiden onnistuneisuuden dokumentointiin. Miten nuoren positiivinen muutos todentui?

Kohdennetun työn mekanismin arviointiin monitahoarviointimallissa ehdotetaan prosessin ulkopuolisten (mutta sen onnistuneisuuteen olennaisesti vaikuttavien) tekijöiden huomiointia. Prosessin ulkopuolisiksi tekijöiksi mallissa nähdään korostuneesti nuorisotyön paikallisuus -kriteeri: tässä merkityksellisiä ovat alueellinen palveluiden saatavuus suhteessa nuorten yhteiskunnallisen iän mukaan määriteltyihin siirtymäkohtiin. Toiseksi mekanismin arvioinnin ulottuvuudeksi mallissa nähdään nuoren ja nuorisotyöntekijän välistä vuorovaikutustyötä edistämään pyrkivä niin sanottu toisen tason vuorovaikutustyö eli yhteistyö vanhempien, yhteistyökumppaneiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Arvioitavana on, miten onnistuneesti tämä prosessia kehystävä mekanismi tukee prosessin onnistuneisuutta.

KONVA-mallin toivotaan antavan virikkeitä kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuuden arviointiin alan ammattilaisille, esimiehille ja alan muille toimijoille, kuten nuorisotyön arvioinnin tutkijoille ja laajemmin sosiaalisen vaikuttavuuden arvioinnin asiantuntijoille. KONVA-mallia tai sen osia ei ole tutkimuksen aikataulullisista syistä ehditty kokeilla käytännössä. Mallia ehdotetaankin jatkossa testattavaksi ja edelleen kehitettäväksi kohdennetun nuorisotyön käytännössä toimintamuodon arviointia kehitettäessä.

Yhteenvedo

Kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuuden viimeaikaisimmassa arvioinnissa on kiinnitetty huomiota siihen, miten nuorisotyölliseen toimintaan osallistuminen näkyy tai tulee esille nuoren elämäntilanteen edistymisenä. Tässä osatutkimuksessa kehitettiin monitahoarvioinnin mallia, jossa kohdennettuun toimintaan osallistuvan nuoren elämäntilanteessa mahdollistuvaa positiivista muutosta pyritään arvioimaan toiminnan toteuttamisen näkökulmasta. Näkökulma ehdotetussa monitahoarviointimallissa on, että arvioitavaa toimintaa pyritään kokonaisvaltaisesti hahmottamaan kaikkien toimintaan osallisten synteessä. Arvioinnin kohteeksi asetetaan siten toimintaan osallisten välinen vuorovaikutus(työ), sen onnistuneisuus. Monitahoarviointimalli nimettiin tässä tutkimuksessa KONVA-malliksi (Kohdennetun Nuorisotyön Vuorovaikutustyön Arviointimalli). Mallin tavoitteena on tarkastella nuoren positiivista muutosta mahdollistavaa toimintaa kohdennetussa työssä niin, että toiminnan arvioinnissa yhdistyvät (monitahoisesti) nuorten, nuorisotyöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden näkökulmat sekä toiminnan onnistuneisuuteen osallisina olevien muiden muuttujien huomiointi, kuten toiminnan tilannetekijät, toimintaympäristöt ja paikalliset lähtökohdat.

Hankkeessa kohdennetun nuorisotyön arvioinnin kehittäminen kiinnittyi lähtökohdiltaan kysymykseen: missä on perusnuorisotyön ja erityisnuorisotyön paikka muuttuvassa nuorisotyössä 2010-luvulla, entä tulevaisuudessa? Muuttuvalla nuorisotyöllä ja sen

määrittelytarpeella ymmärrettiin hankkeessa sitä, että alan kehittämisen ja sen vaikuttavuuden arvioinnin kannalta voi olla tarkoituksenmukaista ensin selvittää, mikä on alan itseymmärrys siitä, minkälaisena nuorisotoimiala siellä toimiville jäsentyy. Minkälaista työtä alan toimijat katsovat nuorten kanssa tekevän – nyt ja tulevaisuudessa – ja miten he sitä määrittelevät ja nimeävät. Osatutkimuksessa tämä kohdennetun nuorisotyön toiminnan muotoja koskeva määrittelytyö ja arvioinnin kehittäminen tiivistyivät yhden ison kysymyksen äärelle: miten ehkäisevän ja korjaavan työn suhde tulisi 2010-luvun nuorisotyössä ymmärtää?

Kohdennetun nuorisotyön luonne ymmärretään toimijalähtöisessä itsemäärittelyssä ennaltaehkäiseväksi, vaikka sen määrittely ulkoapäin nähdään korjaavana erityisnuorisotyönä. Kohdennettua nuorisotyötä tekevien näkemys painottaa siten koko nuorisotyöalan määrittelyä ennaltaehkäisevänä kasvatustyönä, joka tulee nähdä myös erityisnuorisotyön sisältävänä jatkumona. Näkemykseen, jonka mukaan ennaltaehkäisevyyden mielletään perinteisesti luonnehtivan vain perusnuorisotyötä, suhtaudutaan kriittisesti. Kohdennetun nuorisotyön ymmärtäminen luonteeltaan ennaltaehkäisevänä merkitsee samalla vallitsevaa ajattelua laajempaa näkemystä kohdennetun nuorisotyön työotteesta. Uudenlainen näkemys työotteesta pyrkii vahvistamaan alan eri toimintamuodoille ominaisten työskentelytapojen keskinäisiä soveltamismahdollisuuksia. Ennaltaehkäisevän ja korjaavan työotteen erillään pitämisen sijaan tavoitteeksi asettuu perusnuorisotyön piirteiden mukaisesti järjestettävän toiminnan vahvistaminen erityisnuorisotyön sisällä ja toisaalta erityisnuorisotyölle ominaisempina pidettyjen yksilöllisten polkujen mahdollistaminen perusnuorisotyössä.

Tiivistäen perinteinen näkemys alan kategorisesta jakautuneisuudesta nuorten vapaaajalla tehtävään perusnuorisotyöhön ja toisaalta korjaavaan ja yksilötyöhön painottuvaan erityisnuorisotyön ei parhaalla mahdollisella tavalla vastaa kohdennettua työtä tekevien käsitystä työn luonteesta eikä työotteesta, jolla he 2010-luvulla katsovat alalla työskentelevänsä. Nykyinen alaa määrittävä kahtiajakautuneisuus ei näytä tavoittavan alalla käynnissä olevaa muutosprosessia. Se ei myöskään näytä tavoittavan alan toimijoiden dynaamisia näkemyksiä siitä, minkä mukaan he oman työmuotonsa ja alan laajemman kehittämisen tulevaisuudessa katsovat suuntautuvan.

- Kohdennetusta nuorisotyötä on tullut 2010-luvulla osa perusnuorisotyötä [ja vuonna 2024] edelleen tehdään perusnuorisotyötä, kohderyhmänä kaikki nuoret. (Kyselytutkimusvastaus)
- [Kohdennettu nuorisotyö vuonna 2024 on] joustava moniammatillinen yhteistyön liima muiden palveluiden välissä. (Kyselytutkimusvastaus)

Tulisiko edellä esitetyllä jatkumoajattelulla tähdätä pääkysymykseen, mikä on kaikkia eri nuorisotyön työmuotoja yhdistävä perustehtävä? Koko nuorisotyötoimialan vaikuttavuuden arvioinnin kehittämistä ei edistetä uusintamalla vanhaa kysymystä siitä, tehdäänkö nuorisotyössä nuorten hyvinvointia edistävää vai korjaavaa työtä. Alan vaikuttavuutta nyt ja tulevaisuuden kannalta hahmottamaan pyrittäessä vastakkaisuutta tuottavista kysymyksistä kuten siitä, unohtuuko tai katoaako perusnuorisotyö erityisnuorisotyötä painottamalla, tulisi päästä eroon (ks. myös Puuronen 2015a).

Nuorisopolitiikan näkökulmasta tämä tarkoittaa kahta asiaa. Sen ajankohtaisena haasteena on ensimmäiseksi tunnistaa nuorisotyön ennaltaehkäisevä luonne sen 1970-lukulaisessa merkityksessään eli ennaltaehkäisynä universaalina hyvän elämän tavoitteiden asetteluun kautta. Sen toisena ajankohtaisen haasteena on, että se onnistuu näkemään, että ennaltaehkäisevä työ 2010-luvun nuorisotyössä toteutuu laajemmin kuin vain perusnuorisotyön kautta.

Tilanteessa korostuu alan vaikuttavuuden hahmottaminen sekä alan sisältäpäin että sen ulkopuolelta katsottuna. Alaa sisältäpäin katsovien kannalta on tärkeää huomata tapa, jolla erityisnuorisotyön toimijat haluavat nostaa esille työmuotonsa oikeutuksen. Edellä esitetyn jatkumoajattelun mukaisesti kohdennettua työtä tekevät katsovat tekevänsä samaa, ”oikeaa” nuorisotyötä (ennaltaehkäisevää) kuin millaiseksi avoin/perusnuorisotyö nuorisotyön sisältä käsin perinteisesti määritellään. Yhtä tärkeää alan vaikuttavuutta ulkoapäin katsovien kannalta olisi, että muille tahoille tuotettavassa kuvassa alalle tuotu nuoren sosiaalinen vahvistaminen ei kiinnittyisi vain erityisnuorisotyön toiminnan tuloksiksi. Näkökulmaksi ja alan tulostuullisuudesta ulospäin kertomisen tavaksi tulee asettaa, että työmuodosta riippumatta kaikki nuorisotyö on nuorta sosiaalisesti vahvistavaa.

Kootusti jatkumoajattelutavan mukaisesti sekä ennaltaehkäisevyys että sosiaalinen vahvistaminen tulisi molemmat nähdä koko laajuudessaan ja leveydessään nuorisotyössä niin, ettei näkemyksellinen eikä rakenteellinen kahtiajako perusnuorisotyön ja erityisnuorisotyön välillä nykyisestä enää kasvaisi. Vaikuttavuuden osoittamisen kannalta on haasteellista, jos alan kahden keskeisen tavoitteen, ehkäisevän ja sosiaalisen vahvistamisen, nähdään toteutuvan sen työmuotojen vastakkaisissa ääripäissä, ei koko toimialaa läpileikkaavasti yhdistävänä toimintana. Näkemys on mitä suurimmassa määrin vieras myös alan nykyisille toimijoille käytännössä:

Veteen piirretty viiva, että kenen töitä on mikä [ennaltaehkäisevä vai korjaava]. (Kyselytutkimusvastaus)

Tilanteeseen liittyvä toinen nuorisopoliittinen kysymys on, millä käsitteillä sellaista 2010-luvulla tehtävää nuorisotyötä tulisi kutsua, jonka tavoitteistaminen ei erottaisi ehkäisevää ja sosiaalista vahvistamista toisistaan. Tällä hetkellä nuorisotyön varsin vahva sekä lakisääteinen että ohjelmallinen määrittely tapahtuu käsitteiden, kuten *ehkäisevä ja tuen tarpeessa oleva* kautta. Kohdennetun nuorisotyön lähtökohtia eivät kuitenkaan ole asiakkuus, toimenpiteiden kohteeksi joutuminen tai potentiaalinen syrjäytyminen ilman ennaltaehkäiseviä toimia. Uuden ohjelmatyön ja alaa koskevan uuden lain valmistelussa huomiota tulisi kiinnittää erityisesti siihen, vastaavatko käytössä olevat nykyiset käsitteet nuorisotyöllisestä työotteesta ja ammattietiikasta käsin rakentuvaa alan itseymmärrystä nuoren kanssa yhdessä tehtävästä työstä (ks. lisäksi liite 8). Tavoittaako käytössä olevien käsitteiden merkitysala työn, joka on ajan jakamista, kuuntelemista, osallistumista mahdollistavaa ja kannustamista nuoren omaehtoisuutta kunnioittavaan ja sille perustuvaan kanssatoimijuuteen?

”Joka ei ole läsnä ei huomaa läsnäoloa.” Martin Buber (1993)

Muuttuvan nuorisotyön tavoitteiden määrittelyssä on suuri tarve löytää työn kohdetta, sisältöä ja menetelmiä täsmällisemmin kuvaavat käsitteet. Tarkoituksenmukaista olisi etsiä uusia keskeisiä käsitteitä, jotka esimerkiksi ennaltaehkäisyyn ja syrjäytymisen ehkäisyyn käsitteitä kohdallisemmin tavoittavat työn luonteen, jolla nuorten kanssa tehtävä resiprookkisuuudelle, vastavuoroisuudelle ja vapaaehtoisuudelle alisteinen vuorovaikutustyö nuorten kanssa toteutetaan, niin yksilötyössä kuin ryhmätoiminnassa. Valittavaksi tulevien uusien käsitteiden tulisi selkeästi onnistua tekemään eroa esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden ennaltaehkäisyä tarkoittavien toimenpiteiden ja nuorisotyön ehkäiseväksi merkityksellistyvän, elämyksiä ja osallistumista tarjoavan toiminnan välillä. Samalla uusien käsitteiden tulisi silti onnistua sanoittamaan sitä, että ehkäiseminen nuorten omaehtoista toimintaa mahdollistamaan pyrkivässä nuorisotyön merkityksessään tähtää samaan suuntaan kuin ennaltaehkäisy terveys- ja sosiaalityön merkityskontekstissa ymmärrettynä.

Yhtenä uutena tapana puhua nuorisotyön sisällöstä ja vaikuttavuudesta tällä tavoin esille voidaan nostaa käsite *osallisuuden edistäminen*. Osallisuutta edistävä nuorisotyö korvaisi käytössä käsitteen ehkäisevä nuorisotyö, jonka merkitysala tulee ensisijaisesti tulkituksi sen preventiivisessä, sairauksien ehkäisyyn merkityksessään. Käsite osallisuutta edistävä nuorisotyö saattaisi kuvata alan ulkopuolisille paremmin sen perusluonnetta nuorten omaehtoista toimintaa mahdollistamaan pyrkivänä vuorovaikutustyönä kuin nykyisin käytössä oleva käsite ehkäisevä nuorisotyö. Tässä ehdotettava uusi käsite, *osallisuutta edistävä nuorisotyö* ymmärrettynä nuorisotyön eetoksen mukaisessa laajassa merkityksessään pitää sisällään niin ennaltaehkäisevän terveyden edistämisen, ehkäisevän perusnuorisotyön kuin korjaavana pidetyn, riskiryhmiin rajoittuvan kohdennetun työn. Nuorisotyön eetoksen mukaisessa merkityksessä kaiken nuorisotyön pyrkimys on olla nuorta sosiaalisesti vahvistavaa ja nuorta osallistavaa. Käsitteestä osallisuutta edistävä nuorisotyö voitaisiin siten tehdä kattoterminä niin perusnuorisotyölle (ehkäisevälle) kuin kohdennetulle (korjaavalle) nuorisotyölle. Molempien perustehtävää yhdistäväksi ja alan vaikuttavuuden arviointia yhtenäistäväksi tavoitteeksi nähdään nuoren yhteiskunnallisen osallisuuden edistäminen, jolla tarkoitetaan kaikille yhteistä, inklusiivista nuorisotyötä.

4 NUORISOTOIMIALAN UUDELLEENMÄÄRITTÄMINEN

Pirjo Junttila-Vitikka

Nuorisotyön arviointiin perehtyminen pakotti meidät tutkijat liki mahdottomana pidetyn tehtävän eli ammattialan määrittelyn äärelle. Nuorisotyön arvioinnin systemaattinen tutkiminen tuntui jo lähtökohdissaan pulmalliselta ilman yhteistä kuvaa siitä, mitä nuorisotyö on. Eikä kyse ollut vain siitä, mitä nuorisotyö on tässä ja nyt, vaan myös tulevaisuuden kuvasta: mihin suuntaan nuorisotyö on kehittymässä ja mihin sen tulisi kehittyä? Mikä on se nuorten ja yhteiskunnan nykyisiä sekä tulevia tarpeita vastaava, realistinen ja eri intressitahojen yleisesti hyväksymä kehys, jonka varaan arviointi tulisi rakentaa?

Toimialan jäsentäminen nousi ajankohtaiseksi heti hankkeen käynnistysvaiheessa, kun laaja tehtäväkenttä piti jakaa edes jossakin määrin hallittaviin osakokonaisuuksiin ja vastuualueisiin. Lähdimme liikkeelle nykyisiä toimialan jäsentämisen käytäntöjä soveltaen ja jaoimme tutkimushankkeen neljään eri osaprosessiin: *lähinuorisotyö ja nuorille suunnatut verkkopalvelut, kohdennetut nuorisotyön palvelut sekä nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskukset*.⁹⁵ Loimme tutkimusstrategian, jossa käymme kentälle sisään neljän edellä mainitun oven kautta, ja ymmärryksen karttuessa hahmotamme uutta toimialajakoa, jonka varaan nuorisotyön arviointia olisi jatkossa mielekästä rakentaa. Hankkeen yhdeksi tavoitteeksi kirjattiin toimialajäsennys, jonka tulisi palvella nuorisotyön arviointia sekä valtakunnallisesti että paikallisesti. Tavoitetta kirjatessamme emme voineet olla varmoja, saavutammeko maalin vai joudummeko luovuttamaan kesken pelin. Näimme kuitenkin hyötyjä jo siinä, että dialogi aiheesta käynnistyy.

Keskustelu nuorisotyön uudelleen jäsentämisestä viritettiin liikkeelle heti hankkeen alkumetreillä, ja se jatkui vilkkaana toimijoiden tapaamisissa, työpajoissa, Facebookissa ja sähköpostitse erikokoisilla areenoilla. Esille nousivat alan moninaiset tavoitteet, epämääräiset käsitteet, rajapinnat muihin ammattialoihin sekä likipitäen kaikki alalla ilmenevät arvot, työmuodot, menetelmät ja kasvatukselliset suuntaukset, jotka jäsennyksessä tulisi ainakin huomioida. Hankkeen alussa luomamme vastuualuejako joutui myös monella tapaa kyseenalaistetuksi, kuten ennakoimme. Saimme tutkimusprosessin kuluessa lukuisia arvokkaita ajatuksia ja näkökulmia pohdittavaksi, ja onnistuimme lopulta luomaan uudenlaisen toimialajäsennyksen, joka tarjoaa yhden mahdollisen tavan jäsentää moneen suuntaan kurkottavaa nuorisotyötä.

Luvussa esiteltävä nuorisotyön jäsenysmalli ammentaa aineksia verkostomaisessa prosessissa kerätystä laajasta aineistosta sekä nuorisotyöhön liittyvästä tutkimuskirjallisuudesta. Tällaisenaan malli ei silti ratkaise toimialan identiteettiongelmia eikä sitä voi pitää yhteisesti hyväksyttynä totuutena, vaan enemmänkin tutkijoiden subjektiivisena ja edelleen kehittyvänä tulkintana siitä. Hankkeen tutkijoiden keskinäisessä dialogissa hioutunut jäsenysmalli voi toimia yhtenä vaihtoehtoisena kehyksenä toimialan määrittelyssä ja käytännön arviointityössä, sikäli kuin se toimivuutensa osoittaa.

95 Viimeksi mainittu osa-alue valikoitui mukaan hanketta rahoittaneen opetus- ja kulttuuriministeriön erityistarpeista, joita kuvataan tarkemmin luvussa 1.

Nykytilanteen kipupisteitä

Nuorisotyön ehkä keskeisin ja tunnustetuin ongelma on toimialan pirstaleisuus ja hahmottomuus (mm. Cederlöf 2004; Nieminen 2007; Soanjärvi 2011⁹⁶). Ongelma kiteytyy nykyisessä Nuorisolaissa, jossa nuorisotyön ja -politiikan sisältö kuvataan jäsentämättömänä listana erilaisia toimintoja (Nuorisolaki 7§/ 2010). Kentällä sovelletaan toimialajakoa⁹⁷, joka on muotoutunut vuosien mittaan sattumanvaraisesti siten, että uudet toimintamuodot on sovitettu osaksi vanhoja rakenteita niitä juurikaan kyseenalaistamatta. Lopputulos on varsin kirjava ja epälooginen. Käytännössä nuorisotyö jäsentyy osin toimintaympäristön (kuten nuorisotalotyö, alueellinen nuorisotyö, verkkonuorisotyö, koulunuorisotyö), osin menetelmän (kuten kulttuurinen nuorisotyö, leiri- ja retkitoiminta) ja osin kohderyhmän (kohdennettu, korjaava tai erityisnuorisotyö vs. ennaltaehkäisevä tai perusnuorisotyö) pohjalta. Osallisuus ja nuorten vaikuttaminen on paketoitu omaksi, muusta toiminnasta irralliseksi osa-alueekseen, ja syrjäytymistä pyritään ehkäisemään nykyisin sosiaalisen vahvistamisen käsitteen alla. Edellä mainittujen käsitteiden välistä suhdetta toisiinsa ei ole avattu, mutta käytännössä osallisuustoiminta kohdentuu pääsääntöisesti eri nuoriin kuin sosiaalisen vahvistamisen nimissä tehtävä työ. Järjellisiä perusteita tälle käytännölle on oikeastaan vaikea löytää.

Sekava jaotteluperusta on alan itseymmärryksen ja kokonaishahmotuksen näkökulmasta hankala asia, mutta toisaalta se myös alleviivaa sitä, miten rikkaasta ja moniulotteisesta toimialasta nuorisotyössä on kyse. Kun työtä tehdään moninaisissa ympäristöissä ja moninaisin menetelmin, erojen tekeminen näiden pohjalta on luontevaa. Toimintaympäristöön perustuvan luokittelun pulmallisuus piilee kuitenkin siinä, ettei se kerro mitään työn laadusta, sisällöstä tai tavoitteista. Ympäristölähtöisyys voi myös ohjata fokusta puitteisiin – seinät, työvälineet, viestintäkanavat – sisältöjen jäädessä sivurooliin. Toimintaympäristön voi toki ymmärtää myös laajemmin, eli fyysisen lisäksi myös kulttuurisen ja sosiaalisen ympäristön kattavana käsitteenä, jolloin mukaan lukeutuu myös inhimillinen toiminta. Käsitteistö korostaa kuitenkin fyysistä ulottuvuutta (nuorisotila, koulu...). Menetelmällinen jako voi olla perustellumpi, jos menetelmät eivät jää pelkiksi tempupalikoimiksi, vaan kiinnittyvät vahvasti alan kasvatuksellisiin tavoitteisiin. Toisaalta sekä toimintaympäristöön että menetelmään perustuvan jaottelun vaarana on, että ne asettavat keinotekoisia ja ahtaita rajoja, jotka kangistavat toimintojen monipuolista ja monialaista kehittämistä. Moninaiset menetelmät ja toimintaympäristöt ovat kuitenkin sitä nuorisotyön rikkautta, josta on syytä pitää tiukasti kiinni. Esimerkiksi virtuaalista toimintaympäristöä ja kulttuurisia menetelmiä voi sujuvasti hyödyntää eri kohderyhmille ja erilaisiin tavoitteisiin tähtäävässä toiminnassa.

Kohderyhmiin perustuva dikotominen jaottelu on herättänyt kritiikkiä eri piireissä, ja sen merkitys syrjäyttäviä mekanismeja vahvistavana rakenteena on myös tiedostettu.

96 Lähdeluettelo voisi jatkaa loputtomiin, sillä nuorisotyöstä ei taida olla tieteellistä julkaisua ilman mainintaa alan moniulotteisuudesta ja jäsentymättömyydestä.

97 Toimialajaoista ei varsinaisesti voi nykytilanteessa puhua, sillä yhtenäistä käytäntöä ei ole olemassa.

Ongelmaa on pyritty ratkaisemaan varsin pintapuolisesti käsitteitä muuttamalla, mutta yksimielisyyttä niidenkään suhteen ei ole toistaiseksi saavutettu. Perinteisen *erityisnuorisotyön* rinnalle on otettu käyttöön *kohdennetun nuorisotyön* sekä *sosiaalisen vahvistamisen* käsitteet⁹⁸. Etsivän nuorisotyön sekä monialaisen verkostotyön otteen vahvistuessa on katsottu tarpeelliseksi hakea rajaa *ennaltaehkäisevien* ja *korjaavien* toimintojen välille.

Vaihtuvat käsitteet eivät poista dikotomiaa eivätkä sitä tosiasiaa, että vastakkainasettelu leimaa tietyt nuoret heikoiksi ja apua tarvitseviksi ja korostaa ongelmakeskeisyyttä. Tämä johtaa helposti käytäntöön, jossa *erityisen tuen kohteeksi* määritellyt nuoret ohjataan auttamispalveluihin ja suljetaan samalla ulos muun muassa nuorten vaikuttajaryhmistä⁹⁹ ja vapaa-ajan harrasteryhmistä. Tätä valaisee Nuori Kulttuuri -säätiön edustajan kommentti palvelu- ja kehittämiskeskusten osatutkimukseen liittyvässä tilaisuudessa:

Tietoinen valinta on, ettei syrjäytyneitä nuoria pyritä houkuttelemaan, ettei lähdetä erityisnuorisotyöhön. Tämä toiminta on nyt suunnattu semmoselle keskikastille, jolla menee hyvin, koska siihen meillä on resursseja. (Nuori Kulttuuri -arviointipäivän muistio)

Yksittäisen toimijan näkökulmasta tilanne on toki ymmärrettävä, sillä johonkin raja on aina vedettävä. Koko nuorisotoimialan kattavassa kuvassa ajatus erityistä tukea tarvitsevien nuorten rajautumisesta ulos taideharrastuksesta kuulostaa kuitenkin oudolta etenkin, jos taidekasvatuksen mahdollisuudet yhteisöllisyyttä edistävänä sekä nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevana, jopa terapeuttisena toimintana tunnustetaan (mm. Sava & Vesänen-Laukkanen 2004; Siivonen, Kotilainen & Suoninen 2011).

Dikotomisen jaottelun ongelma ei tyhjene vielä tähänkään, vaan sama mekaniikka, joka jättää osan nuorista ulos ryhmätoiminnoista, sulkee toisen osan yksilöllisten palvelujen piiristä. Etsivä nuorisotyö, nuorten työpajatoiminta ja muut yksilölliseen tukeen oikeuttavat tukipalvelut edellyttävät yleensä jonkun viranomaisen tekemää havaintoa ja diagnoosia nuoren tilanteesta¹⁰⁰. Käytännössä tämä hidastaa avun varhaista saamista ja johtaa ongelmien kasautumiseen. Palveluiden järjestämisessä pitäisikin huomioida, että nuorten tilat ja tilanteet eivät ole stabiileja, vaan nuoret liikkuvat edestakaisin työttömästä opiskelijaksi/työlliseksi/toimenpiteessä olevaksi ja mahdollisesti jälleen työttömäksi

98 Pikainen tarkastelu kuntien nuorisopalveluiden sivustoilla osoittaa, että kaikki edellä esitetyt käsitteet ovat käytössä. Pienemmissä kunnissa puhutaan etsivästä nuorisotyöstä, ja niissä juuri etsivä nuorisotyö on usein ainoa ”kohdennetun nuorisotyön” muoto. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että kohdennetun nuorisotyön käsite oli monille kentän toimijoille uusi tai vieras. Kohdennetun nuorisotyön osatutkimukseen kuuluneissa työpajoissa toimijat määrittelevät käsitettä hyvinkin laajasti korostaen, että toimintamuotoa ei lähtökohtaisesti tee kohdennetuksi työn ongelmalähtöisyys. Tällöin kohdennettu nuorisotyö voi tarkoittaa esimerkiksi iltapäivätoimintaa, moponuorille, seiskaluokkalaisille tai mille tahansa rajatulle ryhmälle tai yksilölle suunnattua toimintaa. (Ks. tässä julkaisussa Puuronen, s. 120–122.)

99 Ilmeinen ristiriita vuoden 2013 Nuorisobarometrin tulokseen, jonka mukaan heikoiten toimeentulevissa perheissä varttuneet nuoret kokevat itsensä yhteiskunnallisesti aktiivisimmiksi (Myllyniemi 2013).

100 Toki etsivään nuorisotyöntekijään voivat ottaa yhteyttä myös nuoret. Palvelujärjestelmän sisällä nuorten ohjaamista etsivän nuorisotyön palveluihin kuitenkin ensisijaisesti määrittää se, että työmuodon pääkohderyhmäksi nähdään (vain) nuorisotakuun mukaisesti koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolelle jääneet nuoret.

(Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015). Vaihtuvat tilanteet ilmenevät myös vaihtuvina tarpeina. Nuorille avoimesti kohdennettua Suunta-verkkopalvelua koskeva tutkimus (Gretschel & Junttila-Vitikka 2014) vahvistaa, että hyvin erilaisissa tilanteissa elävät nuoret kaipaavat aikuista keskustelu- ja reflektointiapua elämään liittyvissä pulmissa tai valinnoissa. Raja tuen tarvitsevuuden suhteen on siis väljä ja liikkuva, eikä sen määrittämisen pitäisi olla yksin viranomaisten havaintojen ja diagnoosien varassa, vaan myös jokaisen tukea tarvitsevan nuoren omassa harkinnassa. Jo pienikin oikea-aikainen apu voi auttaa nuorta ratkaisevalla tavalla ja estää ongelmien kasautumista.

Jos nuorisotyössä halutaan tavoittaa erilaiset nuoret erilaisine tarpeineen ja pyrkiä tukemaan heitä ennaltaehkäisevästi, rakenteen pohjana ei voi pitää luokittelua, jossa nuoret jaetaan ”ennaltaehkäistäviin” ja ”korjattaviin”.

Tukea tutkimuksista

Nuorisoalan hahmottomuutta voi tuki pitää yhtenä alan pysyvänä ominaispiirteenä, mutta toisaalta ongelmaa on myös pidetty yllä, sillä alan tiedeyhteisö on pitkään vierastanut nuorisotyön tutkimusta, vaikka vetoomuksia asian puolesta on kentältä esitetty (Soanjärvi 2011). Juha Nieminen (2007) kuvaa ongelmaa toteamalla, että nuorisotyön piirissä monet asiat käynnistetään suurieleisesti uudelleen muistamatta aikaisempia kokemuksia samasta asiasta. Muistamattomuus kertoo paitsi toimialan elävästä luonteesta ja alati muuttuvasta toimijoiden joukosta, myös historiattomuudesta, käsitteellisestä jäsentymättömyydestä sekä nuorisotyöhön kohdistuvan pitkäjänteisen perustutkimuksen puutteesta. (Nieminen 2007, 21–22.) Ongelma kytkeytyy vahvasti myös nuorisotyön arvon näkyväksi tuomiseen, mikä kiteytyy oivallisesti seuraavassa alan ammattilaisen kommentissa: ”Mun on aina ollut hankala perustella nuorisotyötä päättäjille ja muille” (Kiilakoski 2013, 20). Viime vuosina tilanne on siltä osin parantunut, että nuorisotyön tutkimuksella on keskeinen asema osana nuorisotutkimuksen laajaa kenttää.

Juha Nieminen lienee suomalaisessa nuorisotyön tutkimuksessa ensimmäinen, joka on onnistunut paketoimaan nuorisotyön sellaiseen hallittavaan kokonaisuuteen, joka tuo näkyväksi nuorisotyön tehtävät laajasti, loogisesti ja kompaktisti. Hänen luomassaan teoreettisessa mallissa nuorisotyö jäsentyy neljään eri funktioon: sosialisatio-, personalisaatio-, kompensatio- sekä resursointi- ja allokoitintifunktio (Nieminen 2007). Niemisen malli on sinänsä arvokas ja toimialan hahmottamisen kannalta tarpeellinen teoria, mutta käytännön työkaluksi se ei ole mukautunut, eikä sitä ehkä sellaiseksi ole tarkoitettukaan. Arvioinnin pohjaksi tarvitaan joka tapauksessa pragmaattisempi ja käsitteistöltäänkin helpommin ymmärrettävä ryhmittely.

Niemisen ohella nuorisotyötä tutkimuksillaan kirkastanut ja kehittänyt Tomi Kiilakoski (2013) on etsinyt ratkaisua ongelmaan yhdessä Kokkolan nuorisopalveluiden työnteki-

jöiden kanssa. Nuorisotyön perussuunnitelmaan (NUPS) tähdännyt toimintatutkimus keskittyy yhden kaupungin nuorisotyön määrittelyyn, mutta sen anti on ehdottomasti laajempi. Tutkimus ei tarjoa valmista ratkaisua toimialan jaotteluun, mutta tuo uutta ja arvokasta näkökulmaa nuorisotyön määrittelyyn. Dialogisen prosessin tuloksena nuorisotyö kiteytetään Kokkolassa seuraavasti:

Nuorisotyö on tavoitteellista kasvatuksellista toimintaa, joka rakentaa prosesseja, joiden varassa nuorisotyön tavoitteiden on mahdollista toteutua. Tavoitteet liittyvät sekä nuoreen yksilönä että hänen suhteisiinsa muihin ihmisiin, paikkoihin ja yhteiskuntaan. (Kiilakoski 2013, 36.)

Merkityksellistä tässä määrittelyssä on, että 1) nuorisotyö linjataan tavoitteelliseksi kasvatukseksi, 2) toiminta tai palvelu nähdään prosessina, jossa päämäärän sijaan korostuu matka ja 3) nuorisotyötä tarkastellaan erilaisina suhteina kuten: nuoren suhde muihin nuoriin, aikuisiin, rakenteisiin, alueeseen ja ympäristöön sekä globaaliin maailmaan ja ympäristöön (mt., 30–32). Näin määritely nuorisotyö asetuu linjaan tässä esitetyn toimialajäsennyksen kanssa.

Kokkolan esimerkki tuo näkyväksi edellisessä kappaleessa kuvattuja seikkoja nykyrakenteiden ongelmallisuudesta ja siitä, miten vaikeaa pirstaleisen toimialan jäsentäminen ja käsitteellistäminen on. Kokkolassa tehtiin eroa *työmuodon ja -menetelmän* välille, ja pitkäaikaisen, vaativan prosessin tuloksena nuorisotyö päädyttiin ryhmittelemään viiteen *työmuotoon: yhteiskunnallinen nuorisotyö, yhteisöllinen nuorisotyö, osallisuustoiminta, kulttuurinen nuorisotyö sekä kohdennettu nuorisotyö*. Yhteiskunnallisella nuorisotyöllä viitataan tässä hallintoon ja yhteisöllisellä nuorisotyöllä alueilla tehtävään työhön. Kohdennettu nuorisotyö kattaa nuorten kasvua tukevan yksilö- ja pienryhmätoiminnan (erityisnuorisotyö), osallisuustoiminta nuorten vaikuttamiseen tähtäävän työn ja kulttuurinen nuorisotyö laaja-alaisesti nuoriso- ja monikulttuurisen sekä taidekasvatuksellisen toiminnan. (Kiilakoski 2013, 35.) Kokkolan jaottelu on rakentunut yhteistyössä nuorisotoimen henkilöstön kanssa, ja se heijastelee tutkimuskohteena olevan kaupungin ja laajemminkin kunnallisen nuorisotyön nykyrakenteita. Nuorisoalalle tyypillisesti kenttä koostuu toisistaan irrallaan toimivista osa-alueista siten, että esimerkiksi osallisuustyötä ja kulttuurista työtä tehdään eri työntekijöiden toimesta ja eri nuorille kuin vaikkapa alueisiin kiinnittynyttä yhteisöllistä nuorisotyötä tai kohdennettua työtä. Muutoin ei kai tällaiseen jaotteluun olisi päädytty.

Kokkolan prosessin tavoitteena ei ollut jäsentää koko nuorisotoimialaa, vaan jakaa kaupungin toteuttama nuorisotyö sellaisiin osakokonaisuuksiin, joka palvelee tarkoitustaan paikallisella tasolla. Työmuotoperusteinen jako täyttää pragmaattisuuden vaateen ja voi olla käytäntöön kiinteästi kytkeytyvässä prosessissa jopa ainoa mahdollinen tapa luoda perustaa toimialaa ohjaavalle suunnitelmalle. Käsillä olevan tutkimusprosessin luonne on kuitenkin toinen. Se vaatii vastauksia kysymyksiin siitä, *mitä nuorisotyö valtakunnallisesti tekee* ja ennen kaikkea, mitä nuorisotyön tulisi jatkossa tehdä. Suurin haaste on siinä, miten toimiala onnistutetaan jäsentämään niin, että se palvelee käytännön työtä mutta kykenee irrottautumaan ahtaista rajoista ottaen huomioon tulevaisuuden kehitysnäkymät.

Kurkistus verkkonuorisotyön määrittelyyn

Tässä kappaleessa nuorisotyön ydintä ja sen rajoja yritetään etsiä verkkonuorisotyön määrittelyä koskevan prosessin avulla. Nopeasti kehittyvänä ja vielä paikkaansa hakevana aluevaltauksena *verkkonuorisotyö*¹⁰¹ herätti hankkeessa runsaasti keskustelua ja antoi sytykkeitä laajempaankin toimialajakoa ja nuorisotyön ydinolemusta koskevaan pohdintaan. Alkusytykkeen pohdinnalle antoivat Verke-verkkonuorisotyön kehittämiskeskuksen edustajina haastatellut Leena Tuuttila ja Tero Huttunen, jotka tarkastelivat tutkimuksemme kohteeksi valikoituneiden verkkopalvelujen listaa ja esittivät toimialajaon kannalta relevantin kysymyksen: onko tarkoituksenne tutkia *verkkonuorisotyötä* vai nuorille *suunnattuja verkkopalveluja*?

Verken nettisivustolla julkaistussa puheenvuorossa Huttunen (2014) toteaa, että nuorille suunnattua verkkotyötä ja verkkonuorisotyötä yhdistää verkkoympäristön lisäksi työn kohteena oleva joukko, nuoriso. Selkein ero näiden kahden välillä on kuitenkin työn tavoitteita koskevissa lähtökohdissa. Nuorille suunnatut verkkopalvelut ovat usein sosiaali- ja terveysalan ammatillisiin tavoitteisiin nojaavaa toimintaa, toisin kuin verkkonuorisotyö, joka kiinnittyy nimenomaan nuorisotyön tavoitteisiin. Huttusen eronteko vaikuttaa selkeältä, mutta palautuu pulmalliseen kysymykseen nuorisotyön rajoista: mitä nuorisotyö on ja miten se eroaa esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimen piirissä tehdystä työstä? Milloin esimerkiksi nuorille suunnattu chat-palvelu on nuorisotyötä ja milloin ei?

Anu Gretschel pyysi verkkopalveluja koskevaan tutkimusosioon osallistuneiden Väestöliiton ja Rikosuhripäivystyksen (RIKU) edustajia paikantamaan omaa rooliaan suhteessa nuorisotyöhön.

Me teemme nuorille työtä verkossa, kohtaamme nuoria verkossa, teemme verkossa heille erilaista seksuaalikasvatusmateriaalia. Näemme työmme seksologisen viitekehyksen kautta. Teemme siis seksuaalikasvatusta (= neuvonta, opetus, valistus) verkossa. Nuorisotyön toimija me emme ole, olemme asiantuntijajärjestö. Mutta, tuotamme palvelua nuorisotyöhön. Siis nuorille. Mutta myös välillisesti ammattilaisten kautta kohteena nuoret... (Sähköpostitiedonanto Väestöliitosta 12.11.2014.)

RIKU ei ole nuorisotyön toimija, emmekä tuota nuorisotyön palveluita. Tuotamme palveluita, jotka tukevat nuorisotyötä ja tuemme nuorisotyöntekijöitä heidän työssään kouluttamalla heitä sekä tuottamalla palveluilla. Nuorisotyön tulostavoitteet eivät koske meitä... Toki työmme muistuttaa nuorisotyötä ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta ja etsivän verkkotyön kannalta, mutta se on vain osa tavoitteitamme. Meidän päätavoite on kuitenkin kehittää tehokas ja kohdennettu viestintä nuorten rikosuhrien oikeusturvasta ja tuesta. Tavoitteemme on, että nuori rikoksen uhri selviää tilanteestaan paremmin saamansa tiedon ja tuen avulla. Kohderyhmämme on tältä osin rajatumpi kuin kaikki nuoret. Toki pyrimme tiedottamaan RIKUn palveluista kaikille nuorille.

101 Aiheeseen liittyvä termistö on runsas. On puhuttu muun muassa virtuaalisesta nuorisotyöstä, virtuaalisista vuorovaikutuspalveluista, verkkoperustaisesta nuorisotyöstä, verkkokeskustelusta ja tietokonevälitteisestä nuorisotyöstä sekä kohtaavasta nuorisotyöstä (ks. Sinisalo-Juha & Timonen 2011).

Saman suuntaisuutta nuorisotyön kanssa on suuresti, mutta jos tarkasti katsomme nuorisotyön määritelmää, emme kuulu sen piiriin. (Sähköpostitiedonanto 13.11.2014 Rikosuhripäivystyksestä.)

Väestöliiton palvelun kohderyhmänä ovat kaikki nuoret, ja sen tavoitteet ovat seksuaalikasvatuksellisia. Rikosuhripäivystyksen palvelun kohderyhmä on rajatumpi eli lähinnä rikoksen uhriksi joutuneet nuoret, ja tavoitteena on heidän auttamisensa kriisitilanteessa. Kumpikaan taho ei miellä itseään nuorisotyön toimijaksi, vaikka palvelut periaatteessa täyttävät nuorisotyön kriteerit: ne ovat nuorille vapaaehtoisia ja niissä tähdätään nuorten kasvatukseen ja auttamiseen. Jos kuitenkin eroa haluaa hakea, se löytynee palvelun tarjoajien erityisasiantuntijuudesta. Väestöliitto ja Rikosuhripäivystys paikantavatkin itsensä asiantuntijaorganisaatioiksi, jotka tuottavat palveluja nuorille, nuorisotyöhön tai nuorisotyön tueksi, kuten Rikosuhripäivystyksestä asia ilmaistaan. Asia ei kuitenkaan ole yksiselitteinen vaan herättää monia kysymyksiä: Mitkä ovat nuorisotyön asiantuntijuuden rajat? Eikö nuorisotyön hallinnonalallakin tarvita monenlaista erityisasiantuntemusta? Voiko minkä tahansa asiantuntijaorganisaation nuorille suuntaama toiminta olla nuorisotyötä ja millä edellytyksillä?

Nuorten pahoinvoinnin lisääntyminen on saanut yhä useammat toimijat kiinnostumaan nuorista, ja palvelujen suuntaaminen eri kohderyhmille on verkkoteknologian kehittymisen myötä helpottunut. Samoista syistä myös nuorisotoimiala on ulottanut lonkeroitaaan yhä laajemmalle, nuorten tarpeita seuraten. Nuorten näkökulmasta kehitystä voi pitää ilman muuta myönteisenä asiana, ja kun nuoret hyötyvät, hyötyy myös nuorisotoimiala. Toimialan määrittelyyn tilanne lisää kuitenkin haastetta enemmän kuin soisi. Ammattialan asemointi moninaistuvalla ja monialaistuvalla kentällä on entistä vaikeampaa ja samalla entistä tärkeämpää.

Mutta palataanpa verkkonuorisotyön määrittelyyn. Samalla kun Huttunen (2014) pyrkii pohdinnassaan raamittamaan verkkonuorisotyötä, hän epäroi käsitteen mielekkyyttä ja näkee verkon ja interaktiivisen median lähinnä toimintaympäristönä: *samankaltaisena, fyysisen ympäristön ohella olevana, yhtä merkityksellisenä, todellisena ja rikkaana.*

Verkkonuorisotyö on terminä hankala, ehkä jopa huono... On mahdollista, että kun tulevaisuudessa nuorisotutkijat katsovat taaksepäin, he havaitsevat, että joskus silloin vuosituuhannen vaihtuessa oli käytössä hetken aikaa sellainen hasu termi kuin ”verkkonuorisotyö”. Näkevätkö he sen silloin tilapäisenä siirtymävaiheen käsitteenä, jonka on sittemmin korvannut uudestaan termi ”nuorisotyö”, jossa oletusarvoisesti ei erotella verkkoa ja nuorisotyötä toisistaan? Vai onko silloin edelleen olemassa verkkonuorisotyötä, mutta sen merkitys on jo hyvin erilainen kuin mitä se juuri nyt on? (Huttunen 2014.)

Samoilla ajatuspoluilla liikkuu myös nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus Koordinaatti pyrkiessään etsimään ratkaisua verkkoon liittyvän nuorisotyön määrittelyyn:

Tämä määrittely on haasteellista sillä verkkonuorisotyölle emme löydä tällä hetkellä yhtä määritelmää. Verkkonuorisotyön ehkä alkuperäisin ajatus on ollut nuorten osallisuuden ja toimintamahdollisuuksien edistäminen verkkoympäristössä erilaisin menetelmin ja keinoin. Verkkonuorisotyössä tehtävään työhön toimintojen kirjo on laaja; mediakasvatusta, kulttuurista nuorisotyötä, osallisuutta/

vaikuttamista/kuulemista, nuorten omaehtoista toimintaa, pelitoiminta, nuorten oma vertaistiedotus toisille nuorille (blogit, vlogit yms.), nuorten tieto- ja neuvontapalvelut (osittain). Ehkä enemmänkin on kysymys osaamisesta, asenteesta, kokonaisvaltaisesta nuorisotyön ymmärryksestä kuin rajoja rakentavasta määrittelystä? Ei siis rajoja vaan rajojen purkamista sanoo allekirjoittanut. (Sähköpostitiedonanto Koordinaatista 31.10.2014.)

Miksi verkkonuorisotyö osoittautuu niin vaikeasti määriteltäväksi? Se ei näytä asettuvan nuorisotyön osa-alueeksi samalla tapaa kuin esimerkiksi koulunuorisotyö. Voisiko ongelma liittyä siihen, että kyseessä on kahden yhtä lailla epämääräisen ja vaikeasti hahmotettavan käsitteen liitto? Koulu on vanha, tuttu ja selkeärajainen. Se luo tiukat puitteet, joihin villinä rönsyilevän nuorisotyön on pakkokin asettua. Verkko sen sijaan on uusi ja jatkuvasti erilaisia sovelluksia suoltava sampo, joka näyttäytyy niin rajattomana, ettei siitä oikein saa otetta. Kuten ei nuorisotyöstäkään.

Verkkonuorisotyöhön perehtynyt Verke ennustaa strategiassaan (2013), että verkko tulee monissa erilaisissa merkityksissään ja moninaisina arjen käytänteinään läpilleikkaamaan koko suomalaista yhteiskuntaa ja täten myös nuorisotyön kenttää ja että verkkonuorisotyöllä voidaan tulevaisuudessa viitata tietyn työn välineen, toimintaympäristön tai työmuodon sijasta koko nuorisotyön toimialaan. (Verken strategiasuunnitelma 2013.) Verkkonuorisotyötä on pyritty hahmottamaan kolmen verkon ja nuorisotyön välistä suhdetta kuvaavan ulottuvuuden avulla. Näitä ulottuvuuksia ovat 1) *välineellinen* 2) *toiminnallinen* ja 3) *toimintaympäristöllinen*. *Välineellisellä ulottuvuudella* viitataan niihin *välineisiin ja työkaluihin*, joilla verkkoa hyödyntävää nuorisotyötä toteutetaan. Toisaalta sen voidaan ajatella käsittävän myös välineitä ja työkaluja, jotka liittyvät esimerkiksi työntekijän tietotaitoon, tavoitteisiin ja menetelmiin. *Toiminnallisella ulottuvuudella* tarkoitetaan erilaisia nuorisotyön työ- ja toimintamuotoja, ja *toimintaympäristöllinen ulottuvuus* käsittää erilaiset digitaaliset toimintaympäristöt, joissa tapahtuu sosiaalista vuorovaikutusta. (Ks. esim. Huttunen 2014.) Näin nähtynä verkkonuorisotyötä ei nähtäisi muusta nuorisotyöstä erillisenä työmuotona, vaan sekä toimintaympäristönä, menetelmänä että näissä puitteissa toteutuvana toimintana. Verken Suvi Tuominen puhuu blogissaan (17.12.2014) *digitaalisesta työotteesta* ja samaa ehdotetaan Koordinaatista.

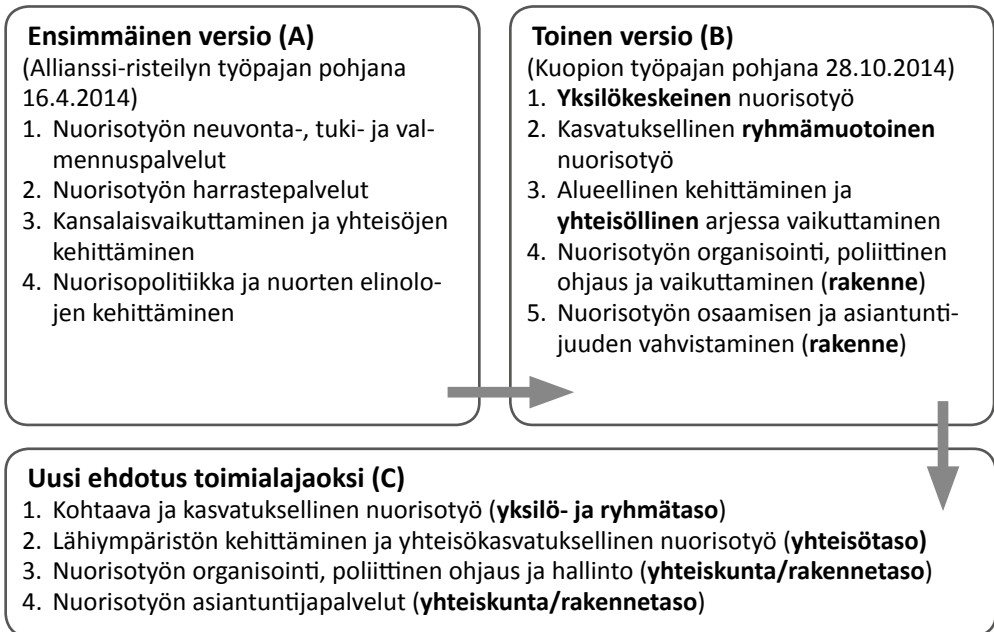
Ehdotus uudeksi toimialajakaaksi

Nuorisotyön uudelleen määrittelyssä lähdettiin etsimään ratkaisua, jossa vältettäisiin nykyisten rakenteiden kohtaamat ongelmat. Toimialajacolle asetettiin seuraavat tavoite-tekriteerit:

1. Jäsennys on jollakin tapaa looginen.
2. Jäsennys on sekä valtakunnallisesti että sisällöllisesti koko toimialan kattava.
3. Jäsennys on riittävän pragmaattinen, jotta alan toimijat pystyvät sitä arjessa hyödyntämään.
4. Toisaalta jäsennyksen pitäisi olla riittävän väljä, jotta se antaa liikkumavaraa ja huomioi tulevaisuuden kehitysnäkymät.
5. Käytettävät käsitteet ovat mahdollisimman konkreettisia ja käytännönläheisiä.¹⁰²
6. Jäsennyksen pohjalta on mahdollista sanoa, mitä nuorisotyö on.

Luvussa esiteltävään toimialajakoon on päädytty useiden vaiheiden kautta. Kuvio 19 tuo näkyväksi, miten jäsennys on matkan varrella muuttunut ja kehittynyt. Alun haparoi- vatkin hahmotelmat altistettiin julkiseen kommentointiin hankkeen Facebook-sivulla, ja saatu palaute auttoi kehittämään mallia.

Kuvio 19. Toimialajäsennyksen erilaisia versioita tutkimusprosessin eri vaiheissa. (Kuvio: Junttila-Vitikka, Gretschel & Puuronen 2016.)

¹⁰² Tavoitteen asettelu saa tukea kohdennetun nuorisotyön tutkimusaineistosta. Osion Rovaniemellä toteutetussa työpajassa nuorisualan toimijat nostivat esille toiveen siitä, että nuorisotyötä ei pitäisi hämärtää hankalasti ymmärrettävillä käsitteillä.

Taulukko 12. Arvioinnin perustaksi kehitetty nuorisotoimialan jaottelu (Junttila-Vitikka, Puuronen & Gretschel 2016).

YKSILÖ JA RYHMÄ

Nuorisotoimialan tehtäväalueet	Toiminnan kohteet	Arvopohja	Ydintavoitteet	Toimintaympäristöt	Työmenetelmät	Toteuttajat
1. Kohtaava ja kasvatuksellinen nuorisotyö Kaikki nuorisotyön piirissä ja sen rajapinnoilla monilaisesti toteutetut, yksilö- ja ryhmämuotoiset toiminnot ja prosessit, joiden sisällä toteutuu tarpeenmukainen, kullekin työmuodolle ominainen yksittäisen nuoren tai nuorten ryhmän elämäntilannetta tukeva kohdennettu työ.	Kohderyhmä: Kaikki nuoret, nuorten ryhmät ja heidän lähiverkostonsa Painopiste: yksilö ja ryhmä	NUORISO-LÄHTÖISYYS VAPAA-EHTOISUUS OSALLISUUS DIALOGISUUS YHDEN-VERTAISUUS ILO MERKITYKSELLISYYS	<ul style="list-style-type: none"> • nuorten yksilöiden ja ryhmien kasvun tukeminen (=kasvatus) edellä mainittujen arvojen suunnassa • nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen 	FYYSINEN DIGITAALINEN SOSIAALINEN PSYKKINEN KULTTUURINEN	<p>Kaikki nuorten kasvu ja hyvinvoinnin edistämistä yksilö- ja ryhmätasolla tukevat ja erilaisiin toimintaympäristöihin soveltuvat työmenetelmät.</p> <p>Menetelmät voivat olla:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dialogisia, osallistavia, ryhmäyttyviä, informatiivisia • toiminnallisia, digitaalisia • taidepainotteisia, liikunnallisia, luontoon liittyviä jne. 	<ul style="list-style-type: none"> • nuoret • nuorisotyön toimijat julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla (vanhemmat, perhe, oheiskasvattajat, ystäväpiiri) • monialaiset verkostot

Taulukko jatkuu →

YHTEISÖ

Nuorisotoimialan tehtäväalueet	Toiminnan kohteet	Arvopohja	Ydintavoitteet	Toimintaympäristöt	Työmenetelmät	Toteuttajat
2. Lähiympäristön kehittäminen ja yhteisökasvatuksellinen nuorisotyö <ul style="list-style-type: none"> erilaiset lähiyhteisöjen kehittämiseen tähtäävät ja yhteisökasvatukselliset prosessit, projektit, tapahtumat nuorten omaehtoinen, yhteisötason vaikuttamiseen tähtäävä toiminta ja sen tukeminen 	Kohderyhmä: kaikki nuoret, nuorten ryhmät ja kasvu-yhteisöt; myös yhteisöjen työntekijät ja muut aikuiset toimijat Painopiste: nuorten kasvu-yhteisöt	NUORISO-LÄHTÖISYYS VAPAA-EHTOISUUS OSALLISUUS DIALOGISUUS YHDEN-VERTAISUUS ILO MERKITYKSELLISYYS	<ul style="list-style-type: none"> yhteisöjen dialoginen, nuori-lähtöinen kehittäminen, demokratian edistäminen eriarvoistumisen ehkäiseminen 	FYYSINEN DIGITAALINEN SOSIAALINEN PSYKKINEN KULTTUURINEN	Kaikki nuorisotyön tavoitteita yhteisötasolla tukevat ja erilaisiin toimintaympäristöihin soveltuvat työmenetelmät. Menetelmät voivat olla: <ul style="list-style-type: none"> dialogisia, osallistavia, ryhmyttäviä, informatiivisia toiminnallisia, digitaalisia taidepainotteisia jne. 	<ul style="list-style-type: none"> nuoret nuorisotyön toimijat julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla (vanhemmat, perhe, oheiskasvatajat, ystäväpiiri) monilaiset verkostot muut kuntalaiset

Taulukko jatkuu →

Nuorisotoimialan tehtäväalueet	Toiminnan kohteet	Arvopohja	Ydintavoitteet	Toimintaympäristöt	Työmenetelmät	Toteuttajat
<p>3. Nuorisotoimialan organisointi, poliittinen ohjaus ja vaikuttaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • hallinto, päätöksenteko, johtaminen, edunvalvonta, vaikuttaminen • strateginen kehittämistyö • nuorten viralliset vaikuttamisfoorumit ym. demokraattien muodot • kansalaisvaikuttaminen • kattaa nuorisotyön hallinnon lisäksi monialaisen kentän (mm. ohjaus- ja palveluverkosto) 	<p>Kohderyhmä: paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen tason viranomaiset ja poliittiset päättäjät; julkinen ja yksityinen sektori, järjestöt, säätiöt, muut yhteisöt</p> <p>nuoret ja heidän vanhempansa</p> <p>vapaat kansalaisliikkeet ja ryhmät</p> <p>Painopiste: yhteiskunnan rakenteet, monialainen yhteistyö</p>	<p>NUORISO-LÄHTÖISYYS</p> <p>VAPAA-EHTOISUUS</p> <p>OSALLISUUS</p> <p>DIALOGISUUS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rakenteiden ja uusien toimintamallien kehittäminen valittujen arvojen suunnassa • törmätyksen tuen kasvua tukevalle (kohdat 1-2) toiminnalle • nuorten asemaan ja elinoloihin vaikuttaminen • demokratian edistäminen ja nuorten ja perheiden eriarvoistumisen ehkäiseminen 	<p>FYYSINEN</p> <p>DIGITAALINEN</p> <p>SOSIAALINEN</p>	<ul style="list-style-type: none"> • hallintoon, päätöksentekoon, johtamiseen, kehittämiseen yms. soveltuvat ja arvopohjaa tukevat työmenetelmät (demokraattiset) 	<ul style="list-style-type: none"> • paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen tason viranomaiset ja poliittiset päättäjät; julkinen ja yksityinen sektori, järjestöt, säätiöt ja muut yhteisöt • vapaat kansalaisliikkeet ja ryhmät
<p>4. Nuorisotoimialan asiantuntijapalvelut</p> <p>Työmuotoja mm:</p> <ul style="list-style-type: none"> • alan toimijoille ja organisaatioille suunnatut koulutus-, tutkimus-, kehittämisyhteistyö- ja osaamistuntijapalvelut 	<p>Kohderyhmä: nuorten parissa toimivat ammattilaiset, vapaaehtoiset sekä organisaatiot</p> <p>Painopiste: yhteiskunnan rakenteet, monialainen yhteistyö</p>	<p>YHDEN-VERTAISUUS</p> <p>ILO</p> <p>MERKITYKSELLISYYS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • nuorisotoimialan asiantuntijuuden ja osaamisen vahvistaminen valittujen arvojen suunnassa • toimialaa palvelevan tiedon lisääminen • rakenteiden ja toimintamallien kehittäminen 	<p>PSYKKINEN</p> <p>KULTTUURINEN</p>	<ul style="list-style-type: none"> • koulutukseen, tutkimukseen ja kehittämiseen soveltuvat ja arvopohjaa tukevat työmenetelmät 	<ul style="list-style-type: none"> • nuorisotalon oppilaitokset ja tiedeyhteisöt • nuorisotoimialan valtakunnalliset palvelu- ja kehittämiskeskukset • aluehallinnon nuorisotoimet • muut asiantuntijaorganisaatiot, myös alan yritykset

Uusi ehdotus toimialajaosta esitellään taulukossa 12 (sivuilla 174–176). Siinä nuorisotoimiala on jaettu eri *tehtäväalueisiin*, jotka ilmentävät niitä ulottuvuuksia tai tasoja, joilla nuorisotyö tänäkin päivänä operoi: yksilö, ryhmä, yhteisö, yhteiskunta ja rakenteet. Nuorisotyön tehtäväalueet ovat: 1) **kohtaava ja kasvatuksellinen nuorisotyö**, 2) **lähiympäristön kehittäminen ja yhteisökasvatuksellinen nuorisotyö**, 3) **nuorisotyön organisointi, poliittinen ohjaus ja hallinto** sekä 4) **nuorisotyön asiantuntijapalvelut**.

Kohtaava ja kasvatuksellisen nuorisotyö (ryhmä 1) operoi yksilö- ja ryhmätasolla, ja siihen voi lukea lähtökohtaisesti kaikki nuorisotyön piirissä ja sen rajapinnoilla monialaisesti toteutetut yksilö- ja ryhmämuotoiset, nuorille ja nuorten ryhmille suunnatut toiminnot. Yksilötyötä ei nähdä vain ongelmälähtöisenä auttamistyönä, vaan se voi olla mitä tahansa kahdenkeskiseen vuorovaikutukseen perustuvaa tukea, ohjausta, neuvontaa tai muuta kohtaamista, niin verkossa kuin kasvokkainkin. Ryhmätoiminnoilla voidaan tässä yhteydessä tarkoittaa kerhoja, harrasteryhmiä, tuki- ja valmennusryhmiä sekä nuorten omaehtoisia toimintaryhmiä. Tähän kategoriaan voi sijoittaa myös ne nuorisotalojen ryhmät, jotka ovat luonteeltaan enemmän suljettuja kuin avoimia. Yksilö- ja ryhmätoimintojen sijoittamisella samaan kategoriaan on haluttu poistaa pulmallista dikotomista asetelmaa ja rohkaista kehittämään toimintoja siten, että kuka tahansa nuori pääsisi mukaan ryhmään ja saisi yksilöllistä tukea tarpeidensa mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa vapautta kehittää monimuotoisia, erilaisten nuorten, nuorten ryhmien sekä yhteisöjen tarpeisiin vastaavia toimintoja. Toisaalta se myös haastaa kyseenalaistamaan nykyisiä käytänteitä: keille nuorille mitäkin palveluja järjestetään ja ketkä jäävät paitsioon? Voisiko tarjontaa monipuolistaa niin, että useimmat nuoret pääsevät niistä osallisiksi? (Kaikille yhteisestä nuorisotyöstä lisää myöhemmin tässä luvussa.)

Lähiympäristön kehittäminen ja yhteisökasvatuksellinen nuorisotyö (ryhmä 2) kattaa erilaiset lähiyhteisöjen (koulut, nuorisotila, yhdistys, asuinalue jne.) tai koko kunnan kehittämiseen tähtäävät prosessit ja projektit. Mukaan mahtuvat myös erilaiset tapahtumat sekä muut nuorille avoimet toiminnot ja yhteisökasvatukselliset prosessit. Tähän kategoriaan voi sijoittaa myös sellaisen nuorisotilatoiminnan, joka avautuu laajemmin alueelle ja tavoittaa nuoria myös talon ulkopuolelta. Painotus tässä kategoriassa on nimenomaan toimintojen avoimuudessa, jolloin sen voi nähdä enemmän yhteisöllisenä toimintana. Ryhmien 1 ja 2 toiminnot on suunnattu lähtökohtaisesti kaikille nuorille, ja niitä voidaan toteuttaa missä tahansa toimintaympäristössä ja millä tahansa menetelmällä.

Ryhmät 3 ja 4 kuvaavat yhteiskunnallista rakennetasoa, ja niissä ensisijaisena kohde-ryhmänä ovat alan toimijat, viranomaiset ja päättäjät, nuoria kuitenkin unohtamatta. **Nuorisotyön organisointi, poliittinen ohjaus ja vaikuttaminen** (ryhmä 3) kattaa paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen hallinnon, ja siihen voi sisällyttää myös nuorten viralliset vaikuttamisfoorumit sekä muut demokratian muodot. **Nuorisotyön asiantuntijapalvelut** (ryhmä 4) pitää sisällään monenlaiset nuorisotalan toimijoille suunnatut koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja muut vastaavat palvelut, joissa nuorillekin voi tarjoutua asiantuntijan rooli. Toimialajako ei siis rajoitu vain nuorille suunnattuun toimintaan, vaan se sisältää myös hallintorakenteen. Tällä valinnalla tuodaan näkyväksi nuorisotyön poliittinen sekä asiantuntijaulottuvuus. Samalla vahvistetaan ymmärrystä siitä, että nuoret eivät jää toimialalla vain toiminnan kohteen tai asiakkaan rooleihin,

vaan että heidät noteerataan vakavasti otettavina toimijoina myös yhteiskunnallisten rakenteiden tasolla.

Toimialajaottelun tarkoituksena on ollut, että kullekin tasoryhmälle luotaisiin omat arviointikriteerinsä yhteisesti sovittujen arvojen pohjalta. Näin rakennettua perustaa voi hyödyntää arvioinnissa useammallakin tavalla. Yksi tapa on arvioida kutakin nuorisoalan työmuotoa sille parhaiten soveltuvan tasoryhmän kriteerein. Toinen mahdollisuus on käyttää mallia laajempaan arviointikehikkona, niin yhden työmuodon kuin myös koko kunnan nuorisotyön arvioinnissa. Näin esimerkiksi lähinuorisotyötä tai koulunuorisotyötä voitaisiin tarkastella kaikkien eri tasojen näkökulmasta erikseen: Miten toiminnassa huomioidaan yksittäisten nuorten tarpeet? Millä tavalla nuorisotyö mahdollistaa jokaisen nuoren ryhmään kuulumisen ja minkälainen rooli nuorille esimerkiksi koulu-, kylä- tai kuntayhteisössä mahdollistuu? Ja toki mallista voi olla hyötyä, kun nuorisoalaa tarkastellaan myös valtakunnan laajuisesti.

Teoreettinen luokittelu on aina väistämättä rajojen tekemistä, mutta tarkoitus ei ole rajoittaa, vaan selkeyttää ja tehdä asioita mahdollisiksi. Käsillä oleva tutkimus on viimeistään osoittanut, että niin väljää tai niin onnistunutta kehystä ei nuorisotyölle voi keksiä, että sen jokainen työmuoto ja toimija löytäisivät siitä paikkansa vaivattomasti. Rajat ovat siis tässäkin jaottelussa nähtävä viitteellisinä ja ylitettävänä. Tasoihin perustuvalla jaottelulla halutaan tuoda näkyväksi nuorisotyön mahdollisuuksia ottaa nuoret huomioon yksilöinä sekä vahvistaa heidän suhteitaan ryhmiin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Nuorten yksinäisyyttä ja monenlaista irrallisuutta heijastelevassa maailmassa näin sanoitetulla nuorisotyön tehtävällä voi olla päättäjien ja rahoittajienkin silmissä merkitystä. Jäsennessä saa myös tukea Kiilakosken (2013) Kokkolan nuorisotyötä koskevasta tutkimuksesta, jossa hän osoittaa, että nuorisotyön keskeinen tehtävä on tukea nuoren hyvinvoinnin lisäksi hänen suhdettaan toisiin vertaisiin, aikuisiin, viranomaisiin, ympäristöön ja rakenteisiin – siis eri tasoilla ilmeneviin suhteisiin.

Matkan varrella nuorisotyön jäsennessä sovitettiin myös tavoitteiden pohjalle. Vaihtoehto vaikutti loogiselta ja arvioinnin näkökulmasta jopa tarkoituksenmukaiselta, sillä arviointihan pohjautuu nimenomaan tavoitteisiin. Ajatuspolku oli kuitenkin pian kuljettu loppuun, sillä ohjaus- ja kasvatustyön tavoitteet ovat laaja-alaiset, eikä niitä voi kovinkaan helposti eritellä eri toiminnoissa. Toimialajäsennessä otetaan kuitenkin kantaa siihen, mille arvopohjalle nuorisotyön tavoitteet tulisi rakentaa. Erilaisia arvoja on ollut tarjolla paljon, mutta ne karsittiin minimiin, jotta arvoilla ylipäättään säilyisi merkitys. Ajatuksena oli, että mitä pidempi luettelo, sitä vähemmän painoarvoa kullakin arvolla on. Nuorisotyön arvoiksi valittiin *nuorilähtöisyys, vapaaehtoisuus, osallisuus, dialogisuus, ilo ja merkityksellisyys sekä yhdenvertaisuus*.

Nuorilähtöisyys ja vapaaehtoisuus nähdään yleensä olennaisina nuorisotyön ytimeen kuuluvina ominaisuuksina, mutta käytännössä niiden asema ei ole niin itsestään selvä kuin ehkä voisi kuvitella. Nuorilähtöisyys tarkoittaa tässä eritoten sitä, että toimialaa kehitettäisiin nuorten tarpeet edellä, ei esimerkiksi palvelujärjestelmän ehdoilla. Monialaisella kentällä nuorisotyön erityislaatu ilmenee vapaaehtoisuutena, mikä erottaa sen muista nuorille suunnatuista kunnallisista palveluista. Osallistuminen nuorisotyölliseen toimintaan on siis nuorille vapaaehtoisia – toisin kuin esimerkiksi koulu- sekä

sosiaali- ja terveystoimen palvelut. Vapaaehtoisuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että nuorisotyön tulisi olla kunnille vapaaehtoista. Se ei myöskään tarkoita sitä, että nuorisotyö olisi vähemmän merkityksellistä ja vaikuttavaa, vaan pikemminkin päinvastoin. Valinnan vapaus avaa nuorille mahdollisuuksia löytää itselleen soveltuvia toimintoja, ryhmiä, rooleja ja palveluja. Samalla se pakottaa toimialaa pysymään jatkuvasti hereillä ja reagoimaan herkästi nuorten muuttuviin tarpeisiin: toimimaan siis nuorilähtöisesti. *Osallisuudella* tarkoitetaan tässä sen laajaa tulkintaa, jolloin se kattaa niin sosiaalisen kuin yhteiskunnallisenkin aspektin. Osallisuuden voi kiteyttää esimerkiksi seuraavalla tavalla:

Osallisuuden voi nähdä **yksilön ja ryhmän, yksilön ja yhteisön** sekä **yksilön ja yhteiskunnan** välisenä suhteena. Siinä korostuu yhtäältä yksilön oikeus mukaan kuulumisen kokemuksesta ja toisaalta vastuu muiden ryhmän, yhteisön ja yhteiskunnan jäsenten mukaan ottamisesta. Osallisuuden edistäminen nuorisotyössä tarkoittaa edellä mainittujen suhdetasojen huomioon ottamista. Sisäänrakennettuna ajatuksena on, että kasvu osallisuuteen alkaa turvallisesta ryhmästä ja laajenee yhteisöön ja lopulta yhteiskuntaan. (Hanhivaara 2006, nyk. Junttila-Vitikka; samansuuntainen määrittely myös Kiilakoski 2007.)

Osallisuuden asemasta nuorisotyön keskeisenä arvona vallitsee toimialalla jo suhteellisen laaja yksimielisyys. Tasoille rakennetussa toimialajäsennyksessä sen merkitys korostuu. Yksilökeskeisissä toiminnoissa osallisuutta voi tarkastella (ja siis myös arvioida) siinä, miten nuori kokee ohjaustilanteessa tulevansa kuulluksi ja miten hänen toimijuuttaan oman elämänsä suunnittelijana ja määrittelijänä tuetaan ja kunnioitetaan. Ryhmä- ja yhteisömuotoisessa toiminnassa painopiste voi olla siinä, miten ryhmän turvallista ilmapiiriä vahvistetaan niin, että nuori voi kokea itsensä tärkeäksi osaksi ryhmää, ja hän tulee kuulluksi ja nähdyksi siinä. Yhteisö- ja yhteiskuntatasolla korostuu osallisuuden vaikuttamisnäkökulma. (Osallisuuden ulottuvuuksista ja arvioinnista Gretschel & Kiilakoski 2012.)

Dialogisuuden voi nähdä osallisuuteen sisäänrakennettuna, tasavertaiseen ja toista kunnioittavaan suhteeseen perustuvana vuorovaikutuksena, jossa erilaisuus on voimavara, ei ongelma (dialogisuudesta mm. Jalava & Virtanen 1998; Värri 2004). Jos nuorisotyö ymmärretään Kiilakosken (2013) tapaan erilaisina suhteina, ja kun sitä toteutetaan entistä enemmän monialaisesti, dialogisuuden merkitys toimintaa ohjaavana arvona korostuu. Tärkeää on nimenomaan se, miten ihmiset oppivat kohtaamaan ja hyväksymään toisensa sekä tekemään yhteistyötä tuloksellisesti. *Merkityksellisyyden* korostamisella tuodaan näkyväksi sen kokemuksen tavoittelemista, että nuoret voisivat toiminnan avulla löytää merkityksiä ja kokea elämän merkitykselliseksi (Frankl 2005; Purjo 2010). Se voi olla innostavan harrastuksen, ystävän, uuden elämäntavan tai oman itsensä löytämistä. Se voi olla uuden oppimista, oivaltamista tai ilon kokemista. *Ilon* ja huumorin merkitystä on myös tähdellistä painottaa, sillä nauru ja ilon kokemukset auttavat jaksamaan arjessa ja löytämään ulos murheista. Vakavien kasvatuksellisten tavoitteiden rinnalla on säilytettävä leikillisyyttä ja keveys. Perustelut *yhdenvertaisuuden* arvolle sekä sille, että nuorisotyö paalutetaan kasvatukseksi, esitetään seuraavissa kappaleissa. Lopuksi luvussa esitetyt ajatukset tiivistetään näkemykseksi siitä, mitä nuorisotyö on.

Yksilö nuorisotyön orientaationa

Yksilötyö on monella tapaa kiistanalainen nuorisotyön osa-alue. Toisaalta sen merkitys on etsivän nuorisotyön myötä kasvanut, ja toisaalta sen katsotaan kuuluvan sosiaali- ja terveystoimen vastuualueelle ja vievän resursseja ryhmämuotoiselta perusnuorisotyöltä¹⁰³. Näkemyserot etsivän nuorisotyön paikasta palvelujärjestelmässä ovat ymmärrettäviä. Toisaalta etsivä työote muistuttaa sosiaalityölle keskeistä tapauskohtaista työtapaa, ja sen kehitystarpeet viittaavat perinteiselle nuorisotyölle vieraammille perhetyön sekä terveydenhuollon alueille (ks. Puuronen 2014b, 76–81). Järjestelmän näkökulmasta tarkasteltuna etsivän nuorisotyön voisikin – ainakin tietyin ehdoin – sijoittaa sosiaali- ja terveysalan hallinnon alle. Kohderyhmän eli nuorten näkökulmasta nykytilanne voi kuitenkin olla hyödyllisempi, sillä viranomaispalvelut herättävät joissakin nuorissa epäluottamusta, ja heidän näyttää olevan helpompi tukeutua viranomaisvelvoitteista vapaaseen nuorisotyöhön (Puuronen 2014a; Gretschel & Junttila-Vitikka 2014).¹⁰⁴ Kyse on toisaalta myös siitä, minkälaisena toimintana yksilöohjausta pidetään ja minkälaista osaamista sen katsotaan edellyttävän: onko se valmennusta, neuvontaa, ohjausta, auttamista vai kasvatusta?

Vastakkainasettelun sijaan yksilötyö tulisi nähdä olennaisena osana ryhmiin, yhteisiin ja yhteiskunnan rakenteisiin kohdentuvan nuorisotyön moninaista kenttää. Mitäpä jos nuorisolakin siirtyisi koulutoimen tapaan nuoria erottelevasta *erityistyöstä* kohti inklusiivisempia käytänteitä? *Inklusiolla* tarkoitetaan oppilaan oikeutta olla samassa lähikoulussa ja yleisopetuksen luokassa muiden ikäistensä kanssa mahdollisesta erityisyydestään huolimatta. Tarpeen mukainen tuki tuodaan luokkiin, joissa se on joustavasti sitä tarvitsevien oppilaiden käytettävissä. (Murto, Naukkarinen & Saloviita 2001.) Kansainvälisessä koulukontekstissa aihetta tutkinut Sai Väyrynen (2001, 15) näkee inklusion filosofiana ja toimintatapana, joka vastustaa syrjintää niin periaatteiden kuin käytännönkin tasolla. Väyrysen mukaan inklusio voisi suomeksi käännettynä tarkoittaa *mukaan kuulumista* (mt., 20). Näin ymmärrettynä inklusio tulee lähelle osallisuuden käsitettä.

Inklusion tuominen koulun arkeen ei ole suinkaan sujunut ongelmitta, ja voi olla, että nuorisotyössä se kompastuu vieläkin suurempiin esteisiin. Mutta syteen tai saveen, ajatus kaikille yhteisestä ja syrjimättömästä nuorisotyöstä on vähintäänkin yhden ajatusleikin väärti. Miten inklusio voisi siis toteutua nuorisotyössä? Inklusio edellyttää sekä aineellisten että henkisten resurssien suuntaamista siten, että erilaiset nuorisotyön palvelut ja toiminnot olisivat mahdollisimman kattavasti kaikkien nuorten käytettävissä. Lähtökohta voi kuulostaa utopistiselta, mutta alleviivaa kuitenkin sen, mitä lait,

103 Tätä kirjoittaessani Nuorisolain uudistamiseen liittyvä keskustelu käy kiivaana, ja monet kritisoivat nuorisopolitiikkaa, jossa ”mediaseksikkääksi” koettu etsivä nuorisotyö (kohdennettu työ) saa rahat ja ennaltaehkäisevä perusnuorisotyö jää nuolemaan näppejään (mm. Puuronen 2015b).

104 Olin paikalla Allianssi-risteilyjen avausseminaarissa 2000-luvun alussa, kun Olli Saarela opetus- ja kulttuuriministeriöstä lausui etsivän nuorisotyön syntysanat. Hän lupasi julkisesti vaikuttaa siihen, että järjestelmästä tippuneiden nuorten tavoittamiseksi tullaan ympäri Suomen palkkaamaan katuskottavia ja rentoja nuorisotyöntekijöitä, joita nuorten on helppo lähestyä.

strategiat ja politiikkaohjelmat lupaavat: yhdenvertaisuuden toteutumisen. Käytännössä inklusion voi oikeastaan nähdä kehityskulkuna, jossa 1) nuorisotyö ei rajoitu toimialan hallinnoimiin tiloihin, vaan laajenee kouluun, kirjastoon, kauppakeskukseen, puistoon ja niin edelleen tavoittaen entistä paremmin ja entistä useammat nuoret, 2) nuorisotilat kehittyvät monimuotoisiksi ja laaja-alaisesti alueen nuorten tarpeisiin vastaaviksi matalan kynnyksen palvelukeskuksiksi 3) työtä tehdään monialaisesti verkostoituen ja voimavaroja yhdistäen 4) kehittämällä sekä aidosti avoimia, kaikki nuoret mukaan ottavia ryhmätoimintoja että erilaisia yksilöllisiin tarpeisiin vastaavia toimia niin verkkoon kuin fyysiseen ympäristöönkin. Kyse ei ole uusista keksinnöistä, vaan siitä kehityksestä, joka on jo käynnissä ja johon tämäkin toimialajako rohkaisee.

Kasvatuksen paluu

Kasvatukseen on nuorisotyössä suhtauduttu varsin ristiriitaisin tuntein (mm. Hanhivaara 2009; Nieminen 2010; Soanjärvi 2011). Toisaalta siihen on viitattu ikään kuin itsestään-selvyytenä, mutta muutoin ilmapiiriä on hallinnut välttelyn kulttuuri. Alan käsitteistössä kasvatusta ei ole liiemmin viljelty eikä kasvatuksen tavoitteita syvemmltä pohdittu (Hanhivaara 2009). Tomi Kiilakoski (2014c) tuo näkyväksi nuorisotyön ja kasvatuksen suhteeseen liittyvän ristiriidan *Nuorisotutkimus*-lehden pääkirjoituksessa, jossa hän tunnustaa näkevänsä nuorisotyön kasvatuksena ja lisää: ”vaikka tätä tosiasiaa ei aina iljettäisi tai uskalletaisikaan sanoa ääneen”. Syytä nuorisotyön ristiriitaiseen kasvatussuhteeseen voitaneen etsiä toisaalta kasvatustieteestä, jossa tutkimus on keskittynyt kasvatuksen sijasta lähinnä oppimiseen ja opetukseen ja jossa nuorisokasvatus on sivuutettu miltei tyystin (jälkimmäisestä Nieminen 2010). Toisaalta kyse on myös yhteiskuntatieteiden ja erityisesti sosiologian dominoivuudesta nuorisotutkimuksen kentällä (Soanjärvi 2011, 79). Taustalla vaikuttaa myös yleinen arvorelativistinen postmodernin henki, johon kuuluu kaiken salliva pluralismi (Purjo 2012, 81).¹⁰⁵ Kasvatukseen on luonnollisesti vaikea sitoutua, jos sen arvotavoitteita ei voida/tohdita määritellä.

Vuoden 2007 Jokelan koulusurmien jälkeen nuorisotyön suhde kasvatukseen on osoittanut kuitenkin myös lämpenemisen merkkejä. Tärkeä ulostulo asian tiimoilta oli Nuorisotutkimusverkoston vuonna 2010 julkaisema teos *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*, jossa arvostetut ammattialan tutkijat ottavat kantaa nuo-

¹⁰⁵ Juha Nieminen (2010, 57) kuvaa nuorisotyön arvoperustaa relativistiseksi: ”Ei ole olemassa sellaisia yleispäteviä arvoperustoja, joiden avulla voitaisiin määrittää koko nuorisotyön kenttää ja kaikkia nuorisotyötä tekeviä organisaatioita ohjaavat yhdenmukaiset kasvatustavoitteet ja toimintanormit. Arvoperustoja eli itseisarvoja voidaan nuorisotyössäkin asettaa, mutta niistä tuskin koskaan päästään täydelliseen yksimielisyyteen.”

risokasvatuksen puolesta (Nivala & Saastamoinen 2010). Nuorisotyön kasvatuksellisen roolin vahvistamiseen toimialalla ovat vaikuttaneet muun muassa kriittisen pedagogiikan viitekehyksestä Tomi Kiilakoski (2007), sosiaalipedagogiikan näkökulmasta Juha Hämäläinen (2010), elämäntaidollis-eettisen kasvatusfilosofian pohjalta Timo Purjo (2012) sekä yleisemmin nuorisokasvatuksen merkitystä esiin nostanut Juha Nieminen (2010). Kati Soanjärvi (2011) paaluttaa ammatillisen nuorisotyön kasvatukseksi ja nuoren kohtaamiseksi, jolla on poliittinen päällystakkinsa.

Nuorisotutkimus-lehden numerossa 2/2014 nuorisotyön tulevaisuutta tarkastellaan kentän (Laitio 2014) ja tutkijoiden (Kiilakoski 2014b; Nieminen 2014; Suurpää & Souto 2014) välisenä vuoropuheluna. Tommi Laitio nostaa pohdinnassaan esille kolme viestiä nuorisotyölle: nuorisotyön tulee 1) harjoittaa politiikkaa ja puuttua rohkeasti eriarvoistumiseen, 2) profiloitua ryhmäosaamisen asiantuntijaksi sekä 3) panostaa entistä enemmän yksittäisten nuorten toimintakykyjen kehittämiseen. Tutkijat komppaavat ja Kiilakoski tulkitsee: ”Laition tekstissä nuorisotyö on suunnitelmallista toimintaa, jota ruokkii yhteiskunnallinen visio ja suunta, joihin nuoria pyritään tukemaan. Tämä tulkinta tekee nuorisotyöstä tietoisesti kasvatuksellisen.”

Leena Suurpää ja Annemari Souto (2014) varoittavat ryhmänäkökulman liiallisesta romantisoimisesta: ”Ryhmä ei ole aina nuorelle hyväksi eivätkä nuorten ryhmät ole irrallisia yhteiskunnan rakenteellisemmista eriarvoisuuden muodoista, jotka heijastuvat monin tavoin nuorten arjen jäsenyyksiin.” Timo Purjo (2012) kiinnittää huomiota samaan seikkaan ja kritisoi yhteisöllisyyden edistämistä tavoiteltavana ilmiönä, vaikkei käsitettä ole edes määritelty. Purjo näkee, ettei yhteisöllisyys voi olla itsetarkoitus ja heittää esimerkiksi kiinteästi hitsautuneiden ammatti- ja taparikollisten yhteisöt. Ratkaisuksi hän esittää nuorisokasvatuksellista ideaa, jossa keskiöön asetetaan *yhteinen hyvä*. Tämä luo arvopitoisen merkityksen yhteisöllisyydelle. Nuoria kasvatetaan edistämään kaikkien ihmisten yhteistä hyvää elämää ja ihmisten välisiä hyviä suhteita. Ajatuksena on, että kasvatuksellisessa toiminnassa keskitytään tukemaan ja kehittämään nuoren henkistä ja eettistä kyvykkyyttä.

Käsillä oleva toimialajäsennys sitoutuu Kiilakosken ja Purjon tulkintaan nuorisotyöstä kasvatuksena – sellaisiin arvoihin kiinnittyneenä kasvatuksena, jossa päämääränä on yhteinen hyvä ja maailma, jossa välitetään ja kunnioitetaan muita ja jossa rohjetaan kajota epäkohtiin siellä missä niitä ilmenee. Näillä pelimerkeillä nuorisotyö ei tyydy vain järjestämään mielekästä toimintaa nuorille – vaikka sekin on tärkeää – vaan ponnistelemaan paremman maailman puolesta yhdessä nuorten kanssa. Nuorisotyö on siis sekä tavoitteellista kasvatusta että politiikkaa.

Lopuksi on syytä tuoda näkyväksi toimialajaottelun suhde Tomi Kiilakosken esiin nostamaan Torbjörn Forkbyn viiden pilarin malliin, jossa nuorisotyötä kannattelevat *demokraattinen, pedagoginen, terveydellinen, sosiaalipoliittinen sekä kulttuurinen* pilari (Forkby & Kiilakoski 2014). Malli kuvaa ruotsalaista nuorisotyötä, mutta se on hyvä lähtökohta hahmottaa myös suomalaista nuorisotyötä ja sen tulevaisuuden haasteita, kuten Kiilakoski (2014b) toteaa. Pilarimalli ei ole millään tavalla ristiriidassa toimialajaottelun kanssa. Ne voi ehkä pikemminkin nähdä toisiaan täydentävinä jäsenyyksinä. Ehkä seuraava askel voisi olla mallien yhdistäminen samaan kuvaan vaikkapa Cederlöfn (1998)

talometaforaa soveltaen. Cederlöfin kuvaama huvikumpu voisi kasvaa nelikerroksiseksi (toiminnan tasot) ja viiden pilarin varassa seisovaksi monitoimitaloksi, jonka perusta olisi valettu kestäväälle arvopohjalle. Vai tulisiko nuorisotyöstä näin kuvattuna liiankin jämäkkä? Säilyisikö sen notkeus ja nopeus reagoida nuorten tarpeisiin ja toiveisiin kuten Katariina Soanjärvi ohessa maalaa? Olisiko se enää nuorisotyötä vai jotakin ihan muuta?

Nuorisotyön kesyttäminen jatkukoon, mutta täysin kesytetyksi sitä ei koskaan tarvitse saada. Tai jos saadaan, niin sitten kysymyksessä on ihan jotain muuta kuin nuorisotyö. Nuorisotyön tulee säilyttää villivärinsä, jotta sen notkeus ja nopeus reagoida eri aikakausina elävien nuorten tarpeisiin ja toiveisiin säilyy. (Soanjärvi 2011, 130.)

Nuorisotyön voi kiteyttää seuraavalla tavalla:

NUORISOTYÖ ON:

- nuorilähtöistä, vapaaehtoisuuteen perustuvaa ja prosesseille rakentuvaa toimintaa, jossa päämäärän sijaan korostuu matka,
- yksilöiden, ryhmien ja yhteisöjen toimintakykyä tukevaa, yhteiseen hyvään pyrkivää kasvatuksellista toimintaa, jossa kasvun ja kehittymisen rinnalla tavoitellaan myös ilon ja merkityksellisyyden kokemuksia
- nuoren toimijuutta korostavaa, osallisuutta laaja-alaisesti eri tasoilla edistävää
- nuorten asemaan ja yhteiskunnan nuorilähtöiseen kehittämiseen vaikuttavaa politiikkaa
- nuoren suhdetta itseen, vertaisiin, aikuisiin, viranomaisiin, rakenteisiin ja ympäristöön tukevaa → dialogisuutta edistävää
- matalakynnyksistä, kaikki nuoret tavoittavaa ja helposti saavutettavaa → yhdenvertaisuutta edistävää
- nuorten voimavaroja korostavaa sekä ongelmiin nuorilähtöisesti ja ratkaisukeskeisesti tarttuvaa
- eri toimintaympäristöjä monipuolisesti hyödyntävää; fyysinen, digitaalinen, sosiaalinen, kulttuurinen; nuorisotalo, koulu, katu, luonto, netti...
- erilaisia toiminnallisia, osallistavia ja dialogisia menetelmiä hyödyntävää
- monialaiseen verkostotyöhön kiinnittyvää ja sitä rakentavaa toimintaa.

LOPPUYHTEENVETO

5 MUUTTUVA NUORISOTYÖ JA ARVIOINNIN KESTÄVYYS

Arvioinnin kehittämisen haasteena nuorisotyön erilaiset toimintaympäristöt

Anu Gretschel, Pirjo Junttila-Vitikka ja Anne Puuronen

Nuorisotyön tunnuslukujen verkostomainen kehittäminen -tutkimushankkeessa on pyritty yhteistyössä nuorten, alan toimijoiden sekä päätöksentekoa ja rahoitusta edustavien tahojen kanssa kehittämään nuorisotoimialan arviointia. Tavoitteena oli löytää alalle käyttökelpoisia, luotettavia ja moniääniseen tietoperustaan pohjautuvia palvelujen saatavuuden, laadun, vaikutusten ja vaikuttavuuden osoittimia – olivatpa ne sitten lukuina tai laadullisina selosteina esitettäviä asioita. Samalla on yritetty hahmottaa nuorisotoimialan monitahoista kenttää ja luoda näin perustaa alan arvioinnin toteuttamiselle ja kehittämiselle.

Tutkimustulosten perusteella vaikuttaa siltä, että toimialan arvioinnin kehittämisessä pisimmällä oltaisiin kohdennetun nuorisotyön osa-alueella. Tämä on ymmärrettävää, sillä kohdennettua nuorisotyötä toteutetaan usein erillisrahoituksella ja projektiluonteisesti, johon arviointi on kuulunut olennaisena osana pidempään kuin ei-projektiluonteisen toiminnan arviointiin. Tutkimustulosten perusteella näytti myös siltä, että toimialan arvioinnin kehittämistä oli konkreettisinta mallintaa kohdennetun nuorisotyön osa-alueella. Rajatun kohderyhmän ja usein myös rajatun prosessin keston (esim. työpaja- ja valmennusjaksot) vuoksi kohdennettu työ taipuu mahdollisesti helpommin arvioitavaksi kuin muut alan työmuodot. Selvimmin konkreettisten arviointimallien luomisen haasteellisuus tuli esille avoimen nuorisotyön kohdalla. Kaikille nuorille suunnatun avoimen nuorisotyön (tässä hankkeessa lähinuorisotyön ja nuorille suunnattujen verkopalvelujen osaprosessit) arviointia vaikeuttaa toimintojen rajattomuus, mikä ilmenee laajana, avoimena ja heterogeenisena kohderyhmänä sekä tavoitteiden, menetelmien ja toimintaympäristöjen kirjavuutena. Näkemyksemme mukaan arviointia hankaloittaa myös avoimelle toiminnalle ominainen kasvatussuhteen sattumanvaraisuus: suhteelle ei välttämättä voi määrittää selkeää alkua ja loppua, vaan se ilmenee usein pidempään jatkuvana ja ennakoimatta päättyvänä nuorten maailman ja nuorisotyön kautta tarjoutuvan maailman välisenä vuorovaikutuksena. Oman lukunsa muodostaa palvelu- ja

kehittämisverkostoon kuuluvien organisaatioiden arvioinnin kehittäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitusmekanismi edellyttää, että keskuksia arvioidaan yhteismittallisesti. Tämä lähtökohta on haasteellinen, kun kyseessä on tehtäviltään, rakenteiltaan ja toimintatavoiltaan varsin erilaisten toimijoiden joukko. Palvelu- ja kehittämiskeskusten arvioinnin vaikeutta lisää se, että keskuksista riippuen niiden kohderyhmään kuuluvat lähtökohtaisesti kaikki Suomen nuoret ja nuorisotoimialan toimijat.

Arvioinnin kehittämistyön kohteena olleet työmuodot ja niiden erilaiset lähtökohdat näkyvät osatutkimuksissa moninaisina tutkimuksellisinä polkuina, mutta tutkimustuloksista löytyy myös yhtymäkohtia. Tässä loppuyhteenvetoluvussa esitellään tutkijoiden yhteisiä, hankkeen keskeisimpiin tutkimuslöydöksiin pohjautuvia kehittämisajatuksia nuorisotoimialan määrittelystä sekä arvioinnin kehittämisestä. Tutkimustulokset osoittavat, että eri työmuodoissa toiminnan vastaavuutta nuorten maailman muuttuviin tarpeisiin sekä mielenkiinnon kohteisiin haetaan vastaavasti jatkuvalla nuorisotyön oppimis- ja toimintaympäristöjen päivittämisellä. Uudet oppimis- ja toimintaympäristöt tuovat haasteita myös toimialan arvioinnin mukana pysymiselle. Arviointi tulisi siksi nähdä nykyistä selvemmin olennaisena osana alan ammatillista työnkuvaa. Nykyistä enemmän huomiota tulisi kiinnittää toimijoiden riittävään arviointiosaamisesta huolehtimiseen. Hankkeen osatutkimuksissa tuli myös esille tarve kehittää arviointimenetelmiä nykyistä enemmän käytännön näkökulmasta, niin toteutuksen kuin tulosten hyödynnettävyyden kannalta.

Avoimen nuorisotyön arvioinnin ja tunnusluvullistamisen haasteellisuus

Anu Gretschel

Avoimen nuorisotyön palveluja arvioitiin tässä tutkimuksessa yhdessä nuorten kanssa. Tutkimuksemme vahvistaa käsitystä siitä, että nuorisotyön saavutettavuus tulee nostaa yhdeksi nuorisotyön laatua arvioivaksi kriteeriksi. Tutkimus toi esille, etteivät palvelut tavoita palveluja tarvitsevia ja niistä hyötyviä nuoria riittävällä tavalla.

Arviointikohteena olivat alueellisen nuorisotyön palvelut lähipalvelujen näkökulmasta Lahden eteläisellä alueella sekä kuusi nuorille suunnattua verkkopalvelua. Nuorten, nuorisotoimijoiden ja palveluja rahoittavien tahojen vuorovaikutteisissa arviointitilanteissa antamia näkökulmia palvelujen saatavuuden ja laadun kehittämiseen peilattiin siihen tietoon, mitä palveluntarjoajat olivat aiemmin tuottaneet palvelujen tilasta käytössään olleilla laadunhallinnan työkaluilla. Näin syntyi ensinnäkin käsitys tarvittavista toimista arviointityökalujen kehittämiseksi.

Toisekseen arviointiprosessin seurauksena myös käsitys avoimelle nuorisotyölle sopivista tunnusluvuista ja laadullisessa muodossa esitettävistä saatavuuden, laadun, vaikutusten ja vaikuttavuuden tunnisteista muuttui. Uusien lukujen ja tunnisteiden käyttöönottoa kuitenkin hidastaa se, että nykyinen toiminta on saatettu organisoida eri lähtökohdista käsin. Esimerkiksi alueellisessa nuorisotyössä arviointiin osallistuneella nuorisotyön alueella painotettiin harrasteaktiiviteettien tarjoutumista nuorisotilan kautta, kun taas yhdenvertaisuusnäkökulmista toimintaa tulisi tarjota erityisesti alueilla, joilla tarjontaa ei ole.

Harrasteaktiiviteettien epätasa-arvoisen jakautumisen tarkastelu johti lähipalvelujen arvioinnin yhtenä juonteena tarkastelemaan myös alueella tapahtuvan monialaisen työn kehittämistarpeita. Esille tulivat nuorisotyötä tekevien järjestöjen, seurakuntien ja muiden toimijoiden kuten lähikirjastojen huomiointitarve ryhmien kokoonpanoissa, koordinoitutarpeet suhteessa ryhmässä sovittujen kehittämistoimien toteutumiseen sekä ylipäätään tarve pystyä arvioimaan ja kehittämään monialaisten verkostojen ja ryhmien toimintakykyisyyttä suhteessa niille asetettuihin lakisääteisiin velvoitteisiin. Monialaisten verkostojen ja ryhmien toiminnan laadukkuutta voitaisiin jatkossa arvioida mittaamalla niiden toimintakykyä. Tällöin arvioitaisiin ensinnäkin ryhmien kykyä tuottaa moniääniseen tietopohjaan perustuvia laadukkaita havaintoja nuorten hyvinvoinnin tilasta sekä kykyä ryhtyä toimiin esille tulleiden nuorten hyvinvoinnin parantamiseen liittyvien kehittämistarpeiden toteuttamisessa.

Nuorisotyössä, kuten muillakin toimialoilla, pääosassa työn tuloksista puhuttaessa on ollut toimintaan osallistuneiden nuorten määrien esilletuonti. Tutkimuksessa esille saadut tulokset antavat kuitenkin olettaa, että nuorisotyön palvelujen ulkopuolelle jääminen ei usein ole nuorten tietoinen ratkaisu, vaan johtuu suurelta osin jostakin palvelun käyttöön liittyvästä sosiaalisesta tai fyysisestä kynnyksestä.

Toimialan arvioinnin kriittinen piste onkin ollut toiminnan ulkopuolelle jäävien nuorten huomiotta jättäminen. *On suositeltavaa, että jatkossa toimialan arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota toimintojen ulkopuolelle jääviin nuoriin ja heidän mukaan ottamiseensa palvelujen kehittämiseen. Palvelujen arviointiin tulisi jatkossa myös sisällyttää säännöllisesti toteutettava esteettömyyskartoitus.* Niistä saatava hyöty on nähtävissä kahdella tavalla. Ensinnäkin kartoitusten perusteella tehdyt kehittämistoimet edistävät oikein suunnattuina ulkopuolelle jääneiden nuorten mahdollisuuksia päästä palvelujen piiriin. Toisaalta kartoitusten tulosten perusteella tehtyjen kehittämistoimien raportointi kävijämääräkehityksen rinnalla lisäisi myös raportoitavien lukujen pätevyyttä.

Yksi raportissa keskeisesti esille tuotava suositus on yhteisen asiakastytyväisyysformaatin luominen, jotta nuorten tyytyväisyyttä nuorisopalveluihin voidaan alkaa käyttää tunnuslukuna niin kunnissa, järjestöissä kuin valtakunnallisella tasolla. Vahvuutena tähän asti eri puolilla toteutetuissa kyselyissä on ollut, että vapaaehtoisuuteen perustuvassa nuorisotyössä ne antavat usein hyvän tuloksen. Ongelmana kuitenkin on, että saatu palaute jää usein pinnalliseksi eikä auta kehittämään palveluja eikä myöskään anna tietoa palveluiden vuotokohdista. Näin ollen monen tässä tutkimuksessa arvioidun palvelujen kohdalla vuorovaikutteinen arviointi toi esille mittavia kehitystarpeita, vaikka asiakastytyväisyyskyselyjen perusteella palvelut oli arvioitu hyvinkin toimiviksi. Jatkossa usein

lomakemuotoista asiakastyytyväisyysarviointia tulisikin täydentää osiolla, jossa selvitetään vuorovaikutteisen arvioinnin menetelmin palvelujen ja palvelutarjonnan muodostaman kokonaisuuden vastaavuutta nuorten tarpeisiin. Nyt käytetty deliberatiivinen keskustelupäivämenetelmä osoittautui tähän hyväksi menetelmäksi.

Vastaavuuden arvioinnissa arvioita palvelujen saavutettavuudesta, käytettävyydestä ja laadusta voidaan tarkastella suhteessa nuorten arvioinnin aikana esille nostamiin tarpeisiin tuoden näin nuorisolähtöisesti samalla esille asioita, joita palveluissa ei vielä ole osattu huomioida. Toisaalta on hyvä sisällyttää vastaavuuden arviointiin näkemyksiä myös nuorten vanhemmilta, nuorisoalan toimijoilta ja päättäjiltä. Arvioita palvelujen vastaavuudesta nuorten tarpeisiin on mahdollista raportoida joko tunnuslukuina tai kirjallisina selosteina. Varsinaisten tulosten lisäksi mahdolliset suuret erot eri tahojen antamien arvioiden välillä kertovat myös tahojen keskinäisen vuorovaikutuksen vähydestä.

Nuorisotyön toteuttamista suunnataan usein viittaamalla hyvinvointi-indikaattoreihin, mutta nuorisotyöstä on toistaiseksi harvoin nostettu asioita hyvinvointi-indikaattoreiksi. Nuorisotyön asiakastyytyväisyys - ja nuorisotyön palvelujen vastaavuus nuorten tarpeisiin -tunnusluvut olisivat hyödynnettävissä hyvinvointi-indikaattoreina sekä paikallisella että valtakunnallisella tasolla.

Nuorten tekemien arviointien perusteella voidaan todeta jatkuva tarve palvelujen laadun systemaattista ylläpitoa varmistaville työvälineille. Arjen omavalvonnan lisäksi tuli säännöllisin väliajoin tehdä itse-, vertais- ja asiantuntija-arviointeja. Tämäntyyppisen arvioinnin tueksi tarvitaan laatukriteeristöjä, joiden tulisi olla nuorten palvelujen käytön erityispiirteitä huomioivia ja varsinkin verkkopalvelujen osalta jatkuvasti päivittyviä.

Myös muiden toimialojen peruspalveluarvioinneissa hyödynnetään mainintoja kävijämääristä, asiakastyytyväisyyskyselyjen tuloksista ja laatukriteeristöjen laajasta käytöstä palveluiden saatavuuden ja laadun raportoinnissa. Tämä on hyvä huomioida, kun haetaan yhteismitallisuutta eri alojen vertailtavuudessa. Toisaalta nuorisotyön ominaispiirteet pääsevät esille vasta kun tuloksia täydennetään lisäinstrumenttien antamalla tuloksilla. Kävijämäärien ja asiakastyytyväisyyden raportoinnin lisäksi tarvitaan esteettömyyskartoituksia ja tietoa palvelujen tarpeisiin vastaavuudesta. Myös laatukriteeristöt tulee rakentaa nuorisotoimialalle soveltuviksi. Oikeantyyppisillä raportointitavoilla parannetaan sekä palvelutarjonnan laatua että mahdollistetaan nuorisotyön ominaispiirteiden esille pääsy kuten matalakynnyksisyys, nuorten luo kurottautuminen, osallisuus, yhdenvertaisuus ja nuorten subjektiivisuuden vahvistaminen niin palvelujen käyttäjänä kuin kehittäjänäkin.

Mitä tulee nuorisotyön tuottamiin erityisiin tuloksiin, perehtyminen arvioitujen palvelujen raporttiaineistoon osoitti avoimen nuorisotyön vaikutusten ja vaikuttavuuden todentamisen haasteellisuuden. Verrattuna kohdennetun työn prosessimaiseen vaikuttavuuden rakentumiseen, tulee avoimen työn vaikuttavuus tunnistaa pistemäisenä, erimuotoisten toimintojen kirjon eri vaiheissa esille tulevana vaikuttavuutena: Luottamuksen syntyminen, turvallinen ilmapiiri, toiminnan ohessa tarjoutunut mahdollisuus yksilötutkeen, elämyksellisten toimintojen tuoma henkinen pääoma, harrastusmahdollisuuksien monipuolistuminen, mahdollisuus vuorovaikutukseen muiden kanssa, kavereiden kanssa oleskelu, yhteisötason lieveilmiöiden kuten kiusaamisen vähentyminen, oman toiminnan järjestämismahdollisuudet, erilaiset tarjoutuvat toimijuuden roolit – pienimmätkin niistä

ja kokemus vaikuttamisesta lähiympäristössä ja laajemmin ovat kaikki asioita, joista voi saada esille avoimen työn vaikutuksia ja vaikuttavuutta.

Avoimen työn vaikutusten ja vaikuttavuuden todentaminen on mahdollista, mutta se vaatii jatkossa systemaattista aineiston keruuta otoksen luonteisesti useista kuntien, seurakuntien ja järjestöjen toteuttamista avoimen nuorisotyön muodoista ja niissä tapahtuvan ihmisten, asioiden ja tilanteiden kehittymisen dokumentointia sekä tarinallista arviointia. Jo nyt tehtyjen vuorovaikutteisten arviointien antamien tulosten perusteella voidaan olettaa palvelujen vaikutuksen ja vaikuttavuuden olevan todennettavissa niin yksilö-, ryhmä-, yhteisö- kuin yhteiskunnallisellakin tasolla toiminnan seuranta jatkamalla. Näin vaikutusten pysyvyyttä nuorten, ryhmien ja yhteisöjen elämänkaariin olisi mahdollista tarkastella pidemmällä aikavälillä. Tällä hetkellä vain jotkin nuorisotyön palveluntarjoajat tuovat raporteissaan todennetusti esille toimintansa vaikutuksia ja silloinkin usein rajautuen lyhyen aikavälin vaikutuksiin yksilötasolla.

Osallistavaa toimintaa näkyväksi tekevän arvioinnin kehittäminen kaikissa työmuodoissa

Anne Puuronen

Yksi kautta koko tutkimushankkeen mukana kulkenut näkökulma oli sen selvittäminen, mitkä asiat ovat keskiössä kuvattaessa nuorisotyön sisältöä ja vaikuttavuutta. Huomattiin, että jos tunnusluvulla halutaan tavoittaa työn sisältö, on arvioinnissa panostettava osallistavien prosessien tai tilanteiden (jonka näemme olevan yhteinen nimittäjä nuorisotyön kaikille eri toimintamuodoille) kuvaamiseen, ei pelkästään niiden määrään.

Riippumatta työmuodoista¹⁰⁶, *arvioinnissa tulisi tehdä näkyväksi sitä prosessia/tilannetta, joka nuoren kanssa nuoren ympärille yhteistyössä eri toimijoiden kanssa nuorisotyössä*

106 Kohdennetussa työmuodossa korostui nuoren kokonaiselämäntilanne hänen nuorisotyölliseen toimintaan osallistuessaan. Työmuoto tarvitsee arviointia, joka huomioi asiakasprosessin kontekstualisoinnin, onnistuu ottamaan mukaan asiakasprosessiin samanaikaisesti osallisina olevat muut elämäntilanteelliset tekijät ja onnistuu näiden toiminnan onnistuneisuuteen vaikuttavien osatekijöiden näkyväksi tekemisessä. Toisaalta arvioinnissa tulisi pystyä huomioimaan myös nuoren prosessiin kuuluvat ulkoiset tilannetekijät esimerkiksi, jos alueella ei ole palveluita, jonne nuori voitaisiin ohjata. Vaikuttavuus ei myöskään ole välttämättä nähtävissä nuoresta sille varatulla arviointitietokellä. Sen sijaan nuorisotyöntekijä saattaa tehdä havaintoja vaikuttavuutta indikoivista vaikutuksista läpi nuoren prosessin, joka kohdennetussa nuorisotyössä voi olla kestoltaan esimerkiksi kolmesta kuukaudesta jopa kolmeen vuoteen.

rakentuu. Arviointia kehitettäessä avainasemaan tulee nostaa osallistavan prosessin/tilanteiden kuvaamisen kehittäminen eri näkökulmista. Arvioinnissa tulisi huomioida nuoren, työntekijän, yhteistyökumppaneiden, sidosryhmien ja vanhempien äänet. Näiden tekijöiden (eli eri tahojen näkökulmien ja toiminnan kontekstin) yhtäläinen huomiointi kaikkien nuorisotyön työmuotojen arvioinnissa edistää arviointien yhteismitallisuutta eri työmuotojen välillä. Palautamme tässä yhteydessä mieleen Chris Rochen vaikuttavuuden arvioinnin määritelmän: ”Vaikuttavuuden arvioinnilla tarkoitetaan ihmisten elämässä tapahtuneiden, tietyistä toiminnoista tai toimintaketjuista johtuvien pysyvien tai merkittävien muutosten järjestelmällistä analysointia, olivatpa nuo muutokset sitten positiivisia tai negatiivisia, tarkoituksellisia tai tahattomia” (Roche 1999, 26).

Näkemyksemme mukaan kysymys on alan sokeasta pisteestä eli nuoren kohtaamisesta (sekä avoimessa että kohdennetussa työssä), joka alan sisältä katsottuna on itsestään selvä työn perusta. Vaikuttavuusarvioinnin kannalta täytyy pystyä osoittamaan alan ulkopuolisille, millä tavoin kohtaaminen – tuo vapaaehtoisuudelle ja vastavuoroisuudelle rakentuva vuorovaikutustyö sekä tietyistä toimintaketjuista eli monitahoisista toiminnoista koostuva työn kokonaisuus on tuloksellista. Tarve on yhtäläinen niin kohdennetussa kuin avoimessa nuorisotyössä. Se on yhtäläinen yksilötyölle ja pienryhmätoiminnalle. Kaikissa työmuodoissa on tarve kuvata nuorisotyöllisen prosessin/nuorisotyöllisen tilanteen laatua rochelaisessa mielessä kokonaisuutena: sitä mikä toiminnassa on 1) nuorta osallistavaa, 2) nuoren osallisuutta edistävää sekä sitä 3) minkälaisella ja miten tavoitteistetulla toiminnalla tähän päästään. Myös nuorten osallisuuden mahdollistaminen, edistäminen ja tavoitteellistaminen on mahdollista ottaa mukaan kaikkien nuorisotyön työmuotojen arvioinnin ydinpiirteeksi ja näin yhteismitallistaa eri työmuotojen arviointia myös tältä osin.

Monitahoisen nuorisotyöllisen prosessin laadun kuvaamiseksi tutkimuksessa tuotettiin arviointimalliehdotus kohdennetun työn arviointiin: KONVA eli Kohdennetun Nuorisotyön Vuorovaikutustyön Arviointimalli. Mallin kautta on mahdollista luoda arviointikriteereitä toiminnan niin määrälliselle kuin laadulliselle tuloksellisuudelle. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että toiminnassa mukana olleiden nuorten määrän ja heidän positiivista jatkosijoittumistaan kuvaavien määrällisten lukujen rinnalle tuodaan prosessin onnistuneisuutta kuvaavat laadulliset *nuoren positiivista muutosta* kuvaavat arvioinnin kriteerit. KONVA-mallin osalta seuraava vaihe olisi mallin pilotointi kohdennetussa nuorisotyössä. Tämän jälkeen arviointimallin kehittämistyössä tulisi selvittää mallin käyttömahdollisuuksia erikseen pienten kuntien ja suurten kuntien kohdennetussa nuorisotyössä alueellisen sovellettavuuden esille saamiseksi. Tästä puolestaan tulisi edetä tutkimus- ja testaamistyöhön, jossa selvitetäisiin arviointimallin soveltamismahdollisuuksia laajemmin nuorisotyön muissa työmuodoissa kuin kohdennetussa nuorisotyössä.

Kohti inklusiivista nuorisotyötä: Nuorisotoimialan jäsentämiseen ja määrittelyyn liittyviä suosituksia

Pirjo Junttila-Vitikka & Anne Puuronen

Raportin loppupuolella esitetyssä nuorisotoimialan jäsenyyksessä päädyttiin neljään toiminnan eri tasoa kuvaavaan ryhmään: 1) kohtaava ja kasvatuksellinen nuorisotyö (yksilö- ja ryhmä), 2) lähiyhteisöjen kehittäminen ja yhteisökasvatuksellinen nuorisotyö (yhteisö), 3) nuorisotyön organisointi, poliittinen ohjaus ja hallinto (yhteiskunta) sekä 4) nuorisotyön asiantuntijapalvelut (yhteiskunta). Toimialajäsenyyksen lähtökohtana on, että kullekin tasoryhmälle luodaan omat arviointikriteerinsä yhteisesti sovittujen arvojen ja tavoitteiden pohjalta. Raportissa esitetyn toimialajäsenyyksen syntyprosessi on edellyttänyt runsaasti alan käsitteisiin, tavoitteisiin ja arvoihin liittyvää pohdintaa, jota on toteutettu kaikissa osatutkimuksissa. Jäsenyyttä ei tule kuitenkaan ymmärtää valmiiksi ajateltuna, nuorisotyön identiteettiongelman kerralla ratkaisevana sisällöllisenä kuvauksena vaan enemmänkin arvioinnin pohjaksi luotuna, pragmaattisena kehikkona, jonka ympärille sisältöjä on mahdollista (ja suositeltavaakin) edelleen rakentaa.

Tunnusluku-hankkeessa on monella tapaa osoitettu, että arvioinnin kehittäminen ei voi olla vain mittareiden ja työkalujen laatimista, vaan se edellyttää koko toimialan kehittämiseen tähtäävää käsitteistön haltuun ottamista ja määrittelemistä sekä alan ydintehtävien selvittämistä.

Yksi tutkimushankkeen keskeisimmistä toimialan määrittelyä koskevista avauksista tähtää alaa hallitsevan vastakkainasettelun purkamiseen. Toimialan jakautuminen ryhmämuotoisista työtapoista suosivaan ennaltaehkäisevään ”perusnuorisotyöhön” ja yksilökeskeisiä käytänteitä painottavaan korjaavaan ”erityisnuorisotyöhön” näyttää tutkimustulosten valossa ongelmallisena. Dikotominen jaottelu leimaa tietyt nuoret heikoiksi ja apua tarvitseviksi ja korostaa ongelmakeskeisyyttä. Tämä johtaa käytäntöön, jossa erityisen tuen kohteeksi määritellyt nuoret ohjataan auttamispalveluihin ja suljetaan ulos vertaiskontakteja sekä osallisuuden ja oppimisen kokemuksia mahdollistavista ryhmätoiminnoista. Sama mekaniikka sulkee suuren osan nuorista yksilöllisten palvelujen piiristä ja luo näin esteitä varhaisen tuen toteutumiselle.

Ehdotamme nuoria ja koko toimialaa erottelevan rakenteen kyseenalaistamista, siihen liittyvien käsitteiden uudelleen määrittelyä sekä toiminnan kehittämistä kohti inklusiivisempia käytänteitä. Dikotomian purkaminen lähtee ajattelusta, jossa *yksilökeskeiset työtavat nähdään yhtä lailla nuorisotyön ytimeen kuuluvina perustoimintoina kuin ryhmämuotoisetkin, minkä seurauksena toimialan jakaminen erityis- ja perusnuorisotyöhön jää tarpeettomaksi. Suosittelemme myös siirtymistä ongelmakeskeisyydestä nuorten voimavaraja ja mahdollisuuksia korostavaan ajatteluun, jolloin käsitepari (ongelmien) ennaltaehkäisy ja*

korjaaminen voidaan haudata. Vastakkainasettelua synnyttävistä käsittepareista luopuminen ei tarkoita työmuotojen ja menetelmävalikon kapeuttamista vaan niiden soveltamista entistä monipuolisemmin ja entistä nuorilähtöisemmin.

Toimialan kehittämisen tavoitteena nähdään raja-aitojen madaltaminen siten, että kohdennettu nuorisotyö integroidaan entistä paremmin osaksi muita työmuotoja. Tämä tarkoittaa myös nykyisen nuorisolain määrittelyä vastaavan *sosiaalisen vahvistamisen käsitteen* käyttöalan uudelleenmäärittelyä: yhtäältä käsitteen laajentamista niin, että jokaisen nuorisotyön työmuodon tunnistetaan olevan luonteeltaan *nuorta sosiaalisesti vahvistavaa* sekä samalla sen havaitsemista, että sosiaalisen vahvistamisen palveluissa nuoren kohtaaminen ei ole vain nuoren sosiaalista vahvistamista vaan että työmuodossa hyödynnetään nuorisotyöllistä toimintavalikkoa sen koko moninaisuudessaan. Kohdennettua nuorisotyötä ei siten tulisi määritellä alalla nykyisin painottuvan ongelmalähtöisyyden kautta vaan *ymmärtää laajasti mihin tahansa tarpeenmukaisesti rajattuun ryhmään kohdentuvana, sekä yksilö- että ryhmämuotoisia työtapoja hyödyntävänä toimintana.* Näin nähtyä kohdennettua nuorisotyötä voidaan toki edelleen suunnata myös haavoittuvassa elämäntilanteessa oleviin nuoriin ja heidän perheisiinsä, mutta työmuotoa ei kategorisesti määriteltäisi tämän kohderyhmän mukaan.

Nuorisotyötä ei siis ole käsityksemme mukaan tarpeen erotella kohderyhmän eikä tavoitteen mukaisesti, vaan jäsentely voidaan toteuttaa muilla perusteilla. Vapaaehtoisuuteen perustuva, nuorten ja heidän lähiverkostojensa kanssa tehtävä työ on yksiselitteisesti nuorisotyötä, joka toteutuu enemmän tai vähemmän avoimena tai kohdennettuna. Uudeksi nuorisotyön yhtenäistämistä kuvaavaksi termiksi suositellaan Junttila-Vitikan¹⁰⁷ ehdottamaa inklusiivisen eli kaikille yhteisen nuorisotyön¹⁰⁸ käsitettä. Kuviossa 20 on kuvattu tiivistetysti inklusiivisen nuorisotyön mallin ydin. Tavoitteena on, että kah-tiajakautunut järjestelmä muuttuu vähän kerrassaan sekä nuoria että nuorten parissa toimivia yhdistäväksi nuorisotyöksi, jonka keskeisimpinä tavoitteina ovat osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen.

Inklusiivisen nuorisotyön mallin tärkeänä periaatteena on varmistaa nuorten yhdenvertainen kohtelu toimialalla siten, että erilaiset nuorisotyön palvelut ja toiminnot olisivat mahdollisimman kattavasti kaikkien nuorten käytettävissä. Inklusiivinen nuorisotyö alleviivaa alalla jo käynnissä olevaa kehityskulkua, jossa

- 1) nuorisotyö ei rajoitu toimialan hallinnoimiin tiloihin, vaan laajenee kouluun, kirjastoon, kauppakeskukseen, puistoon, verkkoon ja niin edelleen tavoittaen entistä paremmin ja entistä useammat nuoret,
- 2) nuorisotilat kehittyvät monimuotoisiksi ja laaja-alaisesti alueen nuorten tarpeisiin vastaaviksi, matalan kynnyksen palvelukeskuksiksi
- 3) työtä tehdään monialaisesti verkostoituen ja voimavaroja yhdistäen,
- 4) kehittäen sekä aidosti avoimia, kaikki nuoret mukaan ottavia ryhmätoimintoja

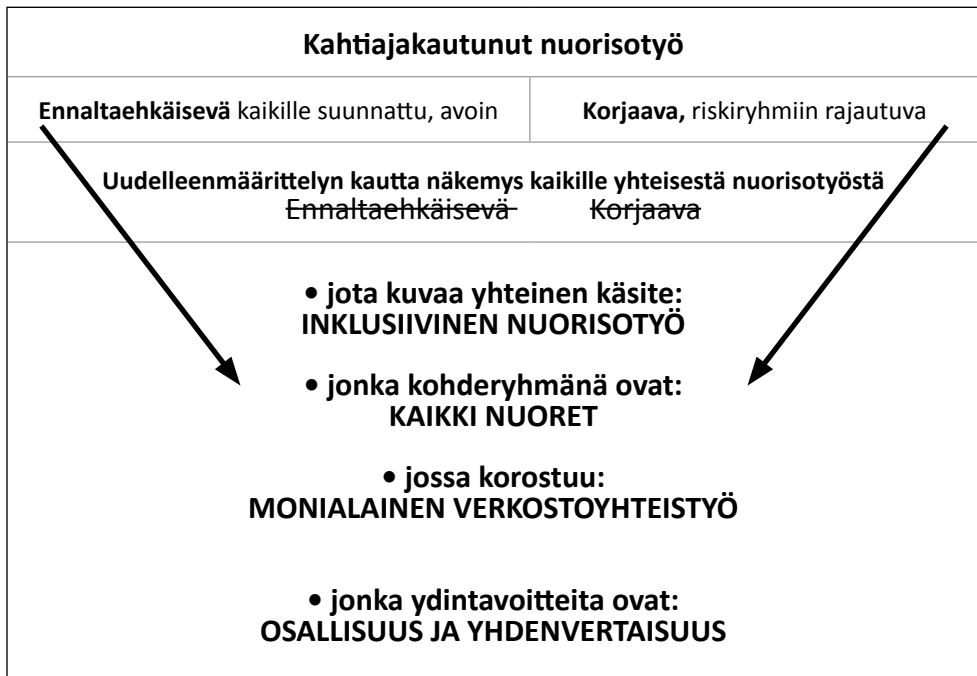
107 Nuorisotyön uudelleen määrittelyä koskevassa raportin osassa sivuilla 180–181.

108 Inklusiivisuudella viitataan opetustoimen hallinnonalalla käytettyyn termiin, joka tarkoittaa erityisopetuksen integrointia yleisopetukseen siten, että se korostaa opetushenkilöstön yhteistyötä ja kaikkien oppilaiden oikeutta olla osa luokkayhteisöä (ks. Murto, Naukkarinen & Saloviita 2001).

että erilaisia yksilöllisiin tarpeisiin vastaavia toimia niin verkkoon kuin fyysiseen ympäristöönkin.

Inklusiivisen nuorisotyön mallin perustana ovat alan kehittämissuuntaa viitoittavat hankkeen osatutkimusten tulokset, joiden mukaan 2010-luvun muuttuvassa nuorten maailmassa perässä pysymisen ehtoina ovat alan ymmärtäminen ja sen arvioinnin kehittäminen kokonaisuutena.

Kuvio 20. Inklusiivinen nuorisotyö. (Kuvio: Puuronen, Junttila-Vitikka & Gretschel 2016.)

VAIKUTTAVUUSARVIOINNIN KESTÄVYYDEN VARMISTAMINEN NUORISOTYÖSSÄ

Anne Puuronen

Arviointia koskeva ammatillinen ymmärrys

Hankkeesta käy yleisellä tasolla ilmi, että arviointi mielletään ja siihen suhtaudutaan alalla eri tavoin. Se mielletään toisaalta osin yksiuotteisesti hallinnollisena ja tilinpidollisena työvälineenä. Toisaalta arviointi nähdään alalla arkisena ja pääosin myönteisenä asiana, jota alalla jo tehdään. Näiden suhtautumistapojen lisäksi alalla asennoidutaan arviointiin innostuneesti ja tulevaisuusorientoituneesti. Kaikissa suhtautumistavoissa jaetaan yhteisesti käsitys siitä, että arviointi on tärkeää ja että arvioinnin osaamisen kehittämiseen tarvitaan alalla lisää huomiota niin opetuksen, täydennyskoulutuksen kuin resurssien tasolla.

Kun asennoitumisilmapiiri arviointia kohtaan on toimijoiden keskuudessa alla kuvatun kaltaisesti melko yksiuotteinen, arviointi herättää toimijoissa erityisesti kysymyksen: *kenen tarpeisiin sitä tulee tehdä?* Arviointia pidetään tällöin melko vähän nuoren tilannetta edistävänä tai toimintana, joka edistäisi omaa ammatillista osaamista tai tukisi työn kehittämistä:

Pienessä kunnassa on yksi henkilö tekemässä montaa vastuualuetta, ei minulla ole aikaa miettiä tällaisia kysymyksiä. (Kohdennetun nuorisotyön arvioinnin kehittäminen, valtakunnallinen kysely.)

Tuskin tässä erityisiä arviointimenetelmiä tarvitaan. Asiaan perehtymätönkin huomaa onko nuorisotyö onnistunut kohteen auttamisessa, omalta osaltaan. (Kohdennetun nuorisotyön arvioinnin kehittäminen, valtakunnallinen kysely.)

Suhtautumistavan takana voi olla, että julkisuudessa arvioinnin tarkoituksista on eniten painottunut juuri sen kytkös tilivelvollisuusarviointiin. Yhteiskunnallisessa keskustelussa on esitetty huolta tilivelvollisuusarvioinnin voimakkaasta lisääntymisestä. Kun puhutaan arvioinnin läpimurrosta, sillä viitataan juuri tilivelvollisuusarviointien räjähdysmäiseen kasvuun sekä tähän liittyviin hallinnon muutoksiin. Niin kutsutussa auditoinnin yhteiskunnassa muunlaiset arvioinnin tarkoitukset saattavat joutua toissijaiseen asemaan (Simola & Rinne 2004). Tässä yhteydessä arviointi hahmottuu usein myös ”ylhäältä asetettuna” vaatimuksena. Arviointi mielletään myös melko monimutkaiseksi, vaikeaksi ja työlääksi, ja se saatetaan kokea myös hyödyttömäksi (vain aikaa ja resursseja vieväksi lisätyöksi). Samalla arviointimenetelmistä toivotaan lisää tietoa. Tulokset ovat osin samansuuntaisia ulkomaisten tutkimustulosten kanssa. Niiden mukaan arviointiin liittyy nuorisotyössä kielteisiä ennakoasenteita. (Ks. esim. Dickson, Vigurs & Newman 2013.)

Toisaalta silloin, kun alan toimijoilla on tarkka kuva arvioinnin asemasta oman työnsä

ja laajemmin koko nuorisotyön kehyksissä, arviointi nähdään keskeisenä osana oman työn kehittämistä ja tärkeänä osana alan yhteiskunnallista näkyvyyttä.

Olennainen kysymys: Mikä on fokus? Halutaanko päättäjille vai itselle, jotka kehittävät itse. [...] kehitys ja sellainen lähtee omasta arvioinnista ja sitä tehdään että osataan kehittää. Olennaisin tieto miten omalla paikkakunnalla kehitetään omia palveluita. Mitä tietoa vaan voidaan jakaa päättäjille? Mihin vaikutetaan tiedolla kansallisella tasolla. (Keskustelua oppilaitoksille ja alan toimijoille järjestetyssä tilaisuudessa Kuopion HUMAK 28.10.2014.)

Arviointia koskevat erilaiset kannanotot heijastelevat alalla toimivien eri sukupolviin kuulumista. Suurin näkemysero tulee esille alalla pitkään toimineiden ja alalle opiskelevien välillä. Alalle opiskelevat puhuvat arvioinnista itselle tuttuna asiana reflektoiden sitä osana tulevaa alalla työskentelyään.

Arvioidaan eri tasoilla eli itsearvioidaan. Itsearviointi on tärkein, sen jälkeen tulee [vertais]audiointi. (Keskustelua oppilaitoksille ja alan toimijoille järjestetyssä tilaisuudessa Kuopion HUMAK 28.10.2014.)

Alalla pitkään toimineiden nuorisotyöntekijäsukupolveen kuuluvien koulutuksessa arviointi ja arviointimenetelmät eivät ole olleet esillä yhtä paljon kuin ne ovat alan nykyisessä opiskelu- ja koulutusrakenteessa:

Arviointi on semmoinen, että meillä 30 vuotta sitten ei koulussa painotettu, työelämässä nykyään arviointimittareita, joista hyötyä. (Keskustelua oppilaitoksille ja alan toimijoille järjestetyssä tilaisuudessa Kuopion HUMAK 28.10.2014.)

Osa toimijoista pohti tässä yhteydessä myös yleisemmin syitä arvioinnin saamalle kielteiselle merkitykselle. Arviointi palautettiin tällöin muun muassa elämänhistoriallisesti kouluarvosanojen antamiseen ja tätä kautta itseen kohdistuvaan arviointiin. Työelämäkontekstissa arvioinnin edistämisessä tärkeää vaikuttaisi olevan arvioinnin tarkoituksen korostaminen oman työn kehittämisenä, ei oman työn arvosteluna.

Toisten arviointia ei pitäisi ottaa pahana asiaa, vaan mitä enemmän sitä tekee, sitä enemmän se auttaa. Osataan arvioida ihmistä hyvin, ei arvioida ihmistä vaan tekemistä. Pitää osata ottaa arviointi vastaan. (Keskustelua oppilaitoksille ja alan toimijoille järjestetyssä tilaisuudessa Kuopion HUMAK 28.10.2014.)

Nuorisotyön vaikuttavuusarvioinnin kehittämistyössä keskeistä vaikuttaisi olevan myös sen korostaminen, että työn ohessa tapahtuva oman työn arviointi ei tarkoita jotakin erillistä ja laajaa arviointitutkimusta vaan perusteltuja päätelmiä omasta työstä. Nämä päätelmät voivat olla työntekijöiden kokemustietoa, toimintaan osallistuvien (nuoret, yhteistyökumppanit, sidosryhmät) palautetietoa tai joihinkin muihin aineistoihin perustuvia päätelmiä. Toiminnan tavoitteita arvioitaessa on tärkeää korostaa näkökulmaa, jossa arviointi nähdään ammatillisen työkokemuksen ja arkipäivän hyödyntämisenä sen miettimisessä, mikä on olennaista nuoren kanssa tehtävässä työssä ja miten tämä saadaan esille vahvasti käytännön toimintaan ja sen tavoitteistamiseen kiinnittyvän arvioinnin avulla.

Arviointiosaamisen ylläpitäminen

Nuorisoalan opintojen ja koulutuksen tulevaisuuden kehittämiskohteiksi vaikuttaisivat asettuvan sekä tiedon lisääminen arvioinnin tarkoituksesta että arvioinnin osaamisen kehittäminen. Hankkeen tutkimustulokset nostivat tässä yhteydessä esille arvioinnin kytköksiä alalla tapahtuviin muutoksiin, alan imagoon, koulutukseen ja ammatti-identiteettiin liittyviin kysymyksiin. (Nuorisotyön merkityksen ja vaikuttavuuden välisen suhteen tutkimuksesta ks. tässä yhteydessä myös Cederlöf 1999, 100; laajemmin Cederlöf 1998). Ammatillisesta näkökulmasta huomiota tulisi kohdistaa arviointia koskevien vastakkainasettelujen poistamiseen ja arvioinnin kokonaishahmotuksen lisäämiseen. Yhteiseksi tehtäväksi tulisi nähdä, että arviointiosaamiselle kehitettäisiin alalle yhteismitallinen opetusrakenne nuorisoalan (erilaisiin) perustutkintoihin ja turvataan toimijoiden arviointiosaamisen ylläpito ja kumuloitua kehittyminen alan jatko- ja täydennyskoulutuksessa.

Kehittävä arviointi tulee myös integroida käytettyihin työmenetelmiin sekä oppimista ja toimintaympäristöihin. Konkreettisenä kehittämisen kohteena tulee nähdä arvioinnin resursoiminen työorganisaatioissa. Arvioinnin juurruttaminen ja toiminnan tavoitteiden seuranta organisaatioissa on työnkuvan määrittämistä koskeva työnjohdollinen kysymys. Arviointien tekemiseen tarvitaan sille työnkuvassa varattua aikaa ja resursointia. Jotta organisaatiossa voidaan kehittää pitkällä aikavälillä toimivia arviointikäytäntöjä, joihin koko työyhteisö kokee voivansa sitoutua, tulee työntekijän toimenkuvaan luoda tilaa arviointityön tekemiselle. Sen rooli asiakastyön evaluaation näkökulmasta tulee tunnistaa.

Viime kädessä hyvin tehty vaikuttavuusarviointi palautuu nuoren ja nuorten kanssa toteutettavan työn laadun paranemiseen. Nostona hankkeen osaprosessien aineistoissa on nähtävissä, että nuorten asiakaspalautteen kysyminen on nuorisotyössä työn ydinaluetta. Tällöin nuorten asiakaspalautetta käytetään arviointikriteerinä esimerkiksi erilaisissa nuoria koskevissa hyvinvointimittareissa. Nuoren palaute kytketään kuitenkin harvemmin systemaattisesti työn kehittämistä koskeviin arviointitavoitteisiin. Tämä tulee esille esimerkiksi, kun nuorelta kysytään suullista palautetta ilman että palaute dokumentoidaan tai ilman, että nuoren palautteelle kysytään perusteluita. Arviointi ei tällöin tavoita toiminnan laadun tavoitteellisuudesta kertovaa onnistuneisuutta, miksi jokin toiminta oli ”ihan cool” tai ”en tiedä”-tyyppistä. Vaikuttavuuden arvioinnin edistämisen kannalta on tärkeää, että asiakaspalautteen kysymistä ja asiakaslähtöistä toiminnan kehittämistä ei sekoiteta keskenään. Vaikuttavuusarviointi tulisi nähdä nykyistä selvemmin yhtenä osana nuorisotyöntekijän työnkuvaa, oman työn kehittämisenä ja kehittymisenä sekä asiakastyön laadun varmistajana tai sen aikaisempaa onnistuneempaa edistäjänä.

Vaikuttavuusarvioinnin vakiinnuttamiseen tähtäävän kehittämistyön tulevaisuuden haasteena nuorisoalalla on huomioida toimijoiden arviointiosaamisen katvealueet sekä se, että nykyisin käytössä olevat arviointimenetelmät eivät toistaiseksi tue riittäväällä tavalla nuorisoalalta nykyisin edellytettävää tulosarvioinnin lisäämistä. Tämän vuoksi

on tärkeää huolehtia siitä, että alan toimijat saavat kattavasti tietoa siitä, minkälaisen yhteiskunnallisen ajattelun yhteyteen arviointiin sisältyvä laatu- ja tehokkuusretoriikka kiinnittyvät.¹⁰⁹

Aikaisempien nuorisotyön arviointia käsittelevien kirjojen ajankohtaistamisessa¹¹⁰ on tärkeää korostaa arvioinnin dokumentointia. Dokumentoinnin avuksi on olemassa paljon erilaisia arviointityövälineitä (Innokylä, Soste), joiden hyödyntäminen ja soveltaminen nuorisotyössä tulee selvittää ennen kuin päädytään keksimään sama pyörä uudestaan. Yhtä tärkeää on huomata, että nuorisotyön ammattieettisiä ohjeistuksia voidaan käyttää systemaattisesti osana alan arviointia. Ne tulisi sisällyttää alan vaikuttavuuden arviointiin.

Tiivistäen nuorisotyötä tekevillä on toive selkeyttää arvioinnin roolia työssään sekä tarve vahvistaa työn arviointiin liittyvää osaamistaan. Yhtäältä toivotaan kokonaishahmotusta arviointityön tavoitteista ja arviointitiedon käytöstä. Toisaalta toivotaan lisää tietoa arvioinnin tekemisestä (arviointimenetelmistä ja työkaluista). Toimijoiden arviointityötä koskevilla asenteilla on suora suhde nuorisoalan opintoihin ja koulutukseen. Nuorisoalan opinnoissa ja täydennyskoulutuksessa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten arviointia opetetaan alalle opiskeleville sekä siihen, minkälaisen arviointia koskevan ammatillisen ymmärryksen varassa alalla työskentelevät arviointia tekevät.

Vaikuttavuuden arvioinnin yhteys toimialaa ohjaaviin tavoitteisiin ja arvoihin

Nuorisotyön ja -politiikan kansallisen perustan muodostavat eduskunnan vuosittain hyväksymä valtion talousarvio (ks. liite 8) yhdessä nuorisolain pysyvääsäästöjen kanssa. Niissä asetetut tavoitteet määrittävät opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisoyksikön nuorisotyötä ja -politiikkaa. Ajankohtaiset poliittiset painotukset tälle kokonaisuudelle asettaa hallitusohjelma (Aaltonen 2009).

109 Alalla on viitteitä siitä, että kehittävään arviointiin kiinnitetään nykyisin aiempaa enemmän huomiota. Esimerkiksi Kanuunan kunnissa (Suomen 27 suurinta kuntaa) nuorisotyön arviointiin on versonut erilaisia nuorisotyön laadun auditointi- ja itsearviointimallinnoksia. (ks. Siurala 2014, 46; ks. myös Kanuunan arvioinnin verkkosivut: <http://www.nuorisokanuuna.fi/materiaalipankki/arviointi>). Laajemmassa mittakaavassa varsinaisen alan vaikuttavuusarvioinnin vakiinnuttaminen on nuorisoalalla kuitenkin vasta alkamassa.

110 Nuorisotyön laadun arvioinnin pioneeriteos *Nuorisotyön arviointi. Käsikirja nuorisotyön prosessien arviointiin ja itsearviointiin* on edelleen hyvä perusteos nuorisotyöhön soveltuvasta arvioinnista (Hovi ym. 2009).

Hankkeessa tarkasteltavat alan arviointiin liittyvät nuorisotyön ja -politiikan tavoitteet kiinnittyvät tällä hetkellä voimassa olevassa nuorisolaissa (27.1./2006/72) / (20.8./2010/698) määriteltyihin tavoitteisiin. Samat tavoitteet ovat hankkeen toteuttamisen aikana olleet alalla vilkkaan keskustelun alla vuonna 2016 uudistuvan nuorisolain vuoksi. Nuorisolain uudistamista koskevan valmistelutyön seuraaminen on tarjonnut yhtymäkohtia myös hankkeessa tarkasteltavalle alan vaikuttavuuden arvioinnille ja nuorisotoimialaa koskevalle määrittelytyölle, jota esitellään tarkemmin Pirjo Junttila-Vitikan kirjoittamassa luvussa Nuorisotoimialan uudelleen määrittäminen.

Hankkeessa tarkasteltavat alan arviointiin liittyvät nuorisotyön ja -politiikan ajankohtaiset tavoitteet kiinnittyvät niin ikään pääministeri Alexander Stubbin hallituksen hallitusohjelmaan. Seuraavassa lainataan Stubbin hallituksen ohjelmasta Työelämää ja hyvinvointia parannetaan -kappaletta. Sen mukaan ”syrjäytymisvaarassa olevien nuorten, osatyökykyisten ja vammaisten henkilöiden työllistymisen ja työllistämisen edellytyksiä parannetaan. Osallistavaa sosiaaliturvaa kehitetään. Nuorisotakuun jatkotoimissa painotetaan matalan kynnyksen ja nuorten tarpeista lähteviä palveluita. Tavoitteena on palveluiden saumaton yhteensovittaminen ja erityisesti syrjäytymisen tehokas ennaltaehkäisy. Kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevia nuoria tuetaan tehostamalla nuorille kohdennettuja sosiaali- ja terveydenhuollon, perhetyön sekä kuntouttavia palveluja.” (Valtioneuvosto 2014.)

Hallitusohjelman toteutusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja palvelujen osalta koordinoidaan yhdeksän ministeriön yhteistyönä Lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämissohjelman (Lanuke) avulla. Koordinointivastuu on opetus- ja kulttuuriministeriöllä. Kansallinen ohjelma toimii ohjausinstrumenttina alueellisen ja kuntatason hyvinvointisuunnittelulle. Toisaalta ohjelma tarjoaa myös rahoitusta suoraan järjestöille ja kunnille tavoitteiden mukaisen toiminnan kehittämiseen. Tästä enemmän lähi- ja verkkopalveluiden arvioinnin kehittämisen yhteydessä (ks. tässä raportissa Gretschel, s. 63–113).

Nuorisotoimialan tavoitteita ja kehittämistä suuntaavat kansallisen ohjauksen rinnalla monet nuorisotalan kansainväliset sopimukset, päätöslauselmat ja linjaukset, kuten esimerkiksi YK:n lastenoikeuksien yleissopimus (LOS 1989) ja Euroopan neuvoston suositukset ja asiakirjat. Näihin kuuluvat esimerkiksi Euroopan unionin nuorisopoliittikkaa koskeva valkoinen kirja (Euroopan unioni 2001). Nuorisotyön vaikuttavuuden arvioinnin kehittämisen kannalta huomionarvoista on, että Euroopan neuvoston nuorisotyön määritelmässä alan vaikuttavuuden arviointia ei määritellä tai nimetä alan toimintaan kuuluvana.

Näissä yhteistyön puitteissa nuorisotyön tukeminen ja kehittäminen olisi nähtävä monialaisina kysymyksinä. Nuorisotyö on laaja käsite, joka kattaa laaja-alaisesti sosiaalisen, kulttuuriin ja koulutukseen liittyvän ja poliittisen toiminnan sekä nuorten toimesta, heidän kanssaan että heitä varten. Toimintaan sisältyy yhä enenevässä määrin urheilua ja nuorisolle suunnattuja palveluja. Nuorisotyö kuuluu koulun ulkopuolisen oppimisen piiriin, samoin kuin ammattimaisten tai vapaaehtoisten nuorisotyöntekijöiden ja nuorisohjaajien ohjaama vapaa-ajan toiminta, ja se perustuu epävirallisiin oppimisprosesseihin ja vapaaehtoiseen osallistumiseen. (Euroopan neuvosto 2009/C 311/01.)

Nuorisotyön vaikuttavuuden arvioinnin kehittämisen kannalta hankkeen huomiona on, että nuorisotyön keskeisiä julkisia tavoitteita asetetaan alalle useilta tahoilta. Näitä alan

tavoitteita suuntaavia linjauksia ja kehittämisstrategioita on paljon. Osin, kuten edellä käy esille, havaittavissa on myös linjausten puutteita. Linjausten keskinäistä samansuuntaisuutta tulisi arviointityössä vertailla enemmän.

Nuorisotyölle asetettujen ohjauksellisten tavoitteiden lisäksi nuorisotyön arvioinnin kehittämisen havaittiin alalla liittyvän keskeisesti myös nuorisotyön arvoihin — lähinnä kuitenkin niin päin, että alan toimintaa ja työtä koskevia arvoisältöjä ei nähdä osana arviointia. Katsaus nuorisotyön eettisen ohjeistuksen valmisteluun ja sen uusimpiin toimialalle suunnattuihin julkaisuihin osoittaa (ks. esim. Rauas 2010; 2014), että työn ammattieettisiä pohdintoja ei toistaiseksi ole kytketty työn vaikuttavuuden arvioinnin apuvälineeksi. Ammattieettinen ohjeistus on kuitenkin alaa yhtenäisesti ja yhteismittalaisesti sitova ohjeistus, jota vasten nuorisotyön vaikuttavuuden tarkastelu ja kuvaaminen on mahdollista, jos se otettaisiin käyttöön omana arviointityökalunaan.

Nuorisotyötä määrittävien arvojen yhteyttä työn arviointiin on nuorisotyön tutkimuksessa peräänkuulutettu myös aiemmin. Esimerkiksi Petri Cederlöf toteaa, että nuorisotyön arvioinnissa vaikuttavuutta voidaan määrällisten tunnuslukujen lisäksi pyrkiä kuvaamaan työn sisällöllisillä ja arvoulottuvuuksilla. Esimerkkinään Cederlöf käyttää nuorisotyön strategiassa esitettyä kolmea vaikuttavuuselementtiä: toimintaa vertaisryhmässä, arvostavaa aikuista ja nuorisotyön tradition välittämää kulttuuriperintöä. Näiden elementtien sisältöä on tarkoituksenmukaista tarkastella nuorisotyöntekijöiden arvomaailman ja työprosessien kautta, miten ne toiminnassa välittyvät nuorille. Toiseksi esimerkiksi Cederlöf nostaa nuorisotyölain tavoitteissa mainitun luonnonkäytön kestävä kehityksen turvaamisen. Siitä johdettu laatuksiteeri jäsenyisi esimerkiksi niiden tietojen, arvojen ja elämäkatsomuksellisten näkökulmien kautta, joita nuorelle välittyy kesäleirillä ja nuorisotyöntekijän asenteissa. (Cederlöf 1999, 96–98.)

Nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus on hyödyllistä nähdä nuorisotyön laatutekijöiden ja arviointikriteerien taustalla.¹¹¹ Nuorisotyön arvot kohdata, kuunnella ja pyrkiä vastaamaan nuoren tarpeisiin eivät ole vastakkaisia alan arvioinnin muille tavoitteille: Esimerkiksi saada käytetyn toimintamallin edut ja kehittämiskohteet esille myös työyhteisön kannalta tai saada nuorisoalan vaikutukset ja vaikuttavuus esille yhteiskunnan kannalta. Päinvastoin, kysymys on samalle arvopohjalle rakentuvasta toiminnasta ja sen merkityksellisyyden ja vaikuttavuuden osoittamisesta. Nuorisotyön perusopintojen suunnittelussa ja alalla jo toimiville tulee tulevaisuudessa lisätä opinto- ja täydennyskoulutustarjontaa, jossa arvioinnin opettamiseen on integroitu systemaattisesti nuorisotyön ammattieettistä pohdintaa.

111 Tässä hankkeessa arvioinnin apuvälineenä kokeiltiin nuorisotyön ammattieettistä ohjeistusta ja sen tavoitteissa mainittuja kohtia (ks. liite 9; ks. myös Nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus 2012).

Arvioinnille pysyvä toteuttamis- ja rahoitusrakenne

Alalla ratkaistava kysymys on, miten tärkeänä ja sen mukaisesti resursoituna nuorisotyön osa-alueena alan arviointiosaaminen ja nuorisotyön vaikuttavuuden osoittaminen nähdään. Tämän hankkeen näkökulmasta sillä on suuri poliittinen painoarvo. Hankkeen loppuvaihe osui samaan aikaan arkkipiispa Kari Mäkisen johdolla työskennelleen köyhyysryhmän raportin julkaisuajankohtaan. Köyhyysryhmän esitystä hallitusohjelmaan lukiessa ei voi olla merkille panematta, mitä yhteyksiä niin avoimen nuorisotyön kuin kohdennetun nuorisotyön näkökulmasta rakentuu, kun yhteiskunnan tilaa arvioidaan taloudellisten mittareiden rinnalla myös sosiaalista ja eettistä kestävyysvajetta ehkäisemään pyrkivän toiminnan näkökulmasta. (Köyhyysraportti 2015.)

Keskeisintä on huomio, että nuorisotyön vaikuttavuutta osoittamalla voidaan kertoa – ei vain jollekin toiminnalle tai nuorisotyölliselle menetelmälle erikseen asetettujen tavoitteiden täyttymisestä jonkin tietyn rajatun osallistujamäärän kontekstissa—vaan samalla koko suomalaisen yhteiskunnan tilasta nuoren väestöosana näkökulmasta. Tämän lisäksi sen avulla voidaan ottaa proaktiivisesti kantaa monisukupolvisen yhteiskunnan kehittämiseen. Nuorisotyön arvioinnin kehittämiseksi tulisi siten visioida erilaisia kestäviä tulevaisuuksia, joissa vaikuttavuuden arviointi nähdään projektityöskentelyn elinkaarta pidemmällä tähtäimellä.

Yksi tällainen visio voisi olla, että nuorisotyön vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen nähtäisiin koko nuorisotyötä läpileikkaavana osa-alueena. Kehittämistyön kestävyys asetettaisiin valtion tulosohjauksen piiriin asettamalla alaa koskeva arvioinnin kehittäminen osaksi opetus- ja kulttuuriministeriön pysyvää valtakunnallista nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskusrakennetta. Vision jatkokehittämiselle tarvittaisiin laajaa keskustelua toimeenpanosta. Punnittaviksi ehdotuksiksi tarjoutuu ainakin kolme näkökulmaa.

Keskittettäisiinkö alaa koskeva arvioinnin kehittäminen uuden nuorisotyön valtakunnallisen palvelu- ja kehittämiskeskukseen tehtäväksi? Tällöin visiossa valettaisiin peruskiveä uudelle Nuorisotyön arviointi ja vaikuttavuus -osaamiskeskuselle. Se tulisi liittää osaksi opetus- ja kulttuuriministeriön pysyvää valtakunnallista nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskusrakennetta. Vai hajautettaisiinko arvioinnin kehittäminen osaksi kaikkien nuorisotyön palvelu- ja osaamiskeskusten yhteisiä tehtäviä?

Kolmantena tai edellä esitetyn mallin laajennettuna versiona olisi, että arviointi nähtäisiin alaa laajapohjaisesti yhteen kokoavana verkostomaisena yhteistyönä. Tällöin visiossa puhuttaisiin nuorisoalan uudesta valtakunnallisesta arvioinnin yhteistyöverkoston perustamisesta. Arvioinnin koordinointi toteutettaisiin verkostomaisessa yhteistyössä arvioinnista perinteisesti virkamiestehtävinä vastuussa olevien tahojen (aluehallintovirasto, valtionhallinto tai kuntataso) ja niiden nuorisotyön eri toimijoiden kanssa, joilla on luonteva yhteys alan arviointiosaamisen, -tutkimuksen ja vaikuttavuuden osoittamisen kehittämiseen käytännössä. Tämän tyyppiseen, uuteen arvioinnin yhteistyöverkostoon voitaisiin pyytää esimerkiksi sellaisia toimijoita kuin HUMAK, Allianssi ry, Nuorisotutkimusseuran/

Nuorisotutkimusverkoston arviointitutkimuksen edustajat, kaupunkeja ja kuntia edustava Kanuuna-verkosto, Suomen Kuntaliitto, Aluehallintovirasto, Valtion nuorisoasian neuvottelukunta (NUORA), AMET-verkosto ja erityisesti nuorisotyötä tekevien järjestöjen arviointiosaamista edustava(t) taho(t). Yhteistyöverkostomallin tavoitteena olisi taata alalle toimintarakenne, jossa yhdistyvät sekä arvioinnin kehittämisen tutkimuksellinen ote että arvioinnin testaaminen ja kokeileminen työn käytännössä.

Visioiden tarkoituksena on edistää sitä, että vaikuttavuuden arvioiminen alalla stabiiloituisi. Konkreettisesti tähän suuntaan myötävaikuttava tekijä olisi, että vaikuttavuuden arviointi nuorisotyöhön kuuluvana osa-alueena mainittaisiin jollakin tasolla lakisäätteisesti. Voimassa olevassa nuorisolaissa ei ole mainintaa alalla työskentelyyn ja sen yhteiskunnalliseen näkyvyyteen liittyvästä vaikuttavuuden arvioinnista. Arviointi- ja avustustoimikunta toimii opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelimenä valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja valtakunnallisten nuorisotyön palvelujärjestöjen avustusasioissa. Toimikunnan tehtäväksi sen nykyisten tehtävien rinnalle tulisi asettaa valtakunnallinen nuorisotyön arvioinnin kehittäminen ja seuranta. Kansallisesti arvioinnin asemaa tulisi vahvistaa niin, että sen rooli nousisi esiin nuorisotyön määrittelyssä. Yhtenäistämisen näkökulmasta tarve on kansallista tarvetta laajempi.

Hankkeen keskeinen suositus on – mikäli alan vaikuttavuustiedon esille nostamiseen suhtaudutaan vakavasti – että alan vaikuttavuuden arvioinnin tutkimiselle ja kehittämiselle luodaan jatkuvaluonteinen sekä rahoitus- että toteuttamisrakenne osana nuorisotyötä. Käsillä olevan hankeraportin tarkoitus on toimia alkusysäyksenä tämänkaltaiselle systemaattisesti, valtakunnallisesti, pitkällä aikavälillä toteutettavalle nuorisotyön vaikuttavuuden arvioinnille sekä sen tutkimus-, kehittämis- ja kouluttamistyölle.

Epilogi

Pirjo Junttila-Vitikka, Anne Puuronen & Anu Gretschel

Tutkimuksemme osoittaa, että arvioinnin haasteina ovat yhtäältä nuorisotyön välittömien vaikutusten osoittaminen ja toisaalta siirtymä vaikutusten osoittamisesta pysyvämmän vaikuttavuuden todentamiseen. Toimialan arvioinnissa tulisi painopistettä tasapainottaa lopputuloksia painottavasta, tuotoksia (kävijämääriä, tilaisuuksia) laskevasta ja mahdollisilla vaikutuksilla spekuloidusta raportoinnista työn kohtaamistyön ulottuvuudella syntyvän tuloksellisuuden arviointiin. Nuorisotyön kova ydin ei käsityksemme mukaan sijaitse lähtökohtaisesti varhaisessa puuttumisessa, ennaltaehkäisyssä tai korjaavassa/kuntouttavassa työssä, mutta sitäkin enemmän se näyttäisi ilmenevän nuorten kasvatuksellisena kohtaamisena.

Nuorisotyön vaikutukset ja vaikuttavuus tulevat näkyväksi toiminnassa, jossa mukana

olevana nuori kiinnittyy ryhmään, yhteisöön ja yhteiskuntaan. Nuorisotyöllä pyritään mahdollistamaan sitä, että yhä useammat nuorea inkluoivat mekanismit toimisivat ja tulisivat positiivisella tavalla hänen sen hetkistä elämäkulullista tilannettaan vastaan. Nuorisotyö mahdollistaa nuorelle ovia osallistumiseen, harrastamiseen, yhteisöihin pääsemiseen, verkostoitumiseen, neuvontaan, kokemuspohjaiseen osaamiseen ja päätösvaltaan. Ehkä näitäkin painottuneemmin nuorisotyön vaikutukset tulevat mielestämme esille siinä, että se mahdollistaa nuorelle ovia kasvukokemuksiin. Kasvukokemusten uskomme lisäävän yksilön ymmärrystä omasta itsestään; kykyä hahmottaa menneisyyttä, jonka kautta nykyhetkessä kyetään luomaan omaa tulevaisuutta. Tutkimuksista tiedetään, että itsetuntemus on läheisessä yhteydessä arvokkuuden ja samanarvoisuuden kokemuksiin. Itsetuntemus lisää omaa motivoituneisuutta, vastuunrakentamista ja itsemääräämistä. Nuorisotyöllistä vaikuttavuutta on, että nuorisotyön toimintaan osallistuva nuori onnistuu luottamaan itseensä, toisiin ihmisiin ja tuntee kuuluvansa yhteiskuntaan sen yhdenvertaisena jäsenenä. Nuorisotyön vaikuttavuus rakentuu sen tavassa mahdollistaa nuoren yhteiskuntaan mukaan pääsemistä ja siihen kuulumista.

Arvioinnin laadun kehittämisen kannalta keskustelumahdollisuuksia ja yhteistyötä palveluja käyttävien, rahoittavien, tuottavien, kehittävien ja arvioivien tahojen välillä tulee huomattavasti lisätä. Myös eurooppalaisessa nuorisoalan yhteistyössä korostetaan nelikantatyöskentelyn ”policy, research, practise and youth communities” merkitystä nuorisoalan laatutyöskentelyssä. Myös nuorten mukanaolon tärkeyttä korostetaan. Lisäksi todetaan, että laatutyöskentelyssä alan työntekijöille on luotava mahdollisuuksia reflektointiin, dialogiin ja käytännön toimintaan asioiden edistämiseksi. (Council of the European Union 2012.) Eurooppalainen yhteistyö perustuu jäsenmaissa tuotettujen esimerkkien levittämisen voimaan avoimen koordinaation menetelmällä. Tässä raportissa tuotetut suositukset arvioinnin toimintamalleiksi ja tunnusluvuiksi on mahdollista tuossa yhteydessä tuoda esille käytettäväksi soveltuvien osien myös maan rajojen ulkopuolella.

LÄHTEET

- Aaltonen, Kimmo (2009) (toim.) *Nuorisolakiopas*. Helsinki: Tietosanoma.
- Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla (2015) *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 160. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Ahonen, Pentti (2013) Tuloksellisuuden arviointi valtion talousarviotaloudessa: perusinstitutionalisoituminen, institutionaalinen toimijuus, vakaa institutionalisoituneisuus ja radikaalit institutionaaliset muutokset. Teoksessa Lasse Oulasvirta & Lili-Anne Kihn & Pietu Mänttari & Jani Wacker (toim.) *Näkökulmia arviointiin ja valvontaan*. Tampere: Tampere University Press, 54–83.
- Ahrne, Göran (2008) 1994 *Social Organizations. Interaction Inside, Outside and Between Organizations*. Lontoo: Sage.
- Aleksi (2012) Nuorisotaloelämää Kasakkamäen nuorisotalolla vuosina 2001–2011. Teoksessa *Nuorisopalveluiden toimintaa vuonna 2011*. Lahti: Lahden kaupunki, 10.
- Aluehallintovirasto (2011) *Aluehallintovirastojen keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2010. Aluehallintovirastojen suorittama toimialansa peruspalvelujen arviointi*. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja. Oulu: Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto.
- Aluehallintovirasto (2012) *Aluehallintovirastojen keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2011. Aluehallintovirastojen suorittama toimialansa peruspalvelujen arviointi*. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja. Oulu: Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto.
- Aluehallintovirasto (2014) *Aluehallintovirastojen keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2013. Aluehallintovirastojen suorittama toimialansa peruspalvelujen arviointi*. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja. Oulu: Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto.
- Anttila, Anna (2012) ”Kiitos jo etukäteen!” – poikien kirjoituksia heitä askarruttavista seksiasioista. Teoksessa Osmo Kontula (toim.) *Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä. Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS-hanke)*. Helsinki: Väestöliitto, 15–60.
- Bernelius, Venla (2014) Koululaiset kaupungissa: Alueellisen eriytymisen vaikutukset nuorten oppimiseen ja kouluvalintoihin. Esitelmä Nuorisotutkimuspäivillä 7.11.2014, Joensuun yliopisto.
- Bers, Marina Ubaschi (2012) *Designing digital experiences for positive youth development*. New York: Oxford University Press.
- Buber, Martin (1993) Minä ja sinä. Suomentanut Jukka Pietilä. (Alkuteos *Ich und Du*, 1923.) Helsinki: WSOY.
- Carson, Lyn & Hartz-Karp, Janette (2005) Adapting and Combining Deliberative Designs. Juries, Polls and Forums. Teoksessa John Gastil & Peter Levine (eds.) *The Deliberative Democracy Handbook: Strategies for Effective Civic Engagement in the Twenty-First Century*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Cederlöf, Petri (1998) *Nuorisotyön yhteiskunnallinen merkitys. Perustietoja, poimintoja ja haarukkapaloja nuorisotyöstä sekä sen asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa*. NUORAn julkaisuja nro 8. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Cederlöf, Petri (1999) Merkityksestä laatuun. Haasteena nuorisotyön tutkimus. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Arviointitutkimus ja nuorisotulosvastuusta dynaamiseen nuorisotoimintaan*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 8/99. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 77–111.
- Cederlöf, Petri (2004) *Nuorisotyö ja sen haasteet pienissä kunnissa*. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Sarja E: Yhteisjulkaisu 1/2004. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 45. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Chelmsky, Eleanor (1997) The coming transformations in evaluation. Teoksessa Eleanor Chelmsky & William R. Shadish (eds.) *Evaluation for the 21st century. A handbook*. Thousand Oaks: Sage, 1–26.
- Cooper, Sue (2012) Ensuring accountability or improving practice? Teoksessa Jon Ord (toim.) *Critical Issues in Youth Work Management*. Lontoo: Routledge, 82–95.
- Cooper, Sue & Grace, Pauline & Griffiths, Graham & Sapin, Kate (2012) Re-Balancing Supervision. Teoksessa Jon Ord (ed.) *Critical Issues in Youth Work Management*. Lontoo: Routledge, 96–108.
- Cooper, Susan (2014) Putting collective reflective dialogue at the heart of the evaluation process. *Reflective Practice: International and Multidisciplinary Perspectives* 15 (5), 563–578.
- Cooper, Susan (2015) *The Transform Project*. Plymouth: University of St Mark & St John.

- Council of the European Union (2012) Council conclusions on fostering the creative and innovative potential of young people. 3164th EDUCATION, YOUTH, CULTURE and SPORT Council meeting, Brussels, 10 and 11 May 2012. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/130157.pdf (Viitattu 14.3.2016.)
- In Defence of Youth Work (2013) *This is Youth Work: Stories from Practice*. https://indefenceofyouthwork.files.wordpress.com/2010/11/20252-youth-stories-report-2011_4th-1.pdf (Viitattu 31.5.2015.)
- Dickson, Kelly & Vigers, Carol-Ann & Newman, Mark (2013) *Youth Work: A systematic map of the research literature*. Dublin, Ireland: Minister for Children and Youth Affairs.
- Euroopan unioni (2001) Nuorisopolitiikan valkoinen kirja. http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/youth/c11055_fi.htm (Viitattu 3.3.2015.)
- European Commission (2014) *Working with young people: the value of youth work in the European Union*. http://ec.europa.eu/youth/library/study/youth-work-report_en.pdf (Viitattu 27.6.2014.)
- European Commission (2015) *Quality Youth Work. A common Framework for the Further Development of Youth Work. Report from the Expert Group on Youth Work Quality Systems in the EU Member States*. http://ec.europa.eu/youth/library/reports/quality-youth-work_en.pdf (Viitattu 25.5.2015.)
- Euroopan neuvosto 2009/C311/01. *Nuorisoalan eurooppalaisen yhteistyön uudistetuista puitteista (2010–2018). Neuvoston päätöslauselma (27.11.2009)*. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/fi/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/fi/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219(01)&from=EN) (Viitattu 1.6.2015.)
- Fetterman, David M. (2001) *Foundations of Empowerment Evaluation*. Thousand Oaks: Sage.
- FinSoc (2015) <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/tyokalut/aikuissoisaalityon-vaikuttavuuden-arviointi/tutkittua-tietoa/kasitteita> Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 28.1.2015.)
- Filppa, Virpi & Hietanen, Suvi & Hedemäki, Tuija & Kokkonen, Tuula & Malinen, Jaana & Niskala, Asta & Näkkäläjärvi, Anne & Ruotsala, Pauli (2013) Sosiaali- ja terveydenpalveluiden viidakossa – Yhdessä oppien, yhteisesti kehittäen. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) (2013) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 459–478.
- Forkby, Torbjörn & Kiilakoski, Tomi (2014) Building capacity in youth work. Perspective and practice in youth clubs in Finland and Sweden. *Youth & Policy* 112, 1–17.
- Frankl, Viktor E. (2005) *Logoterapia – avain mielekkäaseen elämään*. Suom. Raija Viitanen (Alkuteos: *The Will to Meaning*, 1988). Helsinki: Lyhytterapiainstituutti.
- Gretschel, Anu (2009) (toim.) *Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi 2008. Menetelmän kehittäminen nuorten näkökulman ja päättäjiensä kanssa keskustelun aikaansaamiseksi lääninhallitusten peruspalveluarvioinnin tuloksiin 20 pilottikunnassa*. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kasikirja.pdf> (Viitattu 12.1.2016.)
- Gretschel, Anu (2010) Sanat ja teot kuntapäättäjiensä ja nuorten keskusteluissa. Teoksessa Anu-Hanna Anttila & Kristiina Kuussaari & Tiina Puhakka (toim.) *Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten Elinolot vuosikirja*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta, 155–167.
- Gretschel, Anu (2011) *Nuorisotalo mahdollistavana lähiyhteisönä – Nuorten näkökulma*. Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus, julkaisu 3/2011 & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 41. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus & Nuorisotutkimusseura.
- Gretschel, Anu (2013) Tulokset ja niiden taustat – tutkimus monialaisen kehittämisen tukena MYK-hankkeessa. Teoksessa Timo Mulari & Anu Gretschel (toim.) *Ryhmistä verkostoksi ja verkoston toiminta laadukkaaksi. Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishankkeen loppujulkaisu*. Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. <http://www.alli.fi/hankkeet+kampanjat/monialaisten+yhteistyoverkoston+kehittamishanke+myk/> (Viitattu 31.3.2015.)
- Gretschel, Anu (2015) Nuorisotyö voi kadota nopeasti – Suomi Iso-Britannian jalanjäljissä? *Näkökulma*. Nuoruus hallitusohjelmassa –kirjoitussarja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/Nakokulma10_nuoruus_hallitusohjelmassa_nuorisoty.pdf (Viitattu 22.12.2015.)
- Gretschel, Anu (ei vielä julkaistu) Kaksi vuotta kuntalaisdeliberaatiosta – liikuntapaikkoja koskevien kehittämishankkeiden kulku suomalaisen kunnan hallinnossa. Artikkelin käsikirjoitus.
- Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) (2012) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvulla*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisu 118. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

- Gretschel, Anu & Laine, Sofia & Junttila-Vitikka, Pirjo (2013) *Kuntalaisten kokemustieto liikuntapaikkojen laadun arvioinnissa*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:1, yhteisjulkaisu Nuorisotutkimusseura ry:n kanssa.
- Gretschel, Anu & Junttila-Vitikka, Pirjo (2014) *Kokemuksia nuorten Suunta-ohjauksesta verkossa "Yläfemmasulle, kun autoit eteenpäin! Tässä ihän tuntee itsensä kuin toiseksi ihmiseksi!"* Suomen itsenäisyyden juhlarahasto, Sitran selvityksiä 76, Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 74. Helsinki: Sitra.
- Gretschel, Anu & Kauniskangas, Eija (2012) *Nuoret kuntapalveluja arvioimassa – Peruspalveluiden arvioinnin kehittämishankkeen 2009–2011 loppuraportti*. Helsinki: Nuorisoyhteistyö – Allianssi. <http://www.all.fi/binary/file/-/id/665/fid/1683> (Viitattu 4.3.2015.)
- Gretschel, Anu & Laine, Sofia & Junttila-Vitikka, Pirjo (2013) *Kuntalaisten kokemustieto liikuntapaikkojen laadun arvioinnissa*. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Guba, Egon G. & Lincoln, Yvonna S. (1989) *Fourth generation evaluation*. California: Sage Publications.
- Hanhivaara, Pirjo (2006) Maailemaa syleilevä osallisuus – osallisuuden suhde kouluun. *Nuorisotutkimus* 3/2006, 29–38.
- Hanhivaara, Pirjo (2009) Kasvatus nuorisotyössä – väistelyä ja väärinymmärrystä? *Nuorisotutkimus* 1/2009, 61–65.
- Harinen, Päivi (2014) Pitkä matka joka paikkaan – Syrjäkylänuoruus ja arjen maantiede. Esitelmä Nuorisotutkimuspäivillä 7.11.2014, Joensuun yliopisto.
- Harinen, Päivi (2015) Kilometrien eristämät? Nuorten arkea syrjäkyläkontekstissa. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisosaain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 153–169.
- Harrison, Roger & Ord, Jon (2012) 'Theories' of youth work management. Teoksessa Jon Ord (eds.) *Critical Issues in Youth Work Management*. Lontoo: Routledge, 30–42.
- HE 2014a. Hallituksen esitys eduskunnalle kuntalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 2014b. Hallituksen esitys eduskunnalle liikuntalaiksi ja laiksi alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain 17§:n 9 kohdan kumoamisesta.
- Helsingin kaupunki (2015a) *Nuorten hyvinvointikertomus ja tiedolla johtaminen*. https://www.innokyla.fi/web/malli1335463/toimintamalli?p_p_id=likes_WAR_communitiesportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view (Viitattu 25.5.2015.)
- Helsingin kaupunki (2015b) <http://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/> (Viitattu 26.5.2015.) *Nuorten hyvinvointikertomus*.
- Hjort, Haldis (1995) *Etsivän työn psykologiaa*. Suom. Saima-Liisa Laatumen. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi. (Alkuteos: Det oppsøkende arbeidetspsykologi, 1988.) Oslo: Universitetsforlaget.
- Hoikkala, Tommi & Hakkarainen, Pekka & Laine, Sofia (2005) (eds.) *Beyond Health Literacy. Youth Cultures, Prevention and Policy*. Finnish Youth Research Society / Finnish Youth Research Network, publications 52. Helsinki: Finnish Youth Research Society.
- Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) (2007) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Holland, Jeremy (2013) Introduction Participatory Statistics: a "Win-Win" for International Development. Teoksessa Jeremy Holland (ed.) *Who Counts? The Power of Participatory Statistics*. Rugby: Practical Action Publishing, 1–20.
- Holkeri, Katju (2012) Tulosohjauksen uudistamisen tilannekatsaus. Puheenvuoro Valtiovarainministeriön 16.10.2012 järjestämässä Tulosohjauksen kehittämisen ajankohtaisseminaarissa. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/20121026Tuloso/02_Holkeri_16102012.pdf (Viitattu 27.6.2014.)
- Honkasalo, Veronika & Kivijärvi, Antti (2011) Kehittämistyötä monikulttuurisesta näkökulmasta – välähdyksiä nuorisotyön arjesta. Teoksessa Veronika Honkasalo & Tomi Kiilakoski & Antti Kivijärvi (2011) *Tutkijat ja nuorisotyö liikkeellä. Tarkastelussa kaupunkimaisen nuorisotyön kehittämishankkeet*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 114. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 49–152.

- Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (2007) *Mikä tekee nuorisotyöstä monikulttuurisen? Kokemuksia, käytäntöjä ja haasteita 10 suurimmassa kunnassa*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 16. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kymppikerho.pdf> (Viitattu 24.5.2015.)
- Hovi, Merja & Luukkonen, Tero & Mäkelä, Pekka & Pakka, Viula & Taponen, Harri & Westman, Marika (2009) *Nuorisotyön arviointi – käsikirja nuorisotyön prosessien auditointiin ja itsearviointiin*. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus & Espoon kaupunki & Helsingin kaupunki.
- Huhta, Helena & Salasuo, Mikko (2014) Ainahan voi kerätä käpyjä ja kävellä metsässä! Nuorten liikunnan harrastamisen eriarvoistuminen ja työttömien todellisuus. Teoksessa Anu Gretschel & Kari Paakkunainen & Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Nuorisotakuun arki ja politiikka*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 150. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 199–203.
- Huhtajärvi, Pia (2007) Ammatillinen etsivä työ. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 446–457.
- Huttunen, Tero (2013a) Pelit nuorisotyössä ja ryhmätoiminnassa. Teoksessa Tuomas Harviainen & Mikko J. Meriläinen & Tommi Tossavainen (toim.) *Pelikasvattajan käsikirja*. Tampere: Pelikasvattajien verkosto, 82–94.
- Huttunen, Tero (2013b) Peleihin liittyviä kulttuuri-ilmioitä. Teoksessa Tuomas Harviainen & Mikko J. Meriläinen & Tommi Tossavainen (toim.) *Pelikasvattajan käsikirja*. Tampere: Pelikasvattajien verkosto, 24–31.
- Huttunen, Tero (2014) *Mitä on verkkonuorisotyö?* <http://www.verke.org/ajankohtaista/viikon-nakokulma/item/360-mita-on-verkkonuorisotyö> (Viitattu 20.2.2015.)
- Hyry, Sylvia (2014) Uudenlaista pelisilmää etsimässä. *Nuorisotyön ammatillinen rooli internetin toimintaympäristössä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hyttinen, Nina (2007) *Arviointi avuksi projektityöhön*. Helsinki: Sininauhaliitto.
- Hämäläinen, Juha (2010) *Nuorisokasvatuksen teoria sosiaalipedagogisessa kehyksessä*. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 73. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 169–200.
- In Defence of Youth Work (2013) <http://indefenceofyouthwork.com/> (Viitattu 12.1.2016.)
- Jalava, Janne & Koiso-Kanttila, Samuli (2013) RAY-rahoitteisten järjestöorganisaatioiden haasteet ja matalan kynnyksen dilemma. Teoksessa Mikko Niemelä & Juho Saari (toim.) *Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa*. Helsinki: Kela, 172–192.
- Jalava, Urpo & Virtanen Pekka (1998) *Tietoa luova projekti – polku oppivaan organisaatioon*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Junttila-Vitikka, Pirjo & Ronkainen, Jussi (2015) *Tajua Mut! -toimintamallin opit Mikkelistä. Systeemi avaruudesta?* Sitran selvityksiä 88. Helsinki: Sitra. <http://www.sitra.fi/julkaisut/Selvityksi%C3%A4-sarja/Selvityksia88.pdf> (Viitattu 18.10.2015.)
- Jylhäsaari, Jussi (2009) *Johtamisen muutos kuntien perusterveydenhuollon organisaatioissa: Tietoista uudistamista vai realiteetteihin sopeutumista?* Vaasa: Vaasan yliopisto. http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-274-8.pdf (Viitattu 12.2.2015.)
- Kaartinen-Koutaniemi, Jaakko (toim.) (2012) *Etsivässä työssä. Kauan sä aiot olla siinä*. Helsinki: Nuorten Keskus & LK-kirjat.
- Kaihlainen, Anna (2011) *Youth Participating work at Youth Centres. A Comparison between Helsinki and Maastricht*. <http://www.maccess.nl/content/youth-participating-work-at-youth-centres-a-comparison-between-helsinki-and-maastricht> (Viitattu 25.5.2015.)
- Kallio, Kirsi-Mari (2014) *"Ketä kiinnostaa tuottaa tutkintoja ja julkaisuja liukuhihnaperiaatteella...?" – Suoritusmittauksen vaikutukset tulosohjattujen yliopistojen tutkimus- ja opetushenkilökunnan työhön*. Turku: Turun yliopisto. <https://www.doria.fi/handle/10024/94109> (Viitattu 11.2.2015.)
- Kangasharju, Aki (2008) Tuottavuus osana tuloksellisuutta. Teoksessa Seija Ilmakunnas (toim.) *Hyvinvointipalveluja entistä tehokkaammin. Uudistusten mahdollisuuksia ja keinoja*. VATT-julkaisuja 48, 169–202. https://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/j48.pdf (Viitattu 11.2.2015.)

- Kanuuna (2010) Kanuunan yhteiset tunnusluvut. Määritelmät ja ohjeet lukujen keräämiseksi. http://www.nuorisokanuuna.fi/sites/default/files/filedepot/kanuuna_tunnusluvut_140x694.pdf (Viitattu 22.1.2015.)
- Kanuuna (2014) Arvioinnin verkkosivut: <http://www.nuorisokanuuna.fi/materiaalipankki/arviointi>. (Viitattu 29.12.2014.)
- Kauppi, Anu & Seppälä, Antto & Nykänen, Pirjo (2013) *Nuorten tiedot käyttöön. Raportti nuorten elinoloja ja palvelujen käyttöä koskevien tietojen tilanteesta*. Opi käyttöön -hanke. <http://www.koordinaatti.fi/sites/default/files/nuorten-tiedot-kayttoon.pdf> (Viitattu 5.3.2015.)
- Kempainen, Petri (1999) *Nuoriso 2000. Nuorisotyön käsikirja*. Helsinki: Kannustusvalmennus P. & K.
- Ketonen, Jenni (2014) *Sosiaalisen auttamistyön vaikuttavuuden arviointi. AFHA-menetelmän kehittäminen*. Porin seudun työvoiman palvelukeskuksessa. Pori: Porin perusturva/PD19.
- Kiilakoski, Tomi (2007) *Lapset ja nuoret kuntalaisina*. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) *Lasten ja nuorten kunta*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 77. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 8–20.
- Kiilakoski, Tomi (2013) Nuorisotyön opetus suunnitelma: nuorisotyö kasvatuksellisen prosessina. *Nuorisotutkimus* 31(2), 20–39.
- Kiilakoski, Tomi (2014a) *Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 155. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi (2014b) Pilareiden varassa. *Nuorisotutkimus* 32(2), 60–70.
- Kiilakoski, Tomi (2014c) Pääkirjoitus: Nuoriso ja hyvinvointi. *Nuorisotutkimus* 32(2), 1–2.
- Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie (2015) *Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetus suunnitelmasta*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu & Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti & Gretschel, Anu & Laine, Sofia & Merikivi, Jani (2011) Nuorten tilat. Teoksessa Tarja Tolonen & Mirja Määttä (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 112. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 57–91.
- Kiilakoski, Tomi & Taiponen, Janne (2012) Osallisuus ja osallistuminen verkkoperustaisessa nuorisotyössä. Teoksessa Tomi Kiilakoski (2012) *Kasvatus teknologisessa maailmassa. Tutkimus teknologisoituvasta kasvatuksesta*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 132. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 222–242.
- Kontinen, Tiina & Järvinen, Tomi (2013) Kohti metodologista moninaisuutta? Seuranta- ja arviointitiedon ongelmat kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön verkostoissa. *Hallinnon Tutkimus* 32 (1), 40–54.
- Korpinen, Sini & Kareinen, Hannu (2009) 360°-arviointityökalun sovellus peruspalveluiden arvioinnissa vuonna 2009? Teoksessa Anu Gretschel (toim.) *Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi 2008. Menetelmän kehittäminen nuorten näkökulman ja päättäjien kanssa keskustelun aikaansaamiseksi lääninhallitusten peruspalveluarvioinnin tuloksiin 20 pilottikunnassa*. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 140–141. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kasikirja.pdf>. (Viitattu 26.5.2015.)
- Koutakis, Nikolaus (2011) *Preventing underage alcohol drinking through working with parents*. Örebro Studies in Psychology 23. Örebro: Örebro University.
- Kovero, Heikki (2014) Porin työvoimapalveluiden arviointikäytäntöjen kehittämistyö. Luento, Kohdennettu nuorisotyö – mitä se on ja miten sitä arvioidaan? Kohdennetun nuorisotyön palveluiden arviointikäytäntöjen kehittämispäivä. Turku 22.9.2014.
- Kunnallisanon kehittämissätiö (2015) *Kansalaismielipide ja kunnat – Ilmapuntari 2014*. <http://www.kaks.fi/node/7697> (Viitattu 2.5.2015.)
- Kuntalaki (410/2015)
- Kuusi, Emma (2014) Katsaus opetus- ja kulttuuriministeriön verkkomedia-avustuksiin. Teoksessa Heikki Lauha & Leena Tuuttila (toim.) *Verkko nuorisotyössä – Nuorisotyö verkossa*. Helsinki: Verke – Verkko nuorisotyön valtakunnallinen kehittämiskeskus.
- Kuusisto, Riikka (2013) *Laatu perusopetuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laki kunta- ja palvelurakennemuutoksesta 9.2.2007/169
- Kyttä, Marketta (2014) Lapsiystävällinen kaupunkiympäristö tutkimustiedon valossa. Esitelmä Lapsiystävällinen kaupunkiympäristö ja lasten osallistaminen -seminaarissa, Lahti 10.9.2014.

- Köyhyysraportti (2015) *Köyhyysryhmän esitys hallitusohjelmaan 10.3.2015*. <http://www.arkkipiispa.fi/koyhyysryhman-esitys-hallitusohjelmaan-10-3-2015/> (Viitattu 16.3.2015.)
- Lahden kaupunki (2012a) *Nuorisopalveluiden uutiset 2012*. http://www.nuorilahti.net/upload/File/Julkaisut/NP_Uutiset2012.pdf (Viitattu 30.6.2015.)
- Lahden kaupunki (2012b) Nuorisopalveluiden kehittämissuunnitelma 2013–2018. Julkaisematon.
- Lahden kaupunki (2012c) *Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013–2016*. [http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/01C04630263D5B2DC2257CB50020FE5F/\\$file/Lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointisuunnitelma%202013-2016.pdf](http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/01C04630263D5B2DC2257CB50020FE5F/$file/Lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointisuunnitelma%202013-2016.pdf) (Viitattu 25.5.2015.)
- Lahden kaupunki (2012d) *Sivistystoimialan toimintakertomus 2011*.
- Laitio, Tommi (2014) Sukupolvi kerrallaan. *Nuorisotutkimus* 2/2014, 34–42.
- Laine, Sofia & Gretschesl, Anu (2009) Whose arena is the EU youth policy? Young participants' involvement and influence in the EU youth policy from their own points of view: case of the EU Presidency Youth Event in Hyvinkää, Finland. *Young* 17 (2), 191–215.
- Laki kunta- ja palvelurakennemuutoksesta (169/2007).
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012–2015*. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Lastensuojelulaki (417/2007)
- Laurio, Ulla (2014) Eläköön kulttuurisen nuorisotyön nykyiset ja vielä keksimättömät muodot. Teoksessa *Kulttuurinen nuorisotyö 2014*. Helsinki: Nuori Kulttuuri -säätiö, 28–35.
- Lepola, Outi (2015) *Toteutuvatko nuorten perusoikeudet? Oikeusperustainen tarkastelu nuorten elinoloista*. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/3991> (Viitattu 24.5.2015.)
- Liikenne- ja viestintäministeriö (2014) *Viestintäpalveluiden esteettömyysindikaattorit*. http://www.lvm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3082174&name=DLFE-25970.pdf&title=Julkaisuja_36-2014 (Viitattu 23.3.2015.)
- Liikuntalaki (395/2015)
- Lindqvist, Tuija (1999) Evaluaation uskottavuus. Teoksessa Risto Eräsaari & Tuija Lindqvist & Mikko Mäntysaari & Marketta Rajavaara (toim.) *Arviointi ja asiantuntijuus*. Helsinki: Gaudeamus, 106–118.
- Linnossuo, Outi (2004) Sosiaalisen ja toiminnallisen nuorisotyön tarkastelua. Teoksessa Outi Linnossuo (toim.) *Sosiaalisen nuorisotyön toimintamalleja*. Turku: Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 11/2014.
- Linnossuo, Outi (2007) *Projektiorganisoitu kehittämissuunnitelma riskilasten ja -nuorten palveluissa Turussa vuosina 1993–2003*. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu.
- LOS (1989) *YK:n lasten oikeuksien yleissopimus*. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> (Viitattu 3.3.2015.)
- Meklin, Pentti (2013) ARTTU-tutkimusohjelma PARAS-uudistuksen arvioijana. Teoksessa Lasse Oulasvirta & Lili-Anne Kihn & Pietu Mänttari & Jani Wacker (toim.) *Näkökulmia arviointiin ja valvontaan*. Tampere: Tampere University Press, 132–152.
- Merimaa, Maija (2015) *Kaverit keskiössä. Raportti nuorten havainnointi ja haastattelut (NuHa) -bankkeesta*. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus. http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/2132f024-674e-4d52-8fc8-0f7de653c949/150330_NuHa_raportti_netiversio.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=2132f024-674e-4d52-8fc8-0f7de653c949 (Viitattu 25.5.2015.)
- Mrazek, Patricia J. & Haggerty, Robert J. (1994) *Reducing risks for mental disorders: Frontiers for preventive intervention research*. Washington: National Academy Press.
- Murto, Pentti & Naukkarinen, Aimo & Saloviita, Timo (toim.) (2001) *Inklusion haaste koululle. Oikeus yhdessä oppimiseen*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Myllymäki, Arvo & Vakkuri, Jarmo (2001) (toim.) *Tulos, normi, tilivelvollisuus. Näkökulmia tilintarkastukseen ja arviointiin*. Tampere: Tampere University Press TAJU.
- Myllyniemi, Sami (2013) *Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 145. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Mäenpää, Panu (2013) Nuori Kulttuuri -taidetta ja pedagogiaa. Teoksessa Panu Mäenpää (toim.) *Nuori kulttuuri 2013: Säätiön teatralinen vuosi 2013*. Helsinki: Nuori Kulttuuri -säätiö.

- Mäensivu, Kirsti & Rasimus, Ulla (2013) *Opas nuorten ohjaus- ja palveluverkostoille*. Opit käyttöön -hanke. <http://www.koordinaatti.fi/sites/default/files/opas-nuorten-ohjaus-ja-palveluverkoston.pdf> (Viitattu 4.3.2015.)
- Männikkö, Jaana (2011) *Etsivän nuorisotyön ja työtoiminnan pika-analyysi*. Helsinki: Kaupunki-innovaatiot-hanke.
- Mänttari, Pietu (2013) Tuottavuustavoitteiden kehitys ja arviointi valtio-kuntasuhteen eri tasoilla. Teoksessa Lasse Oulasvirta & Lili-Anne Kihn & Pietu Mänttari & Jani Wacker (toim.) *Näkökulmia arviointiin ja valvontaan*. Tampere: Tampere University Press, 102–131.
- Mäntylä, Niina & Kiilakoski, Tomi (2015) Nuorisotyö norminpurkutalkoiden pyörteissä. *Näkökulma*. Nuoruus hallitusohjelmassa -kirjoitussarja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/Nakokulma10_nuoruus_hallitusohjelmassa_nuorisotyö.pdf (Viitattu 22.12.2015.)
- Mäntysaari, Mikko (1999) Arviointitutkimuksen taustaoletukset. Teoksessa Risto Eräsaari & Tuija Lindqvist & Mikko Mäntysaari & Marketta Rajavaara (toim.) *Arviointi ja asiantuntijuus*. Helsinki: Gaudeamus, 54–68.
- Määttä, Anne & Keskitalo, Elsa (2014) Ulkoringiltä sisärinkiin. Kumuloituneista ongelmista kärsivät nuoret aikuiset pirstaleisessa palvelujärjestelmässä. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (2014): 2, 197–207.
- Niemelä, Mikko & Saari, Juho (2013) Suomalaisen yhteiskunnan notkelmat. Teoksessa Mikko Niemelä & Juho Saari (toim.) *Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa*. Helsinki: Kela, 6–21.
- Nieminen, Juha (2007) Vastavoiman hahmo – Nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Nieminen, Juha (2010) *Puuttuva lenkki – Nuorisokasvatus tieteen kentässä, kasvatuksen teoriassa ja nuorisotyön kehityksenä*. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 73. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 30–63.
- Nieminen, Juha (2014) Mahdollista nuorisotyötä. Kehittämishaasteita tradition, nykyisyyden ja tulevaisuuden ristivalossa. *Nuorisotutkimus* 2/2014, 53–59.
- Niiranen, Vuokko (2002) Asiakkaan osallistuminen tukee kansalaisuutta sosiaalityössäkin. Teoksessa Kirsi Juhila & Hannele Forsberg & Irene Roivanen (toim.) *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: SoPhi, 63–80.
- Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko (2010) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 73. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Nuorisolaki (72/2006)
- Nuorisolaki 693/2010/7b§. Etsivä nuorisotyö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>. (Viitattu 23.1.2015.)
- Nuorisotutkimusseura (2013) *Kommentti indikaattoreiden jatkotyöstöä varten*. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/ajankohtaista/nuorisotutkimusseuran-kommentti-lasten-hyvinvoinnin-tilaakuvaavien-indikaattorien-jat> (Viitattu 21.3.2015.)
- Nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus* (2012) Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi & Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat. <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/1581> (Viitattu 23.1.2015.)
- Nuorisotyön tunnuslukujen verkostomainen kehittäminen -hanke (2014) *Nuorisolain 8 § ja osallisuuden todentamisen haasteet. Muistio Allianssi-risteilyn työpajasta 16.4.2014*. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/tapahtumatiedostot/Tunnusluvut_tyopajamuistio160414.pdf (Viitattu 4.6.2015.)
- Nuorten Palvelu (2013) *Kauppakeskus nuorten vapaa-ajan tilana. Kauppakeskusten nuoret -hankkeen loppuraportti*. http://nuortenpalvelu.fi/wordpress/wp-content/uploads/2014/01/Loppuraportti_Maaliskuu_2013.pdf (Viitattu 25.5.2015.)
- Nussbaum, Martha C. (2010) *Not For Profit. Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton: Princeton University Press.
- Nussbaum, Martha C. (2011) *Creating Capabilities: The Human Development Approach*. Cambridge, MA: Belknap/Harvard University Press.
- Nusuvefo (2013) *Verkoston eettiset ohjeet*. <http://www.verke.org/ohjeet/eettiset-ohjeet> (Viitattu 14.3.2015.)
- Närhi, Kati & Kokkonen, Tuomo & Matthies, Aila-Leena (2013) Nuorten aikuisten miesten osallisuuden ja toimijuuden reunaehdot ja sosiaali- ja työvoimapalveluissa. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 113–145.

- Nöjd, Taija (2014) *Eväitä nuorisotyön auditointi- ja itsearviointimallin kehittämistyöhön: Kanuunan auditointiverkoston haastattelujen yhteenveto*. http://www.nuorisokanuuna.fi/sites/default/files/filedepot/auditointiverkoston_haastattelujen_yhteenveto.pdf (Viitattu 3.4.2015.)
- Ojala, Sami (2011) *Suomen ev.lut seurakuntien erityisnuorisotyö. Toimintaraportti ja tilastot 2010*. Helsinki: Kirkkohallitus. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/BF864B5C76F30DC7C22576FE002B16D4/\\$FILE/ent_tilastot_2010_final.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/BF864B5C76F30DC7C22576FE002B16D4/$FILE/ent_tilastot_2010_final.pdf)
- Olkkonen, Satu (2013) Mitä jos sä pelkää turhaan? Teoksessa Panu Mäenpää (toim.) *Nuori kulttuuri 2013: Säätiön teatralinen vuosi 2013*. Helsinki: Nuori Kulttuuri -säätiö.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2010) *Perusopetuksen laatukriteerit*. Opetusministeriön julkaisuja 2010:6. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2010/Perusopetuksen_laatukriteerit.html?lang=fi (Viitattu 27.6.2014.)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2012a) *Tuloskeskustelua koskeva ohjeistus Nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskusille 1.10.2012*. Opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisoyksikkö. Julkaisematon.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2012b) *Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015*. Julkaisuja 2012:8.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2012c) *Perusopetuksen laatukriteerit. Perusopetuksen, perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä koulun kerhotoiminnan laatukriteerit*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:29. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm29.pdf?lang=fi> (Viitattu 27.6.2014.)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014a) *Valtionavustusten käytäntöjen ja vaikuttavuuden kehittäminen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:24.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014b) *Osaamisella ja luovuudella hyvinvointia. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus 2014*. <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2014/tulevaisuuskatsaus.html> (Viitattu 19.3.2015.)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2015) *Nuorisolain uudistaminen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:16. Helsinki. http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/vireilla_nuoriso/nuorisolaki/ (Viitattu 22.12.2015.)
- Opetussuunnitelma (2015) Tampereen yliopisto. *Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen perusopintojen opetussuunnitelma*. <https://www10.uta.fi/opus/opintojakso.htm?id=22056&lang=fi&clv=2012&cuiL ang=fi> (Viitattu 20.4. 2015.)
- Ord, Jon (2007) *Youth Work Process, Product and Practice. Creating an Authentic Curriculum in Work with Young People*. Dorset: Russell House Publishing.
- Ord, Jon (2012) Planning, for Opportunities Not Outcomes. Teoksessa Jon Ord (ed.) *Critical Issues in Youth Work Management*. Lontoo: Routledge, 72–81.
- Ord, Jon (2014) Aristotle's Phronesis and Youth Work: Beyond Instrumentality. *Youth & Policy* 112, 56–73.
- Paakkunainen, Kari (1999) Johdannoksi nuorisotyölle: Evaluationin kanssa voi elää. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Arviointitutkimus ja nuoriso. Tulosvastuusta dynaamiseen nuorisotoimintaan*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 8/99. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 5–19.
- Patton, Michael Quinn (2001) Use as a Criterion of Quality in Evaluation. Teoksessa Alexis P. Benson & Michelle Hinn & Claire Lloyd (eds.) *Vision of Quality: How Evaluators Define, Understand and Represent Program Quality*. Advances in Program Evaluation, Volume 7. Bingley: Emerald Group Publishing Limited, 155–180.
- Patton, Michael Quinn (2002) *Qualitative Research & Evaluation Methods*. 3rd ed. Thousand Oaks, Lontoo & New Delhi: Sage.
- Patton, Michael Quinn (2004) The Roots of Utilization-focused Evaluation. Teoksessa Marvin C. Alkin (ed.) *Evaluation roots: Tracing theorists views and influences*. California: Sage, 276–293.
- Paulgaard, Gry (2012a) *Sentrum og periferi: Ungdom i mulighetenes landsdel*. Tromsø: The Arctic University of Norway, Orkana Forlag.
- Paulgaard, Gry (2012b) *Geography of Opportunity. Approaching Adulthood at the Margins of the Northern European Periphery*. Tromsø: The Arctic University of Norway, Orkana Forlag.
- Peltola, Sara (2015) *Ohjaisvuorovaikutus Suunta-chatissa. "Kuinka voin pelkkien sanojen avulla välittää sitä myötätuntoa, jota oikeasti häntä kohtaan tunnen?"* Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

- Pietilä, Veikko (2010) *Julkiset, yleisöt ja media: suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Posti-Ahokas, Netta (2013) *Pelastakaa Lapset ry:n verkkonorisotoiminnan arviointi nuorten näkökulmasta*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/68146/Netta-Posti-Ahokas.pdf?sequence=3> (Viitattu 24.2.2015.)
- Punnonen, Värpu (2007) Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 521–540.
- Purjo, Timo (2010) *Väkilvaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen ihmisytyteen. Eksistentiaalisen fenomenologinen ihmiskäsitys elämäntaidollis-eettisen nuorisokasvatuksen perustana*. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1014. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Purjo, Timo (2012) Nuorisohajautuksesta nuorisokasvattajuuteen. Teoksessa Katja Komonen & Leena Suurpää & Markus Söderlund (toim.) *Kehittyvä nuorisotyö*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 128. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 81–105.
- Puuronen, Anne (2005) (toim.) *Terveystaju – Nuoret, politiikka ja käytäntö*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 63. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Puuronen, Anne (2009) Nuorten terveys on sidoksissa sosiokulttuurisiin ryhmiin. *Suomen Lääkärilehti* 11/2009, 1002–1003.
- Puuronen, Anne (2014a) *Hoitoon heikosti kiinnittyneet nuoret ja matalan kynnykset palvelut. Turun nuorisoseman Kosketuspinta-kehittämiprojektin prosessiarviointi*. Helsinki: A-klinikkasäätiön raportisarja nr. 60. www.a-klinikka.fi/julkaisut/verkkojulkaisut (Viitattu 12.1.2016.)
- Puuronen, Anne (2014b) *Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 144. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/etsivan_katse.pdf (Viitattu 12.1.2016.)
- Puuronen, Anne (2015a) Monialainen nuorisotyö tavoitteellisena kasvatustyönä. *Nuorisotutkimuksen verkkokanava Kommentti*. <http://www.kommentti.fi/node/1083> (Viitattu 20.4.2015.)
- Puuronen, Anne (2015b) Kummasta päästä nuoruutta uudistuva nuorisolaki ottaa koppia? *Nuorisotutkimuksen verkkokanava Kommentti*. <http://www.kommentti.fi/node/1054> (Viitattu 17.3.2015.)
- Pyhtilä, Toivo (1978) Mitä on nuorisotyö? Teoksessa Keijo Voudinmäki & Toivo Pyhtilä & Heikki Klemola & Marjut Kaarela & Pekka Aro (toim.) *Nuorisotyön perustieto*. Helsinki: Weilin+Göös, 85–86.
- Pylkkänen, Anu (2014) Yhdenvertaisuus ja sosiaaliturva – harkinnan muuttuneet rajat. Teoksessa Laura Kalliomaa-Puha & Toomas Kotkas & Marketta Rajavaara (toim.) *Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 20–38.
- Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo & Vuohelainen, Elsi (2009) *Mitä on nuorisualan ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali*. Preventiimi – nuorisualan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus 2009, Humanistinen ammattikorkeakoulu sarja C. Oppimateriaaleja. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. http://www.preventiimi.fi/sites/preventiimi.juhaniemidesign.com/files/resurssipankki/Nept_fin%20%20painos%20taitettu.pdf (Viitattu 12.1.2016.)
- Raha-automaattiyhdistys (2010) *Selvitys RAY:n avustamista verkkopalveluista. Tietoa ja tukea Internetissä kansalaisten terveydellisiin ja sosiaalisiin ongelmiin*. <http://www2.ray.fi/fi/avustuksen-aineistopankki?folder=79> (Viitattu 21.5.2015.)
- Raha-automaattiyhdistys (2013) *Isearviointi toiminnan kehittämisen välineenä*. https://www.ray.fi/sites/default/files/emmi_mediabank/Itsearviointiopas.pdf (Viitattu 21.5.2015.)
- Raisio, Harri & Lindell, Juha (2013) *Kansalaisraadit osana uutta paikallisuutta. Suomen Setlementtiliitto ry:n Uusi paikallisuus -hankkeen toteuttamien kansalaisraatien ulkoinen arviointi*. Setlementtiliitto. <http://www.setlementti.fi/@Bin/515136/Raisio%20%20Lindell%20arviointiraportti%2013.6.2013.pdf> (Viitattu 19.8.2014.)
- Raisio, Harri & Vartiainen, Pirkko (2011) *Osallistumisen illuusioista aitoon vaikuttamiseen: Deliberatiivisesta demokratiasta ja kansalaisraatien toteuttamisesta Suomessa*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Rajahonka, Mervi (2013) *Vuorovaikutuksesta vaikuttamiseen. Hyvinvointipalveluiden vaikuttavuus – caseja ja keinoja*. Kolmas lähde ja Aalto-yliopisto. <https://www.innokyla.fi/documents/859508/99cd497a-e7bc-4c11-bbac-c69200f1caa7> (Viitattu 6.2.2015.)

- Rajavaara, Marketta (1999) Arviointitutkimuksen hyödynnettävyys. Teoksessa Risto Eräsaari & Tuija Lindqvist & Mikko Mäntysaari & Marketta Rajavaara (toim.) *Arviointi ja asiantuntijuus*. Helsinki: Gaudeamus, 31–53.
- Rajavaara, Marketta (2006) *Yhteiskuntaan vaikuttava Kela. Katsaus vaikuttavuuden käsitteisiin ja arviointiin*. Helsinki: Kela. <http://hdl.handle.net/10250/7894> (Viitattu 12.1.2016.)
- Rauas, Minna (2010) Nuorisotyölle eettinen ohjeistus. Pori: Porin kaupunki. http://www.nuorisokanuuna.fi/sites/default/files/filedepot/rauas_pori.pdf (Viitattu 4.3.2013.)
- Rauas, Minna (2014) *Pieniä, suuria asioita. Nuorisotyöeettinen näkökulma*. Humak, Projektiraportit ja selvitykset 30. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- RIKUchat-toimintamalli (2014) *Rikosuhripäivystyksen matalan kynnyksen palvelut nuorille rikoksen ubreille*. <https://www.innokyla.fi/web/malli782604> (Viitattu 7.3.2014.)
- Rinkinen, Tuija (2012) *Nuorten kysymyksiä seksuaaliterveydestä Väestöliiton Internet-palvelussa. "Toivon että vastaat koska en uskalla kysyä keneltäkään muulta aikuiselta!!!"* Helsinki: Väestöliitto.
- Robson, Colin (2001) *Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille*. (Suom. Tuija Lindqvist, Maisa Maaniittu, Eila Niemi, Petteri Paasio & Leea Paija.) Helsinki: Tammi.
- Roche, Chris J.R. (1999) *Impact Assessment for Development Agencies: Learning to Value Change*. Oxford: Oxfam.
- Sava, Inkeri & Vesänen-Laukkanen, Virpi (2004) *Taiteeksi tarinoitu oma elämä*. Opetus 2000 -sarja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Siisiäinen, Martti (2014) Työtä vailla olevat nuoret. Teoksessa Kirsti Lempiäinen & Tiina Silvasti (toim.) *Eriarvoisuuden rakenteet. Haurastuvat työmarkkinat Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 91–125.
- Siivonen, Katariina & Kotilainen, Sirkku & Suoninen, Annikka (2011) *Iloa ja voimaa elämään. Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-bankeissa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 44. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myrsky2011.pdf> (Viitattu 12.1.2016.)
- Silvennoinen, Heikki (2001) *Kunnallisen nuorisotyön arviointi*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Simola, Hannu & Rinne, Risto (2004) Laatuvalankumous, arviointiteollisuus ja korkeakoulut. *Kasvatus* 35 (3), 325–336.
- Sinisalo-Juha, Eeva & Timonen, Päivi (2011) Verkkoperustaisen nuorisotyön määrittelyä ja teoriaa. Teoksessa Jani Merikivi & Päivi Timonen & Leena Tuuttila (toim.) *Sähköä ilmassa. Näkökulmia verkkoperustaiseen nuorisotyöhön*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, sarja C 25 & Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus, julkaisuja 2/2011 & Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 111, 23–35.
- Siurala, Lasse (2013) Nuorisotyö ja tutkimus vapaassa kellunnassa. *Nuorisotutkimus* 4/2013, 61–71.
- Siurala, Lasse (2014) *Nuorisotyön arviointi – kehittämisaatuksia*. Julkaisuja 1/2014. Kaupunkimaisen nuorisotyön kehittämisverkosto Kanuuna.
- SNK (2015) *Suomen Nuorisokeskusyhdystys*. <http://www.snk.fi/fi/palvelut/nuotta-valmennus/> (Viitattu 5.3.2015.)
- Soanjärvi, Katariina (2011) *Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä*. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 413. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Soikkeli, Markku & Warsell, Leena (toim.) (2013) *Laatutähteä kiertämässä. Ehkäisevän päihdetyön laatukäsikirja*. Helsinki: Terveuden ja hyvinvoinnin laitos.
- SOVA-esite (2014) *Esite sosiaalisen vahvistamisen palveluiden toimijoille ja sidosryhmille*. Helsinki: Valtakunnallinen Työpajayhdistys.
- Sova-loppuseminaari (2014) Keskustelu. Sovan kutsuseminaari Nuorten sosiaalinen vahvistaminen – erityistä, kohdistettua vai perusnuorisotyötä? 9.12.2014.
- Spence, Jean (2001) Activities. Teoksessa Linda Deer Richardson & Mary Wolfe (eds.) *Principles and practice of Informal Education*. Lontoo: Routledge Falmer.
- Stake, Robert E. (1994) Case Studies. Teoksessa Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (eds.) *Handbook of Qualitative Research*. Lontoo: Sage Publications, 236–247. https://elearning.uky.edu/bbcswebdav/pid-3033959-dt-content-rid-19157540_2/courses/AAD750-DEV-201499/PDF%20Documents/Case%20studies_R.E.Stake.pdf (Viitattu 8.1.2016.)

- Stengård, Eija (2013) Suojaavat tekijät ja riskitekijät keskiöön mielenterveysongelmien ehkäisyssä. Luento, Valtakunnalliset ehkäisevän työn päivät 18.–19.2013, Pori. <http://www.slideshare.net/sarilvonen/eija-stengrd-suojaaavat-tekijtpori-18-9-2013>
- Suomen virallinen tilasto (2015) *Väestörakenne*. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/vaerak/> (Viitattu: 24.5.2015.)
- Suurpää, Leena (2015) Oikeutta nuorille! *Takuulla nuorista! -blogi*, Nuorisotakuu-sivusto. Työ- ja elinkeinoministeriö. https://www.tem.fi/nuorisotakuu/tietoa_takuusta/ajankohtaista/takuulla_nuorista!_-blogi/oikeutta_nuorille!.118012.blog?115856_a=comment&115856_m=118012 (Viitattu 24.5.2015.)
- Suurpää, Leena & Souto, Anne-Mari (2014) Erojen politiikka nuorisotyössä. *Nuorisotutkimus* 2/2014, 43–52. Tampereen yliopisto (2014) *Toteutuvatko perusoikeudet syrjäkunnissa? Tutkimus alkaa*. Tutkimusuutiset 10.11.2014. <http://www.uta.fi/ajankohtaista/tutkimusuutiset/ilmoitus.html?id=100510> (Viitattu 24.5.2015.)
- Tapio, Mari & Kuula, Tarja (2013) (toim.) *Selkenevää, myötätuulta – ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö nuorisosalalla*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Verkkoversio: Sarja C. Oppimateriaaleja 37. http://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/09/humak_selkenevaa_myotatuulta_verkko2_2.pdf (Viitattu 12.1.2016.)
- Topo, Päivi (2007) Hyvinvointiteknologiaa iäkkäille käyttäjille – eettisiä pohdintoja. Teoksessa Liisa Suhonen & Tiina Siltanen (toim.) *Hyvinvointiteknologia terveysalalla – hyöty vai haitta?* Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu, 32–40.
- Törmä, Sinikka (2006) Huumeiden käyttäjien tavoittaminen liikkuvan terveysneuvontatoiminnan avulla. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 43 (3), 207–215.
- Törmä, Sinikka & Huotari, Kari (2005) *Sateisten teiden kulkijoita. Huono-osaisimmat ja moniongelmaisimmat päihdeiden käyttäjät avun tarpeisinaan ja asiakkaina*. Helsinki: Helsingin Diakonissalaitos 1/2005.
- Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta (2004) Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Annamajja Puonti & Tuula Saarnio & Anne Huja (toim.) *Lastensuojelu tänään*. Helsinki: Tammi, 154–191.
- Uusikylä, Petri (2013) Kompleksisuus, kausaliteetti ja keskinäisriippuvuudet näyttöön perustuvan päätöksenteon ja arvioinnin haasteena. Teoksessa Lasse Oulasvirta & Lili-Anne Kihn & Pietu Mänttari & Jani Wacker (toim.) *Näkökulmia arviointiin ja valvontaan*. Tampere: Tampere University Press, 16–37.
- Vakkuri, Jarmo & Meklin, Pentti (2001) Taloudellinen näkökulma projektiarvioinnissa. Teoksessa Pirkko Vartiainen (toim.) *Näkökulmia projektiarviointiin. Tasapainottelua taloudellisessa, hallinnollisessa ja sosiaalisessa kontekstissa*. Tampere: Tampere University Press, 29–52.
- Valtakunnallinen Työpajayhdistys (2015) *Sosiaalinen vahvistaminen käsitteenä ja palveluina. Sosiaalisen vahvistamisen kehittämistoiminnan tuloksia*. Helsinki: Valtakunnallinen Työpajayhdistys. <http://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/2a8eccbabb49aa13b742a71b60f1392/1445148124/application/pdf/447361/Sosiaalinen-vahvistaminen-k%C3%A4sitteen%C3%A4-ja-palveluina.pdf> (Viitattu 18.10.2015.)
- Valtion nuorisosaian neuvottelukunta Nuora (2015) *Tavoitteet, teot ja tulokset – Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2012–2015 väliarviointi*.
- Valtion talousarvioesitykset (2015a) *Pääluokka 29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala*. <http://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2015&lang=fi&maindoc=/2015/tae/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&opennode=0:1:123:379:807> (Viitattu 3.3.2015.)
- Valtion talousarvioesitykset (2015b) *Nuorisotyö 91*. <http://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2015&lang=fi&maindoc=/2015/tae/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&opennode=0:1:123:379:807:981> (Viitattu 3.3.2015.)
- Valtion tarkastusvirasto (2012) *Valtion tarkastusviraston laillisuustarkastuskertomus 14/2012. Avustukset veikkauksen ja raha-arpaisten voittovaroista urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen ja nuorisotyön edistämiseen*.
- Valtionavustuslaki 688/2001.
- Valtioneuvosto (2014) *Valtioneuvoston tiedonanto eduskunnalle 24.6.2014 nimitetyn pääministeri Alexander Stubbin hallituksen ohjelmasta*. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/145135/Stubbin+hallituksen+ohjelma/fafd39bc-307c-4cde-8b4c-b97724cf24ef> (Viitattu 3.3.2015.)
- Valtioneuvosto (2015) *Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015*. http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82 (Viitattu 5.11.2015.)

- Valtioneuvoston kanslia (22.6.2011) *Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma*.
- Valtiovarainministeriö (2005) *Tulosohjauksen käsikirja*. Valtiovarainministeriö/hallinnon kehittämisosasto. Julkaisuja 2/2005. <http://vm.fi/documents/10623/307545/Tulosohjauksen+k%C3%A4sikirja.pdf/b7f9a7f9-2b46-4dbb-bb66-85bf1074b88a>. (Viitattu 2.6.2015.)
- Valtiovarainministeriö (2011a) *Kuntia, kuntayhtymiä ja muita palvelujen järjestäjiä koskevat valtakunnalliset tuottavuustavoitteet*. Valtiovarainministeriön julkaisuja 26/2011. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/03_kunnat/20110517Kuntia/Kuntia,_kuntayhtymiae_tuottavuustavoitteet.pdf (Viitattu 12.2.2015.)
- Valtiovarainministeriö (2012a) *Tulosohjauksen käsikirja*. <http://vm.fi/hallintopolitiikka/ohjausjarjestelmat/tulosohjaus/tulosohjauksen-kasikirja> (Viitattu 18.10.2015.)
- Valtiovarainministeriö (2012b) *Peruspalvelujen tila -raportti 2012*. Kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunta. Julkaisuja 12/2012.
- Valtiovarainministeriö (2012c) *Verkkopalvelujen laatuksiteristö – Väline julkisten verkkopalvelujen kehittämiseen ja arviointiin*. Valtiovarainministeriön julkaisuja 4a/2012. http://www.suomi.fi/suomifi/tyohuone/laatus_ verkkoon/laatuksiteristo/uusi_kriteeristo/Verkkopalvelujen_laatuksiterist_4a_2012.pdf (viitattu 28.2.2015) ja jatkuvasti päivittyvänä versiona: http://www.suomi.fi/suomifi/tyohuone/laatus_ verkkoon/laatuksiteristo/yleiset/tulostusversio_kriteeristo/index.jsp?oid=88527 (Viitattu 28.2.2015.)
- Valtiovarainministeriö (2013a) *Eurooppa 2020 -strategia. Suomen kansallinen ohjelma kevät 2013*. Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset 2013/10a. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/02_taloudelliset_katsaukset/20130418Euroop/name.jsp
- Valtiovarainministeriö (2013b) *Valtion talousarvioesitys 2014*. <http://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2014&lang=fi&maindoc=/2014/tae/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&opennode=0:1:133:385:805>: (Viitattu 14.3.2014.)
- Valtiovarainministeriö (2014) *Peruspalvelujen tila -raportti 2014*. Kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunta. Julkaisuja 9/2012.
- Vartiainen, Pirkko (1993) *Monitahoarviointi palveluorganisaatioiden vaikuttavuuden arvioinnin mallina*. Proceedings of the University of Vaasa. Discussion papers 161. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Vartiainen, Pirkko (2003) The substance of stakeholder valuation. Methodological discussion. *International Journal of Public Administration* 21, 1–18.
- Verken eli Verkkonuorisotyön valtakunnallisen kehittämiskeskuksen strategiasuunnitelma 2013 (ei julkaistu)
- Virtanen, Petri (2007) *Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen*. Helsinki: Edita.
- Värrö, Veli-Matti (2004) *Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään: Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta*. Akateeminen väitöskirja. 5. painos. Tampere: Tampere University Press.
- Väyrynen, Sai (2001) Miten opitaan elämään yhdessä? – inklusion monet kasvot. Teoksessa Pentti Murto & Aimo Naukkarinen & Timo Saloviita (toim.) *Inklusion haaste koululle. Oikeus yhdessä oppimiseen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Wolff, Jonathan & de-Shalit, Avner (2007) *Disadvantage*. Oxford: Oxford University Press.
- Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)
- Ylöstalo, Pekka (2005) *Sitä saa, mitä kysyy – pohdintoja soveltavan empirisen sosiaalitutkimuksen asemasta nykyaikaisessa työorganisaatiossa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 103–122.
- Österlund-Toivonen, Susanne (2013) *Nuori Kulttuuri Teatris 2013. Nuorten valtakunnallinen teatteritapahtuma*. Raportti. Helsingin nuorisoasiainkeskus.

INTERNET-SIVUSTOT

- TOIMIA: <http://www.thl.fi/toimia/tietokanta/>
- Sosiaaliportti: <http://www.thl.fi/fi/julkaisut/sahkoiset-kasikirjat/sosiaaliportti>
- SOSTE: <http://www.soste.fi/kehitamme/arviointitoiminta/arviointitieto/arviointitykaluja.html>
- Innokylä: <https://www.innokyla.fi/home>
- Aluehallintovirasto: <https://www.avi.fi/>

LIITTEET

- Liite 1. Deliberatiivisen keskustelupäivämenetelmän piirteet
- Liite 2. Palvelu- ja kehittämisverkoston tapaamisen työpajaohjeistus keväällä 2014
- Liite 3. Verkkopalvelujen arviointiprosessin kuvaus
- Liite 4. Lähipalvelujen arviointiprosessin kuvaus
- Liite 5. Valtakunnallisessa kohdennetussa nuorisotyössä käytettävien arviointimenetelmien kartoitus
- Liite 6. Kohdennettu nuorisotyö – mitä se on ja miten sitä arvioidaan?
- Liite 7. Nuoren sosiaalinen vahvistuminen työpajajakson aikana, Sova-hankkeen malli
- Liite 8. Nostoja nuorisolain uudistamiseen kohdennetun nuorisotyön näkökulmasta
- Liite 9. Valtion talousarvioesitys, Nuorisotyö
- Liite 10. Arvioinnin yhtymäkohtia nuorisotyön ammattieettiseen ohjeistukseen

LIITE 1.

Deliberatiivisen keskustelupäivämenetelmän piirteet

Anu Gretschel

Nuorten kanssa palveluja arvioitiin *deliberatiivisen keskustelupäivämenetelmän* avulla. Menetelmän nimessä oleva termi deliberatio tulee latinan kielen sanasta 'deliberare', joka tarkoittaa tarkan harkinnan ja punninnan käymistä ennen päätöksentekoa. Usein deliberatiivinen demokratia onkin käännetty harkitsevaksi, keskustelevaksi tai pohdiskelevaksi demokratiaksi. (Raisio & Vartiainen 2011; Raisio & Lindell 2013, 7.) Kuntalaiskeskusteluja sinänsä voidaan käydä monella tasolla. Deliberatiiviseksi keskusteluja voidaan kutsua niiden täyttäessä kolme laatukriteeriä: keskusteluihin osallistujien osalta pyritään laajaan edustavuuteen, keskusteluprosessien osalta dialogisuuteen ja vaikutusten osalta mahdollisimman laajaan, todennettavissa olevaan vaikuttavuuteen suhteessa päätöksentekoon (ks. esim. Carson & Hartz-Karp 2005, 121).

Menetelmän nimessä termit keskustelupäivä tai keskustelutilaisuuspäivä ilmentävät arvioinnin tapahtumista ikään kuin yhden päivän aikana: nuoret saavat arvioimaan palveluja keskenään aamusta ja keskustelevat tekemiensä kehittämisehdotusten toteutumismahdollisuuksista päättäjien kanssa iltapäivällä. *Deliberatiivinen keskustelupäivä* (tästä eteenpäin tekstissä keskustelupäivä) kuuluu samaan kansalaisfoorumien perheeseen kuin esimerkiksi laajemmin tunnettu kansalaisraatikin.

Keskustelupäivä-menetelmä kehitettiin vuonna 2008 opetusministeriön rahoituksella Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssin vetämässä hankkeessa, jossa Nuorisotutkimusverkosto oli kumppanina mukana alusta lähtien. Tavoitteena oli kehittää nuorille suunnatun kyselylomakkeeseen nojautuvan (perus)palvelujen arviointimahdollisuuden rinnalle dialoginen, nuorten ja kuntapäätäjien rakentavaa kohtaamista mahdollistava menetelmä (ks. Gretschel 2009; 2010).¹¹² Menetelmää käytettiin palvelujen arviointiin nuorten kanssa neljän vuoden aikana noin 60 kunnassa. Tehdyn arvioinnin mukaan nuorten ehdotuksista yllättävän moni toteutui (Gretschel & Kauniskangas 2012). Tämä mahdollistui menetelmän sisään rakennettujen nuori-päättäjäkohtaamisten avulla, joissa selkeästi sovitaan, mitä nuorten esiin nostamista asioista aletaan edistää ja millä tavoin. Vaikka menetelmä on kehitetty kuntapalvelujen arviointiin nuorten kanssa, toimii se myös muiden ikäryhmien kanssa (lapsista ikäihmisiin liikuntapaikkoja arvioimassa ks. Gretschel, Laine & Junttila-Vitikka 2014) ja toisaalta myös järjestöjen palvelujen arvioinnissa, kuten tämä käsillä oleva tutkimus osoittaa.

Keskustelupäivämenetelmässä arviointiprosessi alkaa nuorten keskinäisellä tutustumisella ja arviointikohteiden määrittämisellä. Tämän jälkeen nuoret jakautuvat pienryhmiin tekemään arviointia. Arvioinnissa nuoret vastaavat kysymykseen: ”Oletko tyytyväinen

112 ks. myös Allianssin sivulla oleva menetelmäopas, myös ruotsiksi: <http://www.valtikka.fi/materiaalit/menetelmaopas>

x:ään?” ja kirjaavat perustelunsa sille, miksi kyllä tai miksi ei menetelmää varten kehitettyihin keskustelutyökirjoihin. Työkirjoihin kirjataan myös pienryhmien koostamat ensivaiheen kehittämisehdotukset. Työskentelyn aikana käytetään punavihreitä kortteja ja puhekiekkoja takaamaan, että kaikki saavat mahdollisuuden puhua niin, että muut kuuntelevat. Tämän jälkeen kaikkien pienryhmien tekemät arviot ja ehdotukset käydään yhdessä läpi ja jakaudutaan tekemään teemakohtaisia puheenvuoroja. Toisessa vaiheessa nuoret muotoilevat tehtyjen arvioiden pohjalta aloituspuheenvuorot kunkin teeman käsittelyä varten päättäjakeskustelussa. Puheenvuorot voivat olla väitteitä, kysymyksiä tai ehdotuksia. Laajemmissa tutkimushankkeissa, kuten nyt käsillä olevassa tutkimuksessa, arviointeja on kerätty nuorilta myös eri ympäristöistä olettamatta kaikkien nuorten haluavan tai voivan tulla koolle yhteen paikkaan saadakseen ääntänsä kuuluviin. Tällöin puheenvuoroja on esitetty päättäjille myös videotervehdyksenä tai power point -dian muodossa.

Nuorten osalta prosessi huipentuu siis päättäjakeskusteluun, johon nuorten tekemien havaintojen pohjalta paikalle keskustelemaan kutsutaan palvelua tuottavien tahojen lisäksi myös niitä rahoittavia tahoja. Paikalle tuleville toimijoille ja päättäjille pidetään noin tunnin asiaan, nuorten maailmaan ja taustahankkeen logiikkaan liittyvä perehdyttäminen ennen kuin he aloittavat keskustelun nuorten kanssa. Tuossa vaiheessa myös päättäjät arvioivat samat palvelut. Päättäjakeskusteluissa keskustellaan nuorten tekemien puheenvuorojen pohjalta. Tilaisuudessa tarkoituksena on, että läsnä olevat tahot neuvottelevat mitä asioita ja miten on mahdollista lähteä viemään eteenpäin. Päättäjakeskustelussa teemasta toiseen vaihdetaan vasta, kun näkemys edellisen asian etenemisestä on keskustelun vetäjän ja paikalla olijoiden mielestä riittävän selkeä. Suunnitellut teot kirjataan muistiin etenemissuunnitelmaan saman tien tilaisuuden aikana. Keskustelun tavoitteena on saada aikaan myös tekoja, ei vain puhetta. Sovittujen toimien seuranta takaa nuorten ehdotuksille vaikuttavuutta. Keskustelupäivistä tehdään raportti, johon kirjataan nuorten ja päättäjien keskustelutyökirjoihin kirjoittamat arviot perusteluineen, nuorten ja päättäjien välinen keskustelu sekä etenemissuunnitelma. Päättäjätilaisuuteen osallistuneet tahot tarkistavat raportin oikeellisuuden, jonka jälkeen se julkistetaan arviointikohteena olevan tahon tai tutkimushankkeissa tutkijoiden toimesta.

Keskustelun vetäjillä on arviointiprosessissa keskeinen merkitys käytyjen keskustelujen laadun takaajina. Tavoitteena on saada aikaan kriittisen puntaroivan harkitsevaa, mutta dialogista, rakentavaa, tasa-arvoista ja tavoitteellista keskustelua. Keskustelunvetäjille järjestetään koulutusta, johon kuuluu keskustelun vetämisen harjoittelu kokeneen vetäjän kanssa. Keskustelupäivämenetelmän taustalla olevan tietokäsityksen mukaan kaikkien tahojen antamat kokemukseen perustuvat arviot palvelujen laadusta ovat sinänsä jo arvokkaita. Tieto kasvaa dialogissa, muuttuu ja jalostuu mukaan tulevien uusien äänien myötä. Nuorille syntyy omassa prosessissaan käsitys siitä, mitkä asiat kaipaavat kehittämistä. Neuvottelemaan paikalle tulevilla päättäjillä on käsitys toteuttamismahdollisuuksista. Kokemuksen mukaan yhteisin neuvotteluun saadaan aikaan etenemiskelpoisia, eri osapuolia tyydyttäviä aiheita.

Uuden kuntalain luonnoksessa huomiota kiinnitetään siihen, että kuntalaisille tarjottujen osallistumiskeinojen on oltava vaikuttavia. Luonnoksessa todetaan, että jo

ennakolta tulisi kiinnittää huomiota siihen, miten esimerkiksi deliberatiivisten kuntalaisfoorumien tuotokset käsitellään edustuksellisessa päätöksenteossa. Lisäksi erikseen mainitaan tarve suunnitella ja kehittää palveluja yhdessä niiden käyttäjien kanssa heidän tarpeistaan käsin. (Ks. HE 2014a, 107, 164–165, 252.) Myös Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa (2012–2015) korostetaan nuorten osallistumisen tärkeyttä heitä koskevien palvelujen kehittämisessä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012b).

Liikuntapaikkojen arviointiin liittyneen tutkimuksen osalta tehdyssä seurannassa on käynyt ilmi, etteivät kuntien päätöksenteossa käytettävät toimintatavat välttämättä vielä tue kuntalaisohdotusten läpimenoa, vaikka muutoin niiden toteutumiseksi ei olisi esteitä (Gretschel, ei vielä julkaistu). Nuorten ja tasa-arvoisen demokratian näkökulmasta on tärkeää, että keskustelupäiviä järjestetään säännöllisesti, jolloin mahdollistuu nuorten ja päättäjien yhteinen asioiden seuranta, uusien asioiden esille nostaminen ja vanhoihin palaaminen sekä palveluja tuottavien organisaatioiden oppiminen.

LIITE 2.

Palvelu- ja kehittämisverkoston tapaamisen työpajaohjeistus keväällä 2014

Pirjo Junttila-Vitikka

Suomenlinna-tapaamisen tavoitteena on jatkaa palvelu- ja kehittämiskeskusten käytössä olevien tunnuslukujen kehittämistä ja uusien ideointia edellisten tapaamisten pohjalta. Työskentelyn aikana keskustellaan siitä, mitä mitataan ja tehdäänkö se oikein sekä mitä muuta pitäisi mitata ja miten. Tässä tapaamisessa tunnuslukuja arvotetaan pyrkien saamaan esille oleellimmat kehittämiskohteet.

Työskentelyn pohjaksi on laadittu luokittelu arvioinnin osa-alueista (alla). Luokittelu perustuu pake-verkoston haastatteluaineistoon ja siitä laadittuun koontiin sekä tutkijoille toimitettuun asiakirja-aineistoon. Tässä tapaamisessa keskitytään arvioimaan pake-keskusten ammattilaisille suunnattuja asiantuntija- ja koordinoitipalveluita (kohta A). Nuorille suunnattujen palvelujen (kohta B) arvioinnista voidaan keskustella erikseen.

Ryhmätehtävän ydinkysymys kuuluu:

Mitkä voisivat olla tämän tarkastelun kohteena olevan tehtäväalueen tärkeimmät määrälliset ja laadulliset mittarit? Miten yhteismitallisuus arvioinnissa ratkaistaan?

Ryhmätyöskentelyn pohjana ovat arvioinnin osa-alueet:

A. Asiantuntija- ja koordinoitipalvelut

1. Ammattilaisille suunnatut koulutukset, tapahtumat, asiantuntijapalvelut
2. Edunvalvonta ja vaikuttaminen
3. Verkostotyöskentely; koordinointi
4. Toiminnan tukeminen
5. Toiminnan ja alan kehittäminen
6. Tutkimus- ja julkaisutyö

B. Nuoriin (lapsiin ja perheisiin) kohdistuvat palvelut/toimet

1. Osallistuneiden määrä
2. Palveluiden/toimintojen määrä ja kohtaamisten kesto/intensiivisyys
3. Palveluiden tavoitettavuus – kenelle kohdennetaan?
4. Miten palvelu/toimintaan osallistuminen vaikuttaa nuoreen?
5. Palvelun/toiminnan laadullisia ominaisuuksia

LIITE 3.

Verkkopalvelujen arviointiprosessin kuvaus

Anu Gretschel

Tilaisuus	Päivämäärä ja paikka	Osallistujat	Työskentelymenetelmä	Tavoite tutkimuksen kannalta	Muuta huomioitavaa
Nusufon kokoon- tumisista ja arvioi- nista kiinnostuneiden kokoontuminen	4.2. ja 7.2.2014, 24.2.2014 Helsinki	Nusufon kuu- luvat tahot	Tutkimusyhteistyön ideointi	Arvioitavista palve- luista ja arvioinnin tavoista sopiminen	Syntyy idea nuorten ryhmien perustami- sesta arvioimaan usei- ta palveluja kerralla
Nuorten arviointiko- koontuminen	23.3.2014 Seinäjoki	3 nuorta, arvioi- tujen palvelujen edustajat ja kes- kustelunvetäjä	Kolmen arvioitavan palvelun esittely arviointiryhmälle ja palvelujen koekäyttöä. Arvioin- timenetelmänä deliberatiivinen keskustelupäivä, jolloin arviointi alkaa kysymyksellä: "Oletko tyytyväinen palveluun x?"	Nuorten työskentely palveluja koskevien arvioiden ja kehit- tämisehdotusten työs- tämiseksi	Nuoret jatkoivat palvelujen koekäyttöä päättäjakeskusteluun 23.5.2014 saakka. Pro- sessin aikana rekrytoi- tiin 7 nuorta lisää.
Nuorten arviointiko- koontuminen	12.4.2014 Oulu	8 nuorta, arvioi- tujen palvelujen edustajat ja kes- kustelunvetäjä	Kolmen arvioitavan palvelun esittely arviointiryhmälle ja palvelujen koekäyttöä. Arvioin- timenetelmänä deliberatiivinen keskustelupäivä, jolloin arviointi alkaa kysymyksellä: "Oletko tyytyväinen palveluun x?"	Nuorten työskentely palveluja koskevien arvioiden ja kehit- tämisehdotusten työs- tämiseksi	Nuoret jatkoivat palvelujen koekäyttöä päättäjakeskusteluun 23.5.2014 saakka.
Nuorten arviointiko- koontuminen	22.4.2014 Oulu	11 nuorta ja kes- kustelunvetäjä	Alueellisen vaikuttajaryhmän edustajat arvioivat kolmea pal- velua ensikosketusnäkökulmasta	Aineistonkeruu	
Nuorten arviointiko- koontuminen	23.5.2014 Oulu	Seinäjoen ja Oulun ryhmät kokoontuivat Oulussa	Ryhmät kertosivat arviot ja muokkasivat puheenvuorot esi- tettäväksi palvelujen tuottajille ja rahoittajille.	Aineistonkeruu: nuorten työskentely palveluja koskevien arvioiden ja kehit- tämisehdotusten työs- tämiseksi	

Taulukko jatkuu →

Palveluntarjoajien ja rahoittajien kokoontuminen	23.5.2014 Oulu	Arvioituja palveluja tarjoavat ja rahoittavat tahot	Palveluja tarjoavat ja rahoittavat tahot arvioivat verkkopalvelukentän kokonaisuutta aloittamalla arvioinnin kysymyksellä: "Oletko tyytyväinen nuorille suunnattujen verkkopalvelujen tilanteeseen, miksi kyllä, miksi ei?"	Aineistonkeruu	Rahoittajien edustajina paikalla olivat OKM:n nuorisoyksikön ja Raha-automaattiyhdistyksen edustajat.
Nuorten, palveluntarjoajien ja rahoittajien välinen keskustelu	23.5.2014 Oulu	18 nuorta, 8 palveluntarjoajien ja 2 rahoittajien edustajaa sekä 4 tutkimus- ja keskustelunvetäjiin jäsentä.	Nuoret esittivät arvionsa palveluista ja haastoivat aikuistahot keskusteluun etukäteen valitsemiansa puheenpuorojen pohjalta. Kunkin ehdotuksen osalta sovittiin etenemistapa kirjattiin etenemissuunnitelmaan.	Aineistonkeruu	Tasa-arvoisuuteen ja nuorten ehdotusten etenemiseen pyrkivä keskustelu.
Jälkiölyyt Nusuvefon tapaamisen yhteydessä	9.9.2014 Helsinki	Nusuvefon kuuluvat tahot ja esitystä kuulemaan tulleita vierailijoita	Nuorten tekemän arvioinnin tulosten esittely ja arvioitujen palvelujen edustajien kommentteja prosessin kulusta ja tuloksista, tulosten reflektointia	Aineistonkeruu	
Jälkiölyyt	3.10.2014 Tampere	Yhteensä yli 60 palvelujen tarjoajien edustajaa	Verkkopalvelujen Jälkiölyyt-tilaisuus, Pop in -työpajat teemasta "Verkkopalvelut tummuslukujen ja nuorten arvioinnin näkökulmasta" ja keskustelu tutkimushankkeen Facebook-ryhmässä edellä mainittuihin tilaisuuksiin tehdyn powerpoint-esityksen pohjalta.	Aineistonkeruu	Tilaisuudet pidettiin Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämispäivien yhteydessä.

Tilaisuus	Päivämäärä ja paikka	Osallistujat	Työskentelymenetelmä	Tavoite tutkimuksen kannalta	Esille tulleet palvelujen kehittämistarpeet ja niiden edistäminen	Muuta huomioitavaa
Hyvinvointiryhmän kokous	10.4.2014 Launeen seurakunta	13 osallistujaa	Keskustelua tutkimusyhteistyön mahdollisuudesta tutkijan puheenvuoron pohjalta.	Tutkimusyhteistyötä sopiminen. Ryhmä tukee tutkimuksen tekemistä.		Kouluaikaa voidaan arvioinnille saada syyskuussa.
Nuorisotyön toimijoiden kokoontuminen	26.5.2014 Nuorisotalo Profii	15 osallistujaa	Toimijat arvioivat palveluja pienryhmissä vastaten kysymyksen: "Oletko tyytyväinen eteläisen alueen nuorisotyön palveluihin?" Perustelut "kyllä-" tai "ei"-vastauksille kirjattiin keskustelutyökirjoihin.	Aineistonkeruu	Toimijoiden verkostoituminen ja yhdessä tekeminen, tilojen käyttö, nuorten mielipiteen, eri ikäryhmien ja asuinalueiden huomiointi, toiminnasta tiedottaminen	Toimijoiden tekemä arviointi toi esille tarpeen huomioida tutkimuksessa eri alueilla asuvat nuoret. Nuorisotyön toimijat kokivat tarvetta kokoontua myös jatkossa.
Nuorisotyön toimijoiden kokoontuminen	14.8.2014 Nuorisotalo Profii	8 osallistujaa	Mietittiin millaisin askelein asioita aletaan kehittää.	Sovittiin missä paikoissa nuorten arviointia tehdään. -> Tehdään arviointia myös asuinaluekohtaisissa ryhmissä, jotta palvelujen jakautuminen alueittain tulee esille.	Alueen tilakysymyksiin vaikuttaminen liittyy hyvinvointiryhmänkin toimintaan, otetaan asia esille siellä. Kysytään nuorilta tiedottamisesta yhteinä arviointikysymyksenä.	Jatkossa tarvetta kysyä myös alle 10- ja yli 20- vuotiaiden näkemyksiä. Esimerkiksi työpajalla on halukkuutta olla jatkossa mukana nuorisotyön lähipalvelujen arvioinnissa.
Hyvinvointiryhmän kokous	18.9.2014 Nuorisotalo Profii	13 osallistujaa	Keskustelu	Käytiin läpi tutkimuksessa jo esille saatuja asioita ja sovittiin tutkimuksen kulusta syksyn osalta.		
Nuorten arviointi	Arvioita kerättiin 18.9.2014 Perhepuistossa, 19.9.2014 Nuorisotalo Profiiissa, 24.9.2014 Asukastalo Toimela (Lipola), 25.9. Launeen seurakuntatalolla ja 26.9. Launeen koululla.	50 nuorta, joiden ikä vaihteli 10–16 vuoden välillä.	Palvelujen arviointi pienryhmissä vastaten kysymykseen: "Oletko tyytyväinen eteläisen alueen nuorisotyön palveluihin?" Kukin ryhmä määritteli myös tärkeimmän kehittämistä vaativan asian ja teki siitä puheenvuoron esitettäväksi 26.9. päättäjätalaisuudessa.	Aineistonkeruu	Osalta nuorten ryhmistä kysyttiin myös: "Oletko tyytyväinen vapaa-ajan palveluihin/nuorten jutusta tiedottamiseen, miksi kyllä, miksi ei?" Osalta ryhmistä kysyttiin tyytyväisyyttä myös seurakunnan, nuorisotalon, kirjastojen ja perhepuiston toimintaan.	Palveluja arvioitiin myös asuinalueittain.

Taulukko jatkuu ->

Toimijat ja päättäjien edustaja arvioivat palveluja	Launeen koulu 26.9.2014 tunti ennen keskustelua nuorten kanssa	Hyvinvointiryhmän, nuorisoyön toimijoiden, nuorisopalvelujen ja sivistyslautakunnan edustajia, 13 henkilöä	Palvelujen arviointi isossa ryhmässä vastaten kysymyksen: "Oletko tyytyväinen eteläisen alueen nuorisoyön palveluihin?" Kysyttiin myös Renkomäen palvelujen osalta.	Aineistonkeruu	Hyvinvointiryhmä, nuorisopalvelut, nuorisovaltuusto ja oppilaskunnan hallitukset toimivat esille tulleiden asioiden kehittämiseksi.	Tasa-arvoisuuteen ja nuorten ehdotusten etenemiseen pyrkivä keskustelu. Hyvinvointiryhmän edustaja ehdotti vastaavan keskustelun järjestämistä kahden vuoden välein.
Päättäjakeskustelu Nuoret keskustelevat nuorisoyön toimijoiden ja palveluista päättävien kanssa	26.9.2014 Nuoret keskustelevat edellä mainittujen tahojen kanssa asioiden	15 nuorta Launeen ja Salinkallion kouluista 6.–9.–luokilta. Yksi edusti samalla nuorisovaltuustoa, 10 oppilaskuntien hallituksia.	Nuoret esittivät arvionsa palveluista ja haastoivat aikuistahot keskusteluun etukäteen valmistelemiensa puheenpuorojen pohjalta. Kukin ehdotuksen osalta sovittiin etenemistapa kirjattiin etenemissuunnitelmaan.	Aineistonkeruu	Hyvinvointiryhmä, nuorisopalvelut, nuorisovaltuusto ja oppilaskunnan hallitukset toimivat esille tulleiden asioiden kehittämiseksi.	Hyvinvointiryhmän edustaja ehdotti vastaavan keskustelun järjestämistä kahden vuoden välein.
Hyvinvointiryhmän kokous	13.11.2014 Lipolan päiväkot	9 osallistujaa	Keskustelua arvioinnin herättämistä ajatuksista sekä ryhmän roolista asioiden eteenpäin viemisessä. Samalla ryhmä arvioi myös omaa toimintaansa ja toiminnan edellytyksiä.	Aineistonkeruu	Renkomäelle saadaan toimintaa nuorille käynnistettyä kenties nopeastikin. Myös osaan muista teemoista ollaan ryhmässä tarttumassa.	Ryhmän arvio toiminnastaan ja toiminnan edellytyksistä suhteessa esimerkiksi nuorten esille nostamiin asioihin johti suositukseen mitata monialaisen työskentelyn laatua toimintakykyisyytenä.
Jäikilölyt (valtakunnallinen tilaisuus)	19.11.2014 Nuorten talo Plaza, Lahti	Mukana oli sekä lahtelaisia nuoria että nuorisotalon toimijoita niin Lahdesta kuin muualtakin Suomesta, yhteensä 21 henkilöä.	Tilaisuuden tavoitteena oli ryhmätöiden avulla kollektiivisesti ravistella palveluille nykyisin asetettuja tavoitteita vastaan nuorten arvioinnissa esille tulleita tarpeita. Ryhmissä tuotettiin osiota uudeksi ajattelun ja toiminnan malliksi lähipalvelujen tuottamiseen ja arviointiin.	Ryhmätöiden tuloksia hyödynnetään tutkimusaineistona.	Uudella tavalla esille tuli, että kaupungin vastuulla on tarkistaa, että alueellinen yhdenvertaisuus toteutuu tarjonnassa. Monialaisen yhteistyön koordinoiminen rooli korostui.	

LIITE 5.

Valtakunnallinen kohdennetussa nuorisotyössä käytettävien arviointimenetelmien kartoitus

Anne Puuronen

KYSELY KOHDENNETTUA NUORISOTYÖTÄ TEKEVILLE JA SITÄ KOORDINOIVILLE

Tämän kyselyn tavoitteena on kohdennettujen palveluiden arviointikäytäntöjen kehittäminen. Tarkoituksena on laatia kohdennetuille palveluille tunnuslukuja, joilla arvioidaan kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuutta. Kysely on osa laajempaa Nuorisotutkimusverkoston toteuttamaa Nuorisotyön tunnusluvut -tutkimushanketta. Hankkeen rahoittajana on OKM:n nuorisoyksikkö.

Kysely on suunnattu tahoille, jotka tekevät OKM- tai RAY-rahoitteista kohdennettua nuorisotyötä. Kysely on tarkoitettu vastaajille, jotka tekevät kohdennettua nuorisotyötä käytännön työssään tai vastaavat siitä koordinaattori- tai esimiestehtävissään (taustatietokysymys 3).

Kyselyssä kartoitetaan aluksi kohdennetun nuorisotyön toimintamuotoja ja niille asetettuja tavoitteita. Tämän jälkeen kyselyssä kootaan tietoa nykyisin käytössä olevista menetelmistä, joilla kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuutta arvioidaan. Lopuksi kysytään kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuusmittarin kehittämisajatuksia.

Yksittäiset vastaajat tai organisaatiot eivät tule kyselyssä eivätkä tutkimuksessa tunnistettavasti esiin. Kehittämissyhteistyöhön kutsutaan mukaan hankkeen jatkossa ne, jotka ovat antaneet luvan yhteystietojensa käyttöön (kysymys 2). Yhteystietoja ei käytetä muuhun tarkoitukseen kuin mahdollisten tarkennusten pyytämiseen vastausten osalta sekä tahojen kutsumiseen hankkeen tilaisuuksiin, joissa käsitellään kohdennettuja palveluita.

1. Tehdäänkö organisaatiossasi kohdennettua nuorisotyötä?

- Kyllä
- Ei (vastaa vain kysymyksiin 2, 3, 18–24)

2. Saako yhteystietosi ja toimipaikkasi nimen yhdistää tässä kyselyssä antamiisi tietoihin?

- Kyllä
- Ei

3. Taustatiedot

Nimi

Sähköpostiosoite

Toimipaikka = nuorisotoimen kunnan nimi / järjestö / yhdistys / säätiö

4. Ammatillinen suhde kohdennetun nuorisotyön käytäntöön (voit valita useampia)

- Teen kohdennettua nuorisotyötä käytännön työnä
- Koordinoin kohdennettua nuorisotyötä
- Vastaan kohdennetusta nuorisotyöstä esimiestehtävissäni

I MIHIN JA MITEN KOHDENNETTU NUORISOTYÖ KOHDENTUU?

5. Kohdennetun nuorisotyön toimintamuotoihin kuuluu organisaatiossani: (voit valita useampia vaihtoehtoja)

- Seudullisesti kohdistettua toimintaa
- Kaupungin aluejaon mukaan kohdistettua toimintaa
- Ryhmätoimintaa
- Yksilötyötä
- Verkossa tehtävä työ (nimeä toimintanne ja sen tavoite lyhyesti)
- Palveluohjaus
- Nuorten kanssa toimivien muiden tahojen konsultointi- ja kouluttamistyö
- Muu toimintamuoto (joka eroaa yllä mainituista. Nimeä toimintanne ja sen tavoite lyhyesti.)

6. Organisaatiossani kohdennettua nuorisotyötä tehdään:

- Kohderyhmänuorten kanssa (minkä ikäisten)
- Nuorten lisäksi vanhempien kanssa
- Nuorten lisäksi nuoren sosiaalisen lähiverkoston kanssa (kuten muut sukulaiset, seurustelukumppani, kaverit)
- Nuorten lisäksi nuoren sosiaalisen lähiympäristön kanssa (kuten koulut ja oppilaitokset, harrastusryhmät, mahdolliset aikaisemmat palvelun tuottajat)

II KOHDENNETTUN NUORISOTYÖN VAIKUTTAVUUDEN NYKYINEN MITTAAMINEN

Seuraavissa kysymyksissä (7–11) kysytään, millä tavoilla organisaatiossasi kerätään kohdennettun nuorisotyön vaikuttavuustietoa. (Voit valita useampia)

7. Kohdennettua työtä koskevaa vaikuttavuustietoa:

- Ei koota organisaatiossani (voit siirtyä kysymykseen 18)
- Kootaan osana laajempaa nuorisotyön tilastointia, kuten PAREnt-kysely
- On koottu käyttäen ulkopuolista arviointia (kuinka usein, nimeä arvoinnin toteuttajatahot, myös mahdolliset opinnäytetyöt)

8. Kootaan laadullisilla mittareilla, kuten suullinen palautteen kysyminen, haastattelu. (Liitä käyttämäne malli tähän liitetiedostona.)

Voit lisätä vastaukseesi yhden tai useamman tiedoston päätteeltäsi. Lisätäksesi tiedoston, klikkaa Selaa (Browse) ja valitse tiedosto halutusta sijainnista ja klikkaa Avaa (Open). Poistaaksesi tiedoston, klikkaa lomakkeella näkyvää roskakorikuvaketta.

9. Kootaan määrällisillä menetelmillä kuten kysely.

(Liitä kysely tähän liitetiedostona, voit lähettää useampia käytäntönne mukaan.)

Voit lisätä vastaukseesi yhden tai useamman tiedoston päätteeltäsi. Lisätäksesi tiedoston, klikkaa Selaa (Browse) ja valitse tiedosto halutusta sijainnista ja klikkaa Avaa (Open). Poistaaksesi tiedoston, klikkaa lomakkeella näkyvää roskakorikuvaketta.

10. Kootaan soveltaen arviointiin muun hallinnon alan mittaria/kyselyä.

(Minkä, liitä mittari tähän liitetiedostona.)

Voit lisätä vastaukseesi yhden tai useamman tiedoston päätteeltäsi. Lisätäkseen tiedoston, klikkaa Selaa (Browse) ja valitse tiedosto halutusta sijainnista ja klikkaa Avaa (Open). Poistaaksesi tiedoston, klikkaa lomakkeella näkyvää roskakorikuvaketta.

11. Kootaan muulla tavoin (Liitä organisaatiossasi käytössä oleva malli/mittari tai kuvaus siitä tähän liitetiedostona.)

Voit lisätä vastaukseesi yhden tai useamman tiedoston päätteeltäsi. Lisätäkseen tiedoston, klikkaa Selaa (Browse) ja valitse tiedosto halutusta sijainnista ja klikkaa Avaa (Open). Poistaaksesi tiedoston, klikkaa lomakkeella näkyvää roskakorikuvaketta.

Seuraavissa kysymyksissä (12–17) kysytään, ovatko organisaatiossasi nykyisin käytössä olevat arviointimenetelmät käytännönläheisiä sekä sitä, onnistuvatko ne mittaamaan kohdennettujen palveluiden vaikuttavuutta.

12. Arvioi organisaatiosi nykyisten (eli yllä mainitsemiesi) arviointimenetelmien käytännönläheisyyttä. Valintavaihtoehdot on kuvattu alla.

	1	2	
liian yleinen	☐	☐	konkreettinen
monimutkainen	☐	☐	selkeä
vaikea käyttää	☐	☐	helppokäyttöinen
liian pitkä	☐	☐	sopiva
liian lyhyt	☐	☐	sopiva
työläs	☐	☐	työn ohella valmistuva

13. Nykyisillä arviointimenetelmillä voidaan arvioida kokonaisvaltaisesti yksilötyöprosessin tavoitteiden toteutumista kohdennetussa nuorisotyössä

- Kyllä
- Ei (Mitä olennaista vaikuttavuustietoa jää katveeseen?)

14. Nykyisillä arviointimenetelmillä voidaan arvioida kokonaisvaltaisesti ryhmätoiminnan tavoitteiden toteutumista kohdennetussa nuorisotyössä

- Kyllä
- Ei (mitä olennaista vaikuttavuustietoa jää katveeseen?)

15. Nykyisellä arviointimenetelmällä voidaan arvioida kokonaisvaltaisesti verkossa tehtävän kohdennetun nuorisotyön tavoitteiden toteutumista

- Kyllä (minkälaista arviointimenetelmää käytätte tähän?)

- Ei (miksi, kerro syy?)

- En tee kohdennettua työtä verkossa

16. Nykyisillä arviointimenetelmillä voidaan arvioida, mitkä työmenetelmät ovat vaikuttavia kohdennetussa nuorisotyössä

- Kyllä (anna esimerkki, josta käy ilmi työmenetelmälle asetetun tavoitteen onnistunut mittaaminen)

- Ei (anna esimerkki, josta käy ilmi työmenetelmälle asetetun tavoitteen puutteelliseksi jäänyt mittaaminen)

17. Kerätäänkö organisaatiossanne tietoa, joka ei kuvaa kohdennetun nuorisotyön palveluiden vaikuttavuutta?

- Ei
- Kyllä (minkälaisen tiedon koontia pidät epäoleellisena?)

III KOHDENNETUN NUORISOTYÖN VAIKUTTAVUUSMITTARIN KEHITTÄMINEN

18. Ovatko seuraavat sosiaalisen vaikuttavuuden mittarit tuttuja tai käytössä olevia? (Arvot: 1 = malli ei ole tuttu, 2 = malli on tuttu, mutta ei käytössä, 3 = mallia on kokeiltu, ei käytössä tällä hetkellä, 4 = malli on käytössä)

	1	2	3	4	
Sosiaalinen tilinpäätös	☐	☐	☐	☐	*
Sofie-menetelmä	☐	☐	☐	☐	*
RAVA-mittari	☐	☐	☐	☐	*
Soste Suunta-työkalu	☐	☐	☐	☐	*
PARAS-hankkeen ARTTU-menetelmä	☐	☐	☐	☐	*
BIKVA-asiakaslähtöinen arviointimalli	☐	☐	☐	☐	*
Laatutähti-työkalu	☐	☐	☐	☐	*
Tulevaisuuden muistelu -työkalu/Sosiaaliportti	☐	☐	☐	☐	*
VAT (valmennuksen/toimintakyvyn) arviointimenetelmä	☐	☐	☐	☐	*

19. Kuinka tärkeää on, että kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuusmittari on samalla konkreettinen asiakastyökalu? Asteikon arvot ovat 1 = ei lainkaan tärkeää, 2 = jonkin verran tärkeää, 3 = tärkeää, 4 = erittäin tärkeää. Käytä liukukytkintä arvon määrittämiseen.

ei lainkaan tärkeää 1 2 3 4 erittäin tärkeää

20. Kuinka tärkeää on, että kohdennetun nuorisotyön arviointitietoa voidaan tuottaa työn oheistuotteena? Asteikon arvot ovat 1 = ei lainkaan tärkeää, 2 = jonkin verran tärkeää, 3 = tärkeää, 4 = erittäin tärkeää. Käytä liukukytkintä arvon määrittämiseen.

ei lainkaan tärkeää 1 2 3 4 erittäin tärkeää

21. Kuinka tärkeää on, että kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuusmittari huomioi tilannetekijät (esimerkiksi, että alueella ei ole palveluita, jonne nuori voitaisiin ohjata). Asteikon arvot ovat 1 = ei lainkaan tärkeää, 2 = jonkin verran tärkeää, 3 = tärkeää, 4 = erittäin tärkeää. Käytä liukukytkintä arvon määrittämiseen.

ei lainkaan tärkeää 1 2 3 4 erittäin tärkeää

22. Kuinka tärkeää on, että kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuusmittari huomioi työn tekemisen erilaiset toimintaympäristöt (kuten fyysinen tai digitaalinen esim. netti ja kännykkä). Asteikon arvot ovat 1 = ei lainkaan tärkeää, 2 = jonkin verran tärkeää, 3 = tärkeää, 4 = erittäin tärkeää. Käytä liukukytkintä arvon määrittämiseen.

ei lainkaan tärkeää 1 2 3 4 erittäin tärkeää

23. Tuleeko asiakasprosessin tavoitteiden toteutumista kohdennetun nuorisotyön palveluissa mielestäsi arvioida: (voit valita useampia vaihtoehtoja)

- Vain asiakaslähtöisesti (perustelu)
- Asiakkaan ja työntekijän samanaikaisesti tekemänä yhteisenä arviointina (perustelu)
- Työntekijälähtöisenä esiarviointina, jonka kommentointiin ja jatkoarviointiin asiakas osallistetaan (perustelu)
- Muulla tavalla (miten)

24. Kerro havaintosi kohdennetun nuorisotyön palveluiden vaikuttavuudesta, jossa tulee esille nuoren elämänhallinnassa tapahtunut positiivinen muutos. Vastaa tämän jälkeen:

- a) Mitä laadullisia tuloksia näet tapauksessa?
- b) Minkälaisia arviointimenetelmiä käytät kyseisten laadullisten tulosten osoittamiseen?

KIITOS VASTAUKSESTASI!

LIITE 6.

Kohdennettu nuorisotyö – mitä se on ja miten sitä arvioidaan?

Anne Puuronen

Kohdennetun nuorisotyön palveluiden arviointikäytäntöjen kehittämispäivän runko:

YLEISESTI

1. Mitä ajatuksia päivän alustukset herättivät? Jokin tärkeä nosto, esimerkki, ehdotus, vastaväite?

I KONKREETTISIA EHDOTUKSIA KOHDENNETUN NUORISOTYÖN ARVIOINNIN KEHITTÄMISEKSI

2. Mitkä ovat onnistumiset kohdennetussa nuorisotyössä
 - a) mitä silloin tulee seurata, miten usein ja miten pitkään?
 - b) mitä silloin tulee arvioida ja miten?
3. Miten hyödynnät arviointia työssäsi tai toivoisit voivasi hyödyntää?

II TOIMINNAN NÄKYVÄKSI TEKEMINEN

4. Pohdi minkälaisia vaikutuksia kohdennettu nuorisotyö tuottaa (nuoren, koulun ja oppilaitosten, kunnan palvelujärjestelmän, työelämän kannalta?)
5. Mitä kohdennetun nuorisotyön tunnusluvun tulee ainakin huomioida?
 - Ajatusleikki: Kehittämistyön alla oleva tunnusluku on ainoa tapa, jonka kautta toimijat voivat kertoa kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta (= tarpeellisuudesta ja siihen onnistuneesti vastanneesta toiminnasta). Minkälainen tunnusluku onnistuu tämän näkyväksi tekemisessä?
 - Minkälaisen tunnusluvun kautta itse osaisit nopeasti ja helposti lukea kohdennetun nuorisotyön palveluiden vaikuttavuudesta? Mistä tunnusluvun tulisi kertoa, mitä sen tulisi kuvata? Mistä osa-alueista tuollainen tunnusluku koostuu?

III KOHDENNETTUIEN PALVELUIDEN MÄÄRITTELYTYÖ

6. Mitä kohdennettu nuorisotyö on? Mikä tekee nuorille tarjottavasta palvelusta kohdennettua?
7. Mitä kohdennettu nuorisotyö on 2010-luvun nuorisotyössä? (Mihin tarpeisiin se vastaa? Mitä tavoitteita sillä on?)
8. Visio kohdennetun nuorisotyön kohteista, toimintamuodoista ja työskentelyta-voista kymmenen vuoden päästä, vuonna 2024?
9. Rastita mielipiteesi alla esitetyistä kohdennetun nuorisotyön määrittelyistä. Täydennä jäsennyksiä tai kirjoita ammatillisen näkemyksesi mukainen oma määritelmä.

Nykyinen määrittely	Kehittämissäivässä avatun kyselyn vastauksiin perustuva uusi määrittely?	Työpajaryhmän määrittely
<p>Ydinpalveluina hyvinvointipalvelut</p> <p>1. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut</p> <p>a) ennaltaehkäisevä työ</p> <p>b) korjaava työ</p> <p>2. Verkostotyö ja monialainen yhteistyö</p> <p>3. Tiedottaminen</p> <p>Ydinpalveluita tukevat tehtävät</p> <p>4. Toiminnan seuranta ja arviointi</p> <p>5. Konsultointi ja kouluttamistyö</p> <p>6. Toiminnan suunnittelu ja alan kehittäminen</p> <p>Muut tehtävät</p> <p>7. Tutkimusyhteistyö</p> <p>8. Edunvalvonta ja vaikuttaminen</p>	<p>Päätehtävät</p> <p>1.Toiminta lasten ja nuorten kanssa</p> <p>a) Yksilötyö</p> <p>b) Ryhmätoiminta</p> <p>c) Moniammatillinen palveluohjaus</p> <p>d) Verkko-työ</p> <p>2. Monialainen verkostoyhteistyö</p> <p>a) Sote-palvelut, te-toimisto, poliisi</p> <p>b) Koulu- ja oppilaitosyhteistyö</p> <p>c) Järjestöt, yhdistykset, seurakunta</p> <p>3.Työ huoltajien kanssa, perhetyö, oheiskasvattajat</p> <p>4. Toiminnan arviointi (suunnittelu, seuranta ja kehittäminen)</p> <p>Päätehtäviä tukeva toiminta</p> <p>5. Alueellinen ja seudullinen yhteistyö, koordinointi (seudulliset ohjelmat, hankkeet)</p> <p>6. Koulutus ja tutkimus</p> <p>7. Tuki ja ohjaus työhön</p> <p>8. Edunvalvonta ja vaikuttaminen</p>	

() määrittely on kuvaava () määrittely on kuvaava

() määrittely ei ole kuvaava () määrittely ei ole kuvaava

miksi: _____

miksi: _____

LIITE 7.

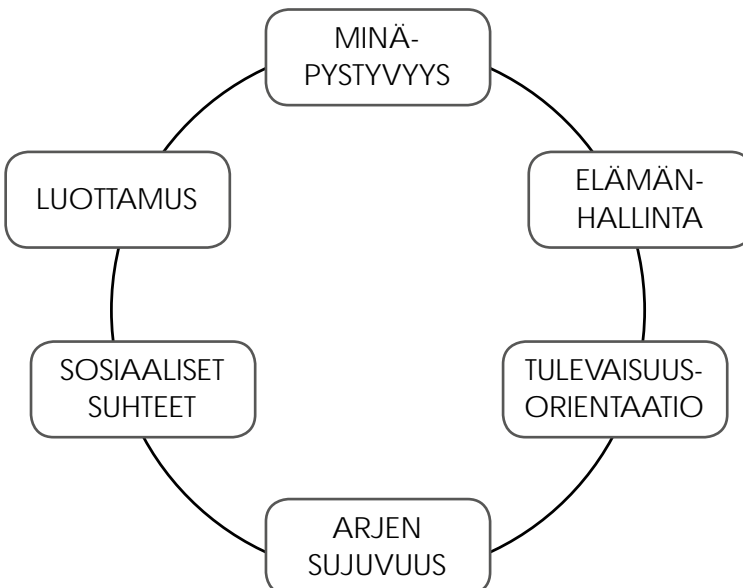
Nuoren sosiaalinen vahvistuminen
työpajajakson aikana, Sova-hankkeen malli

Anne Puuronen

Sova-hankkeessa sosiaalisen vahvistamisen palveluiden (nuorten työpajatoiminta, etsivä nuorisotyö ja Nuotta-valmennus) yhteisiksi nimittäjiksi määritellään ”nuoren kohtaaminen, kokonaisvaltainen huomioiminen ja dialogisuus. Työtä tehdään yksilö- ja ryhmämenetelmin. Yksilöllinen kohtaaminen ja kuulluksi tuleminen on usein nuorelle merkityksellisintä, mikä selittää palveluiden vaikuttavuutta. Monelle nuorelle kohtaaminen etsivän nuorisotyöntekijän, työpajan valmentajan tai Nuotta-koordinaattorin kanssa tarjoaa kokemuksen, että hänen mielipidettään arvostetaan. Työn erityisyytenä on nuoren rinnalla kulkeminen ja ohjaaminen aidon vuorovaikutuksen kautta puuttumatta kuitenkaan viranomaisena nuoren valintoihin” (Sova-esite 2014). Samat nuoren kohtaamisen painopisteet on aiemmin nostettu esille myös etsivän nuorisotyön nuorisotyöllisiä erityispiirteitä ja työtettä erityisesti tarkastelevassa tutkimuksessa (Puuronen 2014b).

Sova-hankkeen yhtenä keskeisenä tavoitteena on ollut sosiaalisen vahvistumisen laadullisen mittariston kehittäminen nuoren kokemana ja määrittelemänä. Mittaamisella pyritään tekemään näkyväksi sosiaalisen vahvistumisen prosessin aikana (sen myötä ja tuloksena) nuoren hyvinvoinnissa käynnistyvä muutos. (Sova-esite 2014.) Seuraavassa (kuvio 1) esitetään hankkeen kehittämistuloksena syntynyt nuoren sosiaalista vahvistumista työpajajakson aikana kuvaavan mallin pääpiirteet.

Kuvio 21. Sosiaalisen vahvistumisen osa-alueita (Sova-esite 2014).

Yllä kuvatun mallin (ks. kuvio 21) mukaan nuoren sosiaalinen vahvistuminen koostuu kuudesta toisiinsa liittyvästä osa-alueesta: minäpystyvyydestä, elämänhallinnasta, tulevaisuusorientaatiosta, arjen sujuvuudesta, sosiaalisista suhteista ja luottamuksesta, joita voidaan tarkastella myös erikseen. Mitattavuuden kannalta mallissa korostuu osa-alueiden liittyminen toisiinsa, joka tarkoittaa, että muutos yhdellä alueella heijastuu myös toisille osa-alueille. Mallissa minäpystyvyydellä viitataan yksilön vahvistuneeseen käsitykseen itsestä yhteisöön kiinnittyneenä ja siihen kuuluvana. Elämänhallinnalla tarkoitetaan yksilön koherenssin, eheyden tunteen säilymistä myös elämäntilanteissa, joissa kohdataan vastoinkäymisiä. Eheyden tunteen katsotaan rakentuvan elämän merkityksellisyyden, hallittavuuden ja ymmärrettävyyden kokemuksesta. Kun elämässä koetaan olevan jotain tavoittelemisen arvoista ja kun omaan elämään koetaan voivan vaikuttaa, kasvaa myös ymmärrettävyys omasta elämästä. Elämä koetaan ehjänä ja selitettävissä olevana. Oman elämän eheäksi ja tasapainoiseksi kokeminen edellyttää, että yksilö tunnistaa sekä omat voimavaransa että itsensä tukea vastaanottavana. (Sova-esite 2014.)

Tulevaisuusorientaation mukaan merkityksellisen elämän eläminen synnyttää realistista uskoa tulevaisuuteen ja sitä tukevia suunnitelmia. Arjen sujuvuudella viitataan arjen hyväksymiseen arkena. Arkea rakentavat elementit, kuten säännölliset ruoka-ajat, aikatauluihin sitoutuminen ja raha-asioista vastuun kantaminen koetaan omaa elämää tukeviksi ja sitä eteenpäin vieviksi. Viimeisinä mallin osa-alueina ovat sosiaaliset suhteet ja luottamus. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa syntyvät suhteet muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan, jossa sosiaalisen vahvistumisen kannalta avaintekijänä nähdään nuoren luottamuksen vahvistuminen suhteessa oman toimijuuden hyväksyntään muiden taholta. (Sova-esite 2014; ks. myös Puuronen 2014b.)

LIITE 8.

Nostoja nuorisolain uudistamiseen kohdennetun nuorisotyön näkökulmasta

Seuraavassa esitetään kohdennettuun nuorisotyöhön perustuvia yksittäisiä nostoja liittyen uudistuvan nuorisolain (voimaan astuminen 1.1.2016) valmisteluun. Nostot esitetään nykyisen nuorisolain pykälien mukaan etenevässä järjestyksessä.

2 §: MÄÄRITELMÄT

1) Voimassa olevassa laissa nuorella tarkoitetaan alle 29-vuotiaita nuoria. Kohdennetun nuorisotyön toimintaan osallistuvien nuorten pääikähaarukka asettuu osatutkimusprosessin 13/16–29-vuotiaisiin nuoriin. Kohdennettuun toimintaan osallistuvien ikähaarukka on siten voimassa olevan lain ikärajan yläpäässä. Tilanne kuvanee läheistä sidosta, joka kohdennetun nuorisotyön työmuodoilla on nuorisotakuun toteutumisen edistämisessä. Kohdennetussa nuorisotyössä huomioidaan jatkuvasti myös toiminnassa mukana olevan, esimerkiksi 24-vuotiaan nuoren varhaisempien ikävuosien aikaista elämänhistoriaa. Tunnistetaan, että kohdennettu työ nuoren ja hänen perheensä kanssa on/olisi ollut yhtä tärkeää myös varhaisemmassa vaiheessa kuin vasta nuoren vartuttua yhteiskuntakuukäiseksi. Kohdennetun nuorisotyön näkökulmasta katsoen lakiuudistusta valmisteltaessa tärkeää olisi, ettei se toimialan tulevaisuutta määriteltäessä asetu asettamaan vastakkain nykyisen lain nuorimääritelmän ala- ja yläikärajaan kuuluvia keskenään (ks. myös Puuronen 2015b).

3) Kohdennetussa nuorisotyössä ja alalla käytävässä keskustelussa laajemmin on kiinnitetty huomiota käsitteeseen sosiaalinen vahvistaminen. Käsite esiintyy voimassa olevassa laissa kohdissa 1 § ja 2 §, kohdissa 3 ja 4. Käsitettä käytetään kyseisissä kohdissa kuvaamaan nuorisotyön tavoitteita, osa-alueita ja menetelmiä. Kun sosiaalinen vahvistaminen on kaikkea tätä, on sen vaikuttavuuden arviointi vaikeaa, koska sen merkitysyhteyden paikantaminen on epämääräistä. Sosiaalisen vahvistamisen käsite osoittautui haasteelliseksi myös sosiaalisen vahvistamisen palvelukokonaisuutta tarkoittavassa merkitysyhteydessään. Sosiaalinen vahvistaminen käytettynä vain tiettyjä nuorisotyön palveluita kuvaavana voi kapeuttaa alan (erityisesti sen ulkopuolista) ymmärtämistä nuorisotyönä, jossa kaikkien nuorisotyön eri toimintamuotojen tarjoama toiminta on lähtökohtaisesti *nuorta sosiaalisesti vahvistavaa*.

5a) Kohdennetussa nuorisotyössä monialaisen yhteistyön verkoston muodostavat paikallistasolla valtion ja kuntatoimijoiden rinnalla erityisesti nuorisotyötä tekevät paikalliset järjestöt ja yhdistykset. Määrittely, johon järjestöt nimettäisiin mukaan, tavoittaisi kohdennetun nuorisotyön ja laajemmin sekä nuorisotyön monialaisen että moniammatillisen nykyisen yhteistyön. Järjestöjen nimeäminen monialaiseen yhteistyöhön kuuluvaksi vahvistaisi järjestöoppimisen tunnistamista nuorisotyön moninaisten eri

toimintaympäristöjen osana ja edistäisi järjestöjen aseman näkyväksi tekemistä yleensä nuorisotyön eri tasoilla.

6 §: ARVIOINTI- JA AVUSTUSTOIMIKUNTA

Kohdennetun nuorisotyön toteuttamista, kuten nuorisotyötä laajemmin luonnehtii hanke- ja projektiperustainen toiminta. Tämä toimintahistoria ja hankeperustainen työ- kulttuuri on osaltaan luonut alalle myös hanke- ja projektiperustaista arviointikäytäntöä. Toiminnan vaikuttavuuden arviointia pitkäkestoisesti työhön kuuluvana osa-alueena ruokkiva arviointityökulttuuri on alalla vasta kehitymässä. Nuorisotyön vaikuttavuuden näkyväksi tekemistä arvioinnin kautta tulevaisuudessa edistäisi arvioinnin näkeminen nuorisotyöhön kuuluvana osa-alueena, jonka toteutumista seurataan. Opetus- ja kulttuuriministeriön Arviointi ja avustustoimikunnan tehtäväksi ehdotetaan tässä yhteydessä lisättäväksi viides tehtävä, joka olisi nuorisotyön arvioinnin kehittäminen ja seuranta.

7 §: NUORISOTYÖN JA POLITIIKAN KEHITTÄMINEN JA TOTEUTTAMINEN

Kohdennetun nuorisotyön näkökulmasta kunnan nuorisotyöhön ja -nuorisopolitiikkaan kuuluu nykyisessä lainkohdassa määriteltyjen osa-alueiden lisäksi nuorten ennaltaehkäisevä päihdekasvatus. Se tulisi lisätä nykyisen lain kohtaan, jonka jälkeen määriteltäisiin tarvittavat toimintamuodot. Ennaltaehkäisevä päihdekasvatus on yksi koko nuorisoalaa yhdistävä työn osa-alue, jonka kehittämistä varmistaa sitä varten perustettu nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus. Nuorten ehkäisevä päihdekasvatus tulisi nimetä näkyväksi myös nuorisolaissa.

7 A §: MONIALAINEN YHTEISTYÖ

Kuten tiedetään, nuorten ohjaus- ja palveluverkostoja on perustettu kunnissa valtakunnallisesti kattavasti. Monialaisen yhteistyön tehtäviin olisi tarkoituksenmukaista lisätä kohtaan yksi nuorisotyötä koskevien paikallisten ja alueellisten arviointien koordinointi. Kohdennetun nuorisotyön omaa ja muita nuorisotyön toimintamuotojen vaikuttavuuden arvioinnin kehittämistä edistäisi olennaisesti, että lisättäisiin myös monialaisen yhteistyön toteutumisen seuranta. Nykyisen lain monialaisen yhteistyön tehtäviin ehdotetaan viidenneksi kohdaksi lisättävän sen oman toiminnan arviointia.

7 B §: ETSIVÄ NUORISOTYÖ

Kohdennetun nuorisotyön näkökulmasta nuorta ei määritellä etukäteen ja siten lähtökohtaisesti nähdä ”tuen tarpeessa olevana”. Nuori nähdään kohtaavan vuorovaikutustyön toisena osapuolena, jonka elämäntilanteeseen kohdennettu nuorisotyö tekee eräänlaisen väliintulon. Väliintulon muodon määrittelyssä ensisijalle pyritään asettamaan nuorten omat tavoitteet ja toiveet. Kohdennetun nuorisotyön näkökulmasta ehdotetaan nuorisolaissa käytettävien käsitteiden läpivalaisua nuorisotyön ammattieettisillä periaatteilla.

Nuorisotyön eettinen näkemys nuoresta toimintaan osallistuvana korostaa nuoren omaehtoisen toiminnan esille saamista nuorisotyön kaikissa toimintamuodoissa.

8 §: NUORTEN OSALLISTUMINEN JA KUULEMINEN

Kohdennetun nuorisotyön näkökulmasta nykyisen lain yllä mainittu pykälä tunnistaa mahdollisesti herkemmin tai ohjaa enemmän järjestämään osallistumisen ja kuulemisen mahdollisuuksia nuorille, jotka jo lähtökohtaisesti kokevat yhteiskuntaan vaikuttamisen omakseen. Osallistumis- ja kuulemiskäytäntöjen mahdollistamista tulisi edistää yhdenvertaisesti kaikkiin nuorisotyön toimintamuotoihin osallistuvien nuorten kohdalla. Erityisesti nuorten osallistumista ja kuulemistä tulisi kehittää niiden nuorten kohdalla, jotka kohdennetun nuorisotyön toiminnasta käsin katsottuna saavat yhteiskunnallista ääntään kuuluville heikosti.

Kohdennetun nuorisotyön nuorilla on esimerkiksi usein nuorisotyön palveluita laajempia yhteiskunnallisia kehittämishdotuksia koskien nuorten päihde- ja mielen-terveyspalveluiden saatavuutta, palvelujärjestelmän toimivuutta ja koulujen opetuskäytäntöjä. Laajemmassa mittakaavassa kysymys on puolestaan esimerkiksi vammaisten nuorten, maahanmuuttajanuorten sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten osallistumisesta ja heidän näkemystensä kuuntelemisesta. Näiden(kin) nuorten näkemysten esittämisen ja kuuntelemisen paikan pitäisi olla kunnan nuorisovaltuuston tai eduskunnan. Koska sama osallistumisen ja kuulemisen muoto ei sovellu kaikille nuorille, on nuorisotyön tehtävä taata vaihtoehtoisia osallistumisen ja kuulemisen malleja ja rakenteita, joissa nuorten erilaiset tavat työstää omakohtaista nuoruutensa tarinaa yhteiskunnan osana tulevat huomioiduiksi yhdenvertaisesti.

Kohdennetun nuorisotyön näkökulmasta nuorisopolitiikan tavoitteita tulee tehdä näkyväksi myös niiden nuorten osallistumista ja kuulemistä edistämällä, jotka eivät itse syystä tai toisesta hakeudu, kykene tai heitä ei suoraan tavoiteta nuorisotyön omilta areenoilta. Se, että nuori ei näy nuorisotyön toiminnassa, ei tarkoita sitä, että häntä ei olisi olemassa ja etteikö hänen huomioimisensa kuuluisi nuorisopolitiikan tekemisen ytimeen. Nykyisen lain nuorten osallistumisen ja kuulemisen otsikointia ehdotetaan muutettavan painopisteeltään muotoon ”nuorten osallistumisen ja kuulemisen yhdenvertainen edistäminen”.

LIITE 9.

Valtion talousarvioesitys, Nuorisotyö

Anne Puuronen

Seuraavassa lainataan Valtion talousarvioesityksen (2015a) opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaa koskien kohtaa ”Nuorisotyö ja nuorisopolitiikka”:

”Nuorisotyön ja -politiikan tavoitteena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Nämä tavoitteet koskevat kaikkia Suomessa asuvia alle 29-vuotiaita. Tavoitteiden lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. Keskeisenä ohjelma-asiakirjana on valtioneuvoston joka neljäs vuosi hyväksymä lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma, joka toteuttaa myös EU:n nuorisoalan yhteisiä tavoitteita.

Kiristynyt taloustilanne kasvattaa nuorten välistä eriarvoisuutta ja edellyttää uudenlaisia ratkaisuja nuorisotyössä ja -politiikassa. Nuorten mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa ovat viime vuosien aikana kehittyneet. Alueelliset erot ovat edelleen huomattavia, kuten myös nuorisoryhmien väliset erot. Nuorten osallistuminen tapahtuu nykyisin aiempaa enemmän perinteisen järjestötoiminnan ulkopuolella, erityisesti verkkoyhteisöissä.

Nuorisopolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet ovat: 1. Nuorten aktiivinen kansalaisuus kasvaa. Edistetään nuorten tavoitteellista toimintaa yhteiskunnassa. Luodaan edellytyksiä nuorten osallistumiselle ja vaikuttamiselle sekä harrastustoiminnalle.

2. Nuorten sosiaalinen vahvistaminen lisääntyy. Parannetaan nuorten arjen hallintaa ja ehkäistään syrjäytymistä. Tavoitteena on saada jokainen nuori mukaan yhteiskunta- ja työelämään.

3. Nuorten kasvu- ja elinolot paranevat. Pyritään yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa saamaan nuorten elinolot samalle tasolle muiden väestöryhmien kanssa.” (Valtion talousarvioesitykset 2015a.)

Vuoden 2015 talousarvion nuorisotyöluvun (luku 21.91) selvitysosaa lainaten toimialan tavoitteet ja keskeisimmät toimenpiteet ovat: ”*Toimialan yleinen kehittäminen*: Uudistetaan nuorisolakia toimialan ohjauksen tehostamiseksi ja toimintaympäristön muutokset huomioiden. Huolehditaan hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toimeenpanosta ja arvioinnista.

Kehitetään nuorisotyön valtakunnallista palvelu- ja kehittämiskeskusrakennetta ja sen ohjausta. Hyödynnetään nuorten hyvinvointia koskevia indikaattoreita. Kehitetään tiedonkeruuta mm. valtionavustusten vaikuttavuudesta korostaen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökohtia.

Edistetään osallisuutta ja yhdenvertaisuutta: Kehitetään lasten ja nuorten kuulemista sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Edistetään kaikkien nuorten yhdenvertaisia harrastusmahdollisuuksia. Avustetaan nuorisotyön ja -toiminnan kehittämishankkeita. Tuetaan valtakunnallisia nuorisojärjestöjä ja nuorisotyötä tekeviä järjestöjä. Toimeenpannaan nuorten yhteiskuntatakuu nuorisotoimen osalta. Huolehditaan

Euroopan neuvoston vihapuheen vastaisen nuorisokampanjan kansallisesta toteutuksesta. Jatketaan valtakunnallisten nuorisokeskusten yhteistä strategia- ja kehittämistyötä.

Seurataan ja tuetaan arjen rakentumista: Seurataan lakisääteisten monialaisten yhteistyöverkostojen toimintaa ja luodaan edellytyksiä verkostojen väliselle yhteistyölle. Jatketaan 2013 käynnistynyttä nuorten sosiaalisen vahvistamisen valtakunnallista kehittämistä. (Valtion talousarvioesitykset 2015b.)

Nuorisolaki velvoittaa kuntia huolehtimaan nuorten osallistumismahdollisuuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee kansalaisjärjestöjä sekä erilaisia osallistumis- ja kuulemisjärjestelmiä, joissa nuoret toimivat aktiivisesti. Nuorisotyöttömyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen torjumiseksi toteutetaan nuorten yhteiskuntatakuu. Etsivän nuorisotyön kautta tavoitetaan yhteiskunnan palvelujärjestelmien ulkopuolella olevat nuoret, ja heistä suurin osa ohjataan jatkotoimenpiteisiin. Tavoitteena on laajentaa etsivä nuorisotyö koko maan kattavaksi. Nuorten työpajatoimintaa kehitetään etsivän nuorisotyön jatkeeksi tavoitteena parantaa nuorten elämäntaitoja ja vähentää nuorisotyöttömyyttä. Otetaan huomioon sukupuolten tasa-arvonäkökulma, yhdenvertaisuus sekä vähemmistöt ja maahanmuuttajataustaiset nuoret ensisijaisesti integroidusti nuorisotyön tukijärjestelmissä.” (Valtion talousarvioesitykset 2015b.)

LIITE 10.

Arvioinnin yhtymäkohtia nuorisotyön ammattieettiseen ohjeistukseen

Anne Puuronen

ARVIOINNIN ARVON NÄKEMINEN OMAN TYÖN KEHITTÄMISEN KANNALTA	
Nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus, ks. http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/1581 Kuviossa on käytetty ohjeistuksen kohtia 2–5.	
<p>2) Nuorisotyö on kohtaamista, kannustavaa kasvatusta ja yhdessä tekemistä</p> <p>Nuorisotyöntekijä on helposti lähestyttävä, luotettava ja turvallinen aikuinen. Hänen tulee huomioida roolinsa nuorten samaistumisen kohteena. Nuorisotyöntekijä löytää aikaa silloin, kun nuori sitä tarvitsee. Hän ymmärtää nuorisotyön rakentuvan nuoren vapaaehtoiselle osallistumiselle. Nuorisotyöntekijä tarttuu vääryyksiin ja korjaa epäoikeudenmukaisuutta. Nuorisotyöntekijä puuttuu nuoren kasvua, kehitystä tai terveyttä vaarantavaan toimintaan. Nuorisotyöntekijä toimii tasapuolisesti, oikeudenmukaisesti ja erilaisuutta kunnioittaen. Nuorisotyöntekijä tunnistaa nuorten erilaisia tarpeita. Hän välittää, on läsnä ja kannustaa nuorta. Nuorisotyöntekijä antaa nuorelle aikaa oppia elämästä ja korjata tekemiään virheitä.</p> <p>3) Nuorisotyö vahvistaa nuoren osallisuutta lähiyhteisöissä, eri kulttuureissa ja yhteiskunnassa. Nuorisotyöntekijä edistää nuorten elinoloja ja hyvinvointia läsnäolevalla ja toiminnallisella työllään. Nuorisotyöntekijä rakentaa ja kehittää yhdessä nuorten kanssa turvallisia toimintaympäristöjä. Nuorisotyö muuttuu nuorten tarpeiden ja nuorisokulttuurien mukana. Nuorisotyöntekijä osallistuu nuorten tukemiseen arjessa sekä syrjäytymisen ehkäisyyn. Hän luo edellytyksiä nuorten osallisuudelle, pelkojen voittamiselle ja unelmien toteutumiselle.</p> <p>4) Nuorisotyöntekijä arvostaa omaa työtään, toimii rakentavasti ja avoimesti työyhteisössä ja yhteistyöverkostossa. Nuorisotyöntekijä vahvistaa nuorisotyön roolia luottamalla asiantuntijuuteensa, tunnistamalla oman ammatti-identiteettinsä sekä olemalla ammattialansa ja osaamisensa kehittäjä. Nuorisotyöntekijä jakaa omaa osaamistaan ja oppii toisilta ammattilaisilta. Nuorisotyöntekijä toimii monialaisessa yhteistyössä nuorisotyön omilla vahvuuksilla. Nuorisotyöntekijä edistää eri toimijoiden välistä vuoropuhelua, kunnioittaa nuorta ja hänen lähi-verkostoaan sekä käsittelee vastuullisesti saamia tietoja. Nuorisotyöntekijä on kasvun ja kasvatuksen tukija.</p> <p>5) Nuorisotyöntekijä toimii nuoruuden ja nuorten elinolojen tulkkina. Nuorisotyöntekijä seuraa nuorisopoliittista keskustelua ja päätösten valmistelua. Hän osallistuu keskusteluun ja tuo nuorten näkökulmaa esille. Nuorisotyöntekijällä on kyky rakentavalla tavalla kyseenalaistaa ja nostaa esille yhteiskunnallisia epäkohtia. Nuorisotyöntekijä kannustaa nuoria vaikuttamaan itse ja kehittää yhdessä nuorten kanssa vaikuttamismahdollisuuksia. Nuorisotyöntekijä tiedostaa työnsä ja organisaationsa lähtökohdat ja tarkastelee kumppanuuksia, yhteistyötä sekä ulkopuolista rahoitusta tästä näkökulmasta.</p>	<p>Arviointi tuottaa palautetta siitä, miten nuorisotyö toimien näin aikaansa hyödyllisiä asioita nuoren kannalta.</p> <p>Arvioinnin avulla voidaan osoittaa, miten nuorisotyö onnistuu tekemään näitä oikeiksi katsomiaan asioita.</p> <p>Arvioinnin avulla voidaan kehittää omaa työtä ja tuottaa siitä vertaailutietoa muille alan toimijoille.</p> <p>Arvioinnin avulla voidaan kertoa muille, miten nuoren kanssa tehty työ kohdistuu myös ympäröivään yhteiskuntaan.</p>

KUVIOLUETTELO

- Kuvio 1. Opetus- ja kulttuuriministeriön nimeämät nuorisotyön valtakunnalliset palvelu- ja kehittämiskeskukset
- Kuvio 2. Palvelu- ja kehittämiskeskusten tehtäväalueet ja niiden suhde toisiinsa
- Kuvio 3. Verkko- ja lähipalveluiden aineistoanalyysissä käytetyt tutkimuskysymykset
- Kuvio 4. Kohdennetun nuorisotyön arviointi -kyselyyn vastanneet kunnat, n=49.
- Kuvio 5. Yhteistyömuotojen määrä nuoren ja hänen lähiverkostonsa kanssa kohdennetussa nuorisotyössä kyselyn mukaan
- Kuvio 6. Kohdennetun nuorisotyön toiminnan muotoja kyselyn mukaan
- Kuvio 7. Kohdennetun nuorisotyön päätehtävät ja niitä tukeva toiminta
- Kuvio 8. Nuorisotalon ehkäisevä päihdetyö (NEPT) ja siinä kuvatut suojaavat tekijät ja riskitekijät suhteessa ehkäisyyn tasoon
- Kuvio 9. Ehkäisevä päihdetyö työpajatoiminnassa ja etsivässä nuorisotyössä sekä niissä toteutuvat ehkäisyyn tasot laaja-alaisena työkenttänä
- Kuvio 10. Ehkäisyyn tasojen määrittäminen perusnuorisotyöstä kohdennettuun, vallitseva jaottelutapa
- Kuvio 11. Ehkäisyyn tasojen määrittely muuttuvassa nuorisotyössä, kohdennettu toiminta perusnuorisotyön sisällä
- Kuvio 12. Kaikille nuorille yhteinen ja inklusiivinen nuorisotyö
- Kuvio 13. Miten arviointikeskustelu nuoren kanssa tulisi toteuttaa?
- Kuvio 14. Malli: Vaikuttavuustarina yksilötyöstä kohdennetussa nuorisotyössä
- Kuvio 15. Malli: Vaikuttavuustarina ryhmätoiminnasta kohdennetussa nuorisotyössä
- Kuvio 16. Malli: Palveluprosessin vaikuttavuustekijöiden arvioiminen kohdennetun nuorisotyön yksilötyössä
- Kuvio 17. Kohdennetun nuorisotyön monitahoinen prosessi
- Kuvio 18. KONVA-malli, Kohdennetun Nuorisotyön Vuorovaikutustyön Arviointimalli
- Kuvio 19. Toimialajäsennyksen erilaisia versioita tutkimusprosessin eri vaiheissa
- Kuvio 20. Inklusiivinen nuorisotyö
- Kuvio 21. Sosiaalisen vahvistumisen osa-alueita (Sova-esite 2014)

TAULUKKOLUETTELO

- Taulukko 1. Palvelu- ja kehittämiskeskusten tehtävät
- Taulukko 2. Opetus- ja kulttuuriministeriön arviointityökalu *Palvelu- ja kehittämiskeskusten tulostavoitteet ja arviointikriteerit*.
- Taulukko 3. Huomioita palvelu- ja kehittämiskeskusten arviointitaulukkoon kirjatuiista tavoitteista ja indikaattoreista.
- Taulukko 4. Palvelu- ja kehittämiskeskusten uusi arviointityökalu
- Taulukko 5. Vuosina 2001–2014 toteutetut valtakunnalliset Nuori Kulttuuri -tapahtumat
- Taulukko 6. Kulttuurisen nuorisotyön ja verkostotyön laatu
- Taulukko 7. Kooste nuorten esille ottamista palvelukohtaisista kehittämistarpeista
- Taulukko 8. Kooste nuorten esille ottamista palvelukentän kehittämistarpeista
- Taulukko 9. Kooste palveluntarjoajien keskusteluista koskien syitä verkkopalvelukentän toimimattomuudelle
- Taulukko 10. Ote kohdennetun nuorisotyön kehittämispäivien tehtävistä
- Taulukko 11. KONVA-mallin arvioinnin kohteet kohdennetussa nuorisotyössä
- Taulukko 12. Arvioinnin perustaksi kehitetty nuorisotoimialan jaottelu (Junttila-Vitikka, Puuronen & Gretschel 2015)

Suuntaviivoja nuorisotoimialan määrittelyyn ja arviointiin

Anu Gretschel, Pirjo Junttila-Vitikka & Anne Puuronen

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tavoitteena oli luoda kokonaiskuva nuorisotyön ja -toimialan arviointi- ja raportointikäytänteiden toimivuudesta sekä osoittaa kehittämissuuntia niiden uudistamiseksi. Tämä edellytti samalla koko nuorisotoimialan toimintaympäristön kokonaisuuden uudelleen hahmottamista ja uudelleenmäärittelyä.

Tutkimus on tehty verkostomaisessa yhteistyössä nuorten, nuorisoalan toimijoiden ja päätöksentekijöiden sekä rahoittajia edustavien tahojen kanssa. Verkostomaisessa yhteistyössä painottuivat toisaalta tulosohejuympäristössä toimimisen, toisaalta nuorisotyön prosessien moninaisuuden huomioiminen sekä ymmärrys siitä, että toimivimmat arviointikäytännöt hyödyttäisivät kaikkia osapuolia. Ehdotetuista uusista arviointimalleista pyrittiin luomaan sellaisia, että ne vastaisivat yllä mainittuihin arvioinnin kehittämistarpeisiin laaja-alaisesti. Tutkimuksen aikana rakentui nuorisotyön arviointimalleja, jossa yhdistetään arvioinnin tavoite tuottaa: a) toimijoille tietoa toiminnan kehittämisen pohjaksi, b) päättäjille ja rahoittajille dokumentaatiota nuorisotyöhön käytetyn rahoituksen vastineeksi, c) koko toimialalle tietoa palveluiden käytöstä ja palvelukentän toimivuudesta sekä d) tavoite tarjota nuorelle mahdollisuuksia osallistua palvelujen suuntaamiseen kanssa-arvioijan roolissa.

Käytännössä tutkimus jakautui neljäksi osakokonaisuudeksi. Nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskustoimintaa koskevassa tutkimusosiossa tarkasteltiin opetus- ja kulttuuriministeriön tulosohejuun kuuluihin keskustusten tehtäviä ja kokonaisolemusta sekä rakenteeseen liittyvän arvioinnin haasteita. Tutkimus toteutettiin verkostomaisena prosessina yhteistyössä palvelu- ja kehittämiskeskusten sekä ministeriön edustajien kanssa. Tutkimuksessa tuodaan näkyväksi verkoston laaja tehtäväkenttä niin asiantuntija- ja kehittämispalveluja kuin nuorten palvelujakin tuottavana rakenteena. Keskeisimpinä kehittämiskohteina esitetään palvelu- ja kehittämiskeskukseksi nimeämisen kriteeristön uudelleen määrittelyä ja näkyväksi tekemistä sekä ministeriön arviointityökalun kehittämistä. Osatutkimuksessa toteutettiin myös yhden palvelu- ja kehittämiskeskustoiminnan arviointi deliberatiivista keskustelupäivämenetelmää hyödyntäen. Arviointiprosessi toi näkyväksi asiantuntijapalveluihin liittyviä laadun kriteereitä. Samalla se vahvisti hankkeen ennako-oletusta siitä, että nuoret ja yhteistyökumppanit mukaan ottava, osallistava arviointitapa tuottaa hyötyjä kaikille prosessiin osallistuneille.

Verkko- ja lähipalveluja koskevassa osuudessa arvioitiin kuuden verkkopalvelun sekä yhden kaupunginosan lähipalvelujen vastaavuutta nuorten tarpeisiin. Arvioijina toimivat niin nuoret, palvelujen tarjoajat kuin myös palveluja rahoittavien tahojen edustajat. Palvelujen tarjoajille ja rahoittajille arviointi tuotti pitkälle yhteisesti neuvoteltuja pal-

velukohtaisia kehittämisaihioita. Tutkija sai tehdystä arvioinnista peilauspohjan, johon verrata palveluissa aiemmin käytettyjä arvioinnin ja raportoinnin tapoja ja niissä esille nostettuja tuloksia. Osatutkimuksen tuloksissa korostuivat nykyisin käytössä olevien tunnuslukujen täydentämistarpeet avoimen nuorisotyön luonnetta korostavilla elementeillä. Kävijämäärien rinnalla tulisi raportoida tietoa palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta ja esteettömyydestä, palvelujen laadun seurannan systemaattisuudesta, asiakastyytyväisyydestä sekä tuloksista koskien arviointeja palvelujen vastaavuudesta nuorten tarpeisiin. Lisäksi esille tuli tarve jatkokehittää avoimen nuorisotyön vaikutuksia ja vaikuttavuutta dokumentoivia menetelmiä, joissa huomioitaisiin työn merkitys yksilötason lisäksi myös ryhmille, yhteisöille ja yhteiskunnalle.

Kohdennetuissa palveluissa (etsivä nuorisotyö, nuorten työpajatoiminta ja Nuotta-palvelut) tutkittiin työmuodon määrittelyä ja monitahoarviointimallin kehittämistä. Menetelminä käytettiin toimijoille suunnattua kyselyä ja dialogista kehittämisprosessia. Työmuodon sisäisessä määrittelyssä tulevaisuuden suuntana nähdään perus- ja erityisnuorisotyön yhteistyömahdollisuuksien uudelleenajattelu ja -organisoiminen. Se nostetaan koko alaa yhdistäväksi nuorisotyölliseksi tavoitteeksi työmuotojen erillään pitämisen sijaan. Kohdennettujen palveluiden vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointia voidaan edistää soveltamalla nuoren prosessin arvioimiseen monitahoarvioinnin menetelmää. Sen mukaan prosessin arviointikriteereissä tulee huomioida nuorilähtöisyys, prosessin suhde nuorten määrään ja nuorille suunnattujen palveluiden paikalliseen saatavuuteen sekä monialaisen yhteistyön rooli osana kohdennetun nuorisotyön oppimis- ja toimintaympäristöjä. Prosessin arvioinnin rinnalla kohdennettujen palveluiden monitahoarvioinnissa tulee huomioida nuoren edeltävät palvelukokemukset ja -tarpeiden toteutuminen sekä prosessin jälkiarviointi.

Nuorisotoimialan määrittelyä koskevassa osiossa nostetaan esiin toimialan nyky-määrittelyiden kipupisteitä ja esitellään tutkijoiden yhdessä työstämä uudenlainen toimialajäsennys. Ehdotus uudeksi toimialajäsennykseksi ammentaa aineksia verkostomaisessa prosessissa kerätystä laajasta aineistosta sekä nuorisotyön tutkimuksista. Uutta jäsenysmallia ehdotetaan teoksessa käytettäväksi nuorisotoimialan arvioinnin pohjana laajemminkin.

Asiasanat: nuorisotyö, nuorisotoimiala, kasvatusta, julkiset palvelut, vaikuttavuus, laatu, saatavuus, arviointi, raportointi, kehittäminen, tunnusluvut, tulosjohtaminen, vuorovaikutteinen arviointi, asiakastyytyväisyys, yhdenvertaisuus, esteettömyys, osallisuus

Riktlinjer för definition och utvärdering av ungdomssektorn

Anu Gretschel, Pirjo Junttila-Vitikka & Anne Puuronen

SAMMANDRAG

Syftet med undersökningen var att skapa en helhetsbild av hur bra praxis i utvärdering och rapportering inom ungdomsarbete och -sektorn fungerar samt ange utvecklingsriktningar till att förbättra dem. Detta krävde samtidigt en omgestaltning och omdefiniering av ungdomssektorn och verksamhetsmiljön som helhet.

Undersökningen är gjord som ett nätverkssamarbete tillsammans med ungdomar, aktörer och beslutsfattare från ungdomssektorn och representanter för finansierarna. I nätverkssamarbetet låg fokus å ena sidan på att observera hur man agerar i en miljö med resultatstyrning och å andra sidan på mångfalden i ungdomsarbetsprocesserna samt förståelsen för att bättre fungerande utvärderingspraxis skulle gynna samtliga parter. Målet var att de föreslagna nya utvärderingsmodellerna skulle motsvara utvecklingsbehoven för utvärderingen ovan på ett omfattande sätt. Under undersökningens gång skapade man utvärderingsmodeller för ungdomsarbete där man kombinerade utvärderingens mål att skapa: a) information för aktörerna till grund för utveckling av verksamheten, b) dokumentation för beslutsfattare och finansierare som kompensation för finansieringen använd till ungdomsarbete, c) information för hela sektorn gällande användningen av tjänster och hur servicefältet fungerar samt d) syftet att i rollen av medutvärderare ge ungdomar möjligheter att ta del i riktandet av tjänsterna.

I praktiken indelades undersökningen i fyra delområden. I forskningsdelen gällande service- och utvecklingscentraler för ungdomsarbete granskade man de centralers uppgifter och helhetsväsen som står under undervisnings- och kulturministeriets resultatstyrning och utmaningar vid utvärderingen av strukturer. Undersökningen gjordes som en nätverkssamarbetsprocess tillsammans med representanter för service- och utvecklingscentralerna och ministeriet. I undersökningen lyfter man fram nätverkets omfattande uppgiftsområde som en struktur som producerar både sakkunnig- och utvecklingstjänster och tjänster för ungdomar. Som de viktigaste utvecklingsområdena presenteras omdefinition och synliggörande av kriterierna för att utse service- och utvecklingscentraler och utveckling av ministeriets utvärderingsverktyg. I delundersökningen utvärderade man dessutom en service- och utvecklingscentral med hjälp av metoden deliberativ diskussionsdag. Utvärderingsprocessen synliggjorde kvalitetskriterier i samband med sakkunnigtjänster. Samtidigt stärkte den projektets utgångsantagande om att en utvärderingsmetod där ungdomarna och samarbetsparterna deltar och inkluderas gynnar samtliga processdeltagare.

I delen som behandlade nät- och närservice utvärderade man hur när servicen i en stadsdel och sex olika nättjänster motsvarade ungdomarnas behov. Som utvärderare fungerade såväl ungdomar, tjänsteleverantörer som representanter för finansierarna av tjänsterna.

Utvärderingen gav tjänsteleverantörerna och finansierarna tjänstespecifika utvecklingsidéer som de i stor grad varit med och förhandlat. Av den gjorda utvärderingen fick forskaren en grund med vilken hon kunde jämföra utvärderings- och rapporteringsmetoder man tidigare använt i tjänsterna och resultat man tagit fram med dem. I delundersökningens resultat accentuerades ett behov att komplettera de aktuella nyckeltalen med element som understryker karaktären hos öppet ungdomsarbete. Utöver antalet besökare borde man rapportera uppgifter om i vilken grad tjänsternas tillgänglighet och hinderlöshet är lika för alla, hur systematiskt man följer upp kvaliteten på tjänsterna, kundtillfredsställelsen och resultaten från utvärderingar av huruvida tjänsterna motsvarar ungdomarnas behov. Dessutom framkom behovet att vidareutveckla metoderna som dokumenterar det öppna ungdomsarbetets inverkan och effektivitet så att man beaktar arbetets betydelse inte bara på individnivå utan dessutom för grupper, organisationer och samhället.

I de riktade tjänsterna (uppsökande ungdomsarbete, ungdomsverkstäder och socialt stärkande Nuotta-kurser för unga) undersökte man definitionen av arbetsform och utvecklingen av den mångsidiga utvärderingsmodellen. Metoderna man använde var till aktörerna riktad enkät och dialogisk utvecklingsprocess. I den interna definitionen av arbetsform ser man framtidens riktning som nytänkande och omorganisation av samarbetsmöjligheterna för bas- och specialungdomsarbete. Den lyfts fram som ett mål för ungdomsarbetet som förenar hela sektorn istället för att hålla isär olika arbetsformer. Man kan främja utvärderingen av riktade tjänsters inverkan och effektivitet genom att tillämpa den mångsidiga utvärderingsmodellen för utvärdering av den ungas process. Enligt den skall man i utvärderingskriterierna för processen beakta den unga som utgångspunkt, processens relation till antalet ungdomar och den lokala tillgängligheten för tjänster riktade till unga samt det mångsidiga samarbetets roll som en del av inlärnings- och verksamhetsmiljöerna för riktat ungdomsarbete. Utöver processutvärderingen bör man i mångsidig utvärdering av riktad service beakta ungdomarnas tidigare tjänsteupplevelser, hur deras tjänstebehov blivit uppfyllda och efterutvärderingen av processen.

I den del som behandlar definition av ungdomssektorn lyfter man fram sektorns ömma punkter i dagens definitioner och presenterar en av forskarna tillsammans bearbetad ny sektoranalys. Förslaget till ny sektoranalys tar ingredienser från det omfattande materialet samlat under nätverksprocessen och ungdomsarbetsundersökningarna. I verket föreslår man att den nya analysmodellen också i mer omfattande grad skall användas som grund vid utvärdering av ungdomssektorn.

Ämnesord: ungdomsarbete, ungdomssektor, fostran, offentliga tjänster, effektivitet, kvalitet, tillgänglighet, utvärdering, rapportering, utveckling, nyckeltal, resultatstyrning, interaktiv utvärdering, kundtillfredsställelse, jämlikhet, hinderlöshet, delaktighet

Guidelines for defining and evaluating the youth affairs sector

Anu Gretschel, Pirjo Junttila-Vitikka & Anne Puuronen

SUMMARY

The aim of the study was to present an overall examination of the utility of practices for evaluating youth work and the youth affairs sector and for reporting on these, and to indicate how these practices can be reshaped. This also required a fresh look at and a redefinition of the youth affairs sector and its operating environment.

The study was carried out through network-based collaboration with young people, with operators and decision-makers in the youth sector, and with representatives of funding entities. The network-based collaboration emphasised the need to recognise that actions take place in a performance management environment and that the processes in youth work are diverse. There was also an understanding that improved evaluation practices would benefit all parties. In the proposals for new evaluation models the aim was to create models that would meet the aforementioned needs regarding the development of evaluation across a broad front. The study produced a number of youth work evaluation models that bring together the evaluation objective of: a) producing information for operators as a basis for further developing their operations; b) producing documentation for decision-makers and funding entities in response to the funding of youth work; c) producing information for the entire sector on the use of services and the functioning of the services domain; and d) offering young people opportunities to participate in determining the orientation of services, in the role of co-evaluators.

For practical purposes the study was divided into four sections. The section on service and development centres for youth work examined the duties and essence of the centres, which fall within the performance management sphere of the Ministry of Education and Culture, and the structural evaluation challenges. The study was undertaken as a network-based process in cooperation with the service and development centres and representatives of the Ministry. It highlighted the extensive scope of the network as a structure producing various specialist and development services as well as youth services. The most significant development areas presented include the redefinition and highlighting of the criteria for designating service and development centres, and development of the evaluation tool used by the Ministry in evaluating the work of the centres. The study also involved an evaluation of the operation of one of the service and development centres with the aid of a deliberative discussion day method. The evaluation process drew attention to the quality criteria for specialist services. It also validated the project's presupposition that an inclusive evaluation method that involves young people and the collaborating partners

will produce benefits for all participants in the process.

In the section of the study dealing with online and local services, an evaluation was made of the extent to which six online services and the local services of one city district meet the needs of young people. The evaluators were young people, services providers and representatives of entities providing funding for the services. For the services providers and funding entities the evaluation gave rise to a number of service development ideas that were jointly discussed at length. The evaluation provided the researcher with a basis against which to compare the evaluation and reporting methods used earlier in the services and the results that emerged from these. The results of this part of the study emphasised the need for the identifiers in use today to be supplemented with elements that stress the nature of open youth work. Alongside visitor numbers the reporting should also include information on equal and unrestricted access to services, on the systematic nature of service quality monitoring, on client satisfaction and on the results concerning evaluation of the extent to which services meet young people's needs. There also emerged a need to further develop methods that document the impact and effectiveness of open youth work and which would take account of the significance of the work not only at the individual level but also for groups, communities and society.

In targeted services (outreach youth work, youth workshops and the Nuotta social reinforcement training for young people), the study focused on defining the form of the work and developing a multiple constituency evaluation model. The methods employed were a questionnaire survey directed at operators and a dialogue-based development process. In the internal specification of the form of the work, the way forward is seen as a recasting and reorganising of the collaborative opportunities in standard and specialised youth work. This is highlighted as a youth work goal uniting the entire sector and replacing the notion of keeping different forms of work separate. Evaluation of the impact and effectiveness of targeted services can be furthered by applying the multiple constituency evaluation method to the process evaluation of a young person. With this method, the process evaluation criteria should take account of the need to be youth-oriented, the relationship between the process and the number of young people and the local availability of youth services, and the role of multidisciplinary cooperation as part of the learning and operating environments of targeted youth work. Alongside process evaluation, the application of multiple constituency evaluation to the targeted services should take account of the young person's previous service experience and the realisation of service needs, and subsequent process evaluation.

The section of the study that deals with definition of the youth affairs sector draws attention to the shortcomings of the sector's current definitions and presents a new analysis of the sector put together jointly by the researchers. The proposed new sectoral analysis draws on the extensive material collected in the network-based process and from youth work research. The new analysis model is proposed for wide use as a basis for evaluation of the youth affairs sector.

Keywords: youth work, youth affairs sector, upbringing, public services, effectiveness, quality, accessibility, evaluation, reporting, development, identifiers, performance management, interactive evaluation, client satisfaction, equality, unrestricted access, inclusion

Nuorisotyötä ja -toimialaa koskettavat samat työn tulosten ja näkyväksi tekemisen haasteet kuin muitakin julkista rahoitusta saavia tahoja. Kotimaisessa ja ulkomaisessa nuorisotoimialan keskustelussa alan arvioinnin on pitkään todettu olevan myös muita toimialoja hankalampaa. Nuorisotyön arviointia vaikeuttaa sen pohjautuminen kasvatukselliseen vuorovaikutukseen, jota on haasteellista toistaa yksiselitteisesti samana pysyvänä arvioinnin kohteena. Teoksen mukaan nuorisotyön arviointiin on välttämätöntä mahdollistaa mukaan sellaisia arviointielementtejä kuin vuorovaikutussuhteen satunnaisuus, työn vaihtuvat toimintaympäristöt ja tilanteet, nuoren elämäntilanteen ja iän mukaan muuttuvat tarpeet, odotukset ja tavoitteet sekä työn suhde yhteiskunnan muuttumiseen.

Teos rakentuu *Nuorisotyön tunnuslukujen verkostomainen kehittäminen* -tutkimushankkeessa tehdyille nuorisotyön ja -toimialan arvioinnin kehittämistyölle. Arvioinnin nykykäytäntöjä teoksessa pöyhivät nuoret, nuorisotyön toimijat, päättäjät ja rahoittajat. Nuorisotyön arviointiin löydetään teoksessa uusia, työn erityisluonnetta huomioivia arviointikriteereitä. Teoksessa esitetään uusia näkökulmia nuorisotyön roolin, tavoitteiden ja nuorisotyön teoreettisen jäsennyksen tarkasteluun. Teos on suunnattu kaikille nuorisotyön arviointia tekeville, sitä kehittäville ja siitä päättävälle sekä alan koulutuksen ja täydennyskoulutuksen osaksi.

moniammatillinen työ

kävijämäärät

Nuorisotutkimusverkosto
Nuorisotutkimusseura
ISBN 978-952-7175-01-9
ISSN 1799-9219
KI 38.7

osallisuus